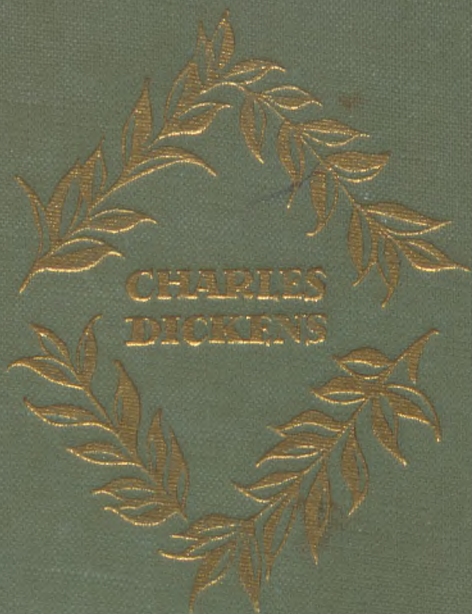

64.181

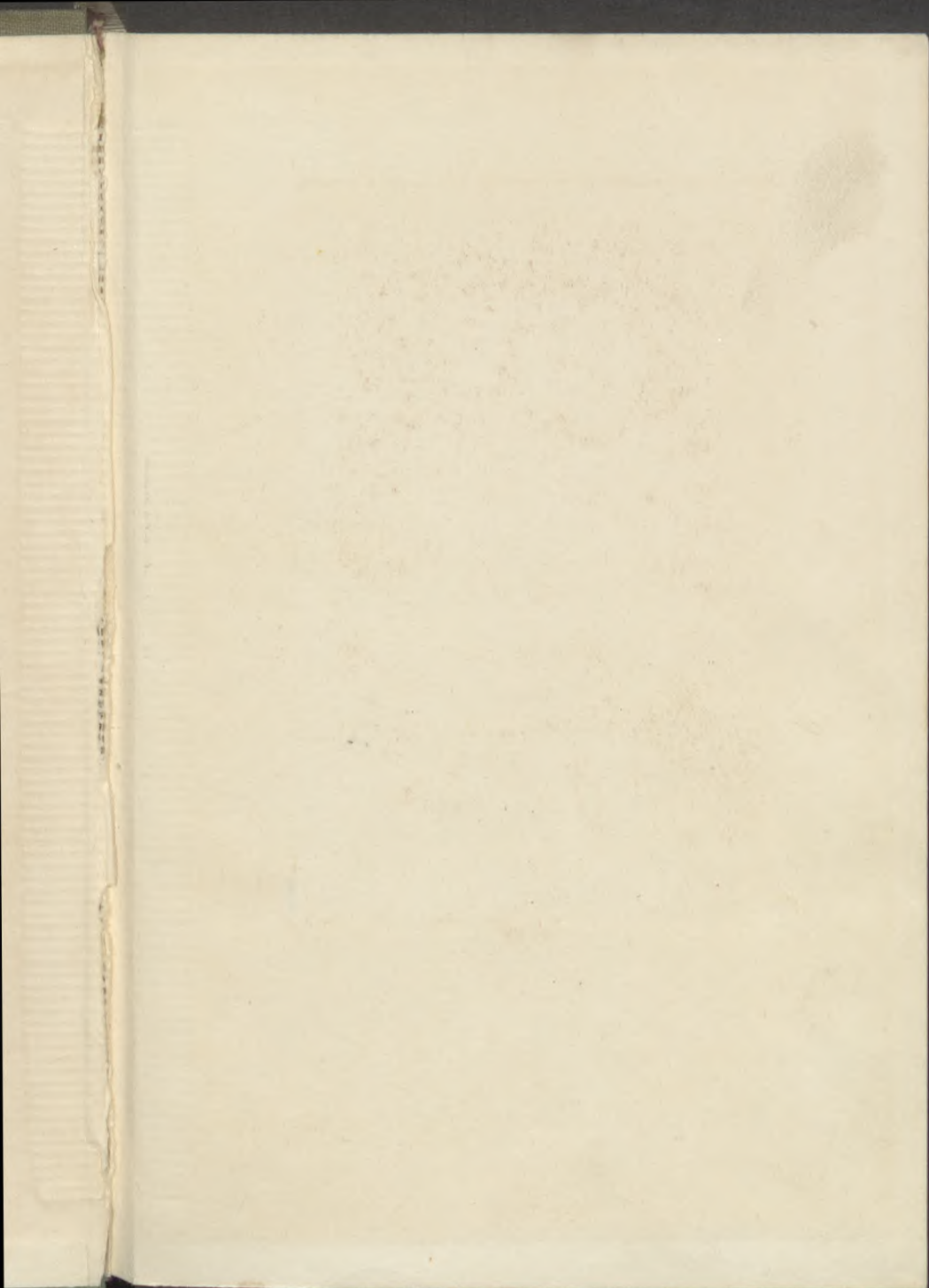
59/1-2

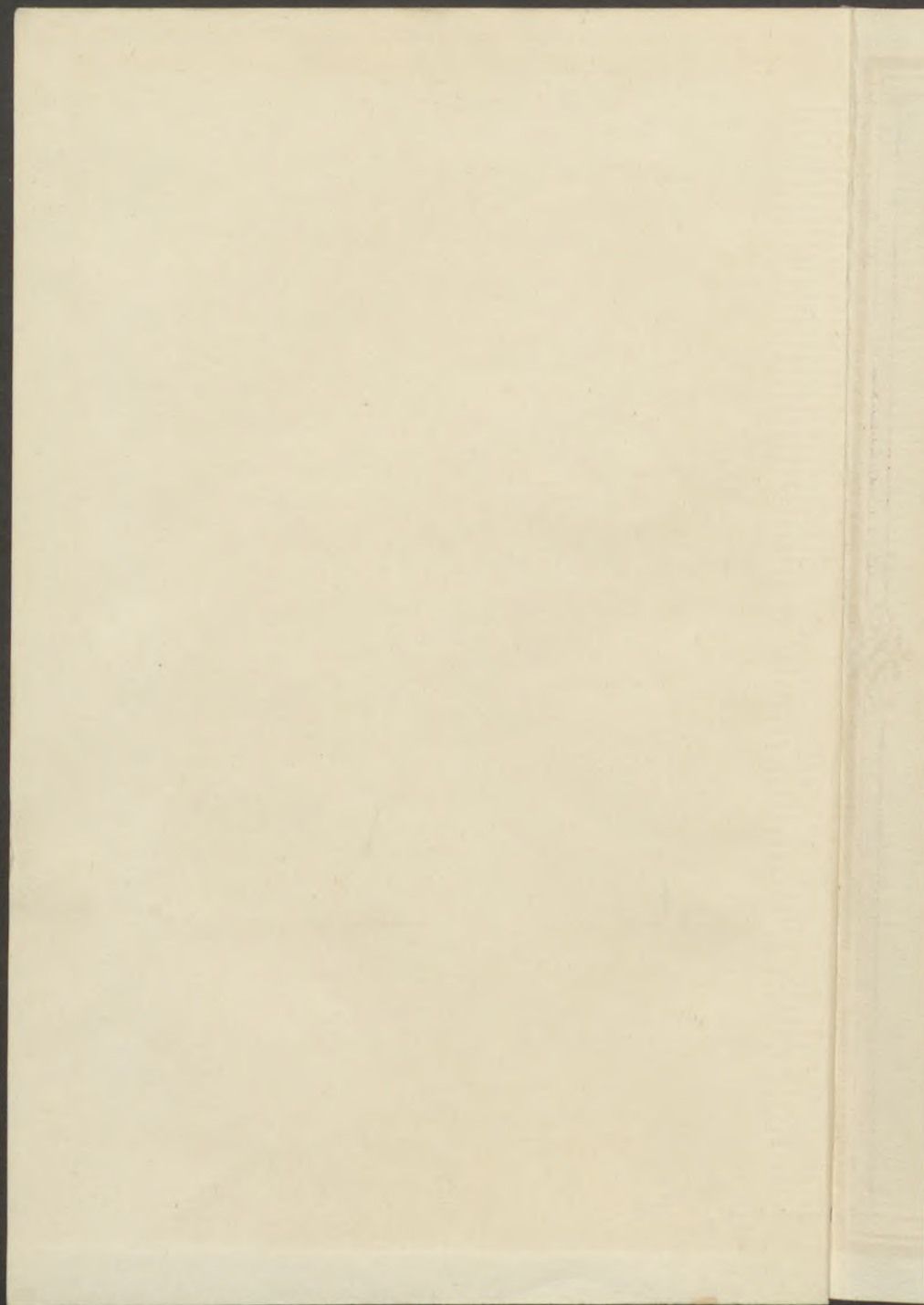

**EX
LIBRIS**

**G
K**

COMPTON

DICKENS MŰVEI

A GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
KÖNYVEI

Szerkesztők, bírálók és fordítók:

Ambrus Zoltán
Adorján Sándor
Bálint Lajos
Balla Mihály
Bánóczy László dr.
Bonkáló Sándor dr.
Cserna Andor
Csillay Kálmán
Éber László
Endrődi Béla dr.
Fekete Oszkár dr.
Forró Pál dr.
Gellért Hugó
Gergely Győző
Guti Erzsi
Gyagyovszky Emil
Haiman Hugó dr.
Halasi Andor
Havas Albert
Havas András Károly
Havas József
Hevesi Sándor
Honti Rezső
Kardos László dr.

Karinthy Emilia
Karinthy Frigyes
Kelen Ferenc dr.
Lándor Tivadar
Margittai Szaniszlóné
Németh Andor
Ocskay Istvánné
Ifj. Pálóczy Horváth Lajos
Dobosi Pécsi Mária
Peterdi István
Pogány Kázmér
Porzsolt Kálmán
Pünkösti Andor
Salgó Ernő dr.
Sebestyén Károly dr.
Schöner Dezső
Schöpflin Aladár
Szegedy István
Szép Ernő
Sziklay János dr.
Szini Gyula
Szirmai Józsefné
Sztrokay Kálmán
Trócsányi Zoltán dr.

Vécsey Leó

DICKENS

NICKLEBY
MIKLÓS
ÉLETE ÉS KALANDJAI
(NICHOLAS NICKLEBY)

I.

ANGOL EREDETIBŐL
FORDITOTTA
BALLA MIHÁLY

KÜLFÖLDI MŰVÉSZEK ILLUSZTRÁCIÓIVAL

BEVEZETÉSSSEL ELLÁTTA
Dr. SEBESTYÉN KÁROLY

CHRISTENSEN ÉS TÁRSA
GUTENBERG KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT
BUDAPEST

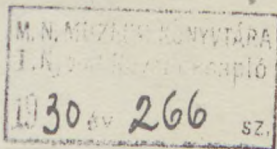

A keret rajzát
VÉGH GUSZTÁV
iparművész tervezte.

64181/59/1-2

~~10.309~~

Légrády Testvérek nyomdai műintézet nyomása, Budapest.

Eterna ipari és kereskedelmi r.-t. kötése, Budapest.

Nicholas Nickleby.

„Nicholas Nickleby“ a melegszívű emberbarátnak, a gyermekkel együtt érző pedagógusnak és a humor ragyogó mesterének remekműve. Egyenes ágon leszármazottja a 18. századi angol családi regénynek, amely először fordult a hősi regények hősei, a lovagregények lovagjai, a rablóregények rablói helyett a kis emberek felé, megnemésítette apró ügyes-bajos dolgaikat, átvilágította szerény otthonukat, és csak alkalmatlan idegenekül, kártevő betörőkkül tűrte meg a felsőbb társadalmi osztályok gőgös apáit, kényes ficsurait, vén kéjenceit. A halhatatlan Dickens halhatatlanná tette a sokat szenvedett, erélytelen, de aranyszívű Nicholast, de egyuttal szerencsétlen kis hugát, Katát is és gonosz nagybátyját, Ralph-ot és azt a légiónyi mellékalakot, akik mind hus-vér emberek, mind hozzánk hasonlatosak, mind magukon hordják az eredendő bűnnek, a szenvedésnek és szenvedélynek, az inségnek s az inség elleni küzdelemnek Káin-bélyegét.

Ez a mű Dickens nagy regényei sorában is a legelkelőbbek közé tartozik. Egyfelől, mert egészen emberi dokumentum; másrészt, mert gyökeresen angol. London köde, utcáinak szédítő forgataga, ragyogása és szennye, az angol magániskolák megdöbbentő visszaélései, a gyermekkinzás elképesztő példái, a felnőttek barbár közömbössége, gonoszsága, értetlensége a nekik kényre-kedvre kiszolgáltatót kicsinyekkel szemben; mind olyan motívum, amely egyenként is elegendő volna egy nagyszabású elbeszélő mű táplálására. Valamennyi pedig egybeszőve, egy tarka, mozgalmas, mindvégig érdekfeszítő és fordulatos cselekménybe harmónikusan és szervesen beléillesztve oly mesterművet ad, amely fölött nincs az időnek hatalma, amely a nyelvhatárok korlátait is már rég átlörte és polgárjogot szerzett minden művelt nép irodalmában.

Alakjai jó barátaink vagy ellenségeink, aszerint, hogy a Jó vagy a Rossz principiumának megtestesítői. Együtt érünk és szenvedünk, de bizunk és remélünk is az üldözöttekkel és elnyomottakkal; gyűlöljük a kísértő Sántát, a könynyelmű rágalmazót, a gaz uzsorást, az aljas csábítót. Dickens nem pártatlan bírja személyeinek, hanem vagy védő-üggyvédjük, vagy vádlójuk. Áradozva tudta magasztalni a szé-

peket, a jókat, a gyengédeket és nemesszívűeket; haldlra gunyolja, köznevetségnek szolgáltatja ki a mindenfajta rosszakat. Sem szubjektív veleérzése, sem az aprólékosságig pontos megfigyelőképesége nem ismer pihenést. Sir Matthew Pupker felszólal egy meeting-en, hogy propagandát fejtsen ki az Egyesült Fővárosi Zsemlye és Tésztaütő R-T. érdekében. Feje tetején paróka; mozdulatai olyan lendületesek, hogy minden pillanatban attól lehet tartani, hogy a paróka leesik a fejéről. A meeting szónokai óriási hatással beszéltek; a határozati javaslatot a jelenlévők kézfelemeléssel fogadták el; olyan lelkesedéssel emelték fel kezüket, mintha a lábukat is föl akarták volna emelni. A hölgyek addig sirtak zsebkendőjükbe, míg át nem ázott és addig lobogtatták, míg újra meg nem száradt.

A gonosz Ralph fekete pecsétetes levelet kap. Minden megindulás nélkül odafordul Newman-hez, az íródeákjához: „Nem volnék meglepve, ha az öcsém meghalt volna.” Csak nagyon természetes, hogy az ilyen embertelen ember nem hisz semmi érzésben: „Ázt megértem, hogy valaki meghalt, mert a nyakát szegte, vagy fájdalma van, mert a karját eltörte, a fejét vagy az orrát bezúzta. De megtört szív? Az nincs. Az csak manapság divatos frázis vagy affektáció.”

„Nicholas Nickleby” minden koru és rendű olvasónak gyönyörűség és nemes épülés. A legtöbbben közülünk fiatalon vettük a kezünkbe, mikor még fogékonyak voltunk a Nick és Kata gyermeki szenvedései iránt, mikor még megborzadtunk az ármányon és cselszövésen, amely az ártatlanok nyomában ólálkodik. Meg voltunk rendülve. És szinte boldog megkönnyebbüléssel vettük tudomásul, hogy végül is az igaz ügy diadalmaskodik és annyi viszontagság, szenvedés, csüggedés árán Magdolna Miklóssé lesz és Kata Francisknak esküszik örök hűséget. S ha később, jóval később, akadt néhány csöndes óránk, amelyet a nyugalomnak, a tiszta üdülésnek, a gondtalan szórakozásnak szentelhettünk és ismét kezünkbe vettük a könyvet: gyönyörűségünk nem lett kisebb. Most megcsodáltuk a költő mélységeit, amelyek a gyermeki lélek előtt nem tárulhattak volt fel; most örömünk telt isteni humorában, groteszk tollrajzaiban, merész torzításaiban; és ha elérkeztünk az utolsó laphoz, akkor bámulattal állottunk meg a nagy Dickens megvesztegethetetlen erkölcsi érzése előtt és hódolva tiszteljük őt, aki nemcsak a fantáziának, az újat alkotó erőnek, az írásművészetnek, hanem az igazságszeretetnek és az emberségnek is g é n i e - j e volt

Dr. Sebestyén Károly.

I. FEJEZET.

Bevezeti mind a többi.

Devonshire grófságnak egyik istenhátamögött levő részén élt valamikor egy Nickleby Godfrey nevű ur: egy érdemes uriember, kinek elég későn jutott eszébe, hogy jó lesz megházasodnia, s minthogy nem volt sem elég fiatal, sem elég gazdag, hogy vagyonos hölgy kezére pályázhasson, feleségül vette merő vonzalomból szívének egyik régi választottját, ki a maga részéről egészen hasonló okokból ment hozzá feleségül. Mint ahogy az olyanok, kik nem játszhatnak pénzbe, leülnek néha kettecskén a kártyaasztalhoz s játszanak szerelemből.

Egynémely rosszlelkű ember, ki szereti lekicsinyelni a házasságot, itt közbevetethetné, hogy a jó emberpárt talán inkább lehetne hasonlítani egy öklözőverseny két főszereplőjéhez, kik, mikor a szerencse nem kedvez nekik s alig van, aki fogadni hajlandó rájuk, lovagiasan mégis belemennek a viadalba, már magáért az öklőzésben való gyönyörűségért is; s ez a párhuzam egy tekintetben mindenestre megállná helyét, mert a kalandos bajnokpárhoz hasonlóan, mely a viadal után körüljár a kalapjával s a néző bőkezűségétől várja a lehetőséget, hogy jóllakhasson: a mézeshetek elmúltával Nickleby Godfrey ur s az ő bajnoktársa is sóváran néztek körül a világban s nem kis mértékben a jó szerencsétől várták viszonyaik jobbrafordulását. Nickleby ur jövedelme házassulásának ebben a korszakában évi hatvan és nyolcvan font közt változott.

Tudja Isten, van elég ember a világon, s kiváltképp Londonban (hol Nickleby ur akkortájt lakott), vajmi kevesen panaszkodtak amiatt, hogy a népesség gyér volna. Különös, hogy az ember mily soká nézhet körül a sokaságban, anélkül, hogy egyetlen baráti arcot találna benne; különös, de nem kevésbé igaz. Nickleby ur addig-addig nézett, míg a szeme is épugy megfájdult mint a szive, a jóbarátot pedig

nem találta meg; s mikor, elfáradva az örök keresésben, hazafelé fordította szemét, ott is vajmi csekély vigasztalást talált a fárasztó kémlelésért. A festő, ki sokáig nézi ugyan-azt a vakító színt, olyképp üditi fel káprázó szemét, hogy borusabb és sötétebb színárnyalatra fordítja; de mindannak, amivel Nickleby ur pillantása találkozott, oly sötét és komor színezete volt, hogy őt az ellentétnek éppen megfordította üdítette volna fel kimondhatatlanul.

Végre, öt év elmúltával, mikor Nicklebyné asszony már két fiugyermekkel ajándékozta meg férjét, ez a megzavart lelkü uriember pedig, átérezve a szükségét, hogy tegyen valamit a családjá érdekében, komolyan foglalkozott azzal a kisdéd üzleti spekulációval, hogy a legközelebbi negyedévi leszámolás napján behiztosítja életét, aztán történetesen lebukik a nagy emlékoszlop tetejéről: egy reggel a posta feketeszegélyű levelet hozott, melyből megtudta, hogy nagybátyja, Nickleby Ralph ur, meghalt és általános örökösévé tette összesen ötezer font sterlinget érő egész kis vagyonának.

Mínthogy a megboldogult világeletében csak annyiban vett tudomást az unokaöccséről, hogy elsőszülött fiának (kit valami kétségbeesett számításból az ő nevére kereszteltettek) szattyánbőr-tokban ezüst kanalat küldött, ami, tekintve, hogy nem igen volt mit ennie vele, a guny egy nemének látszott azért, hogy anélkül jött a világra, hogy e hasznos ezüstneműt magával hozta volna a szájában, Nickleby Godfrey ur kezdetben alig adott hitelt ennek az értesítésnek. De utánajárván a dolognak, meggyőződött, hogy a hír igazat mond. Ugy látszott, a szeretetreméltó öreg ur a Királyi Emberbaráti Társaságra akarta hagyni minden vagyonát s csakugyan ennek megfelelően irta is meg végrendeletét; de minthogy a társulat néhány hónappal azelőtt elkövette azt a szerencsétlen baklövést, hogy megmentette a haláltól egy szegény rokonát, kinek heti három shilling és hat pence tartásdíjat adott: az öreg ur érthető felháborodásában visszavonta intézkedését egy pótvégrendelettel s vagyonát a maga egészében Nickleby Godfrey urra testálta, nem mulasztva el külön is kifejezni méltatlankodását nemcsak a társulattal szemben, amiért megmentette a szegény rokon életét, hanem a szegény rokonnal szemben is, amiért engedte megmenteni magát.

Nickleby Godfrey ur e vagyonnak egyik részéből kis gazdaságot vásárolt Davlish környékén, Devonshireben, oda vonult vissza feleségével és két gyermekével s megmaradt készpénzének lehető legjobb kamatoztatásából és földjének csekély hozadékából akart megélni. Mind a két jövődelmi forrás annyira bevált, hogy mikor körülbelül tizenöt évvel

ez esemény s mintegy öt évvel feleségének elvesztése után meghalt, háromezer fontot hagyhatott készpénzben Ralph nevű elsőszülött fiára s ezret meg a birtokot az ifjabbikra, Miklósrá; már amennyiben birtoknak lehet mondani az olyan fekvőséget, mely a ház meg az udvar nélkül akkora lehetett, mint a Russel Square, ha nagyságát a házak kapujától mérjük.

Ez a két testvér együtt nevelkedett egy exeteri iskolában, s minthogy hetenkint egyszer haza szoktak járni, sokszor hallottak az anyjuktól hosszú történeteket apjuknak a szegénység napjaiban átélt szenvedéseiről s arról, hogy megboldogult nagybátyjuk mily fontos tényezője volt annak, hogy a bővelkedés napjai virradtak reá; amely történetek nagyon különböző hatást tettek a két fiura, mert míg az ifjabbikat a maga bátortalan és magányt kedvelő természetével arra intették, hogy kerülje a nagyvilágot s egészen a falusi békés munkájának szentelje magát, Ralph, az idősebbik, azt a két nagy tanulságot vonta le a gyakran megismételt történetekből, hogy a boldogságnak és hatalomnak a gazdagság az egyetlen igazi forrása s hogy törvényes és jogos dolog, szert tenni reá minden eszközzel, mely a büntetőtörvénykönyvbe nem ütközik. — És, — így okoskodott magában Ralph — ha semmi jó sem történt nagybátyjám pénzével, amíg bácsim élt, annál több jó történt vele azután, hogy meghalt, amennyiben most apám rendelkezik vele és megőrzi számomra, ami nagyon dicséretes elhatározás; ami pedig az öreg urat illeti, jó volt neki is, mert része volt abban a gyönyörűségben, hogy teljes életében reá gondolhatott s ráadásul egész családjá irigyelte és udvarlásával vette körül. — És Ralph e néma magánbeszéddek után mindannyiszor arra a következtetésre jutott, hogy a pénznél nincs dicsőbb vagyon a világban.

Nem érve be a pusztá elmélettel, nem pazarolva tehetségeit már e zsenge korban sem elvont szemlélődésekre, ez a reményteljes ifju kezdett már az iskolában apróbb uzsoraüzletekkel foglalkozni, jó kamatra helyezvén el palavesszőből és játékgolyókból álló szerény tőkéjét s lassan-lassan kiterjesztve műveleteit odáig, ahol már a királyság rézgarasai kezdődnek, s ezen a téren aztán már jelentékeny haszonnal folytatta a nyerészkedést. Ez üzleteinek során nem terhelte adósait bonyolult számvetésekkel vagy kamattáblázatokra való hivatkozással, hanem abban az aranymondásban foglalta össze egyszerű kamatkiszámító módszerét, hogy „két pence minden félpennyért“, ami roppantul egyszerűvé tett minden elszámolást s mely, minthogy a szabály világosságánál fogva könnyebb megtanulni és emlékeztetni

tartani a számvetés bármely más közismert műveleténél, nem ajánlható eléggé a nagy és kis tőkepénzesek s még inkább a kölcsönközvetítők és a váltóleszámitolók figyelmébe. No, de meg kell adni ezeknek az uraknak, hogy akárhányuk sűrűn alkalmazza kiváló sikerrel ezt az alaptételt.

Hasonlóképen elkerülte az ifju Nickleby Ralph azokat a kicsinyes és bonyolult számvetéseket, melyeket bizonyára nagy mértékben nehézkesnek tart mindenki, aki valaha kamatszámítással bibelődött, amennyiben kimondotta azt az általános szabályt, hogy minden tőke- és kamatfizetést a zsebpénz napján, vagyis szombaton kell leróni; s hogy akár hétfőn, akár pénteken kötötte valaki a kölcsönügyletet, a kamat összege mindkét esetben ugyanaz. Sőt — s hozzátehetjük, hogy az észszerűség nagy látszatával — úgy okoskodott, hogy egy napra tulajdonképpen nagyobbban kellene lennie, mint ötre, amennyiben fölöttébb valószínű, hogy a kölcsönkérő az előbbi esetben nagy zavarban volt, mert másképp nem kötött volna kölcsönügyletet oly kedvezőtlen feltételekkel. Ez a tény azért is érdekes, mert világosságot vet arra a titkos kapcsolatra és lelki rokonságra, mely mindig megvolt a nagy szellemek közt. Bár Nickleby Ralph urfi erről akkor még nem tudott, az imént említett férfiak osztálya minden üzleteiben éppen ennek az elvnek szemmeltartásával szokott eljárni ügyleteiben.

Abból, amit ez ifju uraságról mondtunk s abból az érthető csodálatból, mellyel az olvasó mindjárt megérti jellemét, sokan talán azt következtetik, hogy ő lesz a hőse ennek a történetnek, melyhez tüstént hozzáfogunk. Hogy e pontot illetőleg véget vessünk minden találgatásnak, sietünk felvilágosítani az olvasót s áttérni történetünk kezdetére.

Atyjának halála után Nickleby Ralph, kit már valamivel előbb elhelyeztek egy londoni kereskedőcég üzletében, nagy hévvel vetette magát a pénzszerzés régi szenvedélyére s hováhamarább annyira elmerült benne, hogy sok éven át egészen megfeledkezett a testvéröccséről; s ha a régi játszópajtására való emlékezés néha-néha áttört azon a ködön, melyben élt, — mert az arany oly ködpárával veszi körül az embert, mely nagyobb veszedelemmel fenyegeti érzékeit és jobban elaltatja érzelmeit a szén füstjénél — mindig együtt járt vele az a gondolat, hogy ha megint a régi bizalmas viszonyba esnének, öccse pénzt kérne tőle kölcsön, amely gondolatra Nickleby Ralph ur rándított egyet a vállán s azt mondogta, hogy minden úgy van legjobban, amint van.

Ami Miklóst illeti, ő legényéletet folytatott az apai birtonokon, míg meg nem unta a magányos életet, akkor aztán feleségül vette, ezer font hozománnyal, egy uri szomszédja

leányát. Ez a kitünő hölgy két gyermekkel örvendeztette meg, egy fiuval meg egy leánnyal, s mikor a fiu közeljárt a tizenkilenchez, a leány pedig, már amennyire sejteni lehet — mert amíg az új törvényt meg nem hozták, nem lehetett megbízható tájékoztatást szerezni az ifjú hölgyek koráról az ország semmi anyakönyvéből sem — a tizennégyhez, Nickleby ur azon gondolkodott, hogyan lehetne kiegészíteni tőkét, melyet családjának megnövekedése s a gyermekek nevelésének költsége gyászosan kikezdett.

— Spekulálj vele, — mondotta Nicklebyné.

— Spe-ku-lál-jak, édesem? — mondotta Nickleby, mintha rosszul hallotta volna.

— Miért ne? — kérdezte Nicklebyné.

— Azért, édesem, mert ha elvesztenők, — vetette ellene Nickleby ur, ki lassan és minden szavát megrágva szokott beszélni — ha elvesztenők, nem volna többé miből élnünk, édesem.

— Üres beszéd, — mondotta Nicklebyné.

— No, nem vagyok benne egészen bizonyos, édesem, — mondotta Nickleby ur.

— Nézd Miklóst, — folytatta a hölgy — kész fiatal-ember már; itt az ideje, hogy a maga lábára álljon; aztán Katalin is, szegényke, egy garas nélkül áll a világon. Gondolj a bátyádra; vitte-e volna annyira, ha nem spekulál?

— Hát az igaz, édesem, — felelte Nickleby ur. — Jól van, édesem. Igen. Spekulálni fogok, édesem.

A spekuláció pedig kockázatos játék; a játékos alig, vagy sehogyan sem látja a kártyát, mikor a játékba fog; sokat nyerhet, de ugyanannyit veszíthet is. A szerencse Nickleby ur ellen fordult. Mohó vágy ragadta magával, egy szappanbuborék elpattant, négy értékpapir-kereskedő villát vásárolt Firenzében, száz senki koldusbotra jutott s közöttük volt Nickleby is.

— Elvehetik tőlem holnap a házat is, melyben lakom, — sóhajtott az istenadta. — Semmi sem marad meg a régi butoromból, idegenek kezére jut mind!

Ezt az utóbbi gondolatot annyira a szívére vette, hogy nyomban ágyának dőlt, szemmel láthatóan eltökélve, hogy azt az egyet semmiesetre sem engedi át senkinek.

— Bátorság, uram! — mondotta a gyógyszerész.

— Nem szabad úgy elhagyni magát, uram, — mondotta az ápolónő.

— Efféle minden nap megesik, — jegyezte meg az ügyvéd.

— És nagyon vétkes dolog, zugolódni miatta, — sugta a fülébe a tisztelő.

— Ami nem is illik családapához, — tették hozzá a szomszédok.

Nickleby ur a fejét rázta, aztán jeladással kiküldve valamennyijöket a szobából, megölelte feleségét és gyermekeit s miután sorra a bágyadtan dobogó szívéhez szorította őket, kimerülten hanyatlott vissza vánkosára. Azok ennekutána azt az aggasztó megfigyelést tették, hogy az értelmé megzavarodott, mert sokáig dödögött valamit bátyjának jóságáról és nagylelkűségéről, meg a régi boldog időkről, mikor együtt jártak az iskolába. Mikor a hagymáznak ez a rohama elmúlt, Nickleby ünnepélyesen kegyelmébe ajánlotta őket Annak, ki sohasem hagyja el az özvegyet meg apátlan gyermekeit, aztán, nyájasan mosolyogva reájuk, a falhoz fordult s megjegyezte, hogy azt hiszi, elalszik.

II. FEJEZET.

Nickleby Ralph urról, az üzleteiről és vállalkozásairól. Meg egy nemzeti szempontból óriási jelentőségű részvénytársaságról.

Nickleby Ralph ur, szabatosan szólva, nem volt az, amit kereskedőnek szoktak mondani: nem volt sem bankár, sem ügyvéd, sem ügyvivő, sem jegyző. Egész bizonyos, hogy nem volt iparos s még kevésbbé tarthatott igényt arra, hogy valami uri foglalkozásról titulálják, mert tisztára lehetetlen lett volna találni a foglalkozásoknak bármely ismert ágát, melyhez hozzátartozott. Hanem azért, minthogy a Golden Square egyik tágas házában lakott, hol a kapura kitett rézlemezen kívül volt a bal kapufélfán még egy másik, amannál harmadfélszerte kisebb rézlemezke s fölötte egy gyermekkéznek rézből való hasonmása, mely, egy rövid nyársat szorongatva, arra a felírást mutatott, hogy „iroda”: egészen világos volt, hogy Nickleby Ralph ur mégis folytat vagy mutatja, mintha folytatna valamiféle foglalkozást; s ezt a tényt, ha ugyan még lett volna szükség bővebb bizonyítékra, tulontul igazolta volna az, hogy minden istenadta nap féltiz és öt között ott ült piszkosbarna ruhában és szokatlanul kemény széken, a folyosó végen levő, éléskamrához hasonló helyiségben egy sárgaképű ember, ki mindig füle mögött hordotta a pennáját, mikor csengetésre ajtót nyitott.

A Golden Square, bár lakik a tájékán egynéhány komolyabb foglalkozású ember is, tulajdonképen nem esik utjába sem jövőknek, sem menőknek. Divatjamult tér; oly városnegyed, mely eljátszotta szerepét s már csak albérleti

lakások vannak benne. Akárhány első és második emeletén butorozott szobákat adnak ki magányos uraknak és kosztosokat is fogadnak el. Ismert megszállóhelye ez a tér az idegeknek is. Azok a barnaképű emberek, kik nagy gyűrűket, nehéz óraláncot és bozontos pofaszakállat viselnek s kik a színházi évadban délután négy és öt közt, mikor Seguin ur*) rendelkezéseit osztogatja, ott gyülekeznek az Opera oszlopcsarnoka alatt s a jegypénztár körül, — mind, mind a Golden Square vagy a körülötte levő utcák valamelyikének lakói. Az Opera zenekarának két vagy három hegedűje meg egy fuvóhangszere is határain belül lakik. Zeneértők a vendégházai s az est óráiban zongora- és hárfahangok lengik körül a fejét ama gyászos emlékszobornak, a tér közepén levő kis cserjevadon védőszellemének. Nyári éjjeleken tárva-nyitva állnak az ablakok s az arratévedők fekete bajszos emberek csoportjait látják lebzselni és rettenetesen pőfékelni nyílásaikban. Nyers férfihangok tartanak ott énekgyakorlatokat s verik fel az éjszaka csendjét, s a levegő tele van mindenféle dohány füstjének illatával. Burnót és szivar, német sip és fuvola, hegedű és gordonka vivja ott harcát az elsőbbségért. A dal és a füst birodalma ez. Az utcai zenekarok elemükben vannak a Golden Squareen s a vándorénekeselek önkénytelenül nagyot kurjantanak, mikor e tér határán belül eresztik ki hangjukat.

Ez a hely nem igen látszik alkalmasnak üzletek lebonyolítására; Nickleby Ralph ur mégis sok-sok éve volt lakója, anélkül, hogy bárki is panaszát hallotta volna. Nem ismert senkit az egész környéken s őt sem ismerte senki, bár abban a hírben állt, hogy rém gazdag. Az üzletemberek valami prókátórfélének tartották, a többi szomszéd amolyan vezérügynőkfélének, amely gyanítások mindegyike oly kifogástalan és oly határozott volt, mint a mások dolgaira vonatkozó gyanítások lenni szoktak, vagy lenniök kellene.

Nickleby Ralph ur egy reggel, már kimenőre öltözötten, az írószobájában ült. Palackzöld spencer volt a kék kabátja fölött, ez alatt pedig fehér mellény, szürkepettyes nadrág és Wellington-csizma reáhuzva; a keskenyre hajtogatott ingbodor sarka kitolakodott az álla meg a spencer legfelső gombja közt, mintha minden áron meg akarná mutatni magát, a kabát pedig nem ért le elég mélyen, hogy eltakarjon egy könnyű, egyszerű karikák sorából álló arany óraláncot, mely a Nickleby ur zsebében levő arany ismétlőóra karikáján kezdődött és két kicsiny kulccsal ért véget, melyeknek egyike az órához magához, másika pedig valami mesterséges

*) A színházi rendező.

zárhoz tartozott. Haját rizsporral hintette meg gyéren, mintha azzal jobbindulatává akarná tenni arcát; pedig ha csakugyan az volt a célja, talán jobban tette volna, ha az arcát is megrizsporozza, mert volt valami a ráncaiban meg a hideg, nyugtalan szemében, ami, akarata ellenére, elárult bizonyos furfangosságot. De akár így, akár úgy, ott volt; s minthogy egyedül volt, e pillanatban sem a rizspor, sem a ráncok, sem a szemek nem tettek sem jó, sem rossz hatást senki ember fiára, következésképen ezidőszerint nekünk sincs hozzá közünk.

Nickleby ur becsukott egy számlakönyvet, mely az írópolcán hevert, hátravetette magát a karosszékében és szórakozottan nézett ki a piszkos ablakon. Egynémely londoni ház mögött van még valami hozzátartozó bánatos kis földdarab, rendszerint négy fehérre meszelt fal között s kémények zord sorai alatt, melyen évek óta korhadoz egy csenevész fa és hajt ősz utóján a látszat kedvéért egynéhány levelet, mikor más fák már elhullatják a magukét, s mely, ez erőfeszítésben kimerülve, meghasadozva és füsttől feketén senyved a következő esztendeig, amikor újra kezdi ugyanazt a folyamatot, sőt, ha az időjárás különösen kedvező, kísértésbe ejt egy-egy csuzos verebet is, hogy csipogjon az ágain. Az emberek ezeket a sötét udvarokat némelykor „kert”-nek szokták mondani, de nem tehető fel, hogy valaha is palántáltak volna bennük valamit, hanem inkább, hogy valami terméketlen talajból hasították ki s nem is találni benne mást, mint az eredetileg téglavetésre használt föld növényéletének elhalt maradványait. Nincs ember, akinek eszébe jutna, hogy sétáljon egyet ezen az elhagyatott helyen, vagy hogy bármiképen hasznát vegye. Legfeljebb néhány szatyrot, féltucatnyi tört üvegpalcakot s más efféle lim-lomot hajithatnak le reá, mikor az új lakó beköltözött, de semmi mást; s mindez ott marad, míg a lakó ismét kiköltözik, a nyirkos szalma is addig korhad, amig kedve tartja és elvegyül a csenevész puszpánggal, a satnya örökbarnával meg a tört virágcserepekkel, melyek szomorúan hevernek szanaszét — a szénpor és a szenny martalékául.

Ilyen térre szegezte pillantását Nickleby Ralph ur, mikor kezét zsebére dugva, kinézett az ablakon. Egy torz fenyőfát nézett merően, melyet egy régebbi bérló ültetett valaha egy valamikor zöld bődönbe s évekkel ezelőtt hagyta ott, hogy részenkint rothadjon el. Nem volt abban a látványban semmi csábító, de Nickleby ur sötét gondolatokba mélyedt és sokkal nagyobb figyelemmel és sokkal behatóbb érdeklődéssel nézte, mint aminőben derültebb perceiben részecskítette volna a legritkább exotikus növényét. Pillantása

végre balkéz fele egy piszkos kis ablakra tért át, melyben homályosan megláthatta az irnok arcát, s minthogy ez a tisztelgetreméltó férfit történetesen felpillantott, intett neki, hogy jöjjön be hozzá.

Ez intésnek engedelmeskedve, az irnok leszállt a magas székről (melyet az örökös fel- és leszállással kiválóan fényesre csiszolt) s jelentkezett Nickleby ur szobájában. Közepes koru, hórihorgas ember volt, két kidülledő szemmel, melyeknek egyike merev és mozdulatlan volt, biborszínű orral, hullaszerű arccal s oly ruhában (ha ugyan megérdemli a ruha nevet az olyan, mely sehogysem illett reá), mely nagyon is szűk, nagyon is viseltes volt s oly kevés gomb volt rajta, hogy kész csodának lehetett mondani, hogy megállt a testén.

— Fél egyet ütött, Noggs? — kérdezte Nickleby ur éles és csikorgó hangon.

— Csak öt vagy tíz perc múlva lesz... — Noggs hozzá akarta tenni, hogy a csapszék órája szerint, de meggondolta s inkább azt mondotta: — a városi idő szerint.

— Megállt az óráim, — mondotta Nickleby ur — nem tudom, miért.

— Nem huzta fel, — mondotta Noggs.

— Dehogy nem, — mondotta Nickleby ur.

— Akkor nagyon is felhuzta, — felelte Noggs.

— Lehet, — jegyezte meg Nickleby ur.

— Okvetlenül úgy van, — mondotta Noggs.

— Legyen, — mondotta Nickleby ur és visszatette zsebébe az ismétlődő órát. — Talán igaza van.

Noggs, mint gazdájával szemben folytatott szóvitái után rendszerint, valami sajátyszerűen rőfögő hangot hallatott, azt akarva jelezni ezzel, hogy neki, Noggsnak van igaza, aztán (minthogy ritkán szólt, ha nem kérdezték) mogorva hallgatásba merült, lassan összedörzsölte kezét, végigpattogtatta s elcsavarta minden lehető irányban az ujjperceit. E szokásának minden alkalommal való gyakorlása és az, hogy ép szemére is átvitte azt a merev és mozdulatlan pillantást, mely egészen a másikkhoz tette hasonlóvá s amitől lehetetlen volt megállapítani, hova vagy mire néz, mindez hozzátartozott Noggs urnak ahhoz a sok-sok különösségéhez, mely már az első pillanatra feltűnt a járatlan megfigyelőnek.

— Ma reggel a London-fogadóba megyek, — mondotta Nickleby ur.

— Népgyűlés? — kérdezte Noggs.

Nickleby ur bicentett.

— Levelet várok az ügyvédtől a Ruddle-féle jelzálog dolgában. Ha egyáltalában megjön a levél, a két órai postá-

val jöhet. Körülbelül akkor hagyom el a Cityt s a baloldali gyalogjárón a Charing Cross felé tartok; tehát ha kapok valamiféle levelet, jöjjön elém s hozza magával.

Noggs bicentett, s ugyanabban a pillanatban, mikor azt cselekedte, megszólalt az iroda csengője. Nickleby ur felpilantott az írásából, a segédje pedig nyugodtan megállt.

— A csengő, — mondotta Noggs, mintegy magyarázat-képen. — Itthon?

— Itthon.

— Mindenkinék?

— Mindenkinék.

— Az adószedőnek is?

— Nem! Az jöjjön máskor.

Noggs megszokott rőfögő hangját hallatta, mintha azt akarná mondani: „mindjárt gondoltam!“ s minthogy újra csengettek, az ajtóhoz ment s hamarosan visszatért egy Bonney nevű urral, egy sápadt egyéniséggel, kinek haja a legnagyobb rendetlenséggel volt innen is, onnan is felborzolva s akinek nyakán nagyon keskeny fehér nyakkendő fityegett s ki egyáltalában azt a benyomást tette, mintha éjnek idején verték volna fel álmából s azóta nem tudta volna rendbe-szedni magát.

— Kedves Nicklebym, — mondotta az az ur s levette a fehér kalapját, mely ugy tele volt mindenféle írással, hogy alig állt meg a fején — nincs vesztegetni való perc, a bérkocsim lenn áll a kapu előtt. Pupker Máté öméltósága fog elnökölni és egész bizonyosan eljön a parlament három tagja is. Kettejüket ép egészséggben láttam már ágyon kívül, a harmadik pedig, aki az éjszakát a Crockford-klubban virasztotta át, éppen most ment haza, tiszta inget venni magára s meginni egy vagy két üveg szódavizet és bizonyosan még jókor csatlakozik hozzánk, hogy beszédet mondhasson a gyűlésen. Az éjjel kissé felzaklatta az idegeit, de az nem baj; olyankor annál csipősebben szokott beszélni.

— Ugy látszik, szépen rendben lesz minden, — mondotta Nickleby Ralph ur, kinek higgadt egyénisége határozottan elütött a másik üzletembernek élénk temperamentumával.

— Szépen rendben! — mondotta utána Bonney ur — a legnagyobb gondolat, melyet valaha kisütöttek. „Egyesült Fővárosi Javitott Meleg Vajaszszemlye- és Kalácsütő s Pontosan Házhoz Szállító Társaság. Alaptőke ötmillió, ötszáz-ezer darab egyenkint tíz fontos részvényben.“ Nem vetek neki tíz napot s már maga ez a név is a kibocsátási ár fölé hajtja a részvényeket.

— Mikor pedig felhajtotta, — mondotta Nickleby Ralph ur mosolyogva.

— Mikor felhajtotta, akkor ön maga is éppugy tudja, mint én, hogy mit kell velük tenni és hogyan lehet kellő időben visszavonulni, — felelte Bonney ur és meghitten csapott a tőkepénzes vállára. — Mellesleg szólva, nagyon érdekes ember a segédje.

— Igen, a szegény ördög, — felelte Ralph s felhuzta a keztyűjét. — Noggs Newman egyébként valamikor lovakat és kutyákat tartott.

— Mit nem mond, — vetette közbe hanyagul a vendég.

— Ugy van, — folytatta Ralph — még pedig nem is oly régen, de elherdálta a pénzét, válogatás nélkül ruházta be mindenfélébe, pénzt vett fel kamatra, szóval előbb a bolondját járta, aztán koldusbotra jutott. Ivásra adta magát, kissé a guta is meglegyintette, aztán eljött hozzám egy fontot kérni kölcsön, minthogy a jobb napjaiban én is... én is...

— Üzleti összeköttetésben állt vele, — egészítette ki Bonney ur sokat mondó pillantással.

— Ugy van, — felelte Ralph. — Hát, tudja, nem adhatam neki kölcsönt.

— Oh, hogyne tudnám.

— De minthogy éppen akkor irnokra volt szükségem, aki ajtót nyisson s a többi, magamhoz vettem szánakozásból s azóta nálam van. Azt hiszem, kissé bolond, — tette hozzá Nickleby ur s nagyon emberbáráti arcot vágott, — de elég hasznos ember, szegény, elég hasznos ember.

A jószívű ur elmulasztotta hozzátenni, hogy Noggs Newman, minthogy egészen koldusbotra jutott, valamivel kisebb fizetésért szolgált, mint amekkorát egy tizenhárom éves fiúnak szoktak adni. Hasonlóképen nem látta szükségesnek megemlíteni gyorsan odavetett megjegyzései során azt a körülményt, hogy különönc hallgatagsága megbecsülhetlenné teszi ezt az embert oly helyen, hol sok oly üzletet bonyolítanak le, mely megkívánja, hogy a falakon kívül szó se essék róluk. A másik ur eközben türelmetlenül várta, hogy már indulhassanak, s minthogy mindjárt azután sietve szálltak be a bérkocsiába, Nickleby ur talán elfelejtette felsorolni ezeket a jelentéktelen körülményeket.

A belső Bishopsgate-uton, ahová a kocsi vitte őket, nagy elevenség uralkodott, mikor odaértek és (minthogy szeles idő volt) féltucatnyi ember ténfergett az uton kibontott papírvitorlákkal, jobbra-balra osztogatva azokat az óriási hirdetési lapokat, amelyek tudtul adták, hogy pontban egy órakor népgyűlés lesz, melynek célja, fontolóra venni, helyénlevő-e, kérvényt terjesztetni a parlament elé az Egyesült Fővárosi Ja-

vitott Meleg Vajaszsemlye- és Kalácssütő s Pontosan Házhöz Szállító Társaság érdekében, alaptőke öt millió, egyenként tiz font értékben kibocsátott ötszázezer részvénnnyel, amely összegek illő módon tekintélyes nagyságu kövér fekete betűkkel voltak feltüntetve. Bonney ur könyökével tört magának utat a lépcsőn s a szolgák, kik a lépcsőfordulókon álltak, hogy utat mutassanak az érkezőknek, sűrű és mély hajlongásokkal fogadták. Nickleby ur nyomon követte Bonney urat s így érkeztek a termék sorába s nevezetesképen a második terembe, hol egy üzleteket sejtető asztalt és különböző üzletinek látszó embert találtak.

— Halljuk! — kiáltotta egy nagytokájú ur, mikor Bonney megjelent. — Az elnök, uraim, az elnök!

Az érkezőket általános tetszés fogadta s Bonney ur sietve ment az asztal felső végére, levetette a kalapját, végigbarázdálta ujjával a haját s egy kis kalapáccsal bérkocsismódon*) koppantott az asztalra, mire többen elkiáltották: — Halljuk! — és furfangosan pillantottak egymásra, mintha azt akarnák mondani, hogy ez aztán a helyre fellépés! Ugyan-ebben a pillanatban rohant be lázas izgalommal az egyik szolga, nagy zajjal tárta fel az ajtót s belekiáltotta a terembe: — Pupker Máté ur öméltósága!

Az elnökség felállt s tapsolt örömében s e tapsvihár közben lépett be Pupker Máté ur öméltósága két valóságos parlamenti tag — egy ir meg egy skót — kíséretében, kik mindenkre mosolyogva néztek, jobbra-balra hajlongtak s oly barátságosan viselkedtek, hogy kész csodának tűnhetett volna fel, ha valakinek ezekután lett volna bátorsága, ellenük szavazni. Különösképen Pupker Máté ur, kinek kicsiny, kerek fejét szöszke paróka fődte, a hajlongásnak oly őrvjögésébe esett, hogy attól lehetett tartani, hogy a paróka mindjárt lerö-pül a fejről. Mikor ezek a tünetek kissé elcsendesedtek, azok az urak, kik beszélőviszonyban voltak Pupker Máté ur öméltóságával vagy a parlament másik két tagjával, három kis körre osztak körülöttek; minden egyes ily kört megint azok az urak vették körül, akik nem álltak beszélőviszonyban Pupker Máté ur öméltóságával vagy a parlament két másik tagjával s mosolyogtak és dörzsölték a kezüket, kétségbeesetten reménykedve, hogy hátha valamiképen magukra terelhetik figyelmüket. Pupker Máté ur öméltósága s a másik két parlamenti képviselő ez egész idő alatt elmagyaráz-

*) Londonban az embereknek minden osztálya más és más módon kopogtat be a kapun s a házban levők ilyképpen már előre tudják, miféle látogató kéri bebocsáttatását. Például az előkelő házak ismerősei leghosszabban zörgetnek, a bérkocsiban érkező már valamivel szerényebben. A levélhordó két rövid koppantással jelentkezik, a mesterember, a pék, a mézárós stb. csak eggyel.

ták a maguk külön köreinek, hogy a kormány mennyire fontolóra óhajtja venni a törvényjavaslatot, s pont san hirt adtak mindarról, amit a kormány, mikor az utolsó alkalommal ültek vele együtt a fehér asztalnál, a fülükbe sugott erről a dologról, s hogy eközben mily jelentőségteljesen hunyorgatott a kormány, amely jelekből ők egyszerűen azt a következtetést vonták le, hogy ha van ügy, mely inkább fekszik a kormány szívéen minden más ügynél, az csakis az Egyesült Fővárosi Javított Meleg Vajaszszemlye- és Kalács sütő s Pontosan Házhoz Szállító Társaság boldogulásának és fellendülésének ügye lehet.

Eközben s míg az ügyrendet s a szónokok sorát szépen megállapították, a nagy terem közönsége hol az üres elnöki emelvény, hol meg a zenekari emelvényen levő hölgyek látványában gyönyörködött. Nagyobbik része már órák óta töltötte az időt ebben az élvezetben, s minthogy a hosszantartó élvezet a legkellemesebb szórakozásnak is elrontja az ízét, a békétlenebb természetűek kezdték csizmájuk sarkával verni a padlót s mindenféle kiáltással és üvöltéssel adtak kifejezést nemtetszésüknek. Ezek a hanggyakorlatok a közönségnek attól a részétől eredtek, mely legrégebben várt s eszerint az elnöki emelvényhez legközelebb, a kirendelt rendőröktől pedig a legtávolabb állt, a rendőröktől, kik csöpp kedvet sem éreztek magukban, hogy utat törjenek maguknak a néptömegben, de mégis át voltak hatva attól az érthető kívánságtól, hogy tegyenek valamit a rend helyreállítása érdekében, s ennek következtében kezdték az ajtó közelében álló embereket kabátjuk szárnyánál és gallérjánál fogva kifelé ráncigálni a tereméből; ugyanakkor botjaik boldogabb végével különböző érzékeny és durrogó csapásokat sóztak jobbra-balra, mint Punch ur, amaz elmes színjászó, kinek ragyogó példáját a végrehajtó hatalomnak ez az ága alkalomadtán követni szokta, úgy a fegyvereket, mint használatukat illetőleg.

Javában folyt még egynéhány élénk csetepaté, mikor egy hangos kiáltás még a hadviselő felek figyelmét is magára, aztán az emelvényre vonta, hol egy mellékajton urak tódultak elő hosszú sorban, fődetlen fejjel, visszanézve és hangosan éljenezve, aminek az oka nyomban kitűnt, mikor előre lépett Pupker Máté ur öméltósága a parlament másik két igazi tagjával, s a gyülekezet fülhasogató kiabálása közben jelekkel adták tudtára egymásnak, hogy egész közpályájuk alatt sohasem volt részük ily dicső látványban.

A gyülekezet végre és jósokára felhagyott a kiabálással; de mikor kihirdették, hogy a gyűlés Pupker Máté urat választotta meg elnökévé, a jelenvoltak visszaestek az érze-

lemkitörésnek újabb öt percig tartó rohamába. Mikor az is elmúlt, Pukper Máté ur hozzáfogott annak ecseteléséhez, hogy milyen érzelmek is hatják át e nagyszerű alkalommal s hogy milyen is lehet ez az alkalom a világ szemében; s hogy mily nagyra tartja honfitársainak értelmi képességeit s mögötte álló tisztelt barátainak vagyoni helyzetét és tekintélyét; végre hogy mily nagy fontosságúnak kell lennie egy szabad és nagy nemzet javára, boldogságára, kényelmére, szabadságára, egész létére nézve egy oly vállalkozásnak, mint az Egyesült Fővárosi Javitott Meleg Vajaszsemlye- és Kalácsütő s Pontosan Házhoz Szállító Társaság.

Ekkor felállt Bonney ur, előterjeszteni az első határozati javaslatot, s miután jobbával végigbarázdálta haját, balját pedig kecsesen a csipőjére illesztette, átadta kalapját annak a tokás urnak (ki amolyan „néma szolgálattelvő“-ként szokott a szónokok rendelkezésére állni) és azt mondotta, hogy most fel fogja olvasni a határozati javaslatot, hogy „a népgyűlés borzalommal és megütközve nézi, mily állapotban van a vajaszsemlye-árusítás a fővárosban és környékén, hogy a zsemlyeárus fiukat mostani szervezetségük szerint merőben méltatlannak tartja a közönség bizalmára s hogy ezt az egész vajaszsemlye-szervezetet épp oly károsnak tekinti a nép java és erkölce szempontjából, mint amily hátrányosnak egy nagy iparúzó és kereskedőváros legfontosabb érdekeire nézve“. A tiszteletreméltó ur oly beszédet vágott ki, mely könnyeket fakasztott a hölgyek szeméből s a legélénkebb érzelmeket keltette minden jelenlevő lelkében. Felkereste a szegények lakásait a különböző kerületekben s a vajaszsemlyének legcsekélyebb nyomát sem találta bennük, ami nagyon is jogossá teszi azt a feltevést, hogy e szűkölködősorban levő emberek közül akárhányan évszámra nem részesülnek a vajaszsemlye élvezetének jótéteményében. Megállapította, hogy a vajaszsemlye-árusok közt iszákosság, kicsapongás, elvetemültség uralkodik, amit foglalkozásuk most divatozó alantas természetének kell tulajdonítania; ugyanezekkel a bűnökkel találkozott annál a szegényebb néposztálynál is, melynek a vajaszsemlye-fogyasztók közé kellene tartoznia, s ennek okát abban a kétségbeesésben kell keresnie, mely abból fakad, hogy ezt a néposztályt e tápláló sütemény élvezőinek körén kívülre szorították, ami arra kényszeríti, hogy veszedelmes izgatószerrel keressen a részegítő italokban. El van határozva, hebizonyítani az alsóház egyik bizottsága előtt, hogy van valami szövetkezés, melynek célja, továbbra is a mostani magasságon tartani a vajaszsemlye árát és monopóliumot biztosítani a csengetyüs embereknek; magukkal a csengetyüs emberekkel fogja ezt hebizonyítani a ház sorompói előtt s

bizonyítani kívánja azt is, hogy ezek az emberek afféle titkos szavakkal és jelekkel értik meg egymást, mint: „Snooks“, „Walker“, „Ferguson“. „Igaza van-e Murphynek“ és sok más effélével. A dolgoknak így szomorú állapota az, melynek megjavítására ez a társaság akar vállalkozni, mindenekelőtt a magán-vajaszszemlye-árusítás minden nemének súlyos büntetés terhe alatt való eltiltásával, aztán azzal, hogy maga látja el a közönséget általában s a szegényeket lakásaikban legjobb minőségű és leszállított áru vajaszsemlyével. Hazafias elnök, Pupker Máté ur öméltósága, ez okból törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé. S e törvényjavaslat támogatói halhatatlan fényt és dicsőséget fognak árasztani Angolországra az Egyesült Fővárosi Javitott Meleg Vajaszszemlye- és Kalács-sütő s Pontosan Házhoz Szállító Társaság neve alatt; hozzáteszi még, hogy ötmilliónyi alaptőkével, ötszázezer, egyenkint 10 font névértékű részvénnyel.

Nickleby Ralph ur támogatta a javaslatot s miután egy másik ur azt a módosító indítványt tette, hogy a „vajaszsemlye“ szó után mindenhol tegyék hozzá ezt, hogy „és kalács“, a javaslatot óriási többséggel elfogadták; az egész sokaságban csak egyetlenegy ember kiáltotta, hogy: Nem! de ezt az embert nyomban galléron ragadták s egyszerűen kivették a tereméből.

A második javaslatot, mely szükségesnek ismerte fel azt a rendszabályt, hogy „haladéktalanul beszűntetendő mindenemű, akár a férfi, akár a női nemhez tartozó, csengős vagy csengőtlen vajaszsemlye- (vagy kalács-) árusító, minden vajaszsemlye- (vagy kalács-) kereskedő, egy bánatosképű és félig-meddig papos külsejű ur terjesztette elő, ki oly nagy hévvel szónokolt, hogy rövid idő alatt kiűtötte a nyeregből az első szónokot; a teremben meg lehetett volna hallani, ha egy tű — mit mondok! egy pehely — hullott volna a padlóra, mikor felsorolta azokat a szörnyűségeket, melyeket a vajaszsemlye-árus fiuknak kell a gazdáiktól elszenvedniök s melyek, mint bölcsen kiemelte, már magukban elég okot szolgáltatottak volna e megbecsülhetetlen Társaság megalapítására. Kitént szavaiból, hogy ezeket a boldogtalan fiukat éjnek idején a legzordabb évszakban is kiverik a nyirkos utcákra, hogy órákhosszáig kóboroljanak a sötétben, az esőben s a körülményekhez képest a jégesőben is, a hóban is, hajléktalanul vagy meleg ruha nélkül; ami pedig ez utóbbit illeti, a hallgatóság ne feledje, hogy míg a vajaszsemlyét kendővel és egyéb takaróval védik, ezek a fiúk teljesen védtelenül, teljesen saját szűkös anyagi lehetőségeikre vannak hagyatva. (Gyalázat!) A tiszteletreméltó uriember felemlítette egy vajaszsemlye-árus fiu esetét, ki nem kevesebb, mint öt

évig volt kiszolgáltatva ez embertelen és barbár rendszernek s végül nátha áldozata lett, melynek következtében mindjobban elgyöngült, míg erősen ki nem izzadt s meg nem gyógyult; ő maga tanuskodhatik az eset valóságáról, de tudomására hozták (s nincs reá oka, hogy kétségbevonja e tényt) egy még szívszagatóbbr és szörnyűbb esetet. Hallott egy vajaszsemlye-árus fiuról, kit a kocsi elgázolt, kit a kórházba vittek, ott térden alul levágták a lábát s aki most mankóval folytatja foglalkozását. Mennyei igazságosság, meddig tartanak még ezek az állapotok?

A dolognak ez az oldala ragadta meg leginkább a gyülekezetet s a beszédnek ez a módja szitotta fel legjobban a rokonérzelmeiket. A férfiak kiabáltak, a nők telesírták a zsebkenőjüket, míg egészen átnedvesedett, aztán addig lenggették, míg megint megszáradt, az izgalom óriásivá nőtt és Nickleby Ralph ur odasugta a barátjának, hogy a részvények ettől a pillanattól fogva huszonöt százalékkal a kibocsátási áron fölül állnak.

A határozati javaslatot természetesen hangos helyeslés közben elfogadták; támogatására mindenki felemelte a kezét és lelkesedésében felemelte volna mind a két lábát is, ha összeegyeztethette volna kényelmével. Ezután felolvasták egész terjedelmében a kérvényt; az állt benne, mint ahogy az áll minden kérvényben is, hogy a kérvényezők nagyon alázatos, azok pedig, akikhez a kérvény intézve van, nagyon tiszteletreméltó emberek s hogy a kérvény tárgya főltőbb dicséretreméltó, amiért is (a kérvény szavai szerint) a törvényjavaslatnak okvetlenül törvényerőre kell emelkednie, még pedig Angliának a parlamentben egybegyült nagyon tiszteletreméltó és dicső képviselőinek halhatatlan dicsőségére.

Ezután felállt helyéről az a gentleman, ki az egész éjszakát a Crockford-klubban virrasztotta át s kinek szemén ennek következtében némi bágyadság látszott s közölte polgártársaival, hogy mily beszédet fog mondani a kérvény mellett, mihelyt napirendre kerül s hogy mily gunnyal fogja illetni a parlamentet, ha elutasitaná; kijelentette továbbá sajnálkozását, hogy tiszteletreméltó barátai nem csatoltak a kérvényhez még egy oly értelmű pontot is, mely a társadalom minden osztályára nézve kötelezővé teszi a vajaszsemlyes kalácsvásárlást, amit azonban ő — mint a félrendszabályok határozott ellensége s mint aki egészen dülőre akarja vinni a dolgokat — a bizottságban indítványba fog tenni és szavazás alá fog bocsátani. Kinyilvánítván ezt az elhatározását, a tiszteletreméltó ur a humor mezejére tért át, s mint-hogy a lakkipő, a citromszinű kecskebőrkeztű s a prémes gallér jelentékenyen alátámasztották tréfáját, óriási kacaj és

nagy derűtség támadt, a hölgyeknek pedig oly fényes zsebkendőlobogtatása, hogy egészen elhomályosította a bánatos-képű ur sikerét.

Mikor a kérvényt felolvasták s már éppen hogy el nem fogadták, felállt az ir parlamenti tag (aki lobogó vérmérsékletű fiatalember volt) s oly beszédet mondott, minőt csak ir képviselő tud mondani, tele igaz, lelkes költészettel s oly tüzes szóáradattal, hogy az embernek melege volt, ha csak reá is nézett a szónokra, ki beszédének során azt mondotta a gyülekezetnek, hogy követelni fogja, hogy e jótéteményt terjesszék ki saját hazájára is; egyforma jogokat követel hazájának a vajaszsemlye-törvény tekintetében éppugy, mint minden más törvény tekintetében és reméli, hogy megéri még azt a napot, mikor a legkisebb ir kunyhóban is kalácsot pirítanak és vajaszsemlye-árusok csengője fog szólni Erin zöld völgyeiben is. És utána felállt a skót képviselő is, különböző kedves célzásokat téve a remélhető nyereségre, ami még magasabbra fokozta a költészet által felszított hangulatot; és valamennyi beszéd elérte azt az eredményt, amelyet elérni akart s meggyőzte a hallgatók lelkét, hogy nincs oly sokat ígérő s egyben oly méltányos áron elérhető vállalkozás, mint az Egyesült Fővárosi Javitott Meleg Vajaszsemlye- és Kalács sütő s Pontosan Házhoz Szállító Társaság vállalkozása.

Igy aztán elfogadták a törvényjavaslatot támogató kérvényt s a népgyűlés élénk éljenzés közben oszlott szét, Nickleby ur meg a többi igazgató pedig átvonult a szomszédos terembe villásreggelire, amit naponta délután félkettőkor szoktak elkölteni; s hogy megfizettségük fáradozásukat, a társaságnak (minthogy még csak gyermekkorát élte) fejenként csak három guineát számítottak fel személyes megjelenésükért.

III. FEJEZET.

Nickleby Ralph ur szomorú híreket kap öccséről, de illő méltósággal viseli el ezt a hiradást. Az olvasó megtudja, hogyan tetszett neki Miklós, kit e fejezetben bemutatunk, s mily szívesen ajánlotta fel neki, hogy egy csapásra szerencsés emberré teszi.

Hozzájárulván kellő buzgósággal a villásreggeli befejezéséhez s mind azzal a pontossággal és akaraterővel, mely az üzletemberek legfontosabb tulajdonságai közé tartozik, Nickleby Ralph ur nyájasan elbucsuzott üzletfeleitől és szokott jókedvével nyugat felé irányította lépteit. Mi-

kor elment a Szent Pál temploma előtt, megállt egy kapu alatt, megigazítani az óráját, s kezében az órákulccsal és szemét a székesegyház órájának számlapján tartva, éppen dolgozóhoz látott, mikor egy ember állt meg előtte hirtelen. Noggs Newman volt.

— Ah! Newman, — mondotta Nickleby ur és felvetve szemét, tovább piszmogott az órájával. — Talán megjött a jelzőlogra vonatkozó levél? Mindjárt gondoltam, hogy megjön.

— Tévedés, — felelte Newman.

— Micsoda! és senki sem jelentkezett az ügyben? — tudakolta Nickleby ur s elhallgatott. Noggs fejét rázta.

— Akkor hát mi érkezett? — kérdezte Nickleby ur.

— Én érkeztem, — felelte Newman.

— És még mi érkezett? — kérdezte gazdája ridegen.

— Ez, — felelte Newman s egy pecsétetes levelet húzott ki a zsebéből. — A Strand postabélyege, fekete pecsét, fekete szegély, női kézírás, fenn a sarkon N. C.

— Fekete pecsét, — mondotta Nickleby ur s egy pillantást vetett a levélre. — Mintha ismerném ezt az írást. Nem csodálnám, Newman, ha meghalt volna az öcsém.

— Nagyon is hiszem, hogy nem, — mondotta Newman a legnyugodtabb vérrrel.

— És miért hiszi, tisztelt ur? — kérdezte Nickleby ur.

— Hát csak azért, mert ön soha semmin sem csodálkozik, — felelte Newman.

Nickleby ur kikapta kezéből a levelet, még egy hideg pillantást vetett segédjére, felbontotta, elolvasta és zsebre tette a levelet, s minthogy időközben másodpercnyi pontossággal igazította előre a mutatót, kezdette felhuzni az óráját.

— Ugy van, amint gondoltam, — mondotta Nickleby ur ez elfoglaltsága közben. — Meghalt. No, elég hamar. Igazán, nem hittem volna.

Bánatának e megható nyilatkozata után Nickleby ur megint zsebébe csuszta az órát, a legnagyobb gondossággal húzta fel keztyűjét, tovább ment megkezdett útján s kezeit hátravetve, lassu léptekkel nyugat felé tartott.

— Vannak élő gyermekei? — kérdezte Noggs s hozzálépett.

— Hiszen éppen ez az, — felelte Nickleby ur, mintha éppen őt is ugyanaz a gondolat foglalkoztatta volna. — Mind a kettő életben van.

— Mind a kettő! — mondotta utána Noggs halkan.

— Meg az özvegye is, — tette hozzá Nickleby ur — s mind a hárman Londonban, vigye el őket az ördög, mind a hárman, Newman.

Newman kissé elmaradt gazdája mögött s az arca csodálatos fintorokat vágott, de rajta magán kívül senki sem tudta volna megmondani, idegbénulása, szomorúsága, vagy amiatt-e, hogy nevet magában. Az ember arckifejezése rendszerint segít megfejteni az illető gondolatait, vagy magyarázattal szolgál szavaihoz, de Noggs Newman arckifejezése rendszerint oly probléma volt, melyet a legnagyobb elmeéll sem lehetett megfejteni.

— Menjen haza! — kiáltotta Nickleby ur néhány lépésnyire még mellette haladó segédjéhez, mintha kutyaéhoz szólna.

Alig hogy kimondotta ezeket a szavakat, Newman már sietve vágott át az utcán, elvegyült az embersokaságba s egy szempillantás alatt eltűnt.

— Nagyszerű! — dünnyögte magában Nickleby ur, ahogy tovább haladt. — Mondhatom, nagyszerű! Őcsém sohasem tolta a szekeremet, bár nem is vártam tőle soha; de alig, hogy utolsót lélekzik, mindenki én reám néz, mint egy erős, egészséges asszony meg egy felnőtt kamasz, meg egy leány támaszára. Mi közöm hozzájuk? Sohasem láttam őket.

Tele ezekkel s a hozzájuk hasonló más gondolatokkal, Nickleby ur kijutott a Strandra, belepillantott a levélbe, hogy ne tévessze el a házszámot s a népes utca közepetáján megállt egy bérház kapuja előtt.

Egy miniatűrfestő lakott abban a házban, mert a kapura srófokkal odaerősített nagy keretben, fekete bársony alapon két tengerészruhás arckép nézett az utcára a hozzátartozó messzelátókkal együtt; továbbá egy karmazsinpiros egyenruhába öltözött fiatal ur, karddal az oldalán, meg egy irodalmi férfit magas homlokkal, tollal és tintával, hat könyvvel, meg egy függönnyel. Ez utóbbi mellett még egy kéziratolvasó ifjú hölgy volt látható megható ábrázolással, feneketlenül mély erdőben, meg egy jóképű, nagyfejű kis fiu teljes alakja, mely széken ült s a lábai egy sőtartóba való kanál nagyságáig voltak visszarövidítve. A művészetnek emez alkotásain kívül koros hölgyek és urak fejei voltak még láthatók szép számmal, amint kék és barna felhőkből egymásra mosolyogtak, végül pedig egy takarosán irt árjegyzék dombormívű szegéllyel.

Nickleby ur nagyon megvető pillantást vetett ezekre a hitványságokra és kettős kopogatást mért a kapura s ismételte meg háromszor egymásután, mire egy szokatlanul szurtos képű leánycseléd jelent meg előtte.

— Itthon van Nicklebyné asszony, te leány? — kérdezte Ralph élesen.

— Nem Nicklebynek hívják, — mondotta a leány. — Talán La Creevyt akar mondani.

Nickleby ur méltatlankodva nézett a kis cselédre, ki ilyenképen rendre merte utasítani s nagyon nyersen kérdezte, hogy tulajdonképen mit akar ezzel mondani. A leány éppen magyarázkodni készült, mikor egy női hang, mely a kapualja háttéréből egy meredek lépcső tetejéről hallatszott, megkérdezte, hogy kit keresnek.

— Nicklebyné asszonyt, — mondotta Ralph.

— Fenn a második emelet, Anna, — mondotta ugyanaz a hang. — Mily ostoba teremtés vagy! Itthon van a második emelet?

— Valaki éppen most ment ki a kapun, de azt hiszem, hogy a padlásszoba volt, aki maga szokott takarítani, — felelte a leány.

— Jobban teszed, ha megnézed, — mondotta a láthatatlan nő. — Mutasd meg ennek az urnak, hogy hol van a csengő és mondd meg neki, hogy ne tessen kettőt kopogtatni a második emeletnek; a kopogtatást csakis akkor engedhetem meg, mikor a csengetyű drótja elszakad, akkor is csak két egyszeri kopogtatás illeti meg.

— Itt vagyok, — mondotta Ralph, nem szaporítva tovább a szót s belépett. — Bocsánat; az a La... hogyan is hívják csak?

— Creevy, La Creevy, — felelte a hang s egy sárga főköthő hajolt át a korláton.

— Csak egy pillanatig, engedelmével, asszonyom, — mondotta Ralph.

A hang azt felelte, hogy az ur jöjjön fel; de az már ez utasítást megelőzve, felment s az első emeletre ért a sárga főköthő tulajdonosához, ki megfelelő színű ruhát viselt s maga is körülbelül megfelelő színű volt. La Creevy kisasszony ötvenéves, negédes ifju hölgy volt és La Creevy kisasszony szobája nagyobb méretű, csak kissé piszkosabb mása volt a kapun levő aranykeretnek.

— Hm! — mondotta La Creevy kisasszony az ajkához tartott ujjatlan fekete selyem keztyűjébe köhécselve. — Valószínűleg miniatűr arcképet kíván? Nagyon jellegzetes vonásai vannak, uram. Űlt már festőnek?

— Ugy látom, félreérti ittlétem célját, asszonyom, — felelte Nickleby ur szokott nyers modorával. — Nincs miniatűr arcképekre kidobnivaló pénzem, asszonyom, s ha volna is, nincs (hála Istennek!) senkim, akit megajándékozhatnék vele. Minthogy a lépcsőn láttam kegyedet, meg akartam kérdezni bizonyos bérlők felől, akik itt laknak.

La Creevy kisasszony újra köhécselt — ezuttal azért, hogy leplezze reményeiben való csalódottságát — s így szólt:

— Vagy ugy?

— Abból, amit cselédjének mondott, azt következtetem, asszonyom, hogy a felső emelet az öné, — folytatta Nickleby ur.

— Igen, ugy van, — felelte Creevy kisasszony. — A ház felső része az enyém, s minthogy a második emeletre ezidő-szerint nincs szükségem, bérbe szoktam adni. Most éppen egy vidéki nő lakik benne két gyermekével.

— Nemde özvegy nő, asszonyom? — kérdezte Ralph.

— Igen, özvegy, — felelte a hölgy.

— Szegény özvegy, asszonyom? — kérdezte Ralph, nagyon erősen vetve a hangsúlyt erre a kis jelzőre, mely oly sokat szokott jelenteni.

— Igen, tartok tőle, hogy szegény, — felelte La Creevy kisasszony.

— Én történetesen tudom, asszonyom, hogy az, — mondotta Ralph. — De mit keres egy szegény özvegy oly házban, mint ez?

— Nagyon igaz, — felelte La Creevy kisasszony, kinek a szobájára mondott rejtett bók éppenséggel nem tetszett vissza. — Teljesen igaz.

— E nő viszonyait, asszonyom, nagyon jól ismerem, — mondotta Ralph. — Tény, hogy a családdal rokonságban vagyok és azt ajánlanám, hogy ne tartsa őket itt.

— De remélem, hogy ha valamiféle nehézségek támadnának, ha nem tudná teljesíteni anyagi kötelezettségeit, — mondotta La Creevy kisasszony, ismét köhécselve — a hölgy családja bizonyára...

— Nem, bizonyára nem, — sietett Ralph a szavába vágni — a világért se higgye.

— Ha jól értettem, — mondotta La Creevy kisasszony — akkor a dolognak egészen más színezete van.

— Nagyon helyesen értett meg, asszonyom, — mondotta Ralph és ahhoz tarthatja magát. Én vagyok a család, asszonyom, legalább azt hiszem, hogy nincs más rokonuk s ennek következtében köteletségemnek tartom, tudtukra adni, hogy nem támogathatom őket tékozlásukban. Mennyi időre bérelték ki a lakást?

— Csak hétről hétre, — felelte La Creevy kisasszony. — Nicklebyné asszony az első hetet előre kifizette.

— Akkor ajánlom, hogy a hét végén költöztesse ki őket, — mondotta Ralph. — Nem tehetnek azok jobbat, mint hogy visszamennek a falura, itt mindenkinek útjában vannak.

— Bizonyára, — mondotta La Creevy kisasszony a kezét

dörgölve — ha Nicklebyné asszony úgy vette ki a lakást, hogy nem volt miből fizetnie, akkor urinőhöz nem illő módon viselkedett.

— Bizonyára nem, asszonyom, — mondotta Ralph.

— És természetesen, — folytatta La Creevy kisasszony — minthogy ezidőszerint... hm... védtelen nő vagyok, nem kívánhatják tőlem, hogy veszítsek a szobáimon.

— Természetes, hogy nem, asszonyom, — mondotta Ralph.

Ámbár másrésről, — tette hozzá La Creevy kisasszony, nyilván a jóság és érdekei közt ingadozva — ámbár egyáltalán nem mondhatok semmit arra a hölgyre, ki rendkívül kedves és előzékeny nő, ámbár, úgy látom, hogy a szegény asszony a legnagyobb mértékben szerencsétlennek érzi magát; s nem lehet panaszom a fiatalokra sem, mert kívánni sem lehet kedvesebb és illedelmesebb fiatalokat.

— Nagyon jól van, asszonyom, — mondotta Ralph és az ajtó felé tartott, mert nem tetszett neki a szegénységnek ez a feldicsérése — megtettem kötelességemet és talán többet is tettem, mint kellett volna; természetes, hogy senki sem lesz hálás érte.

— Biztosítom, uram, hogy legalább én nagyon le vagyok kötelezve önnek, — mondotta La Creevy kisasszony nagyon udvariasan. — Nem tisztelne meg azzal, hogy egy pillantást vetne művészetem alkotásaira?

— Nagyon kedves, asszonyom, — felelte Nickleby s mindjárt úgy tett, mint aki nagyon siet — de minthogy látogatást kell tennem ott fenn s az időm nagyon drága, igazán nem tehetem.

— Ha bármikor erre jár, szerencsémnek fogom tartani, — mondotta La Creevy kisasszony — talán lesz oly szíves elfogadni egy árjegyzéket? Köszönöm. Jó reggelt.

— Jó reggelt, asszonyom, — mondotta Ralph és sietve huzta be maga után az ajtót, hogy elejét vegye minden beszélgetésnek. — Most pedig a sógornőmhöz. Bah!

Felkapaszkodva egy másik meredek csigalépcsőn, mely nagy mechanikai ügyességgel csupa saroklépcsőfokból volt összeállítva, Nickleby Ralph ur fenn megállt, lélekzetet szedni, de utolérte a cselédleány, kit kedvességéből La Creevy kisasszony küldött utána, hogy legyen, aki bejelentse, s aki legutóbbi találkozásuk óta szemmelláthatóan sok hiu kísérletet tett, hogy tisztára törölje szurtos arcát egy még piszkosabb köténnyel.

— Mit mondjak, hogy kicsoda? — kérdezte a leány.

— Nickleby, — felelte Ralph.

— Oh, Nicklebyné asszony, — mondotta a leány, nagy hévvel törtetve be az ajtón — Nickleby ur van itt.

Sötét gyászba öltözött nő állt fel, mikor Nickleby Ralph ur belépett a szobába, de úgy látszott, nem képes eléje menni s egy vékonyka, de nagyon szép, mintegy tizenhét éves leány karjára támaszkodott, ki addig mellette ült. Egy fiatalember, ki a leánynál egy vagy két évvel idősebbnek látszott, előre lépett és Ralphot bácsijaként köszöntötte.

— Oh, — dörmögte Ralph, rosszkedvűen ráncolva össze a homlokát — valószínűleg a Miklós vagy?

— Az vagyok, uram, — felelte a fiatalember.

— Vedd el a kalapomat, — mondotta Ralph parancsoló hangon. — Nos, asszonyom, hogy van? Össze kell szednie magát, asszonyom, én mindig azt teszem.

— Nem közönséges az én veszteségem! — kiáltotta Nicklebyné és szeméhez szorította a zsebkendőjét.

— Egészen közönséges volt, asszonyom, — felelte Ralph és hidegvérrel gombolta ki a felsőkabátját. — Napról napra halnak meg férjek, asszonyom, és feleségek nem kevésbbé.

— És testvérek hasonlóképen, uram, — mondotta Miklós s méltatlankodó pillantást vetett reá.

— Ugy van, tisztelt ur, és kölyökkutyák meg mopszok sem kevésbbé, — felelte a nagybácsi s egy széket húzott magához. — Levelében nem irta meg, asszonyom, hogy mi baja volt az öcsémnek.

— Az orvosok nem adták határozott betegséggel a halála okát, — mondotta Nicklebyné könnyhullatás közben. — Nagyon is nagy okunk van arra a feltevésre, hogy a szíve hasadt meg.

— Ugyan! — mondta Ralph — olyanról szó sem lehet. Megérthetem, ha meghal valaki, mert a nyakát szegte, vagy beteg, mert a karját, lábát törte, vagy a fejét, orrát zúzta be; de hogy a szíve hasadjon meg, képtelen beszéd! Dívatos feleség! Ha valaki nem tudja kifizetni a tartozásait, akkor meghasad a szíve, a felesége pedig vértanu.

— Azt hiszem, vannak, akiknek nincs szívéük, hogy meghasadjon, — jegyezte meg Miklós nyugodtan.

— Az Isten szerelmére, hány éves ez a fiu? — kérdezte Ralph és hátratulva a székét, tetőtől talpig a legádázabb gúnnyal nézett végig az unokaöccsén.

— Miklós már majdnem tizenkilenc éves, — felelte az özvegy.

— Ejnye, tizenkilenc! — mondotta Ralph, — és mit gondol, hogyan fogja megkeresni a kenyerét a tisztelt ur?

— Semmiesetre sem azzal, hogy anyámnak terhére essem, — felelte Miklós s a szíve dagadt, amikor ezt mondotta.

— No, azzal nem is igen mennél sokra, — felelte a nagybácsi és megvető pillantást vetett rá.

— Akárhogyan, — felelte Miklós és elpirult haragjában, — az ön révén semmiesetre sem akarok sokra menni.

— Fiam, Miklós, fékezd magad, — kérte Nicklebyné.

— Kérlek, édes Miklós, — kérte a fiatal leány.

— Fogd be a szád, te gyerek, — mondotta Ralph. — Csakugyan szépen kezdi, Nicklebyné asszony, szépen kezdi!

Nicklebyné nem felelt semmit, csak kérő pillantást vetett a fiára, hogy hallgatásra bírja; s a nagybácsi meg az unokaöcs egy ideig szótlánul néztek egymásra. Az öreg embernek sötét, kegyetlen és félelmetes volt az arca, az ifjú arca nyílt, szép és nemes; az öreg embernek szúrós volt a pillantása s fősvénység és ravaszság villogott a szemében, a fiatalemberében értelem és szellem ragyogott. Alakra a fiu kissé gyenge volt, de férfias és arányos volt a teste s nem szólva az ifjuság bájáról és természetes illedelméről, ifjú szívéből átáramlott valami a pillantásába és egész magatartásába, ami féken tartotta az öreget.

Bármit érezzen is valaki egy ilyen ellentét láttára, senki sem érzi azt oly élesen és mélyen, mint az, kit alantasabb voltában sujt. Ralph a szíve fenekéig érezte ezt a keserűséget s ez órától fogva gyűlölte Miklóst.

Az egymás kölcsönös méregetése végre azzal szakadt félbe, hogy Ralph a legnagyobb megvetéssel fordította el szemét és Miklóst „gyereknek” mondotta. Idősebb emberek gyakran használják szemrehányásképpen ezt a szót a fiatalabbakkal szemben, nyilván azért, mert el akarják hitetni az emberekkel, hogy semmi szín alatt sem volnának hajlandók újra fiatalokká lenni, még ha lehetnének is.

— Nos, asszonyom, — mondotta Ralph türelmetlenül, — eszerint tehát a hitelezők átvették a birtokot s önnek semmije sem maradt.

— Semmim, — felelte Nicklebyné.

— Rádásul pedig még kiadta a kevés pénzét s meg sem állt Londonig, hogy megtudja, mit tehetnék az érdekében? — folytatta Ralph.

— Azt reméltem, — hebegte Nicklebyné — hogy talán lehetséges volna tennie valamit öccse gyermekeinek érdekében. A haldoklónak az volt az utolsó kívánsága, hogy evégből önhöz forduljak.

— Nem tudom, hogyan lehet, — dörmögte Ralph, fel s alá járva a szobában — de valahányszor meghal olyan valaki,

akinek nincs semmi vagyona, majdnem mindig azt hiszi, hogy joga van rendelkezni a mások vagyonával. A leánya mihez ért, asszonyom?

— Katalinnak jó nevelésben volt része, — zokogott Nicklebyné. — Mondd meg a nagybácsinak, édes gyermekem, hogy mennyire vagy a franciában és egyebekben.

A szegény leány már hebegni akart valamit, de nagybácsija minden teketória nélkül elhallgattatta.

— Rajta leszünk, hogy alkalmazzanak valami nevelőintézetben, — mondotta Ralph. — Remélem, csak nem nevelte oly finnyásan, hogy ne lehessen?

— Igazán nem, bácsi, — felelte a leány zokogva. — Megteszek mindent, hogy otthont és kenyeret szerezhessenek maguknak.

— Jól van, jól van, — mondotta Ralph, meghatva talán hugának szépsége vagy szerencsétlensége által (legyünk engedékenyek és higgyünk az utóbbi esetben). — Meg kell próbálnod, s ha ez a foglalkozás nehezedre esik, talán könnyebb lesz varró- vagy himzőmunkát vállalni. Hát te dolgoztál-e már valamit, tisztelt ur? — mondotta az unokaöccséhez fordulva.

— Nem, — felelte Miklós kurtán.

— No, mindjárt gondoltam, — mondotta Ralph. — Így nevelte az öcsém a gyermekeit, asszonyom!

— Miklós nemrég fejezte be azt a neveltetését, melyben szegény atyja részesíthette, — mentegődzött Nicklebyné — s arra gondolt...

— Hogy valamikor majd farag belőle valamit, — mondotta Ralph. — A régi történet! Mindig gondolni és sohasem cselekedni. Ha öcsém tevékeny és okos ember lett volna, gazdag özvegyként hagyta volna őnt hátra, asszonyom, a fiát pedig a világba küldötte volna, mint az én apám engem, mikor másfél évvel még fiatalabb voltam, mint ez a gyerek itt; akkor most abban a helyzetben volna, hogy segítsen az anyján, ahelyett, hogy nyakán éljen s még öregbitse a szerencsétlenségét. Öcsém gondatlan, megfontolatlan ember volt, Nicklebyné asszonyom, és bizonyára senkinek sincs nagyobb oka ezt belátnia, mint önnek.

Ez a vád azt a gondolatot keltette az özvegyben, hogy talán nagyobb szerencsét is találhatott volna az ezer fontjával, aztán arra gondolt, hogy mily jól is esnék az most neki. Ezekre a bánatos gondolatokra még sürűbben patakzottak könnyei s túlradó fájdalmában — mert nagyon jó, de nagyon gyöngye asszony volt — siratni kezdte kegyetlen sorsát, aztán sok zokogás közben megjegyezte, hogy a szegény Miklósnak ő csakugyan rabszolgája volt s

hogy sokszor mondotta neki, hogy jobban mehetett volna férjhez (amit csakugyan sokszor is mondott neki), hogy férjének életében sohasem tudta, hogyan vannak a pénzzel, pedig ha megbízott volna benne, most sokkal jobban volna minden, s ahogy az asszonyok már házasságukban vagy azután, vagy életüknek mindkét szakában fel szokták hányortogatni, Nicklebyné azzal a panasszal végezte, hogy a drága elköltözött sohasem méltatta arra, hogy megfogadja jó tanácsait, egy esetet kivéve, ami a valóságnak teljesen megfelelő kijelentés is volt, amennyiben csak egyszer fogadott neki szót s azért is ment tönkre.

Nickleby Ralph ur mindezt félig mosolyogva hallgatta végig, s mikor az özvegy sirámainak végéhez ért, egész nyugodtan ott folytatta a beszélgetést, ahol az fájdalmas kitöréseivel félbeszakította.

— Hajlandó vagy dolgozni, tisztelt ur? — kérdezte homlokát ráncolva az unokaöccsétől.

— Természetes, hogy hajlandó vagyok, — felelte Miklós büszkén.

— Akkor nézz ide, — mondotta a nagybátyja. — Ma reggel tűnt ez a szemembe, köszönd a jó csillagodnak.

E bevezetés után Nickleby Ralph ur előhuzott a zsebéből egy ujságot, szétbontotta, rövid ideig keresgélt a hirdetései közt, aztán olvasta, amint következik:

„*Nevelés.* — Wackford Squeers ur akadémiájában, Dotheboys Hall, a gyönyörű Dotheboys faluban, Greta Bridge közelében Yorkshire-ben. A növendékek ellátást, ruhát, könyvet, zsebpénzt kapnak, gondoskodás mindenről, amire szükségük van, oktatás minden élő és holt nyelvben, mennyiségtanban, helyesírásban, mértanban, csillagászatban, trigonometriában, a földgömb kezelésében, algebrában, kívánatra botvívásban, továbbá írásban, számtanban, erődítéstanban s az ókori irodalom minden más ágában. Feltétel: évi 20 guinea. Semmi külön költség, semmi iskolaszünet, összehasonlíthatatlan életrend. Squeers ur ezidőszereint Londonban tartózkodik, található Snow Hill, Szerecsenfő vendégfogadóban. U. i. Megfelelő segédtanító kerestetik. Évi fizetés 5 font sterling. Akadémiai képzettségű jelentkező előnyben részesülne.”

— Tessék, — mondotta Ralph, újra összehajtogatva az ujságot. — Ha megkapja ezt az állást, kész a szerencséje.

— De nincs akadémiai képzettsége, — jegyezte meg Nicklebyné.

— No, — felelte Ralph — azt hiszem, az nem lesz akadály.

— De a fizetés oly csekély s a hely nagyon is messze van, bácsi, — vetette ellene Katalin bátortalanut.

— Hallgass, édes Katalinom, — vágott a szavába Nicklebyné — nagybátyád azt jobban tudhatja.

— Azt mondom, — ismételte meg Ralph mogorván, — hogy ha megkapja ezt az állást, kész a szerencséje. Ha nem tetszik neki, keressen mást magának. Ezer fontot adok neki, ha pártfogó, pénz, ajánlatok és szakbeli ismeretek nélkül becsületes állást kaphat Londonban, amelyen akár egy pár cipőtalp árát is megkeresheti. Azaz, hogy, — sietett hozzá-
tenni Nickleby Ralph ur, helyreigazítva saját szavait — ad-
nék, ha volna magamnak is.

— Szegény gyerek! — kiáltotta az ifju hölgy. — Oh, bácsi, hogy oly hamar el kell válnunk egymástól!

— Ne bosszantsd kérdésekkel a bácsidat, gyermekem, mikor csak javunkat akarja, — mondotta Nicklebyné. — Édes Miklós, szólj már te is valamit!

— Igen, anyám, igen, — mondotta Miklós, ki eddig hallgatott s egészen elmerült gondolataiba. — Ha oly boldog lehetnék, uram, hogy megkapnám az állást, melyre oly kevéssé vagyok képesítve, mi lesz azokból, akiket hátrahagyok?

— Anyádról és hugodról, tisztelt uram, — felelte Ralph — abban az esetben (de másképp nem) gondoskodni fogok s igyekezni fogom oly helyzetni juttatni őket, hogy függetlenül élhessenek. Az lesz a legközelebbi gondom; ha elutaztál, egy hétig sem maradnak mostani viszonyaik közt, rajta leszek.

— Akkor, — mondotta Miklós, boldogan ugorva fel és boldogan szorongatva nagybátyja kezét — kész vagyok megtenni mindent, amit tőlem kíván. Mindenekelőtt próbáljunk szerencsét Squeers urnál; mást nem tehet, mint hogy visszautasít.

— Azt nem teszi meg, — mondotta Ralph. — Örülni fog, hogy ajánlatomra magához fogadhat. Igyekezzél hasznossá tenni magad s rövid idő alatt társa lehetsz a vállalatában. Szent Isten, és gondold meg, ha netalán meghalna, milyen kész volna egyszerre a szerencséd.

— Igazán, már látom is, — mondotta a szegény Miklós, kit elragadott az az ezernyi szép ábránd, melyet ifju reménysége és tapasztalatlansága varázsolt a szeme elé. — Vagy tegyük fel, hogy valami nemes ifju, kit a Dotheboys Hallban neveltek fel, megszeret s arra kéri az apját, hogy fogadjon hozzá kisérőnek az utazásaira, mikor pedig visszatérünk a kontinensről, tisztességes állásba helyez. Nem igaz, bácsi?

— Persze, — mondotta gunyos mosollyal Ralph.

— És ki tudja, nem látogat-e meg, mikor már rendes

lakásom lesz (egész bizonyosan megteszi), aztán talán beleszeret Katalinba, ki a háztartásomat fogja vezetni és... és... feleségül veszi. Nem igaz, bácsi? Ki tudhatja?

— Hogyne! — dohogta Ralph.

— Mily boldogok leszünk! — kiáltotta Miklós lelkesen. — A válás fájdalma semmi a viszontlátás öröméhez képest. Szép fiatal asszony lesz Katalinból s oly büszke leszek, mikor majd másoktól is hallom, s anyám oly boldog lesz, mikor megint együtt lesz velünk, mikor elfelejtjük ezeket a rossz napokat és...

A látomány nagyon is szép volt és Miklós, nem tudva ellentállni igézetének, csendesen mosolygott és könnyekre fakadt.

Ez az egyszerű család eddig a legnagyobb elvonultságban élt és teljeséggel nem ismerte azt, amit *világ*-nak szoktak mondani, — ismert és sokat használt elnevezés az, mellyel akárhányszor a benne élő minden gazembert kell érteni — s együtt sirt arra a gondolatra, hogy életükben először el fognak szakadni egymástól; s mikor érzelmeiknek ez az első kitörése elmúlt, csalódást még nem ismerő reményeik üdeségével nézték az előttük megnyíló fényes kilátásokat, ámde Nickleby Ralph ur figyelmeztette őket, hogy ha elvesztegetik az időt, könnyen meglehet, hogy valamely szerencsésebb jelentkező megfosztja Miklóst szerencséjének alapkövétől, melyre az az újsághirdetés hívta fel figyelmüket, s aláaknázza minden légvéraikat. Ez a kellő időben alkalmazott figyelmeztetés egyszerre véget vetett a beszélgetésnek. Miklós gondosan feljegyezte Squeers ur címét s nagybátya és unokaöcs elindultak együtt, felkeresni azt a nagy-képzettségű uriembert; és Miklós mindenképen igyekezett elhíttetni magát, hogy nagyon igaztalan volt rokonával szemben, mikor első pillantásra ellenszenvet érzett iránta, és Nicklebyné asszony igyekezett meggyőzni leányát, hogy nagybátyja egész bizonyosan sokkal jobbindulatú ember, mint amilyennek mutatkozik, mire Nickleby kisasszony engedelmesen jegyezte meg, hogy könnyen úgy lehet.

Megvallva az igazat, a jó hölgy véleményére nem csekély befolyással volt sógorának az ő jobb belátására való hivatkozása és nagy érdemeire vonatkozó rejtett komplimentuma; ámbár a férjét szívből szerette s a legnagyobb gyöngédséggel ragaszkodott gyermekeihez, Ralph (ki nagyon jól ismerte az emberi szív legsilányabb gyarlóságait, bár a legjobbakról vajmi keveset tudott) mégis oly eredményesen érintette meg benne ama visszás kis hurok egyikét, hogy máris egész komolyan megboldogult férje vigyázatlanságának szeretetreméltó és szenvedő áldozatát látta magában.

IV. FEJEZET.

Miklós és nagybátyja (hogyan idővesztés nélkül megfogják a szerencsét) tisztelgetik teszik Squeers Wackford urnál, a yorkshirei tanítómesternél.

Snow Hill! Hóhalom! Milyen helynek is képzelheti a város nyugalmas népe, mikor a feketével árnyalt aranybetűk olvashatóságával látja ezt a nevet az északi grófságot járó gyorskocsi oldalán? Mindenkinek van valami bizonytalan és homályos képzelete az oly helyről, melynek nevét sokszor látja és hallja, s a karakán képek mily tömege lehet kapcsolatos a Snow Hill elnevezéssel! A név nagyon alkalmas is arra. Snow Hill — Snow Hill, ráadásul egy szerencsenővel kapcsolatosan: valami páros eszmetársulás révén az emberben holmi sötét és barátságtalan képzetet ébreszt. Lakatlan, elhagyott táj, mely nyitva áll a betolakodó szélrohamnak és a heves téli viharoknak; sötét, hideg és szomorú pusztaság, mely elhagyottan áll nappal és éjjel, hogy becsületes embernek reagondolni is borzasztó; olyan hely, melyet a magányos vándor elkerül s melyen elvetemült rablók találkoznak össze. Ez, vagy valami ilyenféle lehet az a fogalom, melyet a Snow Hillről alkothatnak az emberek azokon a távoli és falusi tájakon, melyeken mindennap és minden éjszaka titokzatos és kísérteties pontossággal rohog át a Szerencsenő, mert bármily időben megteszi gyors és fel nem tartózkodó útját, a látszat szerint szembeállva magukkal az elemekkel is.

A valóság kissé más, de azért az sem utolsó. Ott, London szívében, üzleteinek, életének és forgalmának tulajdonképeni középpontján, az észbontó láрма és mozgalmasság kellő közepén: ugyszólván elállva útját az élet óriási folyamainak, melyek szünetlenül áradnak a különböző városrészekből s falainál találkoznak össze: ott áll a Newgate; s abban a nyüzsgő életű utcában, melyre oly sötéten néz, — néhány lépésnyire azoktól a düledező, piszkos házaktól — ugyanazon a helyen, ahol most a levesmérők, halárusok és gyümölcsösökfák üzik foglalkozásukat, az emberi lények tömegeit, egyszerre négy, hat vagy nyolc erős, egészséges embert löktek ki sürgősen és erőszakosan a világból, oly rivalgás közben, melyhez képest a nagyváros lármája is semmi, ugyanakkor pedig e jelenet színhelye, éppen az emberi élet túlárádása következtében, borzalmatkeltevé vált; s ugyanakkor kíváncsi szemek néztek le a házak ablakaiból és fedeleiről, a falak és oszlopok tetejéről; s ugyanakkor a sápadt és felfelé néző arcok tömegében a halálra készülő

nyomorult a halálküzdelem mindent átfogó pillantásával sem talált egyetlenegy arcot, mely szomorúságot vagy részvétet fejezett volna ki.

A börtön közelében s ennek következtében Smithfield és a város néptorlódása és zaja közelében is, s éppen a Snow Hill-nek azon a részén, ahol az omnibuszlovak, melyek kelet felé tartanak, komolyan gondolnak arra, hogy szántszándékkal elbuknak s ahol a bérkocsilovak, melyek nyugat felé tartanak, nem ritkán akaratlanul buknak el, ott van a *Szerencsenfő*-höz címzett fogadó udvara, melynek kapuit két szerencsennek feje és válla őrzi, melyeket éjnek idején leverni valamikor e főváros kivételes szellemeinek büszkesége és dicsősége volt, amelyek azonban immár hosszabb idő óta zavartalan nyugalomnak örvendettek, nyilvánvalóan azért, mert a humornak ez a neme ezidőszert beéri a Saint James-egyház körzetével, ahol az ajtókalapácsokat részesítik előnyben, mert azokat könnyebb elvinni, és a csengődrótokat, mert fogpiszkáló céljaira alkalmasnak itélik őket. Akár ez az oka, akár más, annyi bizonyos, hogy a kapu aljának mindegyik oldaláról s magáról a fogadó udvaráról, melyet szintén szerencsenfő ékesít, dacos pillantások néznek le az emberre, az udvaron álló, vörösre fényezett kocsik hátsó ajtairól pedig kisebb méretű szerencsenfő néz reád, úgy, hogy az egész házban a szerencsenvilág látszik uralkodónak.

Mikor az ember végigmegy ezen az udvaron, balfelől azt a szobát pillantja meg, melyben az utasok nevét szokták feljegyezni, jobbról pedig Szent Sir temploma emeli tornyát az ég felé s mindkét oldalról a vendégszobák sorakoznak, éppen szemközt hosszú ablak tűnik szembe s fölötte olvasható betűvel áll ez a felírás: *Kávézóterem*; s aki felnézett volna erre az ablakra és szerencsésen választotta meg a pillanatot, zsebredugott kézzel Squeers Wackford urat pillantotta volna meg.

Squeers ur külsejét nem lehetett volna éppen megnyerőnek mondani. Szeme csak egy volt, már pedig az elterjedt előítélet a kettőnek ad előnyt. A meglevő szeme kétségtelenül hasznos egy szem volt, de határozottan nem szolgált Wackford ur ékességére, mert szürkészöld volt a színe s a kapun levő kandilyukhoz volt hasonlatos. Arcán üres fele ráncos és göröncsös volt, ami fölöttébb sötétte tette kifejezését, különösen mikor mosolygott, mert olyankor a kifejezése egészen közel járt egy gazember arcának kifejezéséhez. A haja nagyon simára és fényesre volt keféelve, a végeit kivéve, melyek tüskösen meredtek fölfelé az alacsony, előredülledő homloka fölé, ami teljesen illett a rekedt hangjához és nyers modorához. Ötvenkét vagy ötvenhárom éves volt s

termete kissé alacsonyabb a közepesnél; hosszan szétálló végű nyakkendőt és tanítómesterhez illő fekete kabátot viselt; de minthogy a kabátja ujja tulságosan hosszú, a nadrágja pedig tulzottan rövid volt, mindig azt a benyomást keltette, mintha kényelmetlenül érezné magát ruhájában s mintha nem győzné csodálni, hogy a külsejét oly tekintélyesnek látja.

Squeers ur a kávéházi szoba tűzhelye mellett levő fülkében állt, amelyben az ily helyiségekben megszokott asztalok egyikét helyezték el két szokatlan formájú és nagyságú másik asztal mellett, melyeket a fülke egy-egy szögletéhez lehetett hozzáilleszteni. A fülke egyik sarkában faládika állt, a lehető legrövidebb zsinaggal összekötve; s a ládán — a levegőben kalimpáló fűzőscipőben s manchester-bárszony nadrágcskában — egy ici-pici fiucska ült, vállát fülég huzva fel s kezét a térdén tartva, néha-néha pedig szemmelátható félelemmel és rettegéssel nézve fel a tanítómesterre.

— Fél négy, — dohogta Squeers ur elfordulva az ablaktól s a vendégszoba órájára nézve. — Ma nem jön már senki.

Kissé bosszankodva e gondolat miatt, a kis fiura nézett, hogy nem tesz-e olyasmit, amiért megverhetné; de mint-hogy ugy látta, hogy a fiu nem tesz semmit, csak pofonütötte s meghagyta neki, hogy többé ne tegye.

— A nyár derekán, — dünnyögte Squeers ur, folytatva magában a panaszt — tizet vittem magammal haza; tiz huszával... kétszáz font. Holnap reggel nyolc órakor hazautazom és csak hármat hozhattam össze... háromszor semmi az semmi... háromszor kettő hat... hatvan font. Mi ütött azokhoz a fiukhoz? Hova gondolnak a szülők? Mire véljem mindezt?

E pillanatban a láda tetején ülő kis fiu nagyot tüszszentett.

— Hé, tisztelt ur! — förmedt reá a tanítómester s hirtelen megfordult. — Mi az, tisztelt ur?

— Semmi, kérem szépen, — felelte a kis fiu.

— Semmi? — kiáltotta Squeers ur.

— Csak tüszszentettem, kérem, — felelte a fiu, s ugy reszketett, hogy a láda is megmozdult alatta.

— Ah! tüszszentettél? — mondotta Squeers ur. — Akkor miért mondottad, hogy nem tettél semmit?

Nem tudván okosabbat felelni erre a kérdésre, a kis fiu egy-egy csontos öklét mindegyik szemébe szoritotta s elbődült, amiért aztán Squeers ur az egyik arcára mért pofonnal lependerítette a ládáról, a másik arcára mért pofonnal pedig ujra visszapenderítette reá.

— Várj, ifju uracskám, majd ha Yorkshireben leszünk,

— mondotta Squeers ur — ott megkapod a többit. Hallgatsz mindjárt?

— I-i-gen, — zokogta a kis fiu s teljes erővel dörgölte a szemét a pamutzsebkendőjével.

— De akkor tüstént ám, gyerek, — mondotta Squeers. — Hallod-e?

Minthogy a figyelmeztetést fenyegető mozdulattal s dühös arckifejezéssel kísérte, a kis fiu még erősebben dörgölte az arcát, mintha vissza akarná fojtani könnyeit, aztán egy-egy szipákoló és fuldokló hangon kívül nem adott többé kifejezést keservének.

— Squeers ur, — mondotta a pincér, bedugva fejét ebben a pillanatban — egy ur van az ivóban s önt keresi.

— Vezesse be azt az urat, Richard, — felelte Squeers ur szelid hangon. — Dugd zsebre azt a zsebkendőt, te kis gazember, mert megöllek, mikor az az ur elment.

Alighogy a tanítómester dühösen sugva kimondotta ezeket a szavakat, az idegen belépett. Squeers ur úgy tett, mintha nem venné észre s mintha tollat faragcsálna, s közben jóságos tanácsokkal látná el növendékét.

— Édes gyermekem, — mondotta Squeers ur — mindenkinek megvan a maga keserősége. Mi az a korai megpróbáltatás, melytől majd meghasad a te fiatal szived s melyért majdnem kisirod a szemed? Semmi az; még a semminél is kevesebb. Elhagyod a kedveseidet, de apád helyett apád leszek, édesem, és anyád helyett Squeersné asszony lesz az anyád. A gyönyörű szép Dotheboys faluban, Greta Bridge közelében, Yorkshireben, ahol a növendékek ellátást, ruhát, könyvet, fehérneműt, zsebpénzt kapnak s ahol nem hiányzik nekik semmi, amire szükség van...

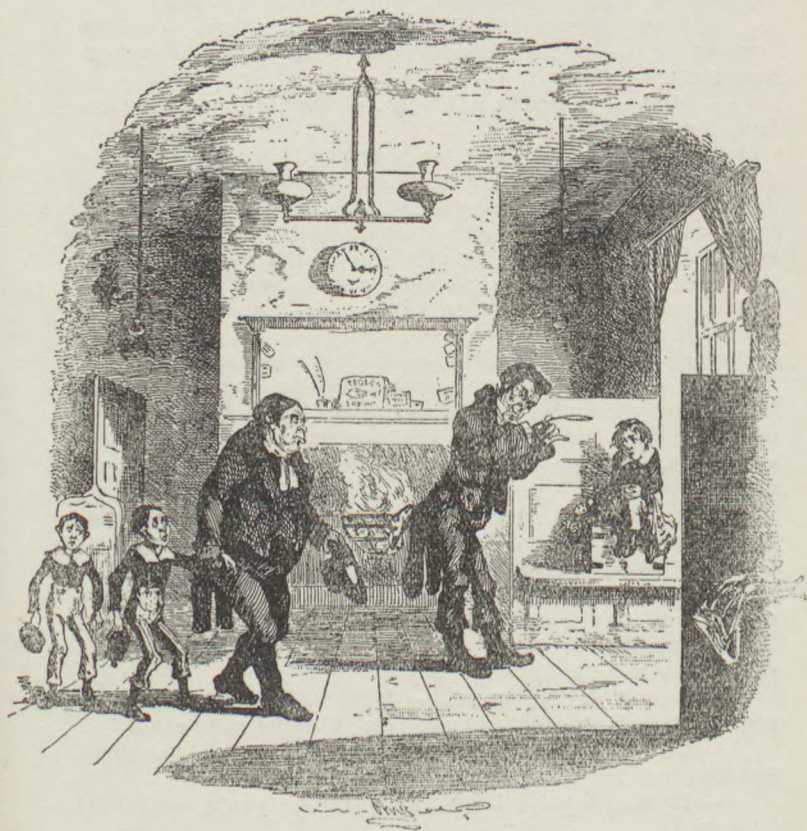
— Ez az az ur? — kérdezte az idegen s félbeszakította a tanítómestert a hirdetésszövegének elmondásában. — Ha nem tévedek, Squeers urhoz van szerencsém.

— Az vagyok, uram, — mondotta Squeers ur s nagyon csodálkozó arcot vágott.

— Az az ur, — mondotta az idegen, — aki közzétette a *Times*-ben azt a hirdetést?

— A *Morning Post*-ban, a *Chronicle*-ben, a *Herald*-ban meg az *Advertiser*-ben is a Dotheboys Hall nevű nevelőintézetéről, mely a gyönyörű Dotheboys községben, Greta Bridge közelében, Yorkshireben van, — tette hozzá Squeers ur. — Üzleti dolga van velem, uram? Látom a fiatal barátaimról. Hogy van, uracskám? És hogy van maga, kis uram? — Így köszöntve őket, Squeers ur megtapiskolta az arcát két beesett képű, csenevész kis fiunak, kiket az új ügyfél hozott magával, s várta a további közléseket.

A yorkshirei tanítómester a „Szerecsenső” fogadóban.

— Olaj- és festékkereskedő vagyok és Snawleynek hívnak, uram, — mondotta az idegen.

Squeers meghajtotta a fejét, mintha azt akarná mondani: Nagyon kiváló név, uram.

Az idegen így folytatta: — Az a gondolatom támadt, Squeers ur hogy önhöz adom iskolába ezt a két fiut.

— Nem nekem kellene mondanom, uram, — felelte Squeers ur — de nem gondolnám, hogy jobbat cselekedhetne.

— Hm! — mondotta az idegen. — Évente ugy-e bár husz font, Squeers ur?

— Guinea, — felelte a tanítómester biztató mosollyal. *)

— Font, kettőért, úgy gondolom, Squeers ur, — mondotta Snawley ur ünnepélyesen.

— Nem hiszem, hogy meg lehetne csinálni, uram, — jelentette ki Squeers, mintha még sohasem került volna eléje ily ajánlat. — Lássuk csak; négyszer öt az husz, a kétszerese, és levonva belőle... no, nem bánom, egy fonttal több vagy kevesebb ne tegye köztünk. Ön viszont, uram, ajánlani fog az ismerőseinek s ezzel kiegyenlíti a különbséget.

— Nem esznek sokat, — mondotta Snawley ur.

— Oh, azon nem mulik, — felelte Squeers. — Mi nem nézzük, hogy milyen étvágya van a gyermekeknek a mi intézetünkben. — Ami teljesen megfelelt az igazságnak; nem nézték.

— Megtalálnak ott, Snawley ur, minden testi jót, amit Yorkshire terem, — folytatta Squeers — s minden szép erkölcsi oktatást, amivel Squeersné asszony látja el őket... szóval részük lesz az otthonnak mindabban a kedvességében, melyet fiugyermekek csak kívánhat magának.

— Óhajtanám, hogy különösen erkölcsaikre vessenek súlyt, — mondotta Snawley ur.

— Annak örülök, uram, — felelte a tanítómester büszkén. — A fiuk az erkölcsöknek igazi kutfejéhez jutottak.

— Ön maga is jó erkölcsű ember, uram, — mondotta Snawley ur.

— Merem hinni, hogy az vagyok, uram, — felelte Squeers.

— Örömmel jelenthetem ki, hogy van tudomásom róla, — mondotta Snawley ur. — Felvilágosításért fordultam egy urhoz, akire hivatkozott s vallásos keresztény embernek mondotta.

— Ugy van, uram, remélem is, hogy valamennyire az vagyok, — felelte Squeers.

*) A guinea régebbi aranypénz s értéke huszonegy shilling, a font vagy sovereign értéke husz shilling.

— Remélem, ugyanazt mondhatom el magamról is, — mondotta a látogató. — Kérhetném egynehány szóra oda abba a fürkébe?

— Mindenesetre! — felelte Squeers és vigyorgott. — Kedves gyermekeim, nem beszélgetnétek néhány perczig az új játszópajtásokkal? Ez itt a növendékeim egyike, uram. Bellingnek hívják, tauntoni fiu.

— Igen, csakugyan? — mondotta Snawley ur s úgy nézett a kis fiura, mint valami természeti ritkaságra.

— Holnap viszem ezt is, uram, — mondotta Squeers. — Az a láda, amelyen ül, az ő utipodgyásza. Minden növendék tartozik magával hozni, uram, két rend ruhát, hat inget, hat pár harisnyát, két hálósipkát, két zsebkendőt, két pár cipőt, két kalapot meg egy borotvát.

— Borotvát! — kiáltotta Snawley ur, mikor beléptek a legközelebbi fürkébe. — Minek az?

— Borotválkozni, — felelte Squeers lassu, kimért hangon.

Nem volt sok abban a szóban, de lehetett valami figyelmetkeltő abban, ahogy mondotta, mert a tanítómester és látogatója egy pillanattig merően néztek egymásra, aztán sokatjelentő mosolyt váltottak egymással. Snawley alattomos képű, laposorru ember volt, sötétszínű ruhában, hosszú, fekete lábszárvédővel s arcán nagy alázatosság és istenesség kifejezést mutatva, úgy, hogy minden szembetünőbb ok nélkül való mosolya csak annál jelentősebbnek látszott.

— Hát meddig tartja iskolájában a gyermekeket? — kérdezte végre.

— Pontosan addig, amig hozzátartozóik fizetik értük a járandóságokat a londoni megbizottamnál, vagy mig a gyerekek megugranak, — felelte Squeers. — Értsük meg egymást; látom, hogy megtehetjük bátran. Miféle fiuk ezek? Törvénytelen gyermekek?

— Nem, — felelte Snawley, felfogva a félszemű tanítómester pillantását. — Nem azok.

— Azt hittem, hogy azok, — mondotta Squeers hidegvérrel. — Van nálunk sok olyan is; az a gyerek is olyan.

— Az ott a fürkében? — kérdezte Snawley.

Squeers igenlően bólintott és Snawley újra átsandított a fürkében levő fiura; aztán visszafordult oly arckifejezéssel, mintha meg sem érthetné, hogy külsőleg egészen olyan, mint a többi gyermek, meg is mondotta, hogy nem is hitte volna annak.

— Pedig az, — kiáltotta Squeers. — De térjünk vissza az ön fiucskáira; beszélni akart velem?

— Ugy van, — felelte Snawley. — A dolog úgy áll, hogy nem vagyok az apjuk, hanem csak a mostohaapjuk vagyok, Squeers ur.

— Oh, úgy vagyunk? — kiáltotta a tanítómester. — Ez mindjárt megmagyaráz mindent. Csodáltam is, hogy mért az ördögbe is akarja Yorkshirebe küldeni őket. Ha-ha! Oh, most már értem.

— Hát, tudja, feleségül vettem az anyjukat, — folytatta Snawley. — Nagyon költséges dolog, otthon tartani a gyerekeket, s minthogy a feleségem vagyonos, tartok tőle, — mint-hogy az asszonynép, Squeers ur, már oly ostoba — hogy a fiukra költené a pénzt. Ami, megértheti, romlásba vinné őket.

— Értem, értem, — mondotta Squeers, hátradőlve a széken s legyintett a kezével.

— Ez aztán, — folytatta Snawley — azt a kívánságot ébresztette bennem, hogy minél messzebbre eső iskolába adjam őket, hol nincsenek ünnepek, nincs szó a minden évben kétszer való igen helytelen hazajövetelről, ami nagyon rontja a gyermekeket... s ahol erősen kordában tartják őket. Gondolom, érti, mit gondolok?

— A járandóságok rendes lerovása és semmi kérdezősködés, — felelte Squeers, biccentve a fejével.

— Nagyon jól mondja, — felelte Snawley. — De szigoruan ügyelni az erkölcsöikre!

— Szigoruan, — mondotta Squeers.

— Remélem, nincs megengedve, hogy sokat irkáljanak haza? — kérdezte kissé vontatottan a mostohaapa.

— Egyszer sem, karácsony ünnepét kivéve, akkor is azt írják, amit a többiek, hogy sohasem voltak oly boldogak s remélik, hogy sohasem kell hazamenniök.

— Ennél jobbat kívánni sem lehet, — jegyezte meg a mostohaapa s kezét dörzsölte.

— Akkor, minthogy ilyképen megértettük egymást, — mondotta Squeers — engedje meg azt a kérdésemet, hogy magánéletemben fölöttébb erényes, példás életű és erkölcsös embernek tart-e; s amennyiben a nevelés embere is vagyok, megbizik-e kétségbe nem vonható feddhetetlenségemben, önzetlenségemben, kifogástalan vallási elveimben és képességeimben?

— Mindenesetre, — felelte Snawley ur és hasonló vigyorgással felelt a tanítómester vigyorgására.

— És remélem, nem idegenkedik igazolni mindezt, ha önre hivatkozom?

— Semmi esetre sem.

— Így megértettük egymást, — mondotta Squeers és pennát vett a kezébe. — Így kell üzletet kötni és így tetszik nekem.

Bevezetve könyvébe Snawley ur lakása címét, a tanítómester most már elvégezte azt a kellemesebb kötelességét, hogy nyugtát adott az első negyedévi tartásdíj összegéről, s éppen hogy végezett azzal, mikor megint oly hangot hallott, mely Squeers ur holléte iránt érdeklődött.

— Itt van, — felelte a tanítómester. — Mi az?

— Csak egy kis elintézni való ügy, uram, — mondotta Nickleby Ralph és Miklóssal a sarkában, belépett. — Nemde, hirdetése jelent meg ma reggel az újságokban?

— Ugy van, uram. Ide tessék, — mondotta Squeers, közben visszatérve a tűzhely mellett lévő fülkébe. — Nem foglalna helyet?

— Hogyne, mindenesetre, — felelte Ralph, a szót mindjárt tettere váltva s maga elé helyezve az asztalra a kalapját. — Ez itt az unokaöcsém, uram, Nickleby Miklós ur.

— Hogy van, uram? — kérdezte Squeers ur.

Miklós meghajolt, azt felelte, hogy köszöni, jól van, s úgy látszott, hogy nagyon meglepi a Dotheboys Hall tulajdonosának külseje, amint hogy úgy is volt.

— Talán még emlékszik reám? — mondotta Ralph és szigoruan nézett az iskolamester szeme közé.

— Ha nem tévedek, néhány éven át a városban tett minden félévi látogatásom alkalmával kiegyenlített egy-egy számlácskát, — felelte Squeers.

— Szóról szóra, ugy van, — mondotta Ralph.

— Egy Dorker nevű fiu szülei nevében, aki, fájdalom...

— ...meghalt Dotheboys Hallban, — egészítette ki Ralph a mondatot.

— Nagyon jól emlékszem reá, uram, — folytatta Squeers. — Oh, uram, Squeersné asszony ugy szerette azt a fiucsukát, mintha a saját gyermeke lett volna. S mily figyelemmel bántak, uram, azzal a fiuval a betegsége alatt! Piritott kenyérrel és jó meleg teával kínálták minden reggel és este, mikor már nem tudott nyelni — gyertya égett a hálószobájában azon az éjjelen, mikor meghalt — a legdrágább szótárunkat küldöttem fel neki, hogy hajtsa reá a fejét. Nem is bánom, hogy megtettem. Az embernek oly jól esik, mikor elmondhatja, hogy megtette vele szemben a kötelességét.

Ralph olyanformán mosolygott, mintha a mosolynál merőben más érzést akarna kifejezni s a szobában levő idegenekre pillantott.

— Csak néhány növendékem, — mondotta Squeers Wackford s a ládán ülő fiura meg a másik kettőre mutatott,

akik szóltanul bámulták egymást, testüknek furcsa elcsavar-
gatásával, az olyan fiuk szokása szerint, akik most ismerked-
nek össze egymással. — Ez az ur, kérem, egy szülő, ki oly
kedves volt, hogy hízolgőn nyilatkozott arról, hogyan neve-
lik a gyermekeket Dotheboys Hallban, mely Dotheboys gyö-
nyörű községében, Greta Bridge közelében, Yorkshireben
van s hol a növendékeket ellátják élelemmel, ruhával, fehér-
neművel, könyvekkel, zsebpénzzel...

— Tudjuk, uram, tudjuk, — vágott a szavába Ralph
bosszusan. — Benne van a hirdetésében.

— Ugy van, uram, benne van a hirdetésemben, — fe-
lelte Squeers.

— S hozzátehetem, hogy való tény, uram, — jegyezte
meg Snawley ur. — Kötelességemnek érzem, biztosítani önt
erről s örülök, hogy alkalmam nyílik biztosítani, hogy
Squeers urat nagyon erényes, példás, erkölcsös férfiuak
és...

— Nem vonom kétségbe, uram, — vágott a szavába
Ralph, megakasztva dicséreteinek áradatát. — A legkevésbbé
sem vonom kétségbe. De nem térnénk a dolgunkra?

— A legnagyobb örömmel, uram, — felelte Squeers. —
Soha se halaszd dolgaiddat... ez az első tanítás, melyben ke-
reskedelmi pályára készülő növendékeinket részesítjük.
Fiam, Belling, mindig tartsd ezt az eszedben, hallod-e?

— Hallom, uram, — mondotta Belling urfi.

— Vajjon megjegyezte-e magának? — kérdezte Ralph.

— Mondd el ennek az urnak, — mondotta Squeers.

— Soha, — ismételte meg a Belling gyerek.

— Nagyon jó, — mondotta Squeers, — folytasd.

— Soha, — mondotta újra a Belling gyerek.

— Igazán, nagyon jó, — mondotta Squeers. — Nos?

— Se, — sugta neki jóindulattal Miklós.

— Végezd... dolgaiddat! — mondotta a kis Belling. —
S-sohase... végezd ... dolgaiddat!

— Nagyon jól van, uram, — mondotta Squeers, meg-
semmisítő pillantást vetve a fiura. — Négy szem közt majd
elvégezzük valami ügyünket egymással.

— Most pedig, — mondotta Ralph, — talán jobb lesz, ha
elintézzük előbb a magunkét.

— Ha úgy tetszik, — mondotta Squeers.

— Nos, — folytatta Ralph, — nem tart soká; mindjárt
kezdhetjük s remélem, hamar el is végezzük. Hirdetésében
megfelelő segéderőt keresett, uram.

— Mindenesetre, — mondotta Squeers.

— És csakugyan szüksége van rá?

— Mindenesetre, — felelte Squeers.

— Itt van, — mondotta Ralph. — Az én Miklós öcsém, ki azon melegében jön az iskolából, kinek még fejében van minden, amit ott tanult, de a zsebe üres, éppen az az ember, akire önnek szüksége van.

— Tartok tőle, uram, — mondotta Squeers, meghökkenve, hogy olyan külsejű fiatalembert ajánlanak hozzá, mint Miklós — tartok tőle, hogy a fiatalember nem felel meg nekem.

— Dehogy nem, — mondotta Ralph. — Tudom, hogy megfelel. Ne csüggedj, öcsém, nem telik bele egy hét s te fogod tanítani a Dotheboys Hallban levő nemes ifjakat, ha ugyan ez az ur nem önfejűbb, mint amilyennek hiszem.

— Tartok tőle, uram, — mondotta Miklós, Squeers urhoz intézve szavait — hogy azt kifogásolja rajtam, hogy oly fiatal vagyok s nincs egyetemi végzettségem.

— Az egyetemi végzettség hiánya mindenestre akadály, — felelte Squeers tőle telhető ünnepélyességgel s ugyancsak megütközve az unokaöcs egyszerű lénye és a nagybátya nagyvilági modora közt levő ellenmondáson, valamint a gondjaira bízott nemes ifjakra való érthetetlen célzás miatt.

— Figyeljen reám, uram, — mondotta Ralph — két szóval megvilágítom önnek a dolgot.

— Ha volna oly szives, — mondotta Squeers.

— Ez itt egy tizenennyolc vagy tizenkilenc éves fiú, vagy ifjú, vagy fickó, vagy fiatalember, vagy kamasz, vagy amit akar, — mondotta Ralph.

— Látom, — jegyezte meg a tanítómester.

— Magam is, — mondotta Snawley ur, kötelességének ismervé, hogy segítségére siessen új barátjának.

— Apja meghalt, ő maga egyáltalában nem ismeri a világot, nincs semmi pénze és szüksége van valami foglalkozásra, — mondotta Ralph. — Beajánlom őt az ön fényes intézetébe, amely szerencséjének lépcsőfoka lesz, ha kellőképpen fel tudja használni. Belátja?

— Mindenkinek be kell látnia, — felelte Squeers, félig utánozva azt a vigyorgást, amellyel az öreg ur mit sem gyanítót rokonára nézett.

— Természetesen magam is belátom, — mondotta Miklós élénken.

— No lássa, ő is belátja, — mondotta Ralph ugyanazon a száraz és rideg hangon. — Ha valamely önféjű szégy arra csábítaná, hogy eldobja magától ezt az aranyat érő alkalmat, felmentve érezném magam, hogy továbbra is bármiképpen támogatassam az anyját meg a hugát. Nézze meg jól és gondolja meg, hányszorosan veheti hasznát.

A kérdés tehát most az, hogy legalább egyelőre nem ér-e többet önnek husz más eféle emberkénél, akiket rendes körülmények közt kaphatott volna. Nem érdemes-e fontolóra venni a kérdésnek ezt az oldalát is?

— Hogyne volna érdemes, — felelte Squeers, hasonló biccentéssel feleve Ralph biccentésére.

— Jól van, — mondotta Ralph, — akkor kérem még pár szóra.

Azt a pár szót négyszemközt váltották egymással és Squeers Wackford ur néhány perc mulva kijelentette, hogy Nickleby Miklós ur e perctől fogva tekintse magát úgy, mint akit kinevezett és beiktatott hivatalába.

— Nagybátyja ajánlatának köszönheti, Nickleby ur, — mondotta Squeers Wackford.

Miklóst egészen elragadta ez a siker. Melegen szorította meg nagybátyja kezét és képes lett volna Squeers ur imádatára is.

— Furcsaképű ember ez, — gondolta magában Miklós. — De baj is az? Porson urnak és Johnson doktornak is furcsa képe volt; már ilyenek ezek a könyvmolyok.

— A gyorskocsi, Nickleby ur, holnap reggel nyolc órakor indul, — mondotta Squeers. — Legyen ott negyed órával előbb, mert magunkkal visszük ezeket a fiukat is.

— Mindenesetre ott leszek, uram, — mondotta Miklós.

— S az utadat oda én fizettem meg, — dörögte Ralph. — Ugy, most már nincs más teendő, mint hogy állj készen.

Ujabb jele volt ez a bácsi nagylelkűségének! Miklós oly mélyen érezte át váratlan jóságának hatását, hogy alig talált szavakat, melyekkel megköszönhesse; és csakugyan még a felét sem találta meg, mikor elköszöntek a tanítómestertől és kimentek a Szerecsenfő kapuján.

— Itt leszek holnap s megnézem, hogy csakugyan elindultál-e, — mondotta Ralph. — Nehogy meglődj!

— Köszönöm, uram, — felelte Miklós — sohasem felejtsem el jóságát.

— Ne is, — felelte a nagybácsija. — Legjobban teszed, ha most haza mégy s becsomagolod, ami csomagolni való van. Mit gondolsz, nem találnál előbb oda a Golden Squarere?

— Hogyne, — mondotta Miklós. — Kérdezősködésem.

— Akkor add át ezeket az írásokat az írnokomnak, — mondotta Ralph s kis csomagot huzott elő a zsebéből — és mondd neki, hogy várjon meg.

Miklós örömmel fogadta a megbízást, nyájasan kívánt

jónapot tiszteletreméltó nagybátyjának, amit a kedves öreg vicsorogva fogadott el, Miklós aztán sietve indult útjára, elintézni megbízatását.

Kellő időben érkezett a Golden Squarere és Noggs ur, ki néhány percre lement a korcsmába, éppen akkor nyitotta ki a ház ajtaját a kapukulccsal, mikor Miklós odaérkezett.

— Mi az? — kérdezte Noggs s a kis csomagra mutatott.

— Irományok a nagybátyámtól, — felelte Miklós. — Azt üzeni, legyen oly szives és várja meg.

— A nagybátyjától? — kiáltotta Noggs.

— Nickleby urtól, — magyarázta Miklós.

— Jöjjön be, — mondotta Newman.

Minden további szó nélkül vezette Miklóst a folyosóra, aztán a végében levő s irodának használt éléskamrába, ott lenyomta egy karosszékbe, ő maga pedig felkapaszkodott a saját magas ülőhelyére, kezét egyenesen lefelé lógatta s úgy nézett le reá merően, mint egy csillagvizsgáló toronyból.

— Nincs szükség válaszra, — mondotta Miklós s a mellettük levő asztalra tette a csomagot.

Newman nem szólt semmit, hanem összekulcsolta mel- lén a két karját, előre nyujtotta a fejét, hogy egészen közel- ről láthassa Miklós arcát s nagy figyelemmel vizsgálta vo- násait.

— Nincs szükség válaszra, — ismételte meg Miklós nagyon hangosan, mert azt hitte, hogy Noggs siket.

Newman térdére támasztotta a két kezét, és szót sem szólva, merően tovább szemlélte látogatójának vonásait.

Merően idegen ember részéről oly nagyon különös vi- selkedés volt ez, s ez idegen ember külseje is oly nagyon sajátzerű volt, hogy Miklós, kinek elég élénk érzéke volt a nevetségesség iránt, nem állhatta meg, hogy ne mosolyogjon, mikor azt kérdezte, hogy nincs-e valami parancsa Noggs urnak?

Noggs a fejét rázta s felsóhajtott, amire Miklós fel- állt s biztosítva, hogy nincs szüksége további pihenésre, jó- reggelt kívánt.

Nagy nehezére esett Noggs Newmannak és mind a mai napig nem tudja senki, hogyan szánhatta reá magát, holott a fiatalembert teljességgel nem ismerte, de való igaz, hogy mélyen felsóhajtott s valósággal hangosan s a legcsekélyebb akadozás nélkül mondotta, hogy ha a fiatal urnak nem esik nehezére megmondani, szeretné tudni, hogy mit készül tenni érdekében a nagybácsija.

Miklósnak egyáltalában nem esett nehezére, hanem egész ellenkezőleg: nagyon örült, hogy alkalma nyílik beszélni arról, ami lelkében foglalkoztatta, tehát ismét leült, s minthogy vérmes képzelő ereje beszédközben egészen felhevítette, tüzes és izzó leírással terjeszkedett ki arra a sok tisztességre és előnyre, mely Dotheboys Hallban, a tudomány ama csarnokában való alkalmaztatása révén vár reá.

— De mi baja van, rosszul érzi magát? — kérdezte Miklós hirtelen elhallgatva, mert az idős ember a legcsodálatosabb helyzetekbe görbült, hol erre, hol arra s végre a szék ülése alá dugta a két kezét s úgy ropogtatta az ujjperceit, mintha össze akarná törni kezének minden csontját.

Newman Noggs nem felelt, hanem csak tovább rángatta a vállát, ropogtatta az ujjperceit, rémesen mosolygott, és szemét elforgatva, kísértetiesen meredt a semmiségbe.

Miklós eleinte azt hitte, hogy a titokzatos embernek valami rohama van, de további megfontolás után arra a feltevésre jutott, hogy részeg s ennek következtében legokosabbnak tartotta, mindjárt kereket oldani. Még egyszer visszaneézett, mikor a kapu kinyílt. Noggs Newman még mindig azokat a rendkívüli mozdulatait folytatta s az ujjai még hangosabban ropogtak, mint bármikor azelőtt.

V. FEJEZET.

Miklós utra kel Yorkshire felé. Bucsuzkodásáról s utitársairól, meg arról, hogy utközben mi történt velük.

Ha az utiládába hullatott könnyeknek varázserejük volna s megóvhatnák emberüket bajtól és szerencsétlenségtől, Nickleby Miklós a legszerencsésebb előjelek közt indult volna utjára. Annyi volt a tennivaló s oly rövid volt reá az idő, annyi kedves mondanivalójuk volt egymásnak s oly keserű gyötrelmem tartotta vissza a feltörő szavakat, hogy elég szomoruan végezték el csekély utikészületeit. Miklós kötötte magát ahhoz, hogy otthon hagy száz apró holmit, amit anyjának és hugának odaadó gondja nélkülözhetetlennek tartott kényelmére nézve; mert azt gondolta magában, hogy valami okból hasznukat vehetik, vagy, ha úgy fordul, pénzzé tehetik. Elutazásának szomorú előestéjén sok kedves vitatkozás támadt az efféle alkalmakból, s minél közelebb hozták ártatlan kötekedéseik az apró előkészületek végét, annál jobban szorgoskodott Katalin, s annál többet sirt csöndesen az anyja.

A csomagolással végre elkészültek s elkövetkezett a va-

csora nem minden szokatlanabb kis nyalánságok nélkül, s hogy a költséget valahogy behozzák, Katalin és anyja azt állították, hogy már megebédelték, mikor Miklós még messze járt. A szegény fiu csak nagy hajjal gyürte magába a jó falatokat s majdnem megfojtotta néhány tréfa meg egy-egy erőltetett, siralmas mosolygás. Így töltötték az időt, míg a lefekvés szokott ideje már rég el nem mult, közben pedig azt gondolták magukban, hogy legjobb lett volna már jóval előbb könnyíteni igazi érzelmeiken, mert minden erőfeszítésük mellett sem tudták azokat elfojtani. Akkor aztán szabad folyást engedtek nekik s ettől megkönnyebbült a lelkük.

Miklós reggel hat óráig jól aludt; otthonáról álmodott, vagyis inkább arról, ami egykor otthona volt — ami egészen egyre megy, mert hála a jó Istennek, az álomban úgy tér vissza az, ami megváltozott vagy elmult, amilyen valaha volt — s üdén és vidáman kelt ki ágyából. Néhány sor irással, melyet ceruzával vetett a papírra, elbucsuzott, amit nem mert volna megtenni szemtől-szemben, s a levelet, pénzkészletének felével, hugának ajtaja elé tette, aztán vállára kapta az utiládáját s halkan lement a lépcsőn.

— Te vagy az, Hanna? — kiáltotta egy hang La Creevy kisasszony műteremszobájából, melyből bágyadt gyertyafény vetett világosságot a lépcsőre.

— Én vagyok, La Creevy kisasszony, — mondotta Miklós s letette ládáját a földre s egy pillantást vetett a szobába.

— Jaj! — kiáltotta La Creevy kisasszony, felszökve helyről s odakapva a papírba csavart hajtekercseihez. — Nagyon korán kelt fel, Nickleby ur.

— Kegyed is, — felelte Miklós.

— A szépművészetek zavartak ki oly korán az ágyamból, Nickleby ur, — felelte a hölgy. — Csak azt várom, hogy világos legyen és vászonra vethessem egy gondolatomat.

La Creevy kisasszony azért kelt fel oly korán, hogy egy képzeletbeli orrot toldhasson egy rut fiu miniatürképéhez, melyet falura akartak küldeni a gyermek nagymamájának, mert azt remélték, hogy megemlékszik róla végrendeletében, ha vonásain felismeri a családi hasonlatosságot.

— Vászonra vetni egy gondolatomat, — ismételte meg La Creevy kisasszony. — S így látja az ember, mily előnyös, mikor az ember oly élénk forgalmu utcán lakik, mint ez a Strand. Ha szükségem van egy orra, vagy egy szemre valaki számára, akit lefestek, csak kinézek az ablakon s bevárom, amíg megkapom.

— Sokáig tart, amíg az ember megkap egy orrot? — kérdezte Miklós mosolyogva.

— Hát az bizony többnyire a formától függ, — felelte La Creevy kisasszony. — Tömpe orr meg a római orr elég gyakran találkozik, valamint mindenféle formájú és nagyságú lapos orr is, mikor népgyűlés van az Exeter Hallban; de tökéletes sasorrot az ember, sajnos, nagyon ritkán talál. Az ilyennek rendszerint katonai személyek és közéleti emberek arcán szoktuk hasznát venni.

— Mit nem mond! — kiáltotta Miklós. — Ha utközben találok olyat, megpróbálom lerajzolni s elküldöm kegyednek.

— Csak nem akar csakugyan Yorkshirebe utazni ebben a téli hidegben, Nickleby ur? — mondotta La Creevy kisasszony. — Az este hallottam valami eféléről.

— Pedig azt akarom, — felelte Miklós. — Szükség törvényt bont, hiszen tudja! S ugy vagyok vele én is.

— Hát igazán sajnálom, csak annyit mondhatok, — felelte La Creevy kisasszony; — ugy a mamája, mint a huga miatt is. A huga nagyon csinos ifju leány, Nickleby ur, s ez egy okkal több arra, hogy legyen valakije, aki védelmezi. Rábeszéltem, hogy üljön nekem egyszer vagy kétszer a kapun lévő kirakat számára. Oh, nagyon csinos kis miniatűr-kép lesz abból! — Így szólva, La Creevy kisasszony kezébe vett egy elefántcsontszíni arcot, mely világoskék erekkel volt telebarázdálva s oly önelégülten nézte, hogy Miklós valóssággal irigyelte érte.

— Ha alkalma lesz valamikor, valami kedvességet tenni Katalinnak, — mondotta Miklós s kezét nyújtotta neki — bizonyos vagyok benne, hogy megteszi.

— Nyugodt lehet benne, — mondotta a jóindulatu arc-képfestő — és áldja meg az Isten, Nickleby ur; minden jót kívánok önnek.

Miklós nagyon kevésbé ismerte a világot, de annyit mégis tudott, hogy La Creevy kisasszony nem lesz éppen kevésbé kedves a hozzájáratózókhöz, ha most egy kis csókot nyom az arcára.

Meg is csókolta háromszor vagy négyszer is a tréfás udvariasság egy nemével, s La Creevy kisasszony nem adta nemtetszésének komolyabb jelét, mint hogy megigazitva fején a sárga turbánját, kijelentette, hogy sohasem hallott ilyet és sohasem hitte volna lehetségesnek.

Miklós, ily kielégítő módon fejezve be a nem várt találkát, sietve ment ki a házból. Mikor talált egy embert, akire rábízhatta a ládáját, még csak hét óra volt, tehát kissé lassu léptekkel haladt a tehervívó előtt, nyilvánvalóan félig sem

oly könnyű szívvel, mint embere, jöllehet annak mellénye sem volt a magáé fölött s öltözetének egyéb darabjairól ítélve, minden valószínűség szerint valamely istállóban töltötte az éjszakát s valamely kutnál költötte el a reggelijét.

Miklós nem csekély kíváncsisággal és érdeklődéssel nézte azt a szorgos készülődést, mely meglátszott minden utcán s majdnem minden házon. Átvillant fején az a gondolat, hogy mégis kegyetlen dolog, hogy annyi minden rendű és rangu ember találja meg keresetét Londonban, csak éppen neki kell oly messzire menni el érte; ily gondolatok közben hamarosan érkezett meg a Snow Hillre a Szerecsenfőrről elnevezett fogadóba. Elbocsátotta teherhordó emberét, elhelyezte utiládáját a gyorskocsik irodájában s felkereste Squeers urat a kávéházban.

A tudós urat reggelinél találta az előbb említett három fiuval s még másik kettővel együtt, akiket a szerencsés véletlen hozott neki tegnap óta s kik mind egy sorban ültek átellenében. Squeers ur előtt egy kis kávészék, egy tál meleg piritós, meg egy darab marhasült állt; de ebben a pillanatban azzal volt elfoglalva, hogy a kis fiuk számára gondoskodott reggeliről.

— Ez két pence áru tej, pincér? — kérdezte Squeers ur s belenézett egy nagy kék kancsóba, kissé megbillentve, hogy pontosan lássa, mennyi folyadék van benne.

— Két pence ára, uram, — felelte a pincér.

— Hogy mily ritka portéka Londonban a tej! — mondotta Squeers ur sóhajtva. — Nem volna oly szíves, William, feltölteni langyos vízzel ezt a kancsót?

— Színig, uram? — kérdezte a pincér. — De akkor egészen elvész benne a tej.

— Nem baj, — felelte Squeers ur. — Ugy kell neki, mért oly drága! Remélem, megrendelte három személynek a jó vastag vajaskenyeret?

— Mindjárt itt is lesz, uram.

— Nem kell sietni, — mondotta Squeers — hiszen ráérünk bőven. Félkezzétek szenvedélyeitek, fiuk s ne legyetek oly mohók a táplálkozásban.

Aközben, hogy ezeket az erkölcsi tanácsokat osztogatta, Squeers ur tekintélyes darab hideg pecsenyét tett a szájába s ugyanakkor megpillantotta Miklóst.

— Üljön le, Nickleby ur, — mondotta Squeers. — Itt vagyunk, s mint látja, reggelizünk.

Miklós nem látta, hogy Squeers uron kívül bárki is reggeliznék; hanem azért köteles tisztelettel hajolt meg s tőle telhető vidámsággal nézett körül.

— Oh! a felhígított tej, ugy-e, William? — mondotta

Squeers. — Nagyon jól van; legközelebb ne feledkezzék meg a vajaskenyérről sem.

A vajaskenyérnek ez újabb említésekor az öt fiu nagyon mohón nézett és szemmel követte a pincért, míg Squeers ur megkóstolta a vízzel meghigított tejet.

— Oh! — kiáltotta ez a tiszteletreméltó férfiu és csetintett a nyelvével, — ugyancsak jó kövér! Gondoljatok arra a sok koldusra és árvára, kik az utcán csatangolnak és boldogok volnának, ha ilyet kapnának, fiuk. A koplalás csunya dolog, nem igaz, Nickleby ur?

— Nagyon csunya dolog, uram, — mondotta Miklós.

— Mikor majd azt mondom, hogy egyes szám, — folytatta Squeers ur s odatette a fiuk elé a tejeskancsót — akkor a balfelől az ablaknál levő fiu huzhat egyet belőle; mikor pedig azt mondom, kettős szám, akkor a következő jön sorra s így tovább, ötig, ami az utolsó fiut jelenti. Tudjátok most már?

— Igenis, uram, — kiáltotta valamennyi gyermek nagy hévvel.

— Jól van, — mondotta Squeers s nyugodtan reggelizett tovább. — Álljatok készen, míg azt mondom, hogy lehet. Tartsátok féken mohóságtokat, kedves gyermekek, akkor győztetek az emberi természetén. Ily módon neveljük lelki erőre a növendékeinket, Nickleby ur, — folytatta, teleszájjal fordulva Miklóshoz a tanítómester.

Miklós dűnnögött valamit feleletképen, maga sem tudta, hogy mit, s a fiuk megosztották figyelmüket a tejesbőgre, a (közben megjött) vajaskenyér és minden falat közt, melyet Squeers ur a saját szájába tett, s kerekre nyílt szemmel, gyötrelmesen vártak.

— Hála légyen Istennek a jó reggeliért, — mondotta Squeers ur, mikor végezett. — Az egyes szám most kortyant-hat egyet.

Az egyes szám felkapta a kancsót s mikor éppen eleget ivott arra, hogy még többre legyen kívánsága, Squeers ur megadta a jelet a másodiknak, ki ugyanabban az értékes pillanathan volt kénytelen átengedni a helyet a hármasszámnak, s így ismétlődött meg ez az eljárás, míg a vízzel feleresztett tej az ötös szám kezében kiapadt.

— Most pedig, — mondotta a tanítómester s a három személyre való vajaskenyeret elosztotta öt fiu közt — siesetek a reggelitekkel, mert egy vagy két perc alatt megszólal a kürt, akkor aztán fel kell hagyni az evéssel.

Mikor a fiuk ilyképen megkapták az engedelmet, hogy nekieshessenek a reggelijöknek, kétségbeesett ijedtséggel fogtak hozzá a falatozáshoz, míg a tanítómester (ki reggelije

után a lehető legjobb kedvben volt) a fogát piszkálta egy villával és mosolyogva nézte őket. Nemsokára azután a kürt megszólalt.

— Mindjárt gondoltam, hogy nem tart soká, — mondotta Squeers s felszökött helyéről és elővett a széke alól egy kis kosarat — rakjátok bele, amit már nem tudatok megenni, gyermekek, majd utközben jól esik.

Miklós nem kis mértékben ütközött meg ezen a gazdaságos rendelkezésen, de nem ért reá, hogy gondolkozzék róla, mert a fiukat fel kellett tenni a gyorskocsi tetejére, elő kellett hozni és fel kellett rakni a podgyászaikat s gondosan helyezni el Squeers ur podgyaszát a kocsi ládájában, ami mind az ő hatáskörébe tartozott. Még javában ezzel volt elfoglalva, mikor megszólította nagybátyja, Nickleby Ralph ur:

— Oh, itt vagy hát, tisztelt uram! — mondotta Ralph. — Itt van az anyád meg hugod is, uram.

— Hol? — kiáltotta Miklós és gyorsan körülnézett.

— Itt! — felelte a nagybácsija. — Minthogy sok pénzük van s egyáltalában nem tudják hová tenni, éppen akkor fizették ki a bérkocsist, mikor én ideérkeztem.

— Féltünk, hogy későn érkezünk s nem láthatjuk többé, mielőtt elhagy bennünket, — mondotta Nicklebyné asszony, megölelve a fiát s ügyet sem vetve a nagy udvarban levők közömbös pillantásaira.

— Nagyon jól van, asszonyom, — felelte Ralph — természetesen maga ítélheti meg legjobban. Én csak annyit mondtam, hogy bérkocsit fizetett. Én, asszonyom, sohasem adok ki pénzt bérkocsira, sohasem fogadok bérkocsit. Harminc év óta sohasem ültem olyan bérkocsin, melyet magam fogadtam, remélem, hogy nem ülök a következő harminc esztendőben sem, ha addig élek.

— Sohasem bocsáthattam volna meg magamnak, ha nem láttam volna többé, — mondotta Nicklebyné asszony. — Szegény, jó fiam! S hozzá még reggeli nélkül ment el, csak hogy megkiméljen bennünket a fájdalomtól.

— Mondhatom, roppantul gyengéd, — mondotta Ralph nagyon ingerülten. — Mikor én először jártam üzleti dolgaim után, vettem egy pennyért cipőt meg egy fél bögre tejet s az volt a reggelim, mikor reggel a Citybe mentem; mit szól ahhoz, asszonyom? Reggelit! Ugyan!

— Most pedig, Nickleby, — mondotta Squeers, hozzájuk lépve e pillanatban és begombolva a felsőkabátját — azt hiszem, legjobb volna, ha felszállna hátul. Tartok tőle, hogy valamelyik fiu leesik, akkor aztán jóéjszakát az évi husz font sterlingnek.

— Edes Miklós, — sugta Katalin s megérintette bátyjának karját — ki ez a közönséges ember?

— Tessék? — dörmögte Ralph, kinek éles hallását nem kerülte el ez a kérdés. — Azt akarod, édesem, hogy bemutasalak Squeers urnak?

— Tehát ez a tanítómester? Nem, bácsikám. Oh ne! — felelte Katalin, visszarettenve.

— De hiszen egész világosan hallottam, hogy effélet mondottál, — felelte Ralph a szokott hideg, gunyos modorában. — Squeers ur, itt van a hugom: Miklós testvérhuga.

— Nagyon örülök a szerncsének, kisasszony, — mondotta Squeers, néhány ujjnyira megemelve a kalapiját. — Kár, hogy Squeersné asszony nem fogadhatja házukhoz s hogy nem taníthat nálunk. Ámbár nem tudom, hogy nem volna-e kissé féltékeny, ha-ha-ha!

Ha a Dotheboys Hall tulajdonosa gyaníthatta volna, hogy e pillanatban mi történik segédtanítójának lelkében, csodálkozva fedezte volna fel, hogy soha életében sem volt hozzá oly közel, hogy jól megöklözzék. De minthogy Nickleby Katalin élesebb szemmel figyelte testvérének érzelmeit, szeliden félrevonta Miklóst s így megakadályozta, hogy Squeers ur igen kellemetlen módon vegye tudomásul ezt a valóságot.

— Édes Miklós, — mondotta a fiatal leány — ki ez az ember és milyen hely lehet az, ahová visznek?

— Magam is alig tudom, Katalin, — felelte Miklós, megszorítva hugának kezét. — Azt hiszem, a yorkshirei nép kissé nyers és műveletlen; annyi az egész.

— De ez az ember, — faggatta Katalin.

— Ő a gazdám, vagy főnököm, vagy akárminek is mondják, — felelte gyorsan Miklós — és számár voltam, hogy zokon vettem a bárdolatlanságát. Néznek bennünket s itt az ideje, hogy elfoglaljam helyemet. Áldjon meg az Isten, és Isten vele, anyám; gondoljon arra az időre, mikor viszontlátjuk egymást! Isten önnel, bácsi! Szívemből köszönöm mindazt, amit tett és amit még tenni akar. Rendelkezésre állok, uram!

E gyors istenhozzád után Miklós gyorsan pattant fel a helyére s oly vigan integetett a kezével, mintha a szíve is épp oly vidám volna.

Ebben a pillanatban, mikor a kocsí meg a kalauz utoljára hasonlították össze indulás előtt a menetlevelüket, míg a hordárok kicsikarták az utolsó makrancos sixpencet is, míg lótó-futó rikkancsok utoljára kinálták a reggeli ujságokat s a lovak utoljára rázták meg türelmetlenül a szerszámukat, Miklós érezte, hogy valaki gyöngén bök egyet a comb-

ján. Lenézett s ott állt Noggs Newman, ki egy piszkos levelet nyújtott fel hozzá a kezével.

— Mi ez? — kérdezte Miklós.

— Csitt! — felelte Noggs és Nickleby Ralphra mutatott, ki csekély távolban néhány komoly szót váltott Squeers ural. — Vegye el. Olvassa el. Senki sem tud róla. Szót se többet.

— Várjon! — kiáltotta Miklós.

— Nem! — felelte Noggs.

Miklós még egyszer odakiáltotta neki, hogy várjon, de Noggs Newman már nem volt sehol.

Rövid ideig tartó sürgés-forgás, a kocsiajtó csapkodása, a kocsinak féloldalra billenése, mikor a kövér kocsis meg a nálánál még nehezebb kalauz felkapaszkodott reá, kiáltás, hogy: készen, néhány rövid kürtjelzés, egy gyors pillantás a lent levő szomorú arcokra és Nickleby Ralph ur kemény vonásaira — s elindult a kocsí és gyorsan dőcögött tova Smithfield kövezetén.

Minthogy a kis fiúk lábai sokkal rövidebbek voltak, sem-hogy megtámaszkodhattak volna, minthogy ennek következtében tartósan abban a veszedelemben forogtak, hogy le-repülnek a kocsiról, Miklósnak elég dolga volt, hogy fogja őket, s így nem kis mértékben érezte megkönnyebbültnek testi és lelki megerőltetéseit, mikor a kocsí megállt Islingtonban a Páva-fogadó előtt. Még könnyebbnek érezte a lelkét, mikor egy jóra való, nagyon nyájas és kicsattantóan pirosképű ember szállt fel a kocsí hátulsó ülésére és azt ajánlotta neki, hogy üljön a pad másik végére.

— Ha magunk közé veszünk néhányat ezek közül a gyermekek közül, — mondotta — biztosabban fognak ülni, ha elaludnának. Nem igaz?

— Ha oly szíves volna, uram, — felelte Squeers ur — szépen megköszönném. Nickleby ur, vegyen három fiút maguk közé. Belling meg az ifjabbik Snawley köztem és a kalauz közt ülhet. Három gyermek, — mondotta Squeers, magyarázó hangon az idegennek — két jegyen utazik.

— Semmi ellenvetésem, — mondotta a pirosképű ur — van egy testvérbátyám, aki semmiesetre sem venné zokon, ha a hat fiát két felnőttnek venné a királyság bármely pékmestere vagy mészáros. De nem ám!

— Hat gyermeke, uram? — kiáltotta Squeers ur.

— Annyi, még pedig mind fiú, — felelte az idegen.

— Nickleby ur, — mondotta sietve Squeers — tartsa ide a kosarat. Engedje meg, uram, hogy átnyujtsam ezt a nyomtatványt, mely intézetemre vonatkozik, hol fel lehetne nevelni és ki lehetne oktatni azt a hat fiút s felvilágosult és

szabadelvű, erkölcsös elvek szerint összesen évi husz guinea díjért fejenként, uram; vagy pedig felvenném valamennyit egy kerek összegért, mondjuk össze-vissza 100 fontért.

— Oh! — kiáltotta az idegen ur, egy pillantást vetve a nyomtatványra — bizonyára ön az itt említett Squeers ur?

— Ugy van, én vagyok, uram, — felelte az érdemes pedagógus — Squeers Wackfordnak hívnak s nincs miért szégyenlenem. Ezek néhányan itt a fiaim közül valók, uram; ez itt a segédtanítóim egyike, uram, Nickleby ur, egy uri család fia, kinek kiváló képessége van számtanban, a klasszikus nyelvekben és a kereskedelmi tudományokban. A mi intézetünkben, uram, semmit sem végzünk félig. Növendékeim el-sajátítanak mindent, amit csak lehet; költséget nem kimél-lünk, apai bánásmódban részesítjük őket, a mosást is bele-értve.

— Szavamra, — mondotta az idegen félmosollyal s a csodálkozásnak felénynél nagyobb kifejezésével — csak-ugyan nagy előnyök ezek.

— Bátran mondhatja, uram, — felelte Squeers s a téli-kabátja zsebébe dugta a kezét. — A legkifogástalanabb aján-lásokkal szolgálunk s a legkifogástalanabb referenciákat sze-rezzük is be; sohasem is vennék fel semmiféle fiut oly aján-lással, mely nem nyújt elég kezességet a negyedévi öt font öt shilling megfizetésére... nem, nem, még ha térdenállva és könnyeket hullatva kérnének is reá.

— Ugyancsak óvatos, — jegyezte meg az idegen utas.

— Óvatosság az én legfőbb célom és törekvésem, uram, — felelte Squeers. — Ifjabbik Snawley, ha nem hagysz fel azzal a fogvacogtatással és folytonos didergéssel, fél perc alatt ugy meggyomroznak, hogy melegeg lesz tőle.

— Foglalják el helyüket jól, urak, — mondotta a ka-lauz, felkapaszkodva a kocsira.

— Rendben van-e hátul minden, Dick? — kérdezte a kocsis.

— Minden rendben, — felelte a kalauz. — Indulás.

Es elindult — már mint a kocsi — a kalauznak kürt-szava és a Páva körül összesereglett kocsisok és loértők, kü-lönösen pedig a lópokrócokat karjukon tartó háziszolgák nyugodt helyeslése közben, míg végképen el nem tűnt, akkor aztán, a tetszésnek és a csodálatnak a bámulatos kikanyaro-dásra tett különbözö nyers megjegyzései után, szép lassan visszakullogtak az istálló felé.

A kalauz (ki tagbaszakadt yorkshirei ember volt), mi-kor már csaknem kitrombitálta a tüdejét, a kocsi oldalára erősített kis vesszőfonatu tokba rejtette a kürtöt, aztán, meg-

felelő számú püföléssel traktálva még mellét és vállait, megjegyezte, hogy kegyetlenül hideg van, amire aztán minden egyes utastól külön megkérdezte, hogy a végállomásig utazik-e, s ha nem, hová utazik? Mikor pedig megkapta erre a kérdésre a kielégítő válaszokat, azt a megjegyzést tette továbbá, hogy az utak az éjszakai havazás miatt meglehetősen nehezen járhatók, aztán bátorzkodott megkérdezni, hogy az urak valamilyikénél nincs-e burnótos szelence. Történetesen nem volt senkinél sem, arra aztán titokzatos arckifejezéssel közölte, hogy egy orvos, kit Grandhamba vitt, csak a múlt héten mondotta füle hallatára, hogy a tubákolás árt a szemnek; de ő a maga részéről sohasem tapasztalta és csak annyit mondhat, hogy mindenki úgy beszél, ahogy maga nézi a dolgot. Minthogy senki sem próbált ellenvetést tenni állítása ellen, barna papírcsomagot vett elő a kalapjából, orrára tette a csontkeretű pápaszemét (mert a csomagon lévő írás amolyan macskakaparás volt), elolvasta vagy hatszor egymásután a címzést, aztán visszatette a csomagot az előbbi helyére, megint levette orráról a pápaszemet és sorra jártatta végig szemét az utasokon. Aztán, mintegy a maga felüldítésére, megint belefujt egyet a kürtjébe; mikor pedig ilyképen teljesen kimerítette a rendelkezésre álló beszédanyagokat, keresztbefonta karját, már amennyire a sok kabátja fölött képes volt reá és ünnepélyes hallgatásba merült, közben egykedvű pillantásokkal kísérve azokat a jól ismert tárgyakat, melyek az ut két oldalán szeme elé kerültek, csakis a lovakat meg az országuton hajtott állatokat véve ki, amelyeket a hozzáértőnek bíráló szemével vett szemügyre, mikor a kocsii elhaladt mellettük.

Az idő szigorúan és keservesen hideg volt; néha-néha jó sűrűn esett a hó s a szél elviselhetetlenül élesen fujt. Squeers ur minden állomáson leszállt — hogy kinyújtóztassa a lábát, mint mondotta — s minthogy ahányszor csak visszatért az ily kirándulásairól, mindig vörösebb volt az orra és mindig elszundított, teljes joggal lehetett feltenni, hogy nem csekély hasznót huzott az ily vállalkozásaiból. A reggeli maradványai csak még jobban felcsigázták az ifjú növendékek étvágyát, minthogy pedig utóbb megerősítették őket néhány korttyal abból a furcsa szíverősítőből, melyet Squeers ur vitt magával, s mely veszedelmesen olyan volt, mintha piritóskenyeret áztattak volna vízbe s tévedésből pálinkás butykosba töltötték volna, hol elaludtak, hol pedig felébredtek, dideregtek a hidegben, vagy pedig fel-felkiáltottak, amint éppen az érzéseik diktálták. Miklós meg a jókedvű ember annyi beszélőnivalót találtak, hogy beszélgetéseik és a gyermekek bátorítása közben oly gyorsan mult

számukra az idő, amint az adott kedvezőtlen viszonyok közt kívánni lehetett.

Igy mult az idő. Eton Slocombban jó ebédet kaptak, amiben a bakon ülő utas, a négy külső utas, az egyetlen belső utas, Miklós, a jókedélyű ur és Squeers ur vettek részt, míg az öt fiut, hogy kissé átmelegedjenek, a tüzhely mellé ültették és szendvicsen tartották jól őket. Néhány állomás hátrahagyása után a lámpákat meggyújtották; aztán nagy hűhó támadt, mikor egy nagyon finnyás hölgyet vettek fel a temérdek köpönyegével, apró csomagjaival és dobozaival, ki a külső utasokra való hatás kedvéért hangosan panaszkolta, hogy saját fogata nem érkezett meg, s a kalauznak ünnepestélyes ígéretét vette, hogy megállit minden zöldszinű hintót, melyet közeledni látna, amire ez a derék férfiú a legélénkebb fogadkozások közben késznek is nyilatkozott, bár az éjszaka sötét volt s ő maga az utirányhoz képest háttal ült a kocsin. Minthogy a finnyás hölgy végre felfedezte, hogy magányos ur ül benn a kocsiban, meggyújtatott egy kis lámpát, melyet tarsolyában vitt magával, s mikor végre sok akadály leküzdése után mégis helyet foglalt, a lovakat vig üggetésnek indították s a kocsit megint gyorsan robogott előre.

Az éjszaka meg a hó egyszerre köszöntött be s nagyon kellemetlenek voltak úgy együtt. Nem hallatszott más, mint a szél üvöltése, mert a kerekek zörgését meg a lovak dobogását teljesen elnyelte a vastag hótakaró, mely befödte az utat s mely percről-percre gyarapodott. Stamford utcái egészen néptelenek voltak, mikor végigrobogtak a városon s az ódon templomok komoran és sötétben váltak ki a fehér háttérből. Husz mérfölddel utóbb a külső utasok ketteje, mikor Anglia egyik legjobb fogadója elé érkezett, bölcsen megragadta az alkalmat és a grandhami George fogadóban üttötte fel éjjeli szállását. A visszamaradottak még jobban beburkolódtak a felső ruháikba és takaróikba s mikor elhagyták a város világosságát és melegét, a podgyászokra hajtották fejüket és sok félig elfojtott sóhajtas közben készültek ezembeszállni a kegyetlen széllel, mely végigfujt a nyílt mezőségen.

Egy állomással valamivel Grandhamon tul, körülbelül Newark feleutján Miklóst, ki rövid időre elszundított, hirtelen heves zökkenés ébresztette fel s dobta le majdnem a kocsiról. Hamar megkapaszkodott a korlátban és észrevette, hogy a kocsit erősen oldalra dől, jóllehet a lovak még mindig előre húzzák; s míg a lovak kapálódzása és a kocsiban ülő hölgy jajveszékélése következtében megzavarva egy

pillanatig azon gondolkodott, hogy leugorjon-e vagy sem, a kocsi egész csöndesen feldőlt s megszabadította minden bizonytalan érzéstől olyképpen, hogy az országut közepére hajította.

VI. FEJEZET.

Melyben az előbbi fejezet során említett baleset alkalmat szolgáltat két urnak, hogy egymással vetélkedve történeteiket mondjanak el egymásután.

— Hóha! — kiáltotta a kalauz, ki egy szempillantás alatt megint talpra állt s az ostorhegyesek fejéhez sietett. — Nincs senki az urak közül, aki segíthetne? Hóha, átkozott dögöd! Hóha!

— Mi baj van? — kérdezte Miklós, álmosan vetve fel a szemét.

— Mi baj, uram? Van itt baj elég egy éjszakára, — felelte a kalauz; — ördög bujjék abba a szürkeszemű emberbe, hogy úgy örül, mint a bolond, mert felborultunk. Hallja, nem tud segíteni? Az angyalát, én bizony megtenném, még ha összetört volna minden csontom is.

— Itt vagyok! — kiáltotta Miklós felszedelőzködve; — megteszem, csak egy kicsit elkábultam, annyi az egész.

— Fogja meg jól az ostorhegyest, — kiáltotta a kalauz — tartsa féken valamiképen, amíg elvágom az istrángot. Nagyon jól van, urasága. Ugy, ugy! Most engedje el őket. Ördög bujjék beléjük, most már elég hamar haza találunk.

Az állatok, mikor elengedték őket, csakugyan szép nyugodtan visszakocogtak az imént elhagyott istálló felé, mely nem volt tőlük egy mérföldnyire sem.

— Tudja-e megfujni a kürtöt? — kérdezte a kalauz s kezébe vette az egyik koci-lámpát.

— Azt hiszem, tudom, — felelte Miklós.

— Akkor úgy fujjon bele, ott fekszik a földön, mintha a halottakat akarná felébreszteni, — mondotta a kalauz. — Közben én majd elhallgattatom azt a rikácsolást. Hallja már, asszonyosság, ne csapjon már olyan nagy lármát az asszonyosság.

Igy szólva, már igyekezett kinyitani a felfelé került oldalajtót, Miklós pedig kezébe vette a kürtöt s közelben-távolban felverte a visszhangot a művészetnek oly rendkívüli teljesítményével, aminőt még nem hallott emberi fül ily hangszerből. Nem is tévesztette el hatását, mely nemcsak hogy egyszerre talpra állította az utasokat, akik már magukhoz tértek a nagy zuhanás kábulatából, hanem odacsalta

a segítséget is, mert a távolban fénypontok mutatkoztak s nemsokára megérkeztek segíteni az emberek is.

Egy lovasember érkezett oda elsőnek, mikor az utasok még nem is csődültek együvé, s gondos vizsgálat után ki-tűnt, hogy a kocsiban ülő hölgynek a lámpája tört össze, a mellette ülő ur pedig a fejét zúzta be; hogy két külső utas a szeme körül támadt kék foltokkal, a bakon ülő utas véres orral, a kocsis a halántékán kapott zuzódással, Squeers ur a hátamögött levő utiládától kapott bőrhorzsolással, a többi utas pedig minden baj nélkül menekült, amit a puha hóta-karónak köszönhettek, amelybe szépen belegurultak. Alig, hogy mindezt kétségtelenül megállapíthatták, a hölgy olyan jeleket mutatott, mintha el akarna ájulni; de minthogy ki-jelentették neki, hogy amennyiben szándékát megvalósítaná, egy ur volna kénytelen vállán vinni a legközelebbi foga-dóba, mégis meggondolta magát s gyalog indult el együtt a többiekkel.

A fogadó, hova végre megérkeztek, magányos helynek bizonyult, mely, ami a szobákat illeti, nem szolgált valami különösebb kényelmetességekkel, mivelhogy egyetlenegy, homokkal felhintett vendégszobává zsugorodott össze, amely-ben mindössze néhány szék találkozott. De mikor egy nagy tuskót meg egy jókora vödör szenet dobtak a tüzre, a hely-zet csakhamar jóra fordult s mire lemosták magukról a bal-eset minden eltávolítható jelét, a szoba is átmelegedett és kivilágosodott, ami mindenesetre nagyon kellemes ellentét volt az országut hidegéhez és sötétségéhez képest.

— Annyi bizonyos, Nickleby ur, — mondotta Squeers, a szoba legmelegebb sarkába huzódva — nagyon helyesen tette, hogy megfékezte lovainkat. Megtettem volna magam is, ha jókor ott lehettem volna; de nagyon örülök, hogy ön tette meg, és kitünően csinálta, nagyon kitünően.

— Oly kitünően, — mondotta a jóképű ur, kinek nem nagyon tetszett az a vállveregető hang, mellyel Squeers be-szélt — hogy ha az állatokat a kellő pillanatban erős kézzel meg nem állítják, önnek minden valószínűség szerint nem maradt volna agyveleje, amellyel taníthasson.

E megjegyzés kapcsán beszélgetés indult meg arról a gyors elhatározottságról, melynek Miklós bizonyosságát adta és bókokkal, dicséretekkel halmozták el a fiatal segéd-tanítót.

— Mindenesetre nagyon örülök, hogy megmenekültem, — jegyezte meg Squeers — mindenki örül, mikor megme-nekül a veszedelemből; de mit éreztem volna, ha baj érte volna a reámbizottak valamelyikét, ha nem lettem volna abban a helyzetben, hogy e fiúcskák valamelyikét ép oly

egészségben adjam vissza szüleiknek, mint ahogy átvettem tőlük? — bizony mondom, inkább ment volna keresztül a fejemen a kerék.

— Testvérek ezek a fiuk, uram? — kérdezte az a hölgy, aki a „Davy“-t, más szóval az el nem alvó lámpát vitte magával.

— Bizonyos értelemben azok is, asszonyom, — felelte Squeers és keresgélni kezdte zsebében a névjegyeit. — Valamennyien ugyanegy atyai és szeretetteljes gondviselés alatt állnak. Squeersné asszony meg én apja és anyja vagyunk mindannyioknak. Nickleby ur, adja át az urhölgynek ezeket a címeteket és ossza szét névjegyeimet az itt levő urak közt is. Talán van tudomásuk oly szülőkről, kik örömmel vennék hasznát intézetemnek.

Igy szólva, Squeers ur nem mulasztotta el az alkalmat, hogy díjtalanul hirdethesse magát és intézetét, térdére támasztotta kezét s a gyöngédség oly látszatával legeltette szemét növendékein, aminőt kelteni egyáltalában képes volt, Miklós pedig arcának pirulásával osztotta szét a névjegyeket, a kapott utasítás szerint.

— Remélem, nem érzi magát rosszul az esés következtében? — mondotta a vidámképű uriember, a kényes hölgyhöz intézve szavát, mintha merő jóindulatból másra akarná terelni a szót.

— Nem érzek testi rosszzullétet, — felelte a hölgy.

— Remélem, lelkit sem?

— A dolog reám nézve nagyon kinos, uram, — felelte a hölgy erős felindulással; — s kérem, mint uriembert, hogy ne foglalkozzék vele.

— Istenem, — felelte a vidám képű ur s a szokottnál is vidámabb pillantást vetett reá — csak érdeklődni akartam...

— Remélem, nem érdeklődik tovább, — mondotta a hölgy, — mert másképp kénytelen volnék a többi ur védelme alá helyezkedni. Fogadós ur, legyen oly szives, állítson ki egy fiút a kapuba, s ha Grandham felé egy zöld hintó közelednék, állíttassa meg tüstént.

A házbeliekre szemmeláthatóan mély hatást tett ez a felhívás. S mikor a hölgy felsorolta a fiúnak a várt zöld hintó ismertető jeleit, mondván, hogy a bakon ülő kocsisnak aranyujtásos kalapja van, hogy hátul a hintón inas áll, kinek valószínűleg selyemharisnya van a lábán, a jó fogadósné megkettőztette addig is tanúsított figyelmességeit. Még a bakon ülő utas sem vonhatta ki magát a fertőzés hatása alól, hanem bámulatosan alázatos lett egyszerre s tüstént érdeklődött, hogy a szomszédság is oly előkelő-e, amely kérdésre a hölgy azt felelte, hogy előkelő bizony, de nem mulasztotta

el értésére adni, hogy az egész előkelő társaságban mégis ő a legelőkelőbb.

— Minthogy a kalauz Grandhamba nyargalt másik kocsiért, — jegyezte meg a barátságos uriember, mikor a jelenlevők egy idő óta már hallgatagon ültek a tűzhely körül — s minthogy legalább is két óra hosszáig odamarad, inditványozom, hogy igyunk meg addig egy csésze puncsot. Mint vélekedik a dolgról, uram?

Ezt a kérdést ahhoz a betörtfejű utashoz intézte, aki a kocsi belsejében ült. Nagyon uri külsejű ember volt az és gyászruhát viselt. Még javakorabeli férfiú volt, erősen deres volt a haja, amit valószínűleg a sok gondnak és bánatnak köszönhetett. Ez az ur készségesen magáévá tette az inditványt s egyáltalában úgy látszott, jó hatást tett reá az inditványtevő barátságosan nyílt modora.

Ez az utóbb említett ur, mikor a puncs elkészült, magára vállalta, hogy kiszolgálja vele a társaságot, s mikor már mindenki megkapta a meleg italt, York városának régiségeire terelte a beszélgetést, amelyeket, úgy látszott, úgy ő, mint a dereshaju ur jól ismert. Mikor a beszélgetésnek ezt a tárgyát is kimerítették, mosolyogva fordult a dereshaju urhoz s megkérdezte tőle, hogy tud-e énekelni.

— Azt igazán nem tudok, — felelte amaz, s maga is mosolygott.

— Nagy kár, — mondotta a derült arc tulajdonosa. — Nincs köztünk senki, aki tudna énekelni valamit, hogy azzal is muljék az idő?

Az utasok egyenkint és külön-külön siettek kijelenteni, hogy igazán nem tudnak, hogy szeretnék, ha tudnának, s hogy könyv nélkül egyáltalában nem emlékeznek semmire, s így tovább.

— Talán volna oly kegyes ez a hölgy, — jegyezte meg az elnök nagy tiszteletudással és hamisan csiptetett a szemével. — Talán valami kis olasz dalt a legújabb operából, melyet Londonban adtak elő, bizonyára hálára köteleznék vele az egész társaságot.

Csakhogy a hölgy feleletre sem méltatta, hanem megvetően vetette hátra fejét s megint suttogott valamit a csodálkozásáról, hogy a zöld hintó oly sokáig várat magára, mire néhány hang megjegyezte, hogy az elnök jól tenné, ha maga áldozná fel magát a köz érdekében.

— Bizonyára megtenném, ha volna reá képességem, — felelte az a legnyájasabb arckifejezéssel, — mert azon a nézeten vagyok, hogy ebben s minden más oly esetben, mikor egymást nem ismerő emberek ily váratlan módon találko-

nak össze, mindenkinek rajta kellene lennie, hogy oly kelle-
messé tegye magát a kis társaságnak, amennyire csak lehet.

— Bár általánosan s minden alkalommal követnék ezt
az elvet, — jegyezte meg a dereshaju ur.

— Örömmel hallom, — felelte a másik. — Minthogy
pedig énekelni nem tud, talán mesélhetne valamit?

— Nem, inkább önt kérném arra.

— Ön után a legszívesebben.

— Csakugyan? — mondotta a dereshaju ur mosolyogva.
— No, nem bánom. Tartok ugyan tőle, hogy az én mostani
gondolataim nem igen alkalmasak arra, hogy kellemesebbé
tegyék azt az időt, melyet még itt kell tölteni; no, de önök
maguk akarták, hát lássák a következményeit. Az imént a
yorki székesegyházat említettük. Történetem azzal áll kap-
csolatban. Legyen a címe:

AZ ÖT YORKI NŐVÉR.

A többi utas helyeslő moraja után, miközben a finnyás
hölgyszékeség lenyelt egy pohár puncsot, a dereshaju
ur így folytatta:

— Sok, sok évvel ezelőtt, — mert a tizenötödik század
alig volt akkor két esztendő, és negyedik Henrik király ült
Anglia trónján, York ősi városában lakott öt hajadon nővér,
róluk fog szólni történetem.

Ez az öt nővér mind bámulatosan szép volt. A legidősebb-
bik huszonharmadik évét élte, a második egy évvel volt nála
fiatalabb, a harmadik egy évvel fiatalabb, mint a második, s
a negyedik egy évvel fiatalabb, mint a harmadik. Mind az
öt gyönyörű szép alak volt, sötétén villogó szemmel s oly
hajjal, mely fekete volt, mint az éjszaka; méltóság és báj
volt minden mozdulatukban, s nagy szépségük híre elterjedt
az egész környéken.

De ha szép volt a négy idősebbik testvér, mily szép volt
még a legfiatalabbik, a tizenhat éves, elbájoló teremtés!
A hamvas gyümölcs piros árnyalata, vagy a virág bájos le-
helletszerű színei nem elragadóbbak, mint a rózsza és a liliom
színének keveréke arcán, vagy mint szemének sötétkéksége.
A szőlőgerezd minden buja szépségével nem vetekedhetett
dus barna fűrtjeivel, melyek homloka körül játszadoznak.

Ha nekünk itt mindnyájunknak oly könnyű volna a
szívünk, mint az, amely e fiatal szépek keblében dobogott,
mily mennyország volna itt a földön! Ha szíveink azalatt,
míg testünk öregszik és hervad, megőrizhetnék ifjúkori üde-
ségüket, mennyire könnyebb volna elviselni fájdalmainkat és

szenvedéseinket! De éden kertjének azt a gyenge képét, mely a gyermekkorban tükröződik bennünk, levássa és leszagatja róluk az élet zord küzdelme, és akárhányszor nem marad helyettük más, sivár ürességnél.

E bájos leány szíve csak úgy ugrált örömében és gyönyörűségében. A nővéreihez való odaadó ragaszkodás és a természet minden szépsége iránt való égő szeretet voltak az ő tiszta érzelmei. Az ő vidám hangja és az ő derült kacaja volt a közös otthon legédesebb zenéje. Ez otthonnak ő volt éltető és felderítő középpontja. Ő ültette a kert szép virágait; a kalitkába zárt madarak daloltak, mikor meghallották szavát és bánkódtak, mikor nem hallatszottak az ő édes hangjai. Alice, édes Alice, hol van az, aki édes varázserejének körében képes lett volna nem szeretni őt!

Hiába keresnék most azt a helyet, ahol ezek a nővérek éltek, mert még a nevük is feledésbe ment s csak a régiségbuvárok beszélnek még róluk, mint valami meséről. A nővérek egy fából épített régi házban laktak, mely tölgyfából kezdetlegesen faragott kiszögellő ormaival és erkélyeivel szép gyümölcsöskert közepén állt s kemény kőfallal volt körülvéve, melyről gyakorlott íjjász átlöhetne volna nyilát a Szent Szűz apátságába. A régi apátság akkor virágzó korát élte s az őt nővér, ki pompás területeinek egyikén lakott, minden esztendőben megfizette adóját a fekete bencés szerzeteseknek, mert azoknak rendjéhez tartozott az apátság.

A nyár kedves időszakának egyik derült, napfényes reggelén elhagyta a kolostor falait e fekete szerzetesek egyike s a szép nővérek háza felé irányította lépteit. Fölötte kék volt az ég, lábai alatt zöldelt a föld; a folyó úgy csillámlott a napfényben, mint valami gyémántos ösvény, a madarak vigan csicseregtek a fák árnyas lombjai közt, a pacsirta magasan szállt a buzavetés fölött, s rovardöngés töltötte meg a levegőt. Minden oly vidám volt, minden úgy mosolygott köröskörül; csak a szent férfiú járt bánatosan, a földre szegezve szemét. Hiszen e világ szépsége csak röpke szellő s az ember csak árnyék. Miféle rokonszenv is fűzte volna a szent prédikátort egyikökhöz is?

Szemét a földre szegezve, vagy csak annyira emelve fel, hogy meg ne botoljon az útjába eső akadályokon, a szerzetes lassu léptekkel haladt előre, míg el nem érte az őt nővér kertjének kis kapuját; azon aztán belépett és behuzta maga után a kaput. Szelid beszélgetés és vidám kacaj hangjai ütöttek meg első léptei közben a fülét, s mikor még inkább fel-emelte pillantásait, mint egyébként szokása volt, csekély távolságban megpillantotta a pázsiton ülve az őt nővért s

középen Alicet, úgy, hogy valamennyien buzgón folytatták szokott foglalkozásukat, a himzést.

— Ég óvjon benneteket, szép leányaim, — mondotta a szerzetes; és csakugyan szépek is voltak. Teremtőjének kiválasztott remekeiként még egy szerzetes is szerethette volna őket.

A nővérek illő tisztelettel köszöntötték a szent férfit s a legidősebbik felszólította, hogy foglaljon helyet mellettük a mohapadon. De a jó szerzetes fejét rázta s egy nagyon kemény kőre ült, amiben minden bizonnyal nagy örömeiket lelték a jóságos angyalok.

— Jó kedvetek volt, leányaim, — mondotta a szerzetes.

— Tudhatod, mily derült lelke van a mi édes Aliceunknak, — felelte a legidősb nővér s végigbarázdálta ujjával a mosolygó leány hajfűrtjeit.

— S mily örömmel és vidámsággal tölt el bennünket, tisztelendő atyám, mikor látjuk a színek pompájában és a napfényben csillani meg az egész természetet, — tette hozzá Alice s elpirult a szerzetes szigorú pillantásától.

A barát csak fejének komoly bölintésével felelt s a nővérek hallgatagon folytatták munkájukat.

— Drága óráitokat, — szólalt meg végre a szerzetes, a legidősb nővérhez fordulva — drága óráitokat még mindig e hívásos játékokra fecsérletek. Oh, jaj, oh, jaj! hogy oly könnyen tékozzoljátok el ezt az örökkévalóság színén uszó néhány buborékot, mely minden, amit az Isteni gondviselés ama sötét folyam tüköréből látnunk enged!

— Atyám, — vetette ellene a leány, többi nővéréhez hasonlóan abban hagyva munkáját — elmondottuk reggeli imádságunkat, szétosztottuk kis kapunkban a szokott alalmazsnát, ápoltuk a beteg parasztokat, teljesítettük minden reggeli kötelességünket. Remélem, hogy nem éri gánca tevékenységünket.

— Nézz ide, — mondotta a szerzetes és kivette a kezéből a himzőórámát — tarka színeknek minden ok és cél nélkül való kusza összevisszasága ez, még ha arra szántátok is, hogy egykor a ti gyarló és keveset gondolkodó nemetek ékessége legyen. Napról-napra fecsértétek munkátokat erre az értelmetlen munkára s még feléig sem jutottatok. Minden letűnt napnak árnyéka reáesik sirjainkra s a féreg ujjong e látványra, mert tudja, hogy feléje sietünk. Leányaim, hát nincs jobb mód arra, hogy eltöltsétek mulandó óráitokat?

A négy idősebbik nővér lesütötte szemét, mintha meg szégyenültek volna a szent férfiú szemrehányásaitól; de

Alice felvetette pillantását és szendén pihentette még a szerzetesen.

— A mi drága anyánk, — mondotta a leány — Isten adjon nyugalmat lelkének . . .

— Amen! — kiáltotta mély hangon a szerzetes.

— A mi drága anyánk, — hebegte a szép Alice — még életben volt, mikor hozzáfogtunk ehhez a hosszantartó munkánkhoz s arra kért bennünket, hogy ha ő már nem lesz, szabad óráinkban mértéket tartva és vidáman vele foglalkozunk; azt mondotta, hogy ha ez órákat ártatlan örömök közt női munkával töltjük együtt, ez órák életünk legboldogabb és legnyugodtabb órái lesznek, s ha egykor kilépünk az életbe s megismerkedünk gondjaival és megpróbáltatásaival, ha valamikor, földi kísértéstől megejtve, vagy világiás fénytől elkápráztatva, megfeledkezhetnénk arról a szeretetről és azokról a kötelességekről, melyeknek szent kapcsolattal kellene egybefűzni bennünket, ugyanannak a szeretett anyának gyermekeit — akkor az a pillantás, melyet közös leánykorunk régebbi munkájára vetünk, üdvös emlékezéseket ébreszt majd bennünk az elmúlt napokra s vissza fogja adni szívünknek a vonzalom és a szeretet szelid érzelmeit.

— Alice igazat beszél, atyám, — mondotta a legidősb nővér némi büszkeséggel. Azzal ismét hozzálátott munkájához, a többi nővér pedig követte példáját.

Tekintélyes nagyságu himzés minta volt, amit a nővérek mindegyike az ölében tartott. Vonalai mesterségesen bonyolódtak egymással s mind az ötnök mintája és színe egyforma volt. A nővérek reáhajoltak munkájukra s a szerzetes némán jártatva a szemét egyikről a másikra, kezére hajtotta arcát.

— Mennyire jobb volna, — mondotta végre — ha kerülnének minden ily gondolatot és lehetőséget s az egyház védelme alatt az égnek szentelnének életeteket! Gyermekkor, ifjkor, érett kor és öregkor épp oly gyorsan hervad el, mint amily gyorsan követik nyomon egymást. Jusson eszetekbe, hogyan gördül az emberi porszem a sir felé, és nézzetek mindig e célpontra, kerüljétek azt a felleget, mely a világ gyönyöreiből támad s megcsalja azokat, kik e gyönyöröknek hódolnak. Öltsetek fátyolt, leányaim, öltsetek fátyolt!

— Soha, testvéreim! — kiáltotta Alice. — Ne cseréljétek fel az ég világosságát és levegőjét s a föld üdeségét és mindazt a szépséget, mely belőle árad, a hideg zárdával és cellájával. Azok az áldások, melyeket maga a természet nyújt, az életnek igazi javai s élvezhetjük őket anélkül, hogy bünt követnénk el azzal. Nehéz sorsunk a halál, de, oh, haljunk meg úgy, hogy élet legyen körülöttünk; hogy ha

kihűlt szivünk megszűnik dobogni, meleg szívek dobogjanak közelükben; hadd vessük utolsó pillantásunkat azokra a háttárokra, melyeket Isten maga vont ragyogó egének, ne pedig kőből épült falakra és vaskorlátokra. Drága testvéreim, itt éljünk és itt haljunk meg, ha ti is úgy akarjátok, e zöldelő kert közepette; csak kerüljétek a kolostorok sivárságát és szomorúságát, akkor boldogok leszünk.

Dusan patakozott a könny a hajadon szeméből, mikor e szenvedélyes felhívással befejezte szavait s nővérenek kebléhez rejtette arcát.

— Légy nyugodt, Alice, — mondotta a legidősebbik, megcsókolva hugának szép homlokát. — A fátyol sohasem vet árnyékot a te fiatal homlokodra. De mit szóltok ti, nővéreim? Magatok nevében szóljatok, ne pedig Alice nevében, vagy az én nevemben.

A nővérek, mintha titkon megegyeztek volna, azt kiáltották, hogy sorsuk közös, hogy a kolostorok falán túl is honolhat béke és erény.

— Atyám, — mondotta ekkor a legidősebb hölgy s méltóságteljesen állt fel — ime hallod végső elhatározásunkat. Ugyanaz a jámbor gondoskodás, mely a Szent Szűz apátságát gazdaggá tette s minket árvákat szent oltalmára bízott, meghagyta azt is, hogy ne alkalmazzanak kényszert hajlamainkra, hanem hogy szabadságunkban álljon, saját választásunk szerint rendezni be életünket. Mi tehát arra kérünk, ne mondj nekünk többé ehhez hasonlókat. Nővéreim, közeledik a dél. Estig maradjunk a házban!

Tisztelettel hajolva meg a szerzetes előtt, a hölgy felállt s megfogva Alice kezét, a ház felé tartott; a többi testvér követte őket.

A szent férfiú, ki már több ízben hívta fel figyelmüket az imént említett tárgyra, de eddig sohasem kapott ily határozott visszautasítást, kis távolban követte őket, szemét a földre szegezve s úgy mozgatva ajkát, mintha imádkoznék. Mikor a nővérek a ház ajtajához értek, utánuk sietett s arra kérte őket, hogy álljanak meg.

— Várjatok, — mondotta felemelve jobb kezét s haragos pillantást vetve Alicera s a legidősebb nővérre — várjatok és halljátok tőlem, melyek azok az emlékezések, melyeket többre becsültök az örökkévalóságnál s melyeket, ha Isten kegyelméből elaludnának, hiu játékszerrel akarnátok új életre kelteni. E földi dolgok emlékét az élet további során keserű kiábrándulás, bánat és halál, szomorú sorsfordulatok és emésztő fájdalom keserítik meg. Eljön majd az idő, mikor a pillantás, melyet e jelentéktelen játékszerekre vettek, mély sebeket fog felszakítani egynémelyekben és

lelketek legmélyéig hat le. Ha elkövetkezik ez az óra, — és jól jegyezzétek meg, el fog következni — forduljatok el a világtól, melyhez úgy ragaszkodtok és forduljatok ahhoz a menedékhelyhez, melyet ti most megvettek. Keressétek meg akkor a kolostor celláját, mely hidegebb, mint amilyenné az emberszív heve válik, mikor nyomor és megpróbáltatás hűtötte le és sirassátok ott ifjukorotok álmait. Mindez az ég akarata, nem az enyém, — mondotta a szerzetes, tompítva szavát, mikor körülnézett a megdőbbszent leányok közt. — Áldjon meg benneteket a Szent Szűz, leányaim.

Igy szólva, eltűnt a kert kapuja mögött; a nővérek pedig sietve mentek a házba s azon a napon nem mutatkoztak többé.

De a természet mosolyog, ha a pap homlokát ráncolja is, s másnap csak oly fényesen sütött a nap, mint azelőtt s harmadnap is s az utána következő napon is. S a reggel fényében, valamint az alkonyat szelid nyugalmaiban tovább járt-kelt és himzett az öt nővér, mint azelőtt, vidám beszélgetéssel töltve az időt a nyugalmas gyümölcsös kertben.

Mult az idő, mint a mese, melyet elmondanak és gyorsabban mult, mint akárhány mese, melyek közé, tartok tőle, ez is tartozik. Az öt nővér háza a régi helyén állt s ugyanazok a fák vetették üdítő árnyékukat a kert pázsitjára. Ott voltak a nővérek is s oly bájosak voltak, mint azelőtt, de valami változás történt életükben. Néhanapján fegyverek zörgését lehetett hallani s a holdfény sisakokon és vértéken csillant meg; máskor meg agyonhajszolt paripák robogtak a kapu elé s egy nőalak sietve suhant ki, mintha nem győzné bevárni, hogy kikérdezhesse a fáradt hírnököket. Egyszer lovagok és nemes hölgyek szép csapata töltötte az éjszakát az apátság falai közt s másnap reggel megint tovább lovagolt, magukkal vivén kettőt a nővérek közül. Aztán gyérebben jöttek a lovasok s úgy látszott, rossz híreket hoztak, mikor mégis megjelentek; s végre teljesen elmaradtak és bénalábu parasztok sompolyogtak napnyugta után a kapukhoz és alattomban adták át hireiket. Egyszer nagysietve küldtek egy zsellért az apátságra s mikor a reggel felvirradt, sirás és jajveszékélés hallatszott a nővérek házából, azután szomorú csend borult a hajlékra és sem lovag, sem kisasszony, sem ló, sem fegyverzet nem mutatkozott többé körülötte.

Bus homály terült el az égen s a nap haragosan áldozott le és rossz kedvének utolsó nyomaival festette vörösré a sötét felhőket, mikor ugyanaz a fekete barát lassan, kezét összefonva mellén, közeledett egy kőhajításmányra az apátságtól. A fákat és cserjéket mintha ragya verte volna s a szél,

áttörve végre azt a visszás csendet, mely egész nap uralkodott, néha-néha tompán sóhajtott, mintha fájdalmasan jelezne a vihar közeledtét. Denevérek csapongtak idegenszerűen a tikkadt levegőben s a föld megelevenedett csuszó-mászó férgekkel, melyek ösztönszerűen bujtak elő, hogy megduzzadjanak és megnövekedjenek az esőben.

A szerzetes már nem sütötte földre a szemét; szertenezett és pillantása egyik helyről a másikra tért át, mintha lelkében kedves visszhangot keltene a látvány sivársága és elhagyatottsága. Ezuttal is megállt a nővérek házának közelében s ezuttal is a kis kapun lépett be a kertbe.

De nem ütötték meg többé fülét a kacaj hangjai s nem pihent meg többé pillantása az öt nővér szép alakjain. Néma és elhagyatott volt minden. A fák ágai lehajoltak és letörtek s a fű magasra nőtt és elvadult. Sok-sok nap mult el azóta, hogy nem érintette egy könnyű láb.

A változást jól ismerőnek egykedvűségével vagy szórakozottságával lépett a barát halkan a házba s egy alacsony, sötét szobába tartott. Négy nővér ült abban a szobában. Halovány arcuk még haloványabbnak látszott a fekete ruhájuktól s az idő és a bánat mély barázdákat szántott rajtuk. A természetük még karcsu volt; de a szépség virulása és büszkesége eltűnt arcukról.

És Alice, hol van ő? Az égben.

A barát — még a barát sem állhatta meg itt bizonyos meghatottság nélkül, mert régideje volt annak, hogy utoljára találkozott a nővérekkel s oly redőket látott az arcukon, melyeket nemcsak az évek véstek reájuk. A barát szótlanul leült a székre s intett nekik, hogy folytassák beszélgetésüket.

— Itt vannak, nővéreim, — mondotta a legidősb reszkető hangon. — Nem szánhattam reá magam azóta sem, hogy reájuk nézzek, de most kárhoztatom magam gyengeségemért. Mi is van az ő emlékében olyan, amitől félnünk kellene? Legyen számunkra most is ünnepi öröm, felidézni újra rég elmúlt napjaink emlékét.

Egy pillantást vetett a barátira, mikor ezt mondotta, és kinyitva egy szekrényt, előszedte az öt himzést, melyek már rég elkészültek. Járása biztos volt, de a keze reszketett, mikor elővette az utolsót is; s mikor láttukra kitört a többi nővérből az érzelem, az ő visszafojtott könnyei is utat törtek maguknak és zokogva mondotta: — Áldja meg az Isten!

A barát felállt s közeledett hozzájuk.

— Ez volt majdnem az utolsó, amit egészséges korában megérintett, — mondotta halkan.

— Ez volt, — jajdult fel a legidősb hölgy és sirt keservesen.

A barát a második nővérhez fordult.

— Az a lovagias ifju, ki a szemedbe nézett s leste a lélekzetedet is, mikor először látott erre a játékszerre hajolva: sirban fekszik azon a mezőn, melynek fűvét vér festette pirosra. Fegyverek rozsdás, egykor csillogó maradványai romladoznak ott a földön s épp oly kevésbé lehetne bennük az ő fegyvereire ismerni, mint a föld alatt porladó csontokban az ő csontjaira.

A hölgy sóhajtott s a kezét tördelte.

— Az udvari élet szépségei, — folytatta, a másik két nővérhez intézve szavait, — kiragadott benneteket békés otthonotokból s a tivornya és a tündöklés vágyának helyére csábitott benneteket. Ugyanaz az udvari élet s a büszke és heveslelkű férfiak becsvágya visszaküldött benneteket, özvegy hajadonokat és megalázott számkivetetteket. Jól mondom?

A két nővér zokogása volt az egyetlen válasz.

— Nem ér sokat, — mondotta a barát sokatmondó pilantással — hogy semmiségekkel töltsétek az időt, melyektől azt várjátok, hogy felidézzék a rég elmúlt évek sápadt árnyait és reményeit. Temessétek el ezeket az árnyakat, halmozatok vezeklést és sanyargatást fejekre, üzzétek el őket és legyen sirjuk a zárda!

A nővérek három napot kértek a meggondolásra, s akkor este úgy érezték, mintha a fátyol csakugyan legillőbb halotti ruhája volna meghalt örömeiknek. De a reggel újra felvirradt, s bár a gyümölcsfák ágai lefelé hanyatlottak vagy letörten heverték szanaszét a földön, a kert mégis az ő régi gyümölcsöskertjük volt. A fű magasra nőtt és durva volt a szára, de még ott volt az a régi hely, melyen annyiszor ültek együtt, mikor még csak névről ismerték a csalódottságot meg a bánatot. Ott van még minden zug és minden ösvény, melyet Alice szokott felderíteni vidámságával, s a monostor hajójában ott van egy kőlap, mely alatt békén pihen.

És — visszagondolva arra, hogy ifju szíve mennyire idegenkedett a kolostor falaitól — látogathatják-e sirját oly köntösben, melytől még haló porában is megborzadna? Le-
térdelhetnek-e imádkozni, még ha az egész mennyország is figyelve fordulna feléjük, és szabad-e sötét árnyat vetniök egy angyal arcára? Nem.

Nagyhirű művészeket hívtak idegen országokból, s mikor megkapták az egyház jóváhagyását Istennek tetsző munkájukhoz, hű képmást készítettek ifjúkori himzéseikről és drága pénzen másolatot készítettek róluk színesre festett öt üvegtáblára. Azt az öt üvegtáblát egy addig minden disz

nélkül levő ablaknyílásba illesztették s mikor oly fényesen sütött a nap, ahogy az elhunyt oly nagyon szerette látni, a jólismert minta eredeti színeiben vetődött a kőlapra és a ragyogó fény áradatát ontotta melegítve erre a névre: Alice.

Minden istenadta nap sok óra hosszáig jártak fel s alá a nővérek a templom hajójában vagy álltak térdén a széles kőlapon. De évek multával már csak hármukat lehetett látni a megszokott helyen, aztán kettejüket és végre, hosszú ideig, egyetlenegy magányos nőalakot, melyet már lehajtott az öregség. Végre aztán ő sem jött el többé s a kőlapra őt egyszerű keresztnév volt bevésve.

Az a kő elkopott s mást tettek a helyébe, és sok nemzedék jött és távozott el azóta. Az idő meghaloványította a színeket, de a fénynek ugyanaz az özöne árad még most is az elfeledett sirra, melynek már nincs többé nyoma; és mind a mai napig mutogatnak még az idegennek a yorki székegyházban egy régi ablakot, melynek Őt Nővér a neve.

— Szomorú mese ez, — mondotta a derültképű uriember s kihajította serlegét.

— Az élethől vett mese, s az élet ily szomorúságokból van összealkotva, — felelte a mesemondó, udvariasan, de komoly és szomorú hangon.

— Minden jó képen vannak árnyak is, de vannak fénypontok is, ha jól szemügyre vesszük őket, — mondotta a derültképű uriember. — A legifjabb nővérek, kiről meséjében volt szó, mindig könnyű volt a lelke.

— És korán halt el, — mondotta amaz nyugodtan.

— Talán még előbb halt volna meg, ha kevésbbé lett volna boldog, — mondotta az előbb szóló mély érzéssel. — Azt hiszi, hogy a nővérei, kik oly nagyon szerették, kevésbbé bántódtak volna, ha az élete fájdalommal és keserőséggel lett volna tele? Ha van, ami enyhítheti valamennyire a súlyos veszteségnek még élesen sebző gyötrelmét, szerintem csak az a gondolat lehet, hogy azok, akiket siratok, azzal, hogy ártatlanok és boldogak voltak és mindenkit szerettek maguk körül, egy tisztább és boldogabb hazára készítették elő magukat már itt alant. Hígyje el, a nap nem azért süt erre a szép világunkra, hogy bus szemeket lásson.

— Azt hiszem, igaza van, — mondotta az az ur, ki a mesét mondotta.

— Hiszi? — felelte amaz. — Hát lehet-e kételkedni benne? Nézzen bármely szomorú eseményt s lássa, mennyi örömmel van az egybekötve. A letűnt örömökre emlékezni gyötrelmes talán...

— Az is, — vetette közbe a másik.

— Legyen; az is. Oly boldogságot idézni emlékeztünkbe, melyet nem nyerhetünk többé vissza, fájdalmat okoz, de enyhült fájdalmat. Visszaemlékezéseink, sajnos, vegyesek sok mindennel, amit siratunk és sok tetteinkkel, melyeket keservesen bánunk. Mégis szilárdul meg vagyok győződve, hogy még a legváltozóbb életben is annyi a napfényes pont, hogy nem hihetem, hogy lehetne halandó (hacsak nem saját hibájában ölt meg magában minden reményt), ki érett megfontolással üritene ki egy pohárral Lethe vizéből, még ha módjában állna is.

— Ebben a hitében, úgy lehet, eltalálta az igazat, — jegyezte meg rövid gondolkodás után az őszhaju uriember. — Magam is hajlandó vagyok hinni, hogy eltalálta.

— Nos hát, — felelte a másik, a dolgok ily állása szerint a jó tulsúlyban van a rossz fölött, bármit mondanak is az ugynevezett filozófusok. Ha érzelmeinket megpróbáltatás éri, érzelmeinkben találjuk meg vigasztalásunkat és megnyugvásunkat; s bármily szomorú az emlék, mégis csak az a legkülönb és legtisztább kötelék e világ és egy jobb haza közt. De hagyjuk ezt! Mondok önöknek egy másféle mesét.

Nagyon rövid hallgatás után a derültarcu ur puncsot töltött mindenkinek és incselkedő pillantást vetve a finnyás hölgyre, ki retteneti látszott attól, hogy valami botrányos dolgot készül elmondani, így kezdette meséjét,

GROGZWIG BÁRÓ TÖRTÉNETÉT:

Grogzwigi Koeldwethout báró, Grogzwig ura, Németországban, olyan ifju báró volt, hogy különbet kívánni sem lehet. Fölösleges mondanom, hogy kastélyban lakott, mert magától értődik; fölösleges mondanom azt is, hogy régi kastélyban; mert hol van az a német báró, aki valaha új kastélyban lakott? Sok különössége volt ennek a tiszteletre méltó épületnek, s a leginkább meglepő és megmagyarázhatatlan különösségek egyike volt a többi közt az, hogy mikor fújt a szél, a kéményekben zörömbölt, vagy éppen a közeli erdő fái közt üvöltött, s hogy mikor fénylett a hold, utjában mindig talált valami kandilyukat a falban, és bebizonyított dolog, hogy a tág csarnokok és folyosók egyes részeit egészen megvilágította, míg más részeit a legsötétebb árnyékba borította. Ha nem tévedek, a báró egyik öse, mikor éppen gyöngén állt pénz dolgában, éjnek idején tört csuszta-tott egy nemesember mellébe, mikor az éppen azt kérdezte tőle, hogy merre visz az út, s az volt az általános hiedelem, hogy azok a különös események emiatt következtek be. Hanem azért nem igen tudom, hogy a dolog úgy lehet-e, mert

a báró őse, ki nagyon szeretetreméltó férfiú volt, utóbb nagyon elbusulván amiatt az elhamarkodottsága miatt, erőszakosan birtokába vett egy halmaz követ és épületfát, mely egy nálánál gyengébb báró tulajdona volt, s mintegy engeszteléseképen kápolnát épített belőle, ilyképen elismervényt kapott az égtől, hogy eleget tett minden tartozásnak.

Mint hogy éppen a báró őst említem, eszembe jut, hogy a báró mily tiszteletet érdemelt családfájának tekintetében. Igazán nem merem megmondani, hogy a bárónak hány őse volt; de annyit tudok, hogy sokkal, de sokkal több volt neki abból, mint a vele egy korban élők bármelyikének, s csak azt szeretném, ha ebben a mi későbbi időnkben élt volna, hogy még többje lett volna belőlük. Nagy baja az elmúlt évszázadok nagy embereinek, hogy oly korán jöttek a világra; mert az olyan embertől, aki három vagy négyszáz évvel előbb született, elvégre nem lehet követelni, hogy ugyanannyi felmenő rokona legyen, mint annak, aki most születik. Az utolsó embernek, bárki legyen is, — és ki tudhatja, hogy nem foltozó varga, vagy valami más közönséges kutya-e — okvetlenül hosszabb a származástáblája, mint a legelőkelőbbnek a most élő nemes urak közt. És elismerem, hogy ez nincs rendjén.

No, de mi most von grogzwigi Koeldwethout báróról beszélünk. A báró szép, barna legény volt, sötét haju, nagy bajuszu, s mikor vadászni ment lován, lincolni-zöld ruhát, vörösbarna csizmát viselt s olyan vadászsküröt akasztott a vállára, mint egy gyorskocsi postáslegénye. Mikor belefújt abba a kürtbe, tüstént megjelent huszonnégy kisebbbrangu nemesember kissé silányabb minőségű lincolni-zöld ruhában, kissé rosszabb minőségű vörösbarna csizmában és vágatva robogott ki a kapun; és vágatva ment tovább az egész csoport, kelevézzel a kezében, mely olyan volt mint a fényesre mázolt kerítésléc, hogy üzőbe vegye a vadkant, vagy talán, hogy medvével találkozzék, amely utóbbi esetben a báró előbb megölte, aztán kifente a bajuszát a zsirjával. Grogzwig báró tehát vig életet folytatott s még vigabbat folytattak a kíséretéhez tartozó urak, kik minden istenadta este rajnai bort ittak, míg az asztal alá nem dőltek, akkor aztán friss palackokat adattak le maguknak a földre és pipáért kiáltottak. Sohasem voltak e világon oly vidám, szájhős, elbizakodott, mulatós legények, mint Grogzwig báró jókedvű bandája.

Amde az asztali örömök és az asztal alatti örömök is megkövetelnek némi változatosságot, különösen, mikor napról napra ugyanaz a huszonöt ember ül ugyanannál az asztalnál s ugyanazt a beszélgetést folytatja és ugyanazokat a történeteket mondja el. A báró végül úgy érezte, hogy unat-

kozik s hogy valami izgatószerre van szüksége. Kezdtet belekötni a kíséretébe és próbaként kezdette azon, hogy ebéd után belerugott két vagy három emberébe. Kezdetben ez tűrhető volt szórakozásnak; de egy hét múlva már szintén unalmassá vált s a báró egészen kedvét veszítette és kétségbeesetten keresett valami új szórakozást.

Egy este, egész napi vadászat után, mikor tultett Nimródon vagy Gilling-wateren és lemészárolt egy „másik nagyszerű medvét“ s diadalmasan vitte haza, Koeldwethout báró busan ült asztalának főhelyén s rosszkedvűen jártatta ideoda a pillantását az étkezőszoba füstös mennyezetén. Nagy kancsó borokat nyelt le, de minél többet nyelt, annál rosszabb volt a kedve. Azok az urak, kiknek az a veszedelmes kitüntetés jutott, hogy jobbról és balról ültek mellette, bámulatos módon utánozták az ivásban és hasonlóképen zord pillantásokat vetettek egymásra.

— Megteszem! — kiáltotta a báró hirtelen s jobbjával az asztalra csapott, baljával pedig pödörített a bajuszán. — Töltsétek meg a kancsókat Grogzwig báróné egészségére!

A huszonnégy lincolni-zöld elsápadt, huszonnégy orruk kivételével, melyek változhatatlanok voltak.

— Azt mondtam, hogy Grogzwig báróné egészségére! — mondotta ismét a báró és körülnézett az asztalon.

— Grogzwig báróné egészségére! — bömbölték a lincolni-zöldek és huszonnégy császári pint oly kitűnő rajnai óbort öntöttek fel huszonnégy torkuk garatjára, hogy csettintettek negyvennyolc ajkukkal és boldogan csiptettek a szemükkel.

— Von Swillenhausen báró szép leányának egészségére, — mondotta Koeldwethout, bővebb magyarázkodásig ereszkedve le hozzájuk. — Holnap megkérjük az apjától, még mielőtt a nap lemegy. Ha visszautasítja kérésünket, le fogjuk vágni az orrát.

Rekedt moraj futott végig a társaságon; minden egyes ember félelemgerjesztő érzékeltetéssel nyult előbb kardjának markolatához, aztán az orra hegyéhez.

Mily szép látvány is a gyermeki engedelmesség. Ha von Swillenhausen báró leánya arra hivatkozott volna, hogy már elajándékozta szívét, vagy atyja elé borult volna és könyvekkel sózta volna lábát, sőt, ha csak elájult volna és szagatott sirámokkal rendítette volna meg atyját, százat lehetett volna tenni egy ellen, hogy a Swillenhausen kastélyt kidobták volna az ablakon, vagyis inkább a bárót dobták volna ki, a kastélyt pedig földig rombolták volna. De a hölgyecske szépen veszteg marad, mikor egy hírnök másnap kora reggel átadta von Koeldwethout kérelmét s illedelmesen vissza-

vonult a szobájába, annak ablakában lesve, hogy mikor jelenik meg kérésre a kíséretével. Alig hogy megbizonyosodott felőle, hogy az a nagybajuszos lovag az ő leendő férje, sietett atyjához és késznek nyilatkozott előtte, hogy feláldozza magát az ő nyugalmaért. A tiszteletreméltó báró karjaiba vonta gyermekét és örömkönyeket hullatott.

Aznap nagy dinom-dánom volt a kastélyban, von Koeldwethout huszonnégy lincolni-zöldje örök barátságot fogadott von Swillenhausen tizenkét lincolni-zöldjének s megesküdött az öreg bárónak, hogy addig issza az ő borát, „mig minden kékbe borul“, minden valószínűség szerint azt akarva mondani ezzel: míg egész arcuk felveszi orruknak színét. Mindenki megveregette mindenkinek a hátát, mikor ütött a válás órája és von Koeldwethout báró és kísérete vígan kocogott hazafelé.

Hat teljes hétig élveztek ünnepi nyugalmat a medvék meg a vadkanok. A Koeldwethout és Swillenhausen nemzetség egyesült egymással; a kelevézeket rozsdá marta s a báró vadászskürtje úgy elrekedt a semittevésben, hogy már megfujni sem lehetett.

Azok voltak csak a szép idők a huszonnégyeknek; de hajh! gyönyörű és ünnepi napjaik már végükhöz közeledtek s közeledtek az elmúláshoz.

— Édesem, — mondotta a báróné.

— Szerelmem, — mondotta a báró.

— Ezek a durva, lármás emberek...

— Melyikek, asszonyom? — mondotta a báró meghökkenve.

A báróné az ablakból, ahol éppen álltak, lemutatott az udvarra, hol a gyanutlan lincolni-zöldek bőséges papramorgóval erősítették magukat az utra, hogy terítékre hozzanak egy vagy két vadkant.

— A vadász kíséretem az, asszonyom, — mondotta a báró.

— Bocsásd el őket, szerelmem, — suttogta a báróné.

— Bocsássam el őket! — kiáltotta megütközve a báró.

— Az én kedvemért, szerelmem, — felelte a báróné.

— Az ördög kedvéért, asszonyom, — felelte a báró.

Amire a báróné velőtrázóan sikoltott fel és ájultan roskadt a báró lábához.

A báró mit tehetett mást? Hívta a báróné kamaráskis-asszonyát és orvosért ordított; aztán lerohant az udvarra, belerugott abba a két lincolni-zöldbe, kit leginkább szoktatott hozzá az efféléhez és leszidva a többieket is mind, felszólította őket, hogy menjenek a... de nem fontos az, hogy hova.

Nem tudom, hogy mondják azt németül, de ha tudnám, már finomság kedvéért is úgy mondanám.

Nem tartozik reám elmondani, hogy milyen utakon és módokon intézi egynémely feleség, hogy leveszi az urát a lábáról, bár nyilván megvan róla a magánvéleményem, s talán azt is gondolom, hogy a parlament egyetlenegy tagjának sem volna szabad megházasodnia, amennyiben minden négy parlamenti tag közül három kénytelen feleségének lelkiismerete szerint (ha ugyan van efféle a világon) adni le szavazatát, helyett, hogy a magáé szerint adná le. Csak azt akarom itt mondani, hogy Koeldwethout báróné így vagy amúgy nagy befolyást szerzett Koeldwethout báróra s hogy a báró lépésről lépésre, pontról pontra, napról napra, évről évre minden vitás kérdésben a rövidebbet húzta, ha pedig valamely régi vesszőparipájára ült, mindig kiemelték a nyeregből, úgy hogy mire negyvennyolc éves kövér és meg-higgadt fickó lett belőle, nem volt a házánál sem lakzi, sem dárídó s nem volt vadászat, szóval nem áldozott semmi szenvedélyének, amelyhez ez egyébkor ragaszkodni szokott; s hogy ámbátor bős volt, mint az orszlán, s oly kemény volt a koponyája, mint a vas, mégis egész határozottan levették a lábáról, s a saját felesége a saját grogzwigi kastélyában vezette az orránál fogva.

Ám balsorsának mértéke nem telt be ezzel sem. Körül-belül egy évvel házasságkötése után egy erős ifju báró jött a világra, kinek tiszteletére jó csomó tűzijátékot gyújtottak és sok tucatnyi boros palackot üritettek ki; de a következő esztendőben egy ifju bárókisasszony jelent meg, a következő évben megint egy ifju báró és így tovább minden évben vagy egy báró, vagy egy bárókisasszony (sőt egyszer ez is, az is együtt), míg a báró tizenkét tagu család atyjának nem látta magát. A tiszteletreméltó Swillenhausen báróné ez évfordulók mindegyikén ideges érzékenységet mutatott gyermekének, Koeldwethout bárónénak sorsa miatt, s bár nem lehetett volna megállapítani, hogy a jó hölgy bármiképen hozzájárult volna tisztelt leányának felépüléséhez, mégis kötelességének tartotta, hogy a lehető legidegesebben viselkedjék a Grogzwig kastélyban s idejét a báró háztartása miatt mondott erkölcsi prédikációi s a szerencsétlen leánynak sorsa miatt hangoztatott sirámai közt osztja meg. Mikor pedig Grogzwig báró emiatt kissé sértődöttnek és ingerültnek érezte magát és sarkára állt, bátorkodván kijelenteni, hogy feleségének legalább is nincs rosszabb sorsa, mint más bárók feleségének, Swillenhausen báróné arra kért mindeket, vennék tudomásul, hogy nincs a világon, aki együtt érezne szeretett leányának szenvedéseivel, csak ő, amire

rokonai és barátai megjegyezték, hogy az öreg báróné csakugyan sokkal többet sir, mint a veje, s hogy ha van a világon keményszívű fenevad, az a valaki csak Grogzwig báró lehet.

A szegény báró mindezt türte, amig birta, s mikor már nem birta tovább, elvesztette étvágyát és életkedvét s busan és leverten vetette magát egy székre. De még sokkal nagyobb bajok is vártak reá, s mikor azok köszöntöttek be, a mélabu és a szomorúság még inkább hatalmába ejtette. Megnehezültek az idők. A báró adósságokba keveredett. A grogzwigi pénzeszládák kezdettek kiürülni, bármily kiapadhatatlannak tartotta a Swillenhauseen család, s éppen, mikor a báróné azon a ponton volt, hogy egy tizenharmadik levelecskével gazdagítsa a családfát, Koeldwethout azt a felfedezést tette, hogy nincs módja, újra megtölteni őket.

— Schogysem látom, mit legyek teendő, — mondotta a báró. — Azt hiszem, megölöm magam.

Fényes ötlet volt. A báró levett egy régi vadászkést a közelében lévő pohárszékről és csizmája szárához fenne azt tette, amit a gyerekek úgy szoktak mondani, hogy oda-mutatta a torkának.

— Hm! — mondotta a báró s hirtelen megállt. — Talán mégsem elég éles.

A báró újra megfente a kést s újra odamutatta a torkának, de ebben a pillanatban hangos jajgatás állította meg kezét, a fiatal bárók és bárókisasszonyok jajgatása, kiknek fenn a toronyszobában volt a gyermekszobájuk s vasrács volt kívül az ablakán, hogy le ne buk fencezenek a kastély árkába.

— Ha aggregény volnék, — mondotta a báró nagyot sóhajtvá — már ötvenszer végrehajthattam volna anélkül, hogy megzavartak volna benne. Halljátok-e! ide egy üveg bort s hozzátok be a legnagyobb pipámat a tornác mögött levő boltozatos kis szobába.

A szolgák egyike fél óra mulva, elég kedvesen, eleget tett a báró parancsának s mikor von Koeldwethout, értesülve erről, a boltozatos szoba felé tartott, melynek falai sötétfényű deszkával voltak borítva s ennek következtében megcsillant rajta a kandallóban élő tuskó fénye. A borospalack meg a pipa ott volt az asztalon, s egyáltalán az egész szoba nagyon lakályosnak látszott.

— Hagyd itt a lámpát, — mondotta a báró.

— Parancsol még valamit kegyelmességed? — kérdezte a szolga.

— Engem pedig magamra, — felelte a báró.

A szolga szót fogadott s a báró bereteszelte az ajtót.

— Elszivok még utoljára egy pipa dohányt, — mondotta magában a báró, — aztán végzek magammal. — Grogz-
wig ura ezután az asztalra tette a kést, hogy a keze ügyében
legyen, aztán jó nagy korty bort öblítve le a torkán, hátra-
vetette magát a széken, kinyújtotta lábát a tűzhely felé s
tovább pőfékelt.

Sok mindenre gondolt, — mostani gondjaira s letűnt
legénykorára, a lincolni-zöldekre, kik rég szétszéledtek az
országban, senki sem tudta hova, kettőjüket kivéve, kiket
szerencsétlenségre lenyakasztak és négyöket, kik holtra
itták magukat. Gondolatai éppen a medvéken és a vadkano-
kon jártak, mikor kiürítve poharát felpillantott s végtelen
nagy csodálkozására először vette észre, hogy nincs egyedül.

Nem, nem volt egyedül, mert a tűzhely másik oldalán,
karját összefonva, roskadt, rémes alak ült, mélyen besü-
pedit, vérben forgó szemmel és óriásilag hosszúra nyult
halotti arccal, melyet undok fekete haj kusza és összezsap-
zott fűrtjei árnyékoltak. Valami zavaros kékszinű alsóruha
volt reá vetve, mely, mint a báró figyelmesebb szemügyre-
vétel után megállapította, apró koporsószegekkel volt össze-
kapcsolva vagy kicifrázva. A lábszárai is koporsódiszitmé-
nyekkel voltak fedve mintegy páncélszerűen s bal vállán
rövid, sötétszínű köpenyeg volt panyókára vetve, olyan-
forma köpönyeg, mintha szemfedő maradványából készitet-
ték volna. Az alak nem vett tudomást a báróról, hanem
merőn a tűzbe nézett.

— Hé! — mondotta a báró, dobbantva a lábával, hogy
magára vonja figyelmét.

— Hé! — felelte az idegen, a báró felé fordítva szemét,
de az arcát vagy derekát nem. — Mi kell?

— Mi kell? — felelte a báró csöppet sem ijedve meg
tompá hangjától és fénytelen szemeitől — inkább én kér-
dezhetném tőled. Hogyan kerültél ide?

— Az ajtón, — felelte az alak.

— Ki vagy, mi vagy? — kérdezte a báró.

— Ember, — felelte az alak.

— Hát én azt nem hiszem, — mondotta a báró.

— Akkor ne hidd, — mondotta az alak.

— Nem is hiszem, — vágott vissza a báró.

Az alak egy ideig megpihentette szemét a rettenthe-
tetlen Grogzwig bárón, aztán meghitt hangon így szólt
hozzá:

— Látom, nem lehet kifogni rajtad. Nem vagyok
ember!

— Akkor mi vagy? — kérdezte a báró.

— Szellem vagyok, — felelte az alak.

— Nem igen nézlek annak, — felelte a báró gunyosan.

— A kétségbeesés s az öngyilkosság szelleme vagyok, — mondotta a látomány. — No, most már ismersz.

Igy szólva, a szellem a báró felé fordult, mintha beszédbe akarna ereszkedni vele és, ami nagyon különös volt, hátravetette köpenyét s láthatóvá téve így egy karót, mely keresztül volt ütve a melle közepén, egy ránditással kihuzta belőle s odatette maga elé az asztalra, oly nyugodtan, mintha sétapálca volna.

— No, — mondotta az alak a vadászkésre vetett oldalpillantással — készen vagy-e már nekem?

— Még nem egészen, — felelte a báró — előbb kiszivom a pipámat.

— Akkor jó lesz hozzálatni, — mondotta az alak.

— Ugy látszik, a dolgod sietős, — mondotta a báró.

— Hogyne volna, — felelte az alak. — Angliában és Franciaországban éppen most nagyon jól megy az üzletem s az időm nagyon drága.

— Szoktál inni? — kérdezte a báró, megtaszitva a palackot a pipájával.

— Tíz esetben kilencszer, de akkor nagyon, — felelte az alak szárazan.

— És sohasem mértéket tartva? — kérdezte a báró.

— Soha, — felelte az alak látható borzongással — attól jó kedve lesz az embernek.

A báró ismét szemügyre vette új barátját, kit szokatlannul furcsa pasasnak nézett s végre megkérdezte tőle, hogy van-e valami cselekvő része az efféle kised esetekben, mint amilyenel ő most éppen foglalkozik?

— Nincs, — felelte az alak kitérően — de mindig jelen vagyok.

— Csak éppen nézni, hogy nem csálnak-e, mi? — mondotta a báró.

— Csak éppen, — felelte az alak, a karóval játszadozva és szemügyre véve a végén levő vasmarkolatot. — Egyébként pedig siess, amennyire lehet, mert úgy látom, szüksége van reám egy fiatalembernek, akinek nagyon sok a pénze meg az üres ideje.

— Azért akarja megölni magát, mert sok a pénze! — kiáltotta a báró nagy jókedvvel — ha-ha! nem rossz! — Hosszu idő óta ez volt az első eset, hogy a báró kacagott.

— Hallod-e, — förmedt reá az alak nagy megdöbbenéssel — többet ezt ne tedd!

— Miért ne? — kérdezte a báró.

— Azért, mert nekem az fáj, — felelte az alak. — Sőhajts, amennyit akarsz, nekem az jól esik.

A báró e szó hallatára akaratlanul felsőhajtott s az alak, újra felvidulva, nagyon megnyerő udvariassággal nyujtotta feléje a kést.

— Nem is rossz gondolat, — mondotta a báró, megtapintva a fegyver élet — hogy valaki azért ölje meg magát, mert nagyon sok pénze van.

— Ugyan! — mondotta indulatosan a kísértet — csöppet sem jobb, mint ha valaki azért öli meg magát, mert nincs, vagy mert kevés van neki.

Nem tudnám megmondani, hogy a szellem akaratlanul szalasztotta-e ki ezt a száján, vagy oly rendületlennek hitte-e a báró elhatározását, hogy nem tartotta fontosnak, hogy mit beszél. Csak annyit tudok, hogy a báró hirtelen visszahuzta a kezét és tágranyította a szemét, mintha most először támadt volna világosság az agyában.

— No persze, — mondotta Koeldwethout. — Nincs olyan rossz, amin nem lehetne segíteni.

— Kivéve az üres pénzesládákat, — kiáltotta a szellem.

— Helyes; de egyszer csak mégis megtelhetnek, — mondotta a báró.

— A házsártos feleségeket, — gonyolódott a szellem.

— Óh, azokat el lehet hallgattatni, — mondotta a báró.

— A tizenhárom gyermeket, — kiáltotta a szellem.

— Nem lehet mindből rossz ember, — mondotta a báró.

A szellem nagyon megharagudhatott a báróra, amiért egyszerre ily nézeteket kezd vallani. De azért nevetve igyekezett tultenni magát rajtuk és azt mondotta, hogy ha majd megmondja, mikor elégelte meg a tréfát, rendelkezésére fog állni.

— De én nem tréfálok; sohasem tréfáltam oly kevésbé, mint most, — szabadkozott a báró.

— No, örömmel hallom, — mondotta ádáz pillantással a szellem — mert a tréfa, minden képesbeszéd nélkül szólva, nekem halálom! Tehát rajta, hagyj el minden további teke-tória nélkül ezt a keserves világot.

— Nem tudom, — mondotta a báró, a késsel játszadozva — bizonyára keserves, de alig hiszem, hogy a tied sokkal különb volna nála, mert nem igen látom rajtad, hogy valami nagyon kedvesen éreznéd magad. Erről jut eszembe: mi biztosít engem arról, hogy jobb sorsom lesz, ha már ki is megyek ebből a világból! — kiáltotta és felszökött helyéről, — erre még nem gondoltam soha.

— Végezz, — kiáltotta az alak a fogát csikorgatva.

— Hátrább az agarakkal! — mondotta a báró. — Nem füstölgök én tovább a nyomoruságokon, hanem jó arcot vágok a rossz játékhoz és újra szerencsét próbálok a friss levegőn meg a medvékkel s ha az sem segít, akkor majd jól ráncba szedem a bárónét és agyonverem a Swillenhause-
ket. — Így szólva, a báró megint hátravetette magát a szé-
ken s oly nagyot és oly harsányat kacagott, hogy felverte a szoba csendjét.

Az alak egy vagy két lépéssel hátrált s közben a leg-
nagyobb rémülettel tartotta szemét a bárón, mikor pedig
az felhagyott a kacajjal, felkapta a karót, markolatig döfte
saját mellébe, borzasztóat üvöltött, aztán eltűnt.

Koeldwethout nem is látta többé soha. Minthogy pe-
dig erős volt benne az elhatározás, csakhamar észretérítette
a bárónét meg a von Swillenhause-
ket és számos évvel az-
után halt meg: amennyire tudom, nem gazdag emberként
ugyan, hanem mindenesetre boldog emberként: népes csalá-
dot hagyva maga után, melyet saját szemei előtt nevelt
gonddal a vadkan- és medvevadászatra. És azt tanácsolom
minden férfiembernek, hogy ha valamikor hasonló okok
miatt (melyek előfordulnak minden férfi életében) bus-
komorságba vagy kedélybetegségbe esnék, a dolgokat min-
denesetre két oldalról nézze s a nagyítóüveget a jobbik oldal
főlé tartsa, és ha mégis abba a kísértésbe esnék, hogy szabad-
ságkérés nélkül vonuljon vissza, előbb szivjon el egy jó nagy
pipa dohányt, ürítsen ki egy teli palackot és vegye hasznát
Grogzwig báró tanulságos példájának.

— Hölgyeim és uraim, tessék, itt van az új kocsi, —
kiáltotta egy újabb kocsis, bedugva fejét az ajtón.

Ez a hiradás azzal a hatással járt, hogy a puncsot ha-
marosan kiürítették s hogy elejét vette a második történet
minden megvitatásának. Csak annyit láttak, hogy Squeers
ur félrevonta a deres haju urat és szemmel láthatóan fontos
kérdést terjesztett eléje; a kérdés az öt yorki nővérre vonat-
kozott s arra irányult, hogy nem mondhatná-e meg, hogy a
yorkshirei barátok annak idejében mily díjakat követeltek
évente kosztért és ellátásért.

A gyorskocsi aztán utnak indult. Miklós reggel táján
elaludt s mikor felébredt, nagy bosszuságára látta, hogy
amig ő aludt, úgy Grogzwig báró, mint a deres haju ur ki-
szállt s már el is ment. Kellemetlenül folyt tovább a nap s
este hat óra tájban a gyorskocsi letette őt is, Squeers urat
is, meg a kis fiukat is minden podgyászukkal együtt a
Greta-bridgei „Szent György és új fogadó” előtt.

VII. FEJEZET.

Squeers ur és Squeersné asszony otthon.

Squeers ur, mikor szerencsésen letették, otthagya az ut közepén a podgyással együtt Miklóst, meg a fiukat, hogy hadd bámulják a kocsit, míg befogják a váltott lovakat, ő pedig közben beszaladt az ivóba s a mérő-asztal előtt alávetette magát a megszokott lábkinyújtóztatási eljárásnak. Néhány perc mulva visszatért s ha kritériumnak lehet tekinteni orrának színét s megismételt csuklásait, ugyancsak alaposan nyújtóztathatta ki a lábát. Ugyanakkor egy ütött-kopott pony-fogat, meg egy taliga járt elő az udvarból s mindkettőt egy-egy cselédember hajtotta.

— Tegyétek fel a fiukat meg a ládákat a taligára, — mondotta Squeers s a kezét dörzsölte — ez a fiatalember meg én majd a hintóba ülünk. Szálljon fel, Nickleby ur.

Miklós szót fogadott s mikor Spueers ur némi fáradtsággal a ponyt is engedelmességre bírta, elindultak s hagyták, hogy kényelmesen követhesse őket a gyermeki nyomorúsággal megterhelt taliga.

— Fázik, Nickleby? — kérdezte Squeers, mikor már jó darabig szótlánul ültek egymás mellett.

— Egy kicsit, uram; nem tagadhatom.

— Most nem hibáztathatom érte, — mondotta Squeers — sokáig tart az ut, mikor ilyen az idő.

— Messze van még Dotheboys-Hall, uram? — kérdezte Miklós.

— Körülbelül három mérföldnyire, — felelte Squeers.

— De nem szükséges itt Hall-nak mondania.

Miklós köhécselt, mint aki szeretné megtudni, hogy miért nem.

— Megvallva az igazat, nem kastély, — jegyezte meg Squeers ur szárazan.

— Oh, mit nem mond! — kiátotta Miklós, nem kis mértékben csodálkozva el ezen a kinyilatkoztatáson.

— Nem, — felelte Squeers. — Londonban Hallnak mondjuk, mert úgy jobban hangzik, de erre felé nem ezen a néven ismerik. Minden ember akár szigetnek is nevezheti a házát, ha éppen úgy tetszik neki; amennyire tudom, nem tiltja a törvény.

— Én is azt hiszem, — felelte Miklós.

Squeers e kis párbeszéd után lopva utitársára pillantott s minthogy úgy vette észre rajta, hogy gondolkodóba esett és semmi esetre sincs kedve megjegyzésekkel hozakodni elő, beírta azzal, hogy jó ostorcsapásokat mért a ponylovára, míg utazásuk céljához nem értek.

— Ugorjon le, — kiáltotta Squeers. — Hé, jöjjön valaki és fogja ki ezt a lovat. Rajta, cihelődjél!

Aközben, hogy a tanítómester ezeket és utána a többi türelmetlen szavakat kiáltotta, Miklós ráért megállapítani, hogy az iskola hosszú, hidegnek látszó egyemeletes épület, néhány szétszórt melléképülettel s mellette istállóval és szénapadlással. Egy vagy két perc múlva hallani lehetett, hogy valaki közeledik belülről s kinyitja a kaput és csakhamar kilépett azon egy hosszú, nyurga fiu, lámpát tartva a kezében.

— Te vagy az, Smike? — kiáltotta Squeers.

— Igenis, uram, — felelte a fiu.

— Az ördögbe, miért nem jöttél előbb?

— Engedelmeivel, uram, kicsit elszundítottam a tűznél, — felelte Smike alázatosan.

— A tűznél! miféle tűznél! Hol van itt tűz? — kérdezte a tanítómester élesen.

— Csak a konyhában, uram, — felelte a fiu. — A nagysága azt mondotta, mikor künn virrasztottam, hogy oda menjek ki melegedni.

— Bolond a nagyságád, — torkolta le Squeers. — Vesszettül jobban virrasztottál volna, mondhatom, ha a hidegben maradtál volna.

Squeers ur aközben leszállt; megparancsolta a fiunak, hogy nézzen a pony után és legyen rá gondja, hogy éjszákára ne kapjon már zabot; aztán azt mondotta Miklósnak, hogy várjon egy kicsit a bejárónál, míg ő megkerüli a házat s ajtót nyit neki.

A már utközben felébredt kellemetlen sejtelmek raja kétszeres erővel ostromolta Miklóst, mikor magára maradt. A legriasztóbb színekben tűnt szeme elé az otthonától való nagy távolság s a teljes lehetetlenség, hogy másképp, mint gyalogszerrel térhessen vissza, ha még úgy készítené hazafelé valami, s mikor reánézett arra a rideg házra, a sötét ablakaira, meg a körülötte lévő zord és hóborította tájra, oly levertség vett erőt lelkén és szívéen, minőt még soha sem érzett.

— No, — kiáltotta Squeers s kidugta fejét az ajtón. — Hol van, Nickleby?

— Itt vagyok, uram, — felelte Miklós.

— Akkor jöjjön be, — mondotta Squeers — befuj a szél ezen az ajtón és leveszi az embert a lábáról.

Miklós sóhajtott és sietve ment be. Squeers ur becsapta az ajtót s reátolta a reteszt, hogy valamiképpen be ne taszítsa a szél, aztán bevezette Miklóst egy kis nappali szobába, mely néhány székkal, egy sárga faliabrosszal és

két asztallal volt berendezve; az egyik asztalon a vacsora némi előkészületei látszottak, a másikon pedig egy tanítóknak való vezérkönyv, Murray nyelvtanának egy példánya, féltucatnyi prospektus és egy Nagyságos Squeers Wackford urnak címzett gyűrődött levél festői rendetlenségben halmozódott egymásra.

Alig voltak két percig ebben a szobában, sietve röppent be egy nőszemély, torkon ragadta Squeers urat s egy-egy csókot nyomott gyorsan egymásután, mint ahogy a levélhordó szokott az ajtón kopogtatni, Squeers ur két orcájára. A hölgy, kinek nagy és ösztövére alakja körülbelül fél fejjel volt magasabb Squeers ur alakjánál, vedlett éjjeli köntösben s papírba csavart fűrtökkel jelent meg; a fejét piszkos hálófőköttő takarta, melyet sárga pamutzsebkendővel kötött meg az álla alatt.

— Hogy van az én Squeersecském? — kérdezte a hölgy enyelegve, de nagyon rekedt hangon.

— Nagyon jól, édesem, — felelte Squeers. — Hogy vannak a tehenek?

— Jól van az mind, — felelte a hölgy.

— És a disznók?

— Oly egészségesek, mint mikor elutaztál.

— No, hála Istennek, — mondotta Squeers s leveletette a télikabátját. — A fiuk persze úgy vannak, mint mindig, remélem.

— Oh igen, elég egészségesek, — felelte Squeersné csipősen. — Az a Pitcher gyerek lázas volt.

— Csak nem! — kiáltotta Squeers. — Ördög bujjék abba a gyerekebe, mindig van valami baja.

— Magam is azt mondom, hogy soha sem láttam olyan gyereket, — mondotta Squeersné. — És akármilyen baja van, mindig ragadós. Azt mondom, csupa makacsság az egész és senki sem hitheteli el velem, hogy nem az. Én kiverném belőle, mondtam is neked már hat hónappal ezelőtt.

— Igaz, mondtad, édesem, — felelte Squeers. — No majd meglátjuk, mit tehetünk.

E kisded enyelgések közben Miklós félszegen állt a szoba közepén, nem igen tudva, azt várják-e tőle, hogy vonuljon vissza a folyosóra, vagy hogy maradjon ott, ahol van. Squeers ur mentette ki zavarából.

— Ez az új fiatalember, édesem, — mondotta Squeers — holnap már a fiuk közt lesz.

— Oh, — felelte Squeersné, fejével Miklós felé intve és hidegen nézve végig rajta a fejétől a lábahegyéig.

— Ma velünk vacsorázik, — mondotta Squeers — és

holnap reggel megy a fiukhoz. Adhatsz neki ma éjszakára valami ideiglenes fekvőhelyet?

— Valamiképpen majd csak elrendezzük, — felelte a hölgy. — Remélem, nem igen törődik azzal, hogy hogyan fekszik, uram?

— Nem, kérem, — felelte Miklós. — Nem vagyok kényes.

— Szerencséje, — mondotta Squeersné. S minthogy e hölgy humora főképpen a visszavágásban szokott megnyilatkozni, Squeers ur jót kacagott és úgy látszott, azt várta, hogy Miklós is hasonlóképpen cselekedjék.

A ház ura és a ház asszonya közt Squeers ur kirándulásának sikeréről s a fizetést teljesítő és nem teljesítő emberekről folytatott további beszélgetés után egy fiatal cseléd yorkshirei pástétomot meg valami hideg marhasültet hozott be s tette az asztalra, azután a Smike gyerek jelent meg egy kancsó világos sörrel.

Squers ur kiszedte a felső kabátja zsebéből a különböző fiuknak szóló leveleket s egyéb apróbb írásokat, melyeket magával hozott.

A fiu aggódó és félénk pillantást vetett az írományokra, mintha az a halovány remény élt volna benne, hogy valamelyik levél őt illeti meg. Pillantása oly tele volt szomorúsággal és annyira meghatotta mindjárt Miklós szívét, mert hosszu és nagyon szomorú történetről beszélt.

Ez arra birta, hogy nagyobb figyelemmel nézzen a fiura, és csodálkozva vette észre rajta a ruhadaraboknak azt a furcsa keverékét, melyből az öltözete volt összeválogatva. Bár nem lehetett tizennyolc vagy tizenkilenc évesnél fiatalabb, mégis oly kicsinyre szabott ruhát viselt, minőt csak nagyon fiatal gyerekekre szoktak adni s mely bár a karjain meg a lábán szinte nevetségesen rövid volt, mégis teljességgel elég bő volt a lefogyott testére. Hogy lábszárának alsó fele kellő összhangba jusson ezzel a furcsa viselettel, a lábán tulnag bakancs volt, mely eredetileg csizmának készült s valamikor valami jól megtermett bérlő viselhette, de most még egy koldusnak is tulságosan sok lett volna rajta a folt és tulságosan rongyos lett volna. Tudja a jó ég, mióta volt már az intézetben, hanem azért még mindig azt a fehérneműt viselhette, melyet valamikor magával hozott, mert a nyakán egy gyermeking keshedt fodra látszott, melyet csak félig takart el egy durva nyakkendő. Béna volt; s aközben, hogy tett-vett az asztalon, oly vágyakozó s mégis oly csüggeteg és reménytelen pillantást vetett a levelekre, hogy Miklós alig nézhette.

— Mit motoszkálsz itt, Smike? — kiáltotta Squeersné, — nem hagyhatod békében azokat a dolgokat?

— Ej! — mondotta Squeers odapillantva. — Ah, te vagy az?

— Igenis, uram, — felelte a fiu s oly erővel szoritotta egymásba a két kezét, mintha erőt akarna venni ujjainak ideges rángatózásán. — Van-e...

— Micsoda? — kérdezte Squeers.

— Nem hozott... nem küldött-e valaki... senki sem kérdezősködött... rólam?

— Az ördögbe, — felelte Squeers gunyosan.

A fiu lesütötte a szemét s arcához szoritva a két kezét, az ajtó felé indult.

— Egy szóval sem, — folytatta Squeers — és nem is fog. No, szép história, mi? Hogy annyi esztendő óta itt hagytak és semmit sem fizettek érted az első hat hónap óta és csöppet sem törődtek veled, én meg nyomát sem találok, hogy kihez is tartozol? Szép história, hogy én etessek olyan nagy kamaszt, mint te vagy s még nem is remélhetem, hogy egy pennyt is kapok valaha érte, nem igaz?

A fiu homlokára szoritotta kezét, mintha minden erejéből vissza akarna idézni valamit az emlékezetébe, de aztán bambán nézett a kérdezőre, lassan-lassan elmosolyodott és bicegve ment tovább.

— Mondok neked valamit, Squeers, — jegyezte meg Squeersné, mikor az ajtó becsukódott. — Azt hiszem, hogy lassan-lassan hülye lesz ez a gyerek.

— Remélem, hogy nem, — mondotta a tanítómester — mert használható gyerek a lakáson kívül s mindenesetre meg szolgálja az ételét és italát. Azt hiszem, a mi számunkra elég esze van, még ha úgy volna is, amint mondd. De gyereünk vacsorázni, mert éhes és fáradt vagyok és szeretnék már ágyban lenni.

Erre a figyelmeztetésre egy külön szelet marhahúst hoztak be Squeers ur számára, ki nem is késett, hogy kimutassa iránta való megbecsülését.

Miklós is az asztalhoz huzta székét, de az étvágya oda volt.

— Jó a marhaszelet, Squeers? — kérdezte Squeersné asszony.

— Oly gyenge, mint a bárányhus, — felelte Squeers. — Nesze egy falat.

— Nem tudnék egy falatot sem enni, — felelte a felesége. — Mit egyék a fiatalember, édesem?

— Amire kedve van abból, ami az asztalon van, — felelte Squeers az adozókedv szokatlan kitörésével.

— Mit kíván Knuckleboy ur? — kérdezte Squeersné.

— Kérlek egy darabkát abból a pástétomból, ha volna

oly szives, — felelte Miklós. — Csak nagyon kicsit kérek, mert nem vagyok éhes.

— No, akkor kár volna megszegni a pástétomot, ha nem éhes, nem igaz? — mondotta Squeersné. — Talán egy kis szelet marhahúst?

— Amit kapok, — felelte Miklós szórakozottan — nekem egészen mindegy.

Squeersné roppantul kegyes pillantással fogadta ezt a feleletet s intett fejével az urának, mintha azt akarná neki mondani, hogy örömmel veszi észre, hogy a fiatalember felismeri helyzetét; aztán saját két kezével tett egy darab marhasültet Miklós tányérjára.

— Sört, Squeerském? — kérdezte a hölgy, intve neki és összeráncolva a homlokát, mintegy jelezve, hogy a kérdés ugy értelemezendő, hogy kapjon-e sört Miklós, nem pedig, hogy ő, tudniillik Squeers kíván-e belőle.

— Hogyne, — mondotta Squeers, hasonló módon adva meg a választáviratot. — Egy pohárral.

Miklós ilyképen kapott egy pohárral s minthogy nagyon el volt merülve gondolataiban, a megelőzők felől való boldog tájékozatlanságában meg is itta.

— Ritka izes ez a marhasült, — mondotta Squeers, letéve kését és villáját, melyet egy darabig némán forgatott.

— Elsőrendű hus, — felelte hölgye. — Jókora darabot vettem belőle egyenesen . . .

— Kinek? — kérdezte Squeers hirtelen. — Csak nem a . . .

— Nem, nem; nem azoknak, — sietett megnyugtadni Squeersné, — azért vettem, mert tudtam, hogy megjössz. Édes Istenem! Csak nem tetted fel, hogy olyan bakot lövökt!

— Szavamra, gyermekem, nem tudtam, hogy mit akarsz mondani, — felelte Squeers, ki egy kissé már el-sápadt.

— Kár olyannal aggasztani magad, — jegyezte meg felesége és szívből kacagott. — Még azt hinni, hogy oly ostoba vagyok! Ejnye!

A beszélgetésnek ez a része kissé homályos volt, de az egész környéken el volt terjedve az a hír, hogy Squeers ur, mint az állatkinzás nagy ellensége, nem ritkán vásárolta meg a gyermekek asztalára oly szarvasmarhák husát, melyek természetes halállal multak ki. Ugy lehet, azt hitte, hogy akaratlanul olyan falatokat nyelt le, melyeket tulajdonképpen az urfiaknak szántak.

Mikor a vacsora véget ért s egy éhes pillantásu kis pesztonka lerakott az asztalról, Squeersné visszavonult, hogy

elzárjon mindent, valamint hogy biztos őrizetbe vegye a most érkezett öt fiu ruhaneműjét. Azok éppen most érkeztek meg s félig már megtették a nagy hidegben, melynek kitették őket, azt a fáradságos utat, mely a halál kapujához visz. Kásából álló könnyű vacsorával fogadták őket, szűk fekvőhelyet adtak nekik, hogy kölcsönösen felmelegítsék egymást és jó vacsoráról s befejezésül kis melegítő itálról is álmodjanak, ha képzelő erejük arra az utra viszi őket: s egyáltalában nem is volt lehetetlen, hogy úgy történt.

Squeers ur jól tartotta magát egy nagy pohár vizes pálinkával, melyet bőkezűen csak félig szaporítottak vízzel, hogy jobban olvadjon fel benne a cukor; és szeretetreméltó életpárja Miklósnak is adott ugyanannak a keveréknek az árnyából egy kvaterka-pohárban. Squeers ur és Squeersné azután a tűzhely közelébe vonultak, a kandalló rostélyára tették lábukat, s meghittent suttogtak egymással; Miklós eközben kezébe vette a tanítók vezérkönyvét, elolvasta a különböző kérdésekre vonatkozó érdekes történeteket s magyarázatokat, annyi öntudattal és éberséggel, mintha delejes álomba merült volna.

Squeers ur végre nagyot ásított s kijelentette, hogy itt a lefekvés ideje; amely flygelmeztetésre Squeersné meg a leány egy kis szalmazsákot meg két gyapjutakarót cipelt be a szobába, fekvőhelyet készíteni Miklósnak.

— Holnap már rendes hálószobájában helyezzük el, Nickleby, — mondotta Squeers. — Lássuk csak! Ki fekszik Brooks ágyában, édesem?

— Brooks ágyában, — mondotta Spueersné elgondolkozva — Jennings, a kisebbik Bolder, Graymarsh és hogyan is hívják még.

— Igen, — felelte Squeers, úgy van! A Brooks megtelt.

— Megtelt! — gondolta magában Miklós. — Elhiszem, hogy meg.

— Valahol, tudom, van egy hely üresen, — mondotta Squeers — de ebben a pillanatban nem mondhatnám meg, hogy hol. No, majd elintézzük holnap. Jó éjszakát, Nickleby. Ne felejtse, reggel hét órakor.

— Rendelkezésre fogok állni, uram, — felelte Miklós. — Jó éjszakát.

— Magam jövők be majd és megmutatom, hol van a kut, — mondotta Squeers. — Találni fog mindig egy darabka szappant a konyhaablakban; az lesz az öné.

Miklós nagyot nézett, de hallgatott; Squeers pedig másodszor is indulni akart, de megint csak visszafordult.

— Igazán nem tudom, — mondotta, — kinek a törülközőjét használhatja majd; de ha holnap valamiképpen segít-

het magán, Squeersné asszony a nap folyamán majd megteszi a szükséges intézkedést. El ne felejtst, édesem.

— Lesz rá gondom, — felelte Squeersné — önnek pedig, fiatalember, legyen rá gondja, hogy elsőnek mosakodjék meg. Mindig a tanítónak kellene kezdeni; de a fiuk megelőzik, ha szerét tehetik.

Squeers ur aztán egy kis taszítással értésére adta Squeersné asszonynak, hogy vigye ki a pálinkásüveget, hogy Miklós valamiképpen hozzá ne juthasson éjszaka; s a hölgy nagy sietséggel fel is kapta a palackot, aztán együtt vonultak vissza mind a ketten.

Miklós, mikor magára maradt, ötször vagy hatszor járt fel s alá izgatottan és felindultan a szobában; de lassan-lassan lehiggadt, leült egy székre és elhatározta magában, hogy történjék bármi, egy darabig rajta lesz, hogy elviseljen minden reárótt nyomorúságot s hogy eszében tartva anyjának és hugának elhagyottságát, nem szolgáltat ürügyet nagybátyjának, hogy elhagyja őket a szükségben. A jó elhatározások ritkán tévesztik el jó hatásukat azokra, kiknek lelkéből fakadnak. Miklós csüggettsége is enyhült és — ily vérmes és rugalmas már az ifjúkor — szinte azt remélte már, hogy jobban alakulnak a viszonyok Dotheboys Hallban, mint ahogyan ígérkeztek.

Újjáéledt önbizalmában éppen le akart feküdni, mikor egy pecsétetes levél esett ki a kabátja zsebéből. Londonból való elutazásának izgalmai közben egészen megfeledkezett róla, de most újra eszébe jutott Noggs Newman titokzatos viselkedése.

— Szent Isten! — mondotta Miklós, — mily furcsa kézírás!

A levél az ő nevére szólt s nagyon piszkos papirosra oly görcsös és nyakatekert betűkkel volt írva, hogy szinte nehéz volt elolvasni. Nagy bajjal és nem csekély fejtörések után sikerült kibetűznie a következőket:

Kedves fiatalemberem!

Én ismerem a világot. Atyja nem ismerte, mert ha ismerte volna, nem tett volna nekem szivességet, mikor semmi reménye sem lehetett reá, hogy visszafizetem. Ön nem ismeri, mert máskép nem készülne ilyen utra.

Ha valamikor Londonban hajlékra lesz szüksége, ne vegye rossznéven, én magam is azt hittem, hogy soha sem jutok arra, a „Koroná“-ban, Silver Street, Golden Square, tudják, hol lakom. A Silver Street és a James Street sarkán lakom s mindkét oldalról van ott

ajtaja egy kocsmának. Éjszaka is jöhet. Volt idő, mikor senki sem restelte — de szót se róla. Elmult.

Bocsánat a hibákért. Azt is elfelejtettem már, milyen a jó kabát. Elfelejtettem minden régi szokásomat. Velük együtt alighanem a helyesírást is.

Noggs Newman.

U. i. Ha a Barnard Castle táján viszi el utja, nagyon jó sört mérnek a „Király Feje” vendéglőben. Mondja, hogy ismer engem s bizonyára nem kérnek öntől pénzt. Noggs urnak mondhat ott engem, mert akkor ur voltam. Igazán az.

Talán egyáltalában nem érdemes megjegyezni, de Miklósnak, mikor összehajtogatta ezt a levelet, valami nedveség borította el a szemét, amit könnynek is lehetett volna tartani.

VIII. FEJEZET.

Dotheboys Hall belül.

A szigorú időjárásban megtett kétszáz és egynéhány mérföldes utazás talán a legjobb módok egyike, melyeket a lelemény kitalálhat, hogy puhává tegye a legkeményebb ágyat is. Talán megédesíti még az álmokat is; mert azok az álmok, melyek kemény fekvőhelyén Miklóst lengték körül s fülébe sugták könnyed semmiségeiket, kellemes és jótékony álmokképek voltak. Miklós a legjobb uton volt arra, hogy meggazdagodjék, mikor egy kialvó gyertya fénye világított a szemébe, s egy hang, melyet minden nehézség nélkül Squeers ur részének és tartozékának ismert fel, figyelmeztette, hogy itt a felkelés ideje.

— Hét óra mult, Nickleby, — mondotta Squeers ur.

— Reggel van már? — kérdezte Miklós és felült az ágyán.

— Hogyne volna, — felelte Squeers — még pedig jó fagyos reggel. Rajta, Nickleby, cihelődjék, ha úgy tetszik.

Miklósnak nem kellett több figyelmeztetés. Hamarosan felcihelődött és kezdette magára szedni a ruhát a gyertya világánál, melyet Squeers tartott a kezében.

— Szépen vagyunk, — mondotta az a derék uri ember — a szivattyu befagyott.

— Igazán? — mondotta Miklós, kit vajmi kevéssé érdekelt ez a hír.

— Ugy bizony, — felelte Squeers. — Ma reggel nem mosakodhatik.

— Nem mosakodhatom! — kiáltott fel Miklós.

— Nem bizony, — felelte Squeers élesen. — Tehát érje be azzal, hogy csak úgy szárazan pucolja le magát, míg feltörjük a jeget a kutban s egy vödör vizet merithetünk a gyerekeknek. Ne bámuljon úgy reám, hanem lásson hozzá, hallja-e?

Lemondva minden további megjegyzésről, Miklós hamarosan magára kapta a ruhát, Squeers pedig eközben kinyitotta az ablak deszkatábláit s eloltotta a gyertyát; ugyanakkor behallatszott a folyosóról szeretetreméltó életepárjának hangja, mellyel bebocsáttatását kérte.

— Gyere be, édesem, — mondotta Squeers.

Squeersné belépett, még mindig abban a hálókabátban, mely az este elárulta természetének arányait, azonkívül egy némileg ócska hódprémszinű kalapban, melyet nem csekély kellemmel és könnyedséggel tett a már említett hálófőkötő fölé.

— Ördög vigye, — kiáltotta a hölgy, kinyitva a pohárszék ajtaját — nem találom sehol az iskolai kanalat.

— Ne törődj vele, gyermekem, — mondotta Squeers megnyugtató hangon — hiszen nem fontos.

— Nem fontos, miket nem beszélsz? — felelte Squeersné asszony élesen — hát nem ma van a kénvirágnapunk?

— Egészen elfelejtettem, édesem, — felelte Squeers — az ám, az van ma. Néhanapján megtisztítjuk a fiuk vérét, Nickleby.

— Megtisztítjuk ám, csakhogy nem azt, — mondotta a hölgy — ne képzelje, fiatalember, hogy csak azért költjük a pénzt a kénvirágra, meg a cukorszörpre, hogy megtisztítsuk őket; mert ha talán azt gondolja, hogy így folytatjuk az üzletet, nyíltan kijelentem magának, hogy nagyon téved.

— Édesem, — mondotta Squeers összeráncolva homlokát — hm!

— Ej, bolondság! — vágott vissza Squeersné. — Ha ez a fiatalember tanítónak jön hozzánk, tudja meg mindjárt, hogy nem sokat komédiázunk a gyermekekkel. Azért kapják azt a kénvirágot meg szirupot, először, mert valamiféle orvosságot mégis kell nekik adni, hogy ne nyivákoljanak folyton és ne gyötörjenek bennünket, másodszor pedig, mert elveszi az étvágyukat és kevesebbe kerül, mint a reggeli meg az ebéd. Nekik tehát jó és nekünk is jó; nem tiszta sor?

Megadva ezt a felvilágosítást, Squeersné bedugta fejét a pohárszék szekrényébe és nagy nyomozást indított a kanál után. Ebben Squeers ur is segített neki. Ez igyekezetük

közben váltottak egymással néhány szót, de minthogy a szekrény némileg elnyelte hangjukat, Miklós nem hallhatott meg belőlük mást, mint hogy Squeers meggondolatlanságának nyilvánította azt, amit Squeersné mondott, Squeersné pedig ostobaságnak azt, amit Squeers mondott.

Nagy keresgélés és motozás következett ezután s mint-hogy minden fáradságuk kárba veszett, hívták a Smike gyereket és Squeersné megtaszigálta, Squeers ur gyomron ütötte, amely módja a kezelésnek eléggé megvilágosította elméjét arra, hogy ki tudta fejezni azt a gyanítását, hogy a kanál talán Squeersné zsebében van, amint hogy ki is tűnt, hogy ott van. Minthogy azonban Squeersné az imént ünnepélyesen kijelentette, hogy a kanál nincs nála, Smiket fültövön ütötték, amiért elég vakmerő volt feleselni az urnőjével, azonkívül pedig derekas elpáholással is megfenyegették, ha a jövőben nem viselkedik tiszteletteljesebben; úgy, hogy a bátorsága nem igen hozott neki szerencsét.

— Megbecsülhetetlen asszony ez, Nickleby, — mondotta Squeers, mikor életépárja, maga előtt kergetve a mindenest, kirohant a szobából.

— Az ám! — jegyezte meg Miklós.

— Nem találni párját, — folytatta Squeers — egyáltalában nem találni párját. Ez az asszony, Nickleby, mindig hü önmagához, mindig ugyanaz a szorgos, fürge, tevékeny, takarékos teremtes, amilyennek most is látta.

Miklós önkénytelenül felsóhajtott, mikor arra gondolt, hogy mily dolgok néznek itt még reá; de Squeers, szerencséire, annyira elmerült saját gondolataiba, hogy nem vette észre.

— Szokásom már, mikor Londonban vagyok, — folytatta Squeers — hogy azt mondom: anyja a gyermekeknek. Pedig több az anyánál, tiszszerte több. Oly dolgokat tesz azokért a fiukért, Nickleby, hogy alig hiszem, hogy az anyák fele is megtenne a saját fiaiért.

— Magam is azt hiszem, uram, hogy nem tenné meg, — felelte Miklós.

Valósággal pedig úgy állt a dolog, hogy a fiukat úgy Squeers ur, mint Squeersné asszony született ellenségeiknek tekintették, vagy más szóval, azt tartották hivatásuknak és rendeltetésüknek, hogy minél többet csiholjanak ki a gyermekekért. E pontot illetőleg mindketten egy véleményen voltak s ehhez képest teljes egyértelműséggel viselkedtek is. Csak az volt köztük az egyetlen különbség, hogy Squeersné asszony nyílt és félelmet nem ismerő háborút viselt az ellenséggel, Squeers pedig még otthon is szokott szemforgatásával leplezte gazságát, mintha csakugyan hinné, hogy vala-

Dotheboys Hall belül.

mikor képes lesz elámitani sajátmagát is és elhíttetni magával, hogy nagyon jólelkű ember.

— De gyerünk, — mondotta Squeers és félbeszakított segédtanítójának lelkében egynémely ehhez hasonló gondolatot — gyerünk az iskolaszobába és kérem, segítse fel az iskolai kabátomat.

Miklós felsegítette kenyéradó gazdájának azt az ócska gyapot vadász-kabátot, mely szegen lógott a folyosón, Squeers aztán fölfegyverkezett egy nádpálcával s Miklóst az udvaron át a hátsóépület egyik ajtajához vezette.

— Itt vagyunk, — mondotta a tanítómester, mikor együtt beléptek — ez a mi boltunk, Nickleby!

A látvány oly mozgalmas volt, s annyi mindenféle volt a szobában, mely magára vonta a figyelmet, hogy Miklós kezdetben csak némán nézett körül, anélkül, hogy valósággal látott is volna valamit. De a helyiség lassan-lassan rideg és piszkos szobának mutatkozott meg; két ablakának csak mintegy tizedrésze volt üvegből, a többi régi irkákkal és papirossal volt betapasztva. A helyiségben két hosszú, ócska, elnyomorodott, agyonvagdosott és faragcsált, tintával szennyezett s minden lehető módon megrongált asztal állt; két vagy három pad; egy külön asztal Squeersnek s egy másik a segédjének. A mennyezetet, mint valami padláson, szarufák és gerendák tartották, a falak pedig annyira színüket hagyták már, hogy semmiképpen sem lehetett megállapítani, hogy festve vagy meszelve voltak-e valamikor.

Hanem a növendékek — a nemes urfiak! Hogyan eltűnt Miklós képzeletéből a remény utolsó halovány sugara, hogy bármily elképzelhető jó is származhatnék ebben az oduban teendő minden erőfeszítéséből, mikor iszonyodva körülnézeti! Sápadt, beesett arcok, vézna és csontos alakok, aggastyán-arcu gyermekek, vasszerkezetbe szorított nyomorék alakok, növésben félbemaradt fiúk, s mások, kiknek hosszú vékony lába alig bírta görnyedt testét, ilyenek tolongtak előtte; volt ott csipás szem, nyul-ajak, löcsláb s minden rutság és eltorzulás, ami vagy arról a természetellenes idegenkedésről tanuskodott, melyet szülők éreztek saját vérükkel szemben, vagy oly zsenge életről, mely ébredésének első napjaitól fogva csak a kegyetlenség és elhanyagoltatás szörnyű elviselésében telt el. Voltak ott kis arcok, melyeknek szépnek kellett volna lenniök, de az elfojtott szenvedés morgorva dacossága sötétlett rajtuk; gyermeket lehetett látni ott, kinek szeme ragyogása elborult s csak a kicsinyek gyámoltalansága maradt meg benne, voltak ott rosszképű gyermekek, kiknek arcáról leritt a romlottság s kiknek oly ölmosan nehéz volt a pillantásuk, mint börtönben ülő go-

nosztevőké; s voltak ott végül zsenge teremtések is, kiken a gyarló szülők bűnei bosszulták meg magukat s kik visszacsírták fizetett dajkájukat is, akit éppen hogy ismertek, s ezek magányos teremtések voltak még ebben a magányosságban is. Micsoda pokol nyílt meg itt, hol születésének pillanatában megfertőztek minden jó érzést és szeretetet, hol minden sarjadó, ép érzelmet veréssel és éheztetéssel fojtottak el, hol minden bosszuért lihegő indulat fészket vert s bele-rágta magát a romlott szívekbe.

S e látványnak, bármily gyötrelmes volt nézni, mégis meg voltak a maga furcsa oldalai is, melyek mosolyra készíthették volna Miklósnál kevésbé érdekelt megfigyelőiket. Ott állt egy asztalnál Squeersné asszony, előtte egy roppant tálnban kénvirág és szirup, amely gyönyörűséges keverékből sorra belediktált minden fiuba egy jókora porciót azzal a közös fakanállal, melyet valami gigászi emberfejhez mérhettek s mely jelentékeny mértékben kitágította a nemes urfiak száját, mert súlyos testi fenyték terhe alatt kényszerítették őket, hogy bekebelezzék magukba a tálnak egész tartalmát. Egy másik sarokban egymás mellett gubbasztott a barátság kedvéért az az öt kis fiu, kik az este érkeztek meg az intézetbe; hármukon csak úgy lötyögött a bő nadrág, kettejükön még jobban megfeszült az ócska bugyogó, mint a szűkre szabott nadrág egyébként szokott; ezektől nem nagyon messze ült Squeers ur zsenge fia és örököse, ki megelőpon hasonlított az atyjához s e pillanatban vitézül rugdalkozott a lábával, míg Smike felpróbált neki egy pár csizmát, mely veszedelmesen hasonlított ahhoz, melyet a tegnapi utazás közben még a legkisebbik kis fiu hordott a lábán, amit észrevehetett az maga is, mert a legfájdalmasabb csodálkozással nézte tulajdonának ezt az átruházását. Hosszu sorban álltak ott még más fiuk is, s arcukon nem éppen kellemes előérzet kifejezésével várták, hogy megkénporozzák őket is; azok a többiek pedig, kik az imént már átestek ugyanazon a büntetésen, a legfurcsább fintorokat vágták, melyek mindent elárulhattak, csak éppen jóleső érzést nem. Egészben véve oly tarka-barka, egymáshoz nem illő, karakán ruhadarabok takarták testüket, hogy mulatni lehetett volna, ha mindez nem párosult volna annyi szenny, rendetlenség és egészségellenesség undorító látványával.

— Nos, — kiáltotta Squeers s nagyot csapott az asztalra a nádpálcájával, úgy, hogy a fiuk felerésze ijedtében majd kibujt a csizmájából — vége már a gyógyító reggelinek?

— Éppen most végeztünk vele, — mondotta Squeersné, ki nagy sietségében majd hogy meg nem fulasztotta az utolsó

fiut s a fejére koppantott a fakanál nyelével, hogy magához térítse. — Hallod-e, Smike, rakodjál le. De szaporán ám!

Smike kibicegett a tállal, Squersné pedig odaintett magához egy göndörhaju kis fiut, beletörölte a kezét, aztán kiment utána valamiféle mosókonyhafélébe, hol kis tűz égett s volt egy nagy üst egy csomó apró fatállal, melyek egy deszkán sorakoztak egymás mellett. Ezekbe a kis tálakba osztott szét Squersné az éhes pesztonka segítségével valami barna anyagot, mely olyan volt, mintha tűpárnát olvasztottak volna fel a külső huzata nélkül s amelyet ő kásának mondott. Ék-formájúra vágott kis barna kenyérszeletet dugtak mindegyik fatálba s mikor a fiuk a kenyeret kanálnak használva, megették a kásájukat, utána megették magát a kenyeret is, s reggelijük ezzel véget ért; ami után Squers ur ünnepélyes hangon így szólt hozzájuk: „Ur Isten, add, hogy hálás legyen szívünk azért, amivel most megajándékoztál bennünket!” — aztán ment elkölteni a saját reggelijét.

Miklós is megundorította gyomrát egy tál kásával, még pedig körülbelül ugyanabból az okból, mely némely vadakat arra indít, hogy földet egyenek — tudniillik azért, hogy ne legyenek kellemetlen mértékben éhesek, ha nincs ennivalójuk. Miután továbbá megevett egy szelet vajaskenyeret, mely hivatalos állásánál fogva járt ki neki, leült, bevárni az iskolai óra kezdetét.

Lehetetlen volt észre nem vennie, hogy mily szótlanok és szomorúak azok a gyermekek mind. Nem volt ott nyoma az iskolaterem szokott lármájának és zsvivájának, vagy a gyermekek zajos játékának és vidám tréfáinak. A gyermekek gubbasztva és fázkolódva ültek egymás mellett s ugy látszott, mozdulni sem mernek. Az egyetlen fiu, ki valamegyes kedvet árult el helyének változtatására vagy játszadásra, Squers urfi volt, ki, minthogy abban telt a legfőbb öröme, ha új csizmájával a többiek lábára hághatott, tulcsapongó vidámságával inkább kellemetlenül hatott, mint ellenkezőképen.

Jó félóra mulva előkerült megint Squers ur, s a fiuk elfoglalták helyüket s elővették könyvüket, mely utóbbiból egy példány jutott körülbelül nyolc tanítványra. Elmult néhány perc, miközben Squers ur gondolatterhesen nézett az asztalra, mintha a kisujjában volna mindaz, ami a könyvekben áll, és elejétől végéig mindjárt elmondhatná az egészet, ha volna kedve fárasztani magát. Aztán kihivta az első osztályt.

A parancsnak eleget téve, felsorakozott a tanítómester asztala elé hat rongyostérdű, rongyoskönyökű madár-

ijesztő s egyikük egy rongyos és piszkos könyvet tett az asztalra a nagytudományu férfiú elé.

— Ez az első osztály, mely helyesírást és filozófiát tanul, Nickleby, — mondotta Squeers, magához intve Miklóst.

— Most latin-osztályt is fogunk állítani, annak a vezetését pedig majd önre bízom. Nos, figyelem! Hol van az első fiú?

— Kérem szépen, uram, éppen a nappali-szoba ablakát tisztítja, — mondotta a filozófiai osztály ideiglenes feje.

— No persze, — felelte Squeers. — Mi gyakorlati módszerrel tanítunk, Nickleby, az az igazi módja a tanításnak. T-i-sz-t-i-t, tisztít, cselekvő ige, ragyogóvá tenni, lemosni. A-b, ab, l-a-k, lak, ablak, ki-nyit-ni egy ablakszárnyat. Mikor a fiú ezt megtanulta a könyvből, odamegy és megcsinálja. Ugyanezt az elvet alkalmazzuk a földgömb használatánál. Hol van a második fiú?

— Kérem szépen, gyomlál a kertben, — felelte egy gyöngye hang.

— No persze, — mondotta Squeers, s a legkevésbé sem jött zavarba. — Ugy van. B-ó, bó, t-i, ti, bóti, n-i-k-a, nika, bótinika, főnév, az a tudomány, mely a növényekről tanít. Aki megtanulta, hogy a bótinika a növényekről való tudományt jelenti, kimegy és megismerkedik vele. Ilyen a mi rendszerünk, Nickleby; mit szól hozzá?

— Mindenesetre nagyon célirányos, — felelte Miklós.

— Magam is azt hiszem, — felelte Squeers, nem véve észre, hogy segédtanítója hogyan megnyomta azt a szót. — Harmadik fiú, mi az, hogy ló?

— A ló állat, — felelte a fiú.

— Ugy van, — mondotta Squeers. — Nem igaz, Nickleby?

— Azt hiszem, nem fér hozzá kétség, — felelte Miklós.

— Persze, hogy nem, — mondotta Squeers. — A ló quadruped, a quadruped pedig az állatnak latin neve; tudja azt mindenki, aki átment a grammatikai osztályokon, mert mi más haszna volna különben a grammatikának?

— Csakugyan, mi haszna! — mondotta Miklós szóra-kozottan.

— Minthogy ezzel tisztában vagy, — folytatta Squeers a fiúhoz fordulva — eredj és nézd meg az én lovamat és csutakold meg becsületesen, mert ha nem, majd megcsutakollak téged én. Az osztály többi része kimegy vizet huzni, míg valaki nem mondja, hogy hagyjátok abba, mert holnap nagymosás van, akkor pedig sok vizet kell tölteni az üstbe.

Azzal elbocsátotta az első osztályt s utasította a növény-dekeket, hogy végezzék el kísérleteiket a gyakorlati filozófia tudományában, Miklósról pedig egy oldalpillantást vetett,

melyben volt furfang, de volt némi kétség is, mintha még nem volna egészen bizonyos benne, hogy miként is vélekedik most már róla az új segédtanító.

— Hát mi így csináljuk, Nickleby, — mondotta szesz-as hallgatás után.

Miklós alig észrevehetőleg vállat vont s azt mondotta, hogy látja, hogy úgy.

— Még pedig kitűnően csináljuk, elhiheti, — tette hozzá Squeers. — Ugy, most pedig vegye maga mellé ezt a tizen-négy gyermeket és olvastasson velük valamit, mert, tudja, itt az idő, hogy hasznossá tegye magát. Semmittevessel itt senki sem boldogul.

Squeers ur olyan hangon mondotta ezt, mintha hirtelen eszébe jutott volna vagy az, hogy nem szükséges fölösleges dolgokat mondani a segédjének, vagy az, hogy segédje nem dicsérte meg eléggé az intézetét. A fiuk félkörbe álltak fel az új tanítójuk előtt, aki mindjárt hallotta is, mily nehézkesen, vontatottan, akadozva olvassák fel azokat az érdekesítő történeteket, melyeket megtalálni még a legavultabb olvasó-könyvekben is.

Ez izgató foglalkozás közben mult el cammogva a dél-előtt. Egy órákor, mikor az árpakásával és a krumplival elvették a gyerekek étvágyának utolsó maradványát is, a nő-vendékek leültek a konyhában a kissé rágós sóbanfőtt hushoz, amikor is Miklós kegyesen engedelmet kapott, hogy a saját egyszerű asztalánál költse el a maga részét. Aztán megint újabb óra következett, amikor gubbaszkodva s a hidegben reszketve ültek szanaszét az iskolaszobában, aztán újra kezdődött az előadás.

Squeers urnak szokása volt, hogy a fővárosban félévenként tett látogatása után maga köré gyűjtötte a fiukat s valami jelentésfélét tett nekik a rokonaikról meg a barátaikról, akikkel találkozott, a hirekről, melyeket hozzájuttattak, a levelekről, melyeket magával hozott, a számlákról, melyeket kiegyenlítettek, azokról a tételekről, melyeket nem egyenlítettek ki s más efélékről. Ez az ünnepélyes esemény mindannyiszor másnap délután esett meg azután, hogy Squeers ur megérkezett; ugye lehet azért, mert a várakoztatás megerősítette a gyermekek lelkét, de talán azért is, mert Squeers ur bizonyos melegítő italoktól, melyekkel korai délebbéd után szokta megerősíteni a szívét, nagyobb szigorra és kérlelhetetlenségre tett szert. De akár így volt, akár úgy, a fiukat összecsiszították a szobák ablakaitól, a kertből, az istállóból és a tehenek mellől, s az iskola teljes ülésen volt együtt, mikor Squeers ur, kezében kis papírsomaggal a szobába lépett,

Squeersné pedig néhány szál nádpálcával nyomon követte és csendet parancsolt.

— Ha akármelyik fiu csak egy szót is szól anélkül, hogy engedelmet kapna reá, — így kezdte szavait Squeers ur szeliden — szíjat hasítok a hátából.

Ez a félre nem érthető kijelentés megtette a várt hatást s egy szempillantás alatt halálos csend uralkodott, melyben Squeers ur imígyen kezdette:

— Fiuk, Londonban jártam s oly kitűnő erőben és egészségben, mint sohasem különben, visszatértem családomhoz és hozzátok.

A félevenként megismétlődő szokásnak megfelelően a fiuk e felvidítő híradásra háromszoros gyenge örömkialtással feleltek. Az örömnél mily kiáltásai voltak ezek! A nagy hidegtől fakasztott megannyi fokozott erejű sóhajlás.

— Találkoztam néhány fiu szüleivel, — folytatta Squeers, az írásait lapozgatva — s úgy örültek, mikor hallották, hogy fiacskáik szépen fejlődnek, hogy egyáltalában nincs kilátás reá, hogy innen elszabaduljanak, ami természetesen a legkellemesebb gondolat valamennyi fél számára.

Két vagy három kéz emelkedett fel két vagy három szemhez, mikor Squeers ezeket mondotta, de az ifju urak nagyobbik része, minthogy nem voltak kimutatható szülei, minden érdekltség nélkül vette tudomásul a jelentésnek ezt a részét.

— Csalódásokat kellett megélnem, — mondotta Squeers és nagyon ádázul hordotta körül szemét — Bolder atyja két font tíz shillinggel hátralékban maradt. Hol van Bolder?

— Itt van, kérem szépen, — felelte husz szolgálatkész hang. Bizony a fiuk is csak olyanok, mint a felnőtt emberek.

— Gyere ide, Bolder, — mondotta Squeers.

Egy beteges külsejű fiu, kinek a keze szemölccsel volt tele, felállt helyéről s a tanítómester asztalához tartott. És esdekelve emelte pillantását Squeers arcához; az ő saját arca fehér volt, mint a fal a szívének gyors dobogásától.

— Bolder, — mondotta Squeers és nagyon lassan beszélt, mert, mint mondani szokták, azon gondolkozott, hogy mivel is férhetne hozzá a legjobban. — Bolder, ha az apád azt hiszi, hogy azért, mert . . . de ni, mi ez itt, tisztelt uram?

Igy szólva, Squeers megfogta csuklójánál fogva a gyerek kezét s az elszőrnyedés s az undor épületesen ható pillantásával vette szemügyre.

— Hát ezt honnan vetted, tisztelt uram? — kérdezte a tanítómester és végig húzott rajta a nádpálcájával, hogy gyorsabb feleletre ösztönözzé.

— Igazán, nem tehetek róla, kérem, — felelte zokogva a gyermek. — Maguktól lettek; azt hiszem, a piszkos munkától, kérem; legalább én nem tudom, hogy mi az, kérem, de nem tehetek róla.

— Bolder, — mondotta Squeers, felgyürve a kabátja ujját s megnevesítve a tenyerét, hogy annál biztosabban kezelhesse a pálcát.* — Javithatatlan bitang vagy te, Bolder, s minthogy a legutóbbi verés nem használt semmit, hadd látom, hogy az újabb lecke nem válik-e mégis javadra.

Ezeket mondva s egyáltalában figyelembe sem véve a gyermek könyörgését, Squeers ur neki esett a fiunak, amugy istenigazában elnászpángolta és nem hagyott fel az ütlegekkel, míg a keze bele nem fáradt.

— Tessék, — mondotta Squeers, mikor végzett — most dörgölheted, amennyire csak tetszik, tudom, hogy nem dörgölöd le egyhamarjában. Ej! nem hallgatsz már, mi? Vezesd ki innen, Smike.

A szegény ördög már hosszas tapasztalásból tudta, hogy nem ajánlatos tétovázni az ily parancs után, ennek következtében kitolta egyik mellékajtón az áldozatot, Squeers ur pedig megint elfoglalta helyét, mellette pedig Squeersné, ki egy másik székre ült melléje.

— No, lássuk csak, — mondotta Squeers. — Itt van egy levél Cobbeynek. Cobbey, állj fel!

Felállt egy másik fiu és nagyon erősen nézett a levélre az alatt, míg Squeers átfutotta, hogy megjegyezze magának a tartalmát.

— Oh! — mondotta Squeers. — Cobbey nagyanyja meghalt és John bácsija iszákosságra adta magát, ennyi az egész, amit a nővére ír neki; azonkívül azt írja, hogy küld neki tizennyolc pencet, mely éppen elég arra, hogy megfizethesse a betört ablakot. Spueersné édesem, leszol oly szíves, átvenni ezt a pénzt?

Az érdemes hölgy nagy üzletszerűséggel vágta zsebre a tizennyolc pencet, Squeers pedig a lehető legnagyobb higgadsággal tért át a következő fiura.

— Graymarsh, — mondotta — te következel sorra. Állj fel, Graymarsh.

Felállt egy másik fiu, a tanítómester pedig megint átfutotta a levelet, mint az előbb.

— Graymarsh anyai nagynénje, — mondotta Squeers, mikor megértette a levél tartalmát — nagy örömmel hallja, hogy unokaöccse oly jól viseli s oly boldognak érzi magát s a legőszintébb tiszteletét küldi Squeersné asszonynak, akiről azt a meggyőződést táplálja, hogy valóságos angyal. Squeers urat is tulságosan jónak tartja e világ számára, de

reméli, hogy még sokáig él és sokáig végzi tevékenységét. Szívesen elküldötte volna a kívánt két pár harisnyát, ha nem állna oly szűken pénz dolgában, tehát egy vallásos iratkát küld helyette és azt reméli, hogy Graymarsh bizik a gondviselésben. Mindenekelőtt pedig arra inti, hogy igyekezzék mindenben megnyerni Squeers ur és Squeersné asszony meglegedését és úgy nézze őket, mint egyetlen jóbarátait s hogy szeresse Squeers urfit is és ne tegyen kifogást az ellen, hogy egy ágyban öten hálnak, de hát az nem is illenék keresztény ifjuhoz. — Oh! — mondotta Squeers, összehajtogatva ismét a levelet — nagyon kedves levél, igazán megható.

Egy tekintetben mindenesetre megható volt, amennyiben Graymarsh anyai nagynénje meghitt barátai előtt abban a súlyos gyanuban állt, hogy ő a fiu igazi anyja. De Squeers nem téve célzást erre a mendemondára (ami kissé erkölcsstelen cselekedet is lett volna a fiuk előtt), áttért a következő esetre s így kiáltott: — Mobbs, — amire felállt egy másik fiu, Graymarsh pedig visszament a helyére.

— Mobbs mostohaanyja, — mondotta Squeers — oly beteg lett, hogy ágynak dőlt, mikor meghallotta, hogy a fia nem eszi a kövér ételt, s azóta fekvő beteg. Tudni szeretné minél előbb, hogy mit gondol a fia, mi lesz belőle, ha válogat az ételben s hogyan egyezteti meg a lelkiismeretével, hogy orrát fintorgatja a tehénmájleves láttára, holott jószágos mestere megáldotta azt az eledelt. Mindezt a londoni újságokból tudta meg — nem pedig Squeers urtól, mert az sokkal jobb és szeretetteljesebb, semhogy bárkit is bevádoljon bárki előtt és Mobbs el sem képzelheti, mennyire bántotta az a mostohaanyját. Nagyon szomorítja, hogy elégedetlennek tudja; ami bűnös és szörnyű viselkedés; de reméli, hogy Squeers ur majd boldogabb lelkiállapotot fog beléje verni. Szem előtt tartva ezt, megvonja tőle a heti fél penny zsebpénzt is, azt a zsebkést pedig, melynek két pengéje meg egy dugóhúzója van s melyet egyenesen neki vett, a hittérítőknak ajándékozta.

— A durcás viselkedésnek, — mondotta Squeers félelmetes szünet után s közben megnedvesítve a jobb tenyerét — itt nem lehet helye. Vidámságot és meglegedettséget akarok én belétek nevelni. Gyere ide, Mobbs!

Mobbs lassan cammogott az asztal felé és dörgölte a szemét, mert előre megérezte, hogy alapos oka lesz, hogy azt cselekedje; nemsokára azután eltávozott az oldalajtón oly alapos okkal, minőre fiunak ily esetben csak szüksége lehet.

Squeers ur ezután újra megkezdte különböző levelek felbontogatását. E levelek egyikében-másikában pénz is

volt, amit Squeersné asszony „vett gondjaiba”; mások mindeféle apró ruházati tárgyakról szóltak, mint természetesen cipkáról és más efféléiről, amelyeknek mindegyikéről ugyanaz a hölgy megállapította, hogy túl nagy vagy túlkicsiny s nem illik úgy senkire sem, mint a Squeers-gyermekekre, kinek csakugyan fölöttébb alkalmazkodó végtagjai lehettek, mert ami csak az iskolába érkezett, mind pontosan illett reá. Különösen a feje lehetett igen nagy rugalmassága, mert a kalap meg a sapka mind éppen az ő fejére illett.

Mikor a folyó ügyeknek ezt a részét ilyképen elintézték, valamelyes előadást is tartottak immel-ámmal, amire aztán Squeers visszavonult a saját kandallójához s Miklósról bizta a fiuk gondját az iskolaszobában, hol nagyon hideg volt s hol rövid idővel estszállat után szétosztották a kenyérből és sajtból álló vacsorát.

A tanítómester asztalához közel, a szoba sarkában, egy kis kályha állt s emellett foglalt helyet Miklós oly lehangoltan s annyira érezve megalázó helyzetét, hogy ha beköszönt hozzá a halál, boldog lett volna, hogy találkozik vele. Hozzájárult ez érzelmének felkeltéséhez az a kegyetlenség, melynek kénytelen tanuja volt, Squeers durva és kiméretlen viselkedése, melyet még legjobb kedvében sem tagadhatott meg, a piszkos helyiség s mindaz, amit maga körül látott és hallott; mikor pedig még azt is meggondolta, hogy ő itt a segédtanító s ennek következtében a dolognak csakugyan az a látszata van, — ha a viszonyoknak még oly szerencsétlen fordulatai juttatták is oda — mintha támogatná és helyeselné azt a rendszert, mely őszintén megbotránkozottatta és felháborította; undorodott magától s egy pillanatig úgy érezte, mintha mostani helyzetének egyszerű tudata is mindenkorra lehetetlenné tenné számára, hogy emelt fővel járhasson az emberek közt.

De elhatározása, egyelőre, készen állt s tegnap esti elhatározásához rendületlenül ragaszkodott. Levelet irt anyjának és hugának, értesítve őket, hogy szerencsésen tette meg utját, Dotheboys Hallról pedig csak keveset irt, de azt is a legnagyobb jókedvűséggel. Remélte, hogy ha itt marad, talán mégis tehet e helyen valami jót, azonkívül pedig mások oly nagy mértékben függtek nagybátyja kegyétől, hogy éppen most nem volt szabad kihívnia Nickleby Ralph ur haragját.

Volt egy gondolat, mely sokkal inkább nyugtalanította minden önző megfontolásnál, mely saját helyzetéből fakadt. Ez a gondolat pedig a körül forgott, hogy mi rendeltetés vár Katalin hugára. Nagybátyja őt megcsalta, s nem juttathatja-e Katalint is oly helyre, hol ifjúsága és szépsége sok-

kal nagyobb átokká válhatik minden a rutságnál s az öregkor minden ügyefogyottságánál? Borzasztó gondolat volt ez egy rabságba jutott, kezén-lábán megkötözött embernek; — de nem, gondolta magában, hiszen anyjuk mellette van; s ott van La Crevy kisasszony is, ki talán kissé együgyű teremtés, de mégis a világban él s a világhoz tartozik. Hajlandó volt elhinni, hogy Nickleby Ralph személyes ellen-szenvet érez iránta. Minthogy, ezidőszerint, meglehetősen alapos okai voltak arra, hogy ő is hasonló érzelemmel viseltesse nagybátyja iránt, nem esett nehezeére arra a következtetésre jutnia, s igyekezett elhíttetni magával, hogy az az érzelem csak az ő kettőjük viszonyát jellemzi.

Mikor így elmerült gondolataiba, egyszerre szemébe tűnt Smikenek felfelé néző arca, ahogy a kályha előtt térdelt s néhány kihullott zsarátnokot igyekezett visszadobálni a hamuból a tűzbe. Egy pillanatig abbahagyta munkáját, hogy lopva Miklósra pillanthasson, s mikor észrevette, hogy az is figyeli őt, hátrahőkölt, mintha azt várná tőle, hogy most megüti.

— Ne félj tőlem, — mondotta Miklós barátságosan. — Fázol?

— N-n-nem.

— De hiszen dideregsz.

— Nem fázom, — felelte sietve Smike. — Megszoktam már.

Oly szembetűnően félt, hogy megbántja valamivel, egyáltalában oly félénk, elbátortalanodott teremtés volt, hogy Miklós nem állhatta meg, hogy fel ne kiáltson: Szegény gyerek!

Ha megütötte volna a szerencsétlent, az szó nélkül sompolygott volna el. De így könnyekre fakadt.

— Óh, Istenem, Istenem! — kiáltotta s eltakarta arcát meghasadozott, kérges kezével. — Megszakad a szivem. Megszakad, megszakad.

— Hallgass! — mondotta Miklós és vállára tette kezét. — Légy férfi; az Isten áldjon meg, hiszen éveid szerint majdnem az vagy már.

— Az éveim szerint! — kiáltotta Smike. — Óh, Istenem, Istenem, mennyi, mennyi év! Mennyi éve annak, hogy kis gyermek voltam, fiatalabb, mint akármelyik, aki most itt van! Hova lettek azok!

— Kikről beszélsz? — tudakolta Miklós, ki szerette volna észretériteni ezt a szegény, félőrült teremtet. — Mondd meg nekem.

— A barátaimról, — felelte a fiu — én ... én... jaj, mennyit szenvedtem!

— Az ember mindig remélhet, — mondotta Miklós, nem tudva, mit is mondjon neki.

— Nem, — felelte amaz — nem, én nem. Emlékszik-e még arra a fiura, aki itt meghalt?

— Tudhatod, hogy nem voltam itt, — mondotta Miklós szeliden — de mi történt vele?

— Hát, — mondotta a fiu, közelebb huzódva a kérdezőhöz — mellette voltam akkor éjjel, s mikor minden elcsendesült, nem kiabált többé a rokonaiért, akiket szeretett volna maga mellé az ágyára ültetni, hanem kezdett otthoni arcokat látni az ágya körül; azt mondotta, hogy reá mosolyognak és beszélgetnek vele; és úgy halt meg, hogy fel-emelte a fejét, hogy megcsókolhassa őket. Hallja, hogy mit mondok?

— Hallom, hallom, — felelte Miklós.

— Milyen arcok mosolyognak majd reám, mikor én halok meg? — kiáltotta Smike és megrázkódott. — Ki beszélget majd velem azokon a hosszú éjszakákon? Hazulról nem jöhetnek, megijesztenének, ha eljönnének, mert én nem tudom, hogy mi az a „hazulról“ és nem ismerném őket. Nekem nincs más, mint fájdalom, meg félelem, élve, halva csak fájdalom meg félelem. Semmi remény, semmi remény!

Megszólint a lefekvésre hívó harangszó s a fiu e hang hallatára visszaesett szokott hallgatagságába, elszompolgott, mintha félné, hogy észreveszik. Nehéz szívvél vonult vissza Miklós nemsokára azután — nem, nem vonult vissza; visszavonulásról ott nem lehetett szó, csak követte a többieket a piszkos és tulsufolt hálósobájába.

IX. FEJEZET.

Squeers kisasszonyról, Squeersné asszonyról, Squeers urfiról meg Squeers urról és különböző dolgokról és személyekről, kik nem kevésbé vannak kapcsolatban a Squeersekkel, mint Nickleby Miklóssal.

Squeers ur, mikor éjszakára odahagyta az iskolaszobát, mint említettük, a saját kandallójához ment. Nem abban a szobában volt az, melyben Miklós a megérkezése után való éjszakát töltötte, hanem egy kisebb hálósobában, a többi helyiség mögött, hol felesége öngyászásával, szeretetreméltó fiával és műveltlelkű leányával élvezték kölcsönösen egymás társaságát. Squeersné a harisnyafoltozás családanyához illő foglalkozását gyakorolta, az ifju hölgy és ur pedig éppen egynémely fiatalos vizálykodásával volt elfoglalva, melyet

kézi tusával intéztek el az asztal fölött, amelyről aztán, mikor tisztelt atyjuk közeledését látták, áttértek az asztal alatt való kölcsönös rugdosásra.

Talán helyénlevő lesz tájékoztatni itt az olvasót arról, hogy Squeers Fanny kisasszony huszonhárom éves volt. Halválaszthatatlan ettől a kortól a báj és a szeretetreméltóság egynémely vonása, feltehetjük, hogy Squeers kisasszony sem volt hijával, mert nincs ok arra a feltevésre, hogy külön kivételt alkotott volna az általánosan érvényes szabály alól. Nem volt oly magas, mint az anyja, hanem kicsiny, mint apja. Amattól hangjának érdekességét örökölte, ettől pedig jobb szemének azt a sajátyszerű kifejezését, mely olyan volt, mintha egyáltalában nem is lett volna.

Squeers kisasszony néhány napig látogatóban volt egy közellakó barátnőjénél s éppen most érkezett vissza az apai hajlékba. Ennek a körülménynek lehetett tulajdonítani, hogy még nem hallott semmit Miklósról, míg Squeers ur maga szóba nem hozta.

— Nos, drágám, — kérdezte Squeers, közelebb huzva székét a feleségéhez — mi véleményed van róla?

— Milyen véleményem kiről? — kérdezte Squeersné, aki (mint akárhányszor megjegyezte) hál' Istennek nem bibelődött a nyelvtannal.

— Arról a fiatalemberről, az új tanítóról, ki másról szólhattam volna?

— Oh, az a Knuckleboy, — mondotta Squeersné asszony türelmetlenül. — Gyűlölöm.

— Miért gyűlölöd, édesem? — kérdezte Squeers.

— Mit keresed? — fortyant fel Squeersné. — Gyűlölöm, ha mondom s annyi elég.

— Nagyon elég neki, édesem, s valószínűleg egy kicsit sok is, ha tudná, — mondotta Squeers csillapító hangon. — Csak kíváncsiságból kérdeztem, édesem.

— Nos hát, ha tudni akarod, — felelte Squeersné, — megmondhatom. Azért, mert büszke, döllyfős, elbizakodott, orrát fintorító páva.

Squeersné, mikor kikelt magából, nagyon élesnyelvű asszony volt, azonkívül pedig oly nagy mértékben halmozta egymásra a jelzőket, melyeknek egynémelyikét csak képletes értelemben kellett magyarázni, mint teszem azt, hogy páva, meg a Miklós orrára tett célzást, amit nem kellett szó szerinti értelemben venni, mert csak arra volt való, hogy módot adjon a hallgatónak, hogy megalkossa képzeletével a hasonlatnak megfelelő képet. Azonkívül pedig nem az volt vele a célja, hogy a különböző jelzőket összehangzásba hozza egymással, hanem csak az, hogy bizonyos

vonatkozásban legyenek azzal a tárggyal, amelyre célzott velük, mint mutatja az adott példa is: minthogy az orrát fintorító páva teljesen új valami az ornitológiában s oly dolog, minőt vajmi ritkán látni.

— Hm! — mondotta Squeers, mintegy szelid rosszalással e kitörés miatt. — De olcsó, édesem; a fiatalember nagyon olcsó.

— Dehogyan olcsó, — torkolta le Squeersné asszony.

— Évi öt font, — mondotta Squeers.

— Hát aztán? Drága az is, ha nincs szükséged rá, vagy talán nem? — vágott vissza a felesége.

— De szükségünk van rá, — vetette ellene Squeers.

— Nem látom, hogy nagyobb szükséged volna rá, mint az előbbire, aki meghalt. Kérlek, ne beszélj nekem olyanokat. Bátran rányomathatod a névjegyedre meg a hirdetéseidre, hogy „a nevelést Squeers Wackford ur és kiváló segédjei vezetik,” még ha nem is volnának segédjeid, vagy talán nem? Nem azt teszi-e napról-napra minden más nevelőintézet is? Az embert elhagyja a türelme, ha veled beszél.

— El? — mondotta Squeers szigoruan. — Hát mondom neked valamit, Squeersné asszonyom. Azt, hogy tartsak-e tanítót vagy sem, engedelmeddel majd eldöntöm magam. A nyugatindiai rabszolgahajcsárnak is szabad bojtárt tartani maga mellett, hogy a feketék meg ne szökjenek vagy fel ne lázadjanak, s nekem is kell egy valaki, hogy ugyanazt a feladatot lássa el a mi feketéinkkel szemben, míg a kis Wackford meg nem nő akkorára, hogy vigyázni tudjon az iskolára.

— Hát én vigyázok majd az iskolára, mikor nagy leszek, apám? — kiáltotta az ifjabbik Wackford s lelkes örömeiben elmulasztott egy jókora rugást, melyet a testvérnénjének szánt.

— Te bizony, fiam, — felelte Squeers érzelmesen.

— Jaj, de elbánok én majd velük! — kiáltotta a reményteljes ifjú és nagyot suhintott az apja nádpálcájával. — Jaj, papa, hogyan visitanak majd!

Büszke pillanat volt Squeers ur életében, mikor látta a lelkesedésnek ezt a kitörését a fiacskája lelkéből s leendő nagyságának előjelét ismerte fel benne. Egy pennyt nyomott a gyerek markába és harsányan helyeslő kacajjal adott kifejezést érzelmeinek, amiben kiváló felesége is követte példáját. Közös rokonszenveiknek ez a gyermeki megszólaltatása egyszerre ismét vidámabbá tette beszélgetésüket és harmóniát hozott társaságukba.

— Utálatos hányaveti majom bizony, ez az én véleményem.

nyem róla, — mondotta Squeersné, visszatérve Miklós személyéhez.

— Tegyük fel, hogy az, — mondotta Squeers — vajjon nem mindegy-e, ha a mi iskolaszobánkban hányja és veti magát, vagy akárhol másutt? Különösen, mert nem is érzi ott jól magát.

— Hát igen, — jegyezte meg Squeersné — van benne valami. Remélem, ott majd enged a büszkeségéből, s nem rajtam mulik majd, ha nem enged.

Mindenesetre bizonyos, hogy büszke tanító egy yorkshirei iskolában nagyon rendkívüli és érthetetlen valami, — mivelhogy a tanító egyáltalában ritkaságyszámba megy ott; de a büszke tanító olyan valami, minőről még a legcsapongóbb képzelet sem álmodott valaha — úgy, hogy még maga Squeers kisasszony is, aki pedig vajmi ritkán érdeklődött iskolai dolgok iránt, nagyon kíváncsian kérdezte, hogy ki legyen az a Knuckleboy, aki oly nagyra tartja magát?

— Nickleby, — mondotta Squeers a saját különleges módszerével betűzve ki a nevet — anyád mindig oly rosszul ejti ki az emberek és a dolgok nevét.

— Baj is az, — mondotta Squeersné — rosszul ejtem ki, de jól látom, s nekem az elég. Megfigyeltem ma délelőtt, mikor megverted a kis Boldert. Egész idő alatt oly sötéten nézett, mint a viharfelhő, egyszer pedig úgy felugrott, mintha kedve lett volna neked menni. Én láttam, ha nem is gondolta, hogy figyelem.

— Ne törődj vele, apám, — vágott közbe Squeers kisasszony, mikor a család fő éppen felelni akart.

— A te apád azt a rögeszmét vette a fejébe, hogy egy nemrég elhalt szegény urnak a fia, — mondotta Squeersné asszony.

— Ur fia?

— Ugy van; de nem hiszek belőle egy szót sem, mert azt tartom, hogy ha csakugyan urnak a fia, akkor csak szerénytelen lehet.

Squeersné azt akarta mondani, hogy „törvénytelen“, de mint baklövésai után mondani szokta, száz év múlva ugyanis mindegy lesz; ugyanezzel a filozófikus életfelfogással szokta vigasztalni a növendékeket is, mikor nagyon is nagyokat sóhajtottak a kiméretlen bánásmód miatt.

— Dehogy az, — felelte Squeers ur az előbbi megjegyzésre — mert az apja évekkal a születése előtt esküdött meg a feleségével s az asszony még most is él. És ha az volna is, semmi közünk sem volna hozzá, mert nagyon lekötelezzük egy jó emberünket azzal, hogy itt tartjuk, s ha neki kedve

van tanítani is valamire a fiukat azonkívül, hogy vigyáz rájuk, nekem nincs ellene semmi kifogásom.

— Én pedig csak újra azt mondom, hogy jobban gyűlölöm, mint az élő mérget, — mondotta Squeersné asszony mérgesen.

— Ha nem szereted, édesem, — felelte Squeers — mondhatom, nem ismerek embert, aki ellenszenvét jobban ki tudja mutatni, mint te, és természetesen semmi okod sincs reá, hogy vele szemben véka alá rejtse az idegenkedését.

— Nem is szándékozom, elhíheted, — vágott a szavába Squeersné asszony.

— Rendben van, — mondotta Squeers — s ha van benne egy csepp büszkeség, amint hiszem is, hogy van, kétségbe vonom, hogy volna asszony egész Angliában, aki oly gyorsan le tudná szoktatni róla, édesem, mint te.

Squeersné asszony nagyot vihogott e hízlekedő beszéd hallatára s azt mondta, hogy dicsekedhetik vele, hogy nem egy büszke lelket tört le már annakidején, s tartozunk jellemének azzal a kijelentéssel, hogy tiszteletreméltó férjével együtt csakugyan nagyon sok büszkeséget sikerült letörnie.

Squeers Fanny kisasszony jól magába szedte ezeket a megjegyzéseket s a következőket is, aztán visszavonult a szobájába, hol apróra kikérdezte az éhes kis cselédet Miklós külsejéről és egész magatartásáról. De a leány minden kérdésre oly lelkesült dicsérrettel felelt s különösképen oly bőbeszédűen magasztalta szép, fekete szemét és kedves mosolyát, meg a nyilegyenes lábát, — amely részletre különös súlyt helyezett, mert a Dotheboys Hallban a lábak hagyományosan görbék voltak — hogy Squeers kisasszony mihamarább arra a meggyőződésre jutott, hogy az új segédtanító okvetlenül nagyon kiváló egyéniség, vagy az ő jellemző stilizálása szerint, „kissé elüt a közönséges formáktól“, s így Fanny kisasszony elhatározta magában, hogy mindjárt másnap személyesen veszi szemügyre Miklóst.

E tervének megvalósítására az ifjú hölgy azt az alkalmat szemelte ki, mikor anyja el volt foglalva, atyja pedig nem volt otthon, s mintegy véletlenül átment az iskola szobába, pennát vágatni magának; de minthogy nem talált ott mást, mint Miklóst, ki a gyermekek közt elnökölt, mélyen elpirult és nagy zavarának adta jelét.

— Bocsánatot kérek, — hebegte Squeers kisasszony — azt hittem, apám itt van... vagy talán... Istenem, mily ügyetlen vagyok!

— Squeers ur elment hazulról, — mondotta Miklós, kit ez a látvány semmiképen sem hozott ki sodrából.

— Nem tudja, uram, meddig marad oda? — kérdezte Squeers kisasszony szégyenlős habozással.

— Ugy mondotta, egy óra hosszáig, — felelte Miklós, mint magától értődik, udvariasan, de semmi jelét sem adva, mintha Squeers kisasszony bájai különösebben megragadták volna szívét.

— Nem is hiszem, hogy valaha ily zavarba jöttem volna, — kiáltotta az ifju hölgy. — Köszönöm, nagyon sajnálom, hogy alkalmatlankodtam kegyednek. Ha nem hittem volna, hogy apám itt van, semmiesetre sem... igazán kellemtelen... oly furcsa színben tűnhetik fel, — rebegte Squeers kisasszony, ismét elpirulva s a kezében tartott ludtollról az asztalánál ülő Miklóstra pillantva, aztán róla megint vissza a ludtollra.

— Ha csak erről van szó, — mondotta Miklós a tollra mutatva s akaratlanul mosolygott a tanítómester leányának zavarán — talán megtehetem azt, amit atyjától kíván.

Squeers kisasszony az ajtóra nézett, mintha kételkednék benne, hogy illik-e közelebb menni egy merőben idegen emberhez, aztán körülnézett az iskolaszobában, mintha bátorságot öntene belé negyven fiu jelenléte s végül mégis közeledett Miklóshoz, kinek aztán a tartózkodás s a leereszkedés leghezilgőbb vegyülékével nyujtotta át a tollat.

— Parancsolja, hogy keményen vagy lágyan fogjon? — kérdezte Miklós mosolyogva, de inkább kacagni lett volna kedve.

— Csakugyan szépen mosolyog, — gondolta magában Squeers kisasszony.

— Hogyan kívánja? — kérdezte Miklós.

— Istenem, be kell vallanom, hogy valami egészen másra gondoltam, — felelte Squeers kisasszony. — Oh, lehetőleg lágyan, ha úgy tetszik. — E szavait Squeers kisasszony mély sóhajjal kísérte; amivel talán azt akarta Miklósnak értésére adni, hogy lágy szíve van s úgy akarná, hogy a toll is olyan legyen.

Miklós ez utasításnak megfelelően metszette meg a tollat. Mikor átnyujtotta Squeers kisasszonynak, Squeers kisasszony leejtette, s mikor Miklós lehajolt, hogy felvegye a földről, Squeers kisasszony is lehajolt és összeütötték a fejüket, amire huszonöt kis fiu nagyot kacagott, még pedig egész határozottan először ebben a félesztendőben.

— Nagyon ügyetlen voltam, — mondotta Miklós s ajtót nyitott a távozó hölgynek.

— Szó sincs róla, — felelte Squeers kisasszony — én voltam a hibás, az én ostoba... jó... jó reggelt!

— Isten önnel, — mondotta Miklós. — A legközelebbi

alkalommal, mikor megint tollat metszek kegyednek, remélhetőleg tökéletesebb munkát végzek, mint ma. Vigyázzon, mert elharapja a hegyét.

— Csakugyan, — kiáltotta Squeers kisasszony — olyan zavarban vagyok, hogy nem is tudom, mit... Nagyon sajnálom, hogy így fárasztottam.

— A legkevésbé sem, — felelte Miklós s becsukta az iskolaszoba ajtaját.

— Soha életemben nem láttam ily egyenes lábakat, — gondolta Squeers kisasszony eltávozóban.

Egy szó, mint száz, Squeers kisasszony beleszeretett Nickleby Miklósbá.

Ha meg akarjuk értetni azt a gyorsaságot, mellyel ez ifju hölgy lángra lobbant Miklós iránt, talán szükséges megemliteni, hogy az a barátnője, kitől az este hazajött, egy molnár tizenennyolc éves leánya volt s jegyben járt egy kis gabonakereskedő fiával, ki atyjával együtt a legközelebbi mezővárosban lakott. Minthogy Squeers kisasszony testi-lelki barátságban volt a molnár leányával, az ifju hölgyek közt eléggé gyakori szokás szerint mintegy két évvel ezelőtt nagy hitre megfogadták egymásnak, hogy aki kettejük közül előbb lesz menyasszony, percig sem késve, s még mielőtt bárki más tudna róla, azon melegében a másiknak keblére bizza a nagy titkot, azonkívül pedig haladéktalanul leköti a nyoszolólányságra barátnőjét, amely fogadalomnak eleget teendő, a molnár leánya még akkor este tizenegy órakor, mikor a gabonaüzér fia — a konyha falán függő hollandi óra éppen tíz óra huszonöt percet mutatott — felajánlotta neki kezét és szívé, a nevezetes hirrel berontott Squeers kisasszony hálószobájába. Már most Squeers kisasszony, minthogy öt évvel idősebb volt s (ami nem kevésbé nagy dolog) tul volt a tizes éveken, ez időtől fogva nagy lelki szükségét érezte, hogy viszonozza ezt a figyelmet s hasonló titkot sughasson barátnőjének fülébe; de akár azért, mert nehezen talált olyant, aki megtetszett volna neki, akár, s még inkább, mert ő nem tetszett meg senkinek, sohasem kínálkozott alkalom, hogy megtehesse, mert nem volt titka, melyet közölhessen vele. Hanem aztán, alig hogy megessett Miklóssal az a fent leirt kis beszélgetés, Squeers kisasszony feltette kalapját és sietve indult utnak a molnárék háza felé, s minekutána ünnepélyesen megujították a titoktartásra vonatkozó régi fogadalmakat, felfedte barátnője előtt, hogy — bár szószerint véve — még nem is jegyezték el magukat, mégis azon a ponton van, hogy menyasszonya legyen egy uriember (nem amolyan gabonakereskedő, hanem igazi, előkelő uriember) fiának, ki nagy mértékben rej-

telmes és érdekes körülmények közt — Squeers kisasszony célzatosságai és teljesen megokoltnak mondott feltevései szerint nagy szépségének híretől vonzatva — jött le tanítónak Dotheboys Hallba, hogy megismerje, meghódítsa és feleségül vegye.

— Nem rendkívüli dolog ez? — kérdezte Squeers kisasszony, erős hangsúlyt vetve a jelzőre.

— Nagyon rendkívüli, — felelte barátnője. — De mit mondott?

— Ne kérdezd, édesem, hogy mit mondott, — tért ki a válasz elől Squeers kisasszony. — De láttad volna csak, hogyan nézett és hogyan mosolygott reám! Soha életemben sem voltam úgy odáig.

— Így nézett rád? — kérdezte a molnár leánya s tőle telhető hűséggel igyekezett utánózni azt a lapos pillantást, mellyel a gabonaüzér fia szokott reánézni.

— Majdnem, csak előkelőbben, — felelte Squeers kisasszony.

— Oh! — mondotta barátnője, — akkor valami szándékkal jár, egész bizonyos lehetsz benne.

Megvallva az igazat, Squeers kisasszonynak voltak némi kétségei a dologban s ennek következtében nem volt kedve ellenére, hogy ily hivatott tekintély igazolja feltevéseit; s minthogy további beszélgetésük és összehasonlításai során a külső jelekben jó sok hasonlatosságot fedeztek fel Miklós és a gabonaüzér viselkedése közt, bizalma annyira megnőtt, hogy temérdek oly dolgot vallott meg barátnőjének, amit Miklós *nem* mondott s amely mind oly hizelgő volt reá nézve, hogy eloszlatta a kétségnek utolsó nyomát is. Aztán még tovább ment, kiterjeszkedve arra is, hogy mily szörnyű baj, hogy olyan atyja és anyja van, kik ellenségesen viselkednek jövődöbeli férjével szemben; amely szerencsétlen körülményt nagy részletességgel színezte ki, mert barátnőjének atyja és anyja örülnek leányuk szerencséjének, azért is oly unalmas és közönséges az egész mátkasága, amilyent csak képzelni lehet.

— Mennyire szeretném látni! — kiáltotta a barátnője.

— Meg is látod, Tilda, — felelte Squeers kisasszony. — A világ leghálátlanabb teremtésének tartanám magam, ha megtagadnám tőled. Azt hiszem, mama elutazik két napra, hazahozni néhány fiut, s mihelyt elmegy, meghivlak teára téged meg Johnnt s meghívom őt is, hogy találkozhassatok vele.

A gondolat határozottan kedves volt, s a két barátnő, mikor megállapodtak benne, elbucsuzott egymástól.

Ugy fordult, hogy Squeersné asszonynak kissé nagyobb

utazását, melynek az volt a célja, hogy meg hozzon három új fiút, két régiebbnek a szüleit pedig kissé megszorítsa a hátralelékaik miatt, éppen aznap délután harmadnapra tűzték ki; s harmadnapon Squeersné asszony felszállt a gyorskocsi külső üléseinek egyikére, mikor az említett alkalmatosság megállt Greta Bridge-ben lovakat váltani. Kis batyut vitt magával, melyben nem volt egyéb, mint egy üvegpalack s benne valami folyadék meg néhány szendvics, azonkívül pedig egy fehér felsőkabát, mellyel éjnek idején betakaródhassék; ezzel a podgyással indult utjára.

Amikor efféle alkalmak adódtak, Squeers sohasem mulasztotta el, hogy alkonyat idején sürgős elintézendők ürügyével át ne kocsizzon a közeli mezővárosba s tiz vagy tizenegy óráig ne töltse idejét egy korcsmában, melyet különösen kedvelt. Minthogy ennek következtében a fiatalok társas összejövele nemcsak, hogy nem volt kedve ellenére, hanem inkább módot adott neki, hogy megalkudjék leányával, szívesen megadta beleegyezését s készségesen adta tudtára Miklósnak, hogy délután öt órára teára várják a nap-pali szobába.

Squeers kisasszonyt bizony nem kis mértékben kétségbeesett szepegés bántotta, mikor a teázás ideje elközeledett, s mondani sem kell, hogy a lehető legnagyobb gonddal cicomázta fel magát; haját, mely kissé vörösbe hajlott s melyet rövidrevágva viselt, öt különválasztott sorban bodorította fel a fejehubja felé, jobbfelől pedig ügyesen a gyanusabbik szeme fölé fésülte; nem is szólva arról a kék vállszalagról, mely derekáig ért s a himzett kötényéről, a hosszú keztyűjéről, továbbá a zöld pókhálósövet vállkendőről, melyet egyik vállán felül, a másikon meg alul viselt, vagy számos más fogásairól, melyeket Miklós szívére irányzott megannyi nyilvesszőnek szánt. Alig, hogy teljes megelégedésére végzett ezekkel az előkészületekkel, megérkezett barátnője egy barna-fehér, lapos és háromszögletű csomagocskával, mely különböző, majd fenn a szobában előkerülő diszeket rejtett magában s melyeket a barátnő, nem szűnő csevegés közben, magára is szedett. Miután Squeers kisasszony rendbehozta barátnőjének haját, a barátnő pedig hasonlóképen Squeers kisasszony haját, igazítva rajta még egyet és mást a nyakába függő fűrtök formájában; s mikor aztán mindketten kölcsönös megelégedésükre szépen kiöltöztek, teljes diszben vonultak le a lépcsőn, felhúzták a hosszú keztyűjüket s úgy várták a társaságot.

— Hol van John, Tilda? — kérdezte Squeers kisasszony.

— Csak hazament tisztálkodni, — felelte barátnője. — Itt lesz, mire a tea elkészül.

— Ugy dobog a szívem, — jegyezte meg Squeers kisasszony.

— Oh, tudom, mi az, — felelte barátnője.

— Tudod, nem voltam hozzászokva, Tilda, — mondotta Squeers kisasszony s vállkendőjének balvégére tette kezét,

— Majd jobban leszel, édesem, — felelte barátnője.

Amint így beszélgettek, az éhes cselédleány behozta a teásedényt s nemsokára azután valaki megkopogtatta a szoba ajtaját.

— Itt van! — kiáltotta Squeers kisasszony. — Oh, Tilda!

— Csitt! — mondotta Tilda. — Hm! mondd, hogy szabad.

— Szabad, — kiáltotta Squeers kisasszony bágyadt hangon. És Miklós belépett.

— Jó estét, — mondotta ez a fiatalember, hódításának leghalványabb sejtelve nélkül — úgy érttem Squeers urtól, hogy ...

— Oh igen; rendben van, — vágott a szavába Squeers kisasszony. — Papa nem teázik együtt velünk, de ez, remélem, nem fészélyezi (ezt incselkedve mondotta).

Miklós nagyot nézett e beszéd hallatára, de azért nagyon hűvösen fogadta az egészszet, mert ebben a pillanatban semmire sem gondolt különösebben, s ennek következtében oly sok kedvességgel esett át a molnár leányának való bemutatáson, hogy a pici hölgy oda volt csodálkozásában.

— Csak még egy urat várunk, — mondotta Squeers kisasszony s közben felemelte a teáskészülék fedelét és belenézett, hogy lássa, elég barna-e már a tea.

Miklósnak teljesen mindegy volt, hogy egy urat várnak-e, vagy huszat, s így teljes egykedvűséggel fogadta a hirt, mert nem volt éppen legjobb kedvében s minthogy nem is látott különösebb okot arra, hogy miért is tenné magát kellemetessé, kinézett az ablakon és önkénytelenül felsóhajtott.

Ugy hozta a véletlen, hogy Squeers kisasszony barátnője tréfás kedvében volt; amikor tehát sóhajtani hallotta Miklóst, fejébe vette, hogy kissé ugratja a szerelmeseket a lehangoltságuk miatt.

— Ha az én jelenlétem az oka, — mondotta az ifjú hölgy — kérem, ne törődjenek velem, mert magam sem vagyok különb helyzetben. Tegyenek úgy, mintha egészen egyedül volnának.

— Tilda, — mondotta Squeers kisasszony, elpirulva bodrainak legfelsőbb pásztaíáig — szégyenlem magam miattad, — s e szavak után a két barátnő a nevetgélés változataiba fogott és időről időre zsebkendőjük sarka fölött Miklósrá néztek, aki azonban a legnagyobb csodálkozás állapo-

tából lassankint az ellenállhatatlan nevetőkedv állapotába csapott át. Amire egyrésről annak a pusztá gondolata ingerelte, hogy szerelmes volna Squeers kisasszonyba, másrésről meg a két leány furcsa külseje és viselkedése. Ez a kétszeresen mulatságos megfigyelés oly kacagtatónak tűnt előtte, hogy helyzetének minden szánalmassága mellett addig kacagott, míg bele nem fáradt.

— No, — gondolta magában Miklós — ha már itt vagyok s egy vagy más okból azt várják tőlem, hogy kedveskedjem velük, nincs értelme, hogy úgy álljak itt, mint egy mamlasz. Sokkal jobb lesz, ha alkalmazkodom a társaságukhoz.

Pirulva ismerjük be, de meg kell mondanunk, hogy Miklósban az ifjukur elevensége és üdesége egy darabig felülkerekedett a szomorú gondolatán s alighogy elhatározta, hogy a legudvariasabban fogja köszönteni Squeers kisasszonyt és barátnőjét, széket tolt magának a téázóasztalhoz s kezdette otthonosnak érezni magát, mint ahogy minden valószínűség szerint úgy tett volna szolgálatadó gazdájának bármelyik segédtanítója, mióta a segédtanítóságot egyáltalában kitalálták.

A hölgyek még a legnagyobb gyönyörűségben usztak Nickleby, ur megváltozott viselkedése miatt, mikor a várt szerelmes belépett, az imént végzett tisztálkodástól még vizes hajjal, tiszta ingben, melynek gallérját valamelyik óriási ösétől örökölhette, s hasonló arányban készült fehér mellényben. Ezek voltak külsejének legfőbb diszei.

— Nos, John, — mondotta Price Matild kisasszony (mellesleg szólva, így hívták teljes nevén a molnár leányát).

— Nos, — mondotta John oly mosollyal, melyet még a nagy gallér sem volt képes elrejteni.

— Bocsánatot kérek, — vágott a társalgásba Squeers kisasszony és sietett eleget tenni a háziasszonyi kötelességeknek, — Nickleby ur — Browdie John ur.

— Szolgája, uram, — mondotta John, ki valamivel nagyobb volt hat lábnál s akinek arca és dereka egész alakjának arányaihoz mérten inkább volt tulnag, mint tulkiaci.

— Szolgálatára, uram, — felelte Miklós, s közben szörnyű pusztítást végzett a vajaskenyérben.

Browdie ur nem volt nagy művésze a társalkodásnak, tehát még kettőt vigyorgott s mikor ilyképen a jelenlévők mindegyikével szemben eleget tett az udvariasság kötelességének, minden különösebb ok hiányában is tovább vigyorgott s hozzáfogott a táplálkozáshoz.

— Az öregasszony nincs itthon, mi? — mondotta Browdie ur tele szájjal.

Squeers kisasszony igenlően bólintott.

Browdie ur egy szokatlanul széles mosollyal remekelt, mintha azt hinné, hogy csakugyan van nevetni oka, aztán fokozott buzgalommal látott hozzá a vajaskenyerek fogyasztásához. Kész mulatság volt nézni, hogyan üritették ki Miklóssal közösen az egész tálat.

— Ugy nézem, fiatalember, maga sem kap minden este vajaskenyeret, — szólalt meg Browdie ur, mikor jó hosszú ideig szótlanul báméskodott Miklósról az üres tál fölött.

Miklós az ajkába harapott s elpirult, de úgy tett, mintha nem hallotta volna ezt a megjegyzést.

— Igazán mondom, — kiáltotta Browdie ur viharos kacajjal — itt nem igen eszik magukat beteggé az emberek. Maga is csont és bőr lesz, ha sokáig marad itt. Ho! ho! ho!

— Tréfás ur maga, — mondotta Miklós gunyosan.

— No, nem tudom, — felelte Browdie ur — de a régi tanító, az ördögbe, ugyancsak sovány ember volt. — Browdie ur, úgy látszik, a legnagyobb örömét lelta a régi segéd-tanítóra való emlékezésben, úgy, hogy végre is a kabátja ujjával kellett letörölni szeméről a potyogó könnyeit.

— Nem tudom, hogy értelmi képességei elég élesek-e, Browdie ur, arra, hogy megértse, hogy megjegyzései a legnagyobb mértékben sértők, — fakadt ki Miklós, egészen elragadtatva magát a haragtól; — de ha mégis úgy volna, kérem legyen oly szives...

— Ha még egyet szólni, John, — kiáltotta Price kisasszony s befogta imádójának száját, mikor éppen szavába akart vágni Miklósnak — ha csak egy felet is szólni, sohasem bocsátom meg és sohasem beszélek veled.

— No jó van, kincsem, mit törődöm én ezzel, — mondotta a gabonakereskedő és csókot cuppantott Matilda kisasszony arcára. — Hagyd őket, tegyenek, amit akarnak.

Erre már Squeers kisasszonyon volt a sor, hogy lecsilapítsa Miklóst, amit az aggodás s a félelem számos jelei közt cselekedett meg. A kettős közelbelépés azzal a hatással járt, hogy Miklós és Browdie John ur a legnagyobb komolysággal nyujtottak kezét egymásnak az asztal fölött s oly megragadó ünnepélyesség volt ebben a jelenetben, hogy Squeers kisasszony nem birt tovább magával és forró könnyeket hullatott.

— Mi bajod, Fanny? — kérdezte Price kisasszony.

— Semmi, Tilda, — felelte Squeers kisasszony zokogva.

— Hiszen nem volt semmi veszély, — mondotta Price kisasszony — ugy-e, hogy nem volt, Nickleby ur?

— A legkevésbé sem, — felelte Miklós. — Képtelenség.

— Ugy van jól, — susogta Price kisasszony — mond-

jön már neki valami kedvességet, attól majd hamar magához tér. Mondja csak, ne mennénk ki John meg én egy kicsit a konyhába, úgy, hogy csak kis idő múlva jönnénk vissza?

— A világért se, — felelte Miklós, ki valósággal megrettent ezen az ajánlaton. — Ugyan miért mennének ki?

— No, — mondotta Price kisasszony félrehiva s némi megvetéssel szólva hozzá — maga az igazi, aki kellemessé teszi az együttlétet.

— Hogyan érti? — mondotta Miklós. — Egyáltalában nem vagyok arra való, hogy kellemessé tegyem az együttlétet, különösen itt semmiesetre sem. Nem értem az egészet.

— Nem, de én sem, — felelte Price kisasszony — de a férfi mind csapodár, mindig az is volt és mindig az is lesz: ennyit könnyen megérthetek.

— Csapodár? — kiáltotta Miklós — mondja meg végre, mit gondol? Talán csak nem hiszi...

— Oh dehogy, nem hiszek semmit, — felelte Price kisasszony csipősen — nézzen csak rá, mily szépen kiöltözködött s mily jó színben van, — igazán, majdnem csinos. Szégyenlem magam maga miatt.

— De kedves gyermekem, mi közöm nekem az ő szép kiöltözködéséhez meg a jó színéhez? — kérdezte Miklós.

— Kérem, ne szólítson engem kedves gyermekének, — mondotta Price kisasszony — de azért mégis mosolygott kissé, mert csinos volt és kacér is volt a maga mérsékelt módja szerint, Miklós pedig megnyerő külsejű fiatalember volt, s azt gondolta róla, hogy a szíve másé; ami elegendő ok volt arra, hogy jól essék neki az a gondolat, hogy némi benyomást tett rá. Fanny még azt találná mondani, hogy én vagyok az oka. Jöjjön, kártyázzunk egy kicsit. — Ez utóbbi szavakat már fennhangon mondotta és visszatípegett a kövér yorkshirei emberéhez.

Miklós teljességgel nem értette a dolgot, mert e pillanathan nem volt más gondolata, mint az, hogy Squeers kisasszony egészen közönséges külsejű, barátnője, Price kisasszony pedig csinos leány; de nem ért rá, hogy világosságot teremtsen magában e dologról, mert közben a kandallót rendbehozták, a gyertyát megkoppantották, aztán mind a négyen leültek a társasjátékhoz.

— Csak négyen vagyunk, Tilda, — mondotta Squeers kisasszony és hamis pillantást vetett Miklósrá. — Tehát legjobb lesz, ha párba állunk s ketten játszunk kettő ellen.

— Mit szól hozzá, Nickleby ur? — kérdezte Price kisasszony.

— A legnagyobb örömmel, — felelte Miklós. S amikor ezt mondotta, sejtelve nélkül annak a borzasztóságnak, melyet ezzel elkövetett, a Dotheboys Hall cimkártyáinak azokat a darabjait, melyeket a maga részére hasított, közös halomba tette Price kisasszony lapjaival.

— Browdie ur, — mondotta Squeers kisasszony nagyon idegesen — mi adjuk a bankot kettőjük ellen.

A yorkshirei eraber hozzájárult az indítványhoz, egyébként pedig meglátszott rajta, hogy nagyon meghökkenti az új tanító arcátlansága, Squeers kisasszony pedig ádáz pilantást vetett barátnőjére és görcsösen vihogott.

Az osztás sora Miklóstra esett. Szerencsével osztott.

— Elhatározott szándékunk, hogy mindent mi nyerünk meg, — mondotta.

— Tilda már megnyert valamit, amire, azt hiszem, nem számított, ugy-e bár, édesem? — felelte Squeers kisasszony maliciózan.

— Csak tizenkettőt és nyolcat, édesem, — felelte Price kisasszony, szándékosan szószerint véve a kérdést.

— Mily nehézkes vagy ma este! — mondotta Squeers kisasszony neheztelő hangon.

— Oh dehogy, — felelte Price kisasszony — nagyszerű kedvem van. Inkább azt hittem, hogy *te* estél ki a sodrodból.

— Én! — kiáltotta Squeers kisasszony, az ajkába harapva és reszketve féltékenységében. — Oh, dehogy!

— Annál jobb, — jegyezte meg Price kisasszony. — Kibomlik a hajad, édesem.

— Ne törődj velem, — sziszegte Squeers kisasszony — jobb lesz, ha a játszótársadra ügyelsz.

— Köszönöm, hogy figyelmezteti reá, — mondotta Miklós. — Jobban tenné . . .

A yorkshirei ember néhányszor az orrához nyomta ökölbe szorított kezét, mintha gyakorolni akarná magát a dologban, míg alkalom adódik reá, hogy egy más valakinek nyomja az arcába, Squeers kisasszony pedig olyan méltatlankodva hánymta jobbra-balra a fejét, hogy a légáramlat, melyet számos fürtjével mozgásba hozott, majdnem eloltotta a gyertyát.

— Igazán, még sohasem volt ily szerencsém, — kiáltotta kacéran Price kisasszony egy vagy két újabb osztás után. — Ugy látszik, minden önhöz megy, Nickleby ur. Szeretném, ha mindig ön volna a társam.

— Szeretném, ha úgy volna.

— Rossz felesége lesz, ha mindig nyer a kártyán, — mondotta Price kisasszony.

— Semmiesetre sem, ha óhajtása beteljesül, — felelte Miklós. — Ebben az esetben mindenesetre jó feleséget kapok.

El lehet képzelni, hogyan ingatta Squeers kisasszony jobbra-balra a fejét és hogy mily laposra nyomta öklével a gabonakereskedő az orrát, amíg így folyt ez a beszéd. A látvány megért volna egy kis évi járadékot, még ha figyelmen kívül hagyjuk is Price kisasszonynak a kettős féltékenységhen való gyönyörködését s Nickleby Miklós boldog tájékoztat-lanságát abban, hogy valakinek nagy kellemetlenséget okozott.

— Ugy látszik, itt nem beszél más, mint mi ketten, — mondotta Miklós és uj osztásra véve fel a kártyacsomót, derülten nézett körül.

— Oly kitűnően végzitek, — selypítette Squeers kisasszony — hogy kár volna megzavarni benneteket benne; nem igaz, Browdie ur? Hi! hi! hi!

— Szó sincs róla, — mondotta Miklós, — csak azért tesz-szük, mert nincs senkink, akivel beszélhetnénk.

— Szívesen beszélünk veletek is, tudod, ha majd mon-dotok valamit, — mondotta Price kisasszony.

— Hálás köszönet, édes Tildám, — felelte Squers kisas-szony méltóságteljesen.

— Vagy beszélhettek egymással is, ha nem akartok ve-lünk beszélni, — mondotta Price kisasszony, még jobban in-gerelve a kedves barátnőjét. — Miért nem mondasz valamit te, John?

— Mondjak valamit? — kérdezte a yorkshirei ember.

— Persze, és ne ülj ott oly szótlanul és mogorván.

— Hát jól van! — kiáltotta a yorkshirei ember és na-gyot ütött öklével az asztalra — én meg azt mondom, vigye el az ördög testemet, lelkemet, ha tovább is nyelem ezt. Gyere velem haza, az a vékonydongájú legényke pedig ott úgy vi-gyázzon, hogy beverem a kobakját, ha egyszer a kezembe kerül.

— Szent Isten, mi ez? — kiáltotta Price kisasszony s ugy tett, mintha nagyon csodálkoznék.

— Gyere haza, ha mondom, gyere haza, — felelte a yorkshirei ember zordonan. S míg ő feleletre várt, Squeers kisasszony a könnyeknek egész áradatát ontotta, egyrésztől azért, mert könnyitenie kellett belső indulatán, másrésztől meg abban a tehetetlen óhajtásában, hogy valakinek végig-szántsa a képét a szép körmeivel.

A dolgoknak ily állását különböző módokkal és cseleke-detekkel idézték elő. Squeers kisasszony idézte elő azzal, hogy a mátkaság nagy diszával igyekezett felruházni magát anélkül, hogy kellő alapja lett volna reá; Price kisasszony

előidézte azzal, mikor hármast tűzött maga elé: először meg akarta büntetni barátnőjét azért, hogy rangban elébe akart helyezkedni, anélkül, hogy jogcime lett volna rá; másodsor, ki akarta eléigíteni saját hiúságát azzal, hogy elfogadta egy csinos fiatalember udvarlását és harmadszor, meg akarta győzni a gabonakereskedőt arról, hogy mily veszedelmet idéz fel magára, ha elodázza szent házasságkötésüket; viszont előidézte Miklós is fél óráig tartó jókedvével és szeleburdiságával, meg azzal az óhajásával, hogy elhárítsa magáról még a gyanuját is, hogy bárminő vonzalommal viseltetnék Squeers kisasszony iránt. Ilyképen az alkalmazásba vett eszközök-nél, valamint az elért eredménynél semmi sem volt természetesebb ezen a világon; mert a fiatal leány már mind olyan, hogy férjhez akar menni s az oltárhoz való versenyfutásban egymásba ütközik és nem kevésbé buzgón ragad meg minden alkalmat, hogy a lehető legkedvezőbb színben tüntethesse fel saját előnyös tulajdonságait; úgy lesz az, míg a világ világ, s úgy volt a világ kezdetétől fogva.

— No nézd, most meg Fanny sir! — kiáltotta Price kisasszony, mintha egyik csodálkozásból a másikba esnék. — Ugyan mi történhetett?

— Oh, a kisasszony nem tudja, persze, hogy nem tudja. De arra kérem, kímélje magát a kérdezősködés fáradalmától, — mondotta Squeers kisasszony és olyanféle változás mutatkozott az arcán, amire a gyermekek azt szokták mondani, hogy: eltörött a mécses.

— No, mondhatom . . . — kiáltotta Price kisasszony.

— És ki törődik azzal, hogy a kisasszony mond-e valamit, vagy nem? — vágott vissza Squeers kisasszony, újra elfintorítva az arcát.

— A kisasszony borzasztóan udvarias, — mondotta Price kisasszony.

— Nem fordulok magához, hogy leckét vegyek az udvariasságból, kisasszonyom, — felelte Squeers kisasszony.

— Semmiesetre sem kell nagyon fárasztani magad, hogy még közönségesebb légy, mint amilyen már úgy is vagy, — felelte Price kisasszony — igazán fölösleges volna.

Squeers kisasszony nagyon elpirult és hálát adott Istennek, hogy nem olyan orcátlan, mint némelyek. Viszont Price kisasszony szerencsét kívánt magának, hogy nem oly irigytermészetű, mint mások, amire Squeers kisasszony általános jellegű megjegyzéssel utalt arra, hogy mily veszedelmes, ha az ember magánál alábbvaló teremtésekkel barátkozik; amiben Price kisasszony teljességgel egyetértett vele és megjegyezte, hogy szóról szóra igaz, maga is régóta gondol rá.

— Tilda, — kiáltotta Squeers kisasszony méltóságteljesen — gyűlöllek!

— Oh, biztosíthatlak, nem sok szeretetet vesz el együnk sem, — felelte Price kisasszony s nagyot cibálva kötötte meg a kalapja pántlikáját. — Ki fogod sirni a szemed, mikor elmentem; tudod, hogy úgy lesz.

— Megvetem szavaidat, te üresfejű teremtés, — mondotta Squeers kisasszony.

— Csak megtisztelsz vele, — felelte a molnár leánya s mélyen meghajolt. — Szép jóéjszakát kívánok, kisasszonyom és boldog álmokat az éjszakai pihenődre!

Ily áldással bucsuzva el, Price kisasszony kilebegett az ajtón és nyomon követte a taghaszakadt yorkshirei ember, ki eltávozóban azt a sajátságos és sokatmondó ádáz pillanatot váltotta Miklóssal, minővel a harcias grófok azt szokták egymásnak értésére adni a melodramákban, hogy még találkoznak.

Alighogy eltávoztak, Squeers kisasszony úgy tett, mint volt barátnője megjövendőlte, amennyiben a könnyek bőszes áradatát indította meg és különböző tompa sirámra és összefüggéstelen szavakra fakadt. Miklós néhány pillanattig nézte, nem tudva, mit is tegyen, de minthogy valami bizonytalan érzés azt sugta neki, hogy ennek az érzelmekitörésnek az lesz a vége, hogy a kisasszony vagy nyakába borul, vagy kikaparja a szemét, s meggondolta, hogy mind a két eset mily egyformán kellemetlen volna reá nézve, szép csendben kísétált a szobából, míg Squeers kisasszony telesírta a zsebkendőjét.

— Ez is egyik következése — gondolta magában Miklós, mikor tapogatódzva közeledett a sötét hálószobához — annak az én átkozott készségemnek, hogy alkalmazkodom minden társasághoz, melybe a véletlen belesodort. Ha némán és nyugodtan ültem volna, ami nem is lett volna nehéz, nem történik meg mindez.

Néhány pillanattig hallgatódzott, de csend volt mindeütt.

— Örültem, — mondotta magában — hogy valamennyire szabadulhatok e szörnyű hely látványától, vagy alávaló gazdájának jelenlététől. Most egymásra uszítottam ezeket s két újabb ellenséget szereztem magamnak, holott Isten a tanum, egyre sincs szükségem. Hát méltó a büntetés, hogy egy órára is megfélekedtem róla, mily környezetben vagyok.

Igy szólva, tovább tapogatódzott a sűrűn egymás mellé zsufolt busz alvók közt és lebujt a szegényes ágyába.

X. FEJEZET.

Hogyan gondoskodott Nickleby Ralph ur a hugáról meg a sógornőjéről.

A második reggelen, mely Miklósnak Yorkshirebe való elutazására következett, Nickleby Katalin egy nagyon elnyűtt széken ült, mely egy nagyon porlepte trónemelvénnyre volt állítva La Creevy kisasszony szobájában s modellt ült ennek a hölgynek ahhoz az arcképéhez, melyen éppen most dolgozott s melyet befejezendő, La Creevy kisasszony felhozatta magának a kapura kifüggesztett képet, hogy annál biztosabban felrakhassa Nickleby kisasszony arcképére azt a ragyogó lazacpiros szint, melyet első ízben annak a fiatal tisztnek a miniatűrképén hozott ki s amely ragyogó lazacpiros szín, La Creevy kisasszony legelőkelőbb barátai és pártfogói szerint, valósággal új felfedezésszámba ment a művészetben: amint hogy úgy is volt.

— Azt hiszem, most eltaláltam, — mondotta La Creevy kisasszony. — Szakasztottan az az árnyalat! Határozottan a legszebb arckép lesz, melyet valaha festettem.

— Akkor, egészen bizonyos vagyok benne, csakis saját művészetének köszönheti, — felelte Katalin mosolyogva.

— Nem, nem, nem ismerem el, édesem, — felelte La Creevy kisasszony. — Nagyon kedves az eredeti, igazán az eredeti nagyon kedves, de persze nagyon sok függ a kezelés módjától is.

— Sőt nagyon is sok, — jegyezte meg Katalin.

— Hát, édesem, abban igaza van, — mondotta La Creevy kisasszony — a dolog lényegében igaza van; bár nem ismerem el, hogy a jelen esetben túlnagy fontossága volna. Oh, nagy nehézségek is vannak a művészetben, édesem.

— Bizonyára vannak, nagyon is elhiszem, — mondotta Katalin, kedvében járva az ő jólelkű kis barátjének.

— Sejtelve sincs róla, hogy mennyire, — felelte La Creevy kisasszony. — Hogy mily nehéz a szemeket érvényre juttatni és teljes erővel lemérsékelni az orrokat. A szükséghez képest kipótolni a fejeket és teljesen láthatatlanná tenni a fogakat, sejtelve sem lehet arról, hogy az embernek mennyi bajba kerül egy ilyen kis miniatűr-kép.

— Az árával semmiesetre sem fizetik meg, — mondotta Katalin.

— De mennyire nem, egész bizonyos, hogy nem, — felelte La Creevy kisasszony — és mégis oly elégedetlenek és méltánytalanok, hogy tíz közül kilenc esetben semmi öröme

síncs az embernek, hogy lefestheti őket. Van, hogy azt mondják: „Jaj de szörnyű komolynak festett, La Creevy kisasszony!” Mások meg: „Ejnye, La Creevy kisasszony, de édesen mosolygók!” Pedig hát a jó arcképnek legfontosabb tulajdonsága, hogy vagy komoly, vagy nevetős legyen, mert máskülönben nem is arckép.

— Igazán? — mondotta Katalin jót nevetve.

— Hogyne, édesem; mert hiszen azok, akik nekem itt ülnek, mindig vagy az egyik, vagy a másikfélehez tartoznak, — felelte La Creevy kisasszony. — Nézzen csak körül a Királyi Akadémiában! Az a sok szép ragyogó arckép, melyen feketebársonymellényes urak támasztják öklüket a kerek asztalra vagy márványlapra, ugy-e, mind komoly; azok a hölgyek pedig, kik kis napernyőjükkel, vagy kis kutyájukkal, vagy kis gyermekeikkel játszadoznak — a művészet szabálya mindig ugyanaz, csak a tárgya más és más — mind mosolyognak. Valósággal úgy van, — folytatta La Creevy kisasszony és meghitt suttogássá halkította szavát — hogy csak kétféle stílus van az arcképfestésben, a komoly meg a mosolygó, s a komolyságot mi mindig azoknál alkalmazzuk, akik bizonyos foglalkozási körhöz tartoznak (kivéve néha a színészeket), a nevetést pedig női és uri magánszemélyeknél, kik nem adnak reá sokat, hogy okosnak nézzék őket.

Katalint szemmeláthatóan nagyon mulattatta ez a magyarázat, Le Creevy kisasszony pedig rendületlen nyugalommal festett és beszélt tovább.

— De mily sok tisztet is festett le! — mondotta Katalin, arra használva fel a beszédnek egyik szünetét, hogy körül nézett a szobában.

— Mit, sokat, gyermekem? — kérdezte La Creevy kisasszony és felvetette szemét a munkájáról — karakterképeket igen, tudja, nem igazi katonák ám azok.

— Nem igaziak!

— Oh, aranyom, dehogy azok! Csak irnokok, meg olyanok, akik bérbeveszik az egyenruhát, hogy abban fessék le őket és batyuba kötve küldik ide. Vannak művészek, — folytatta — akik maguk tartanak raktáron egy-egy vörös kabátot és nyolcadfél shillinget számitanak fel külön a ruhabérletért meg a karminpiros színért; csakhogy én azt nem teszem, mert nem tartom tisztességes dolognak.

Kissé felegyenesedve, mintha nagyra volna vele, hogy nem csábítja magához efféle fogásokkal a megrendelőket, La Creevy kisasszony még buzgóbban fogott a munkájához és csak olykor-olykor emelte fel a fejét, hogy kimondhatatlan önelégültséggel vegye szemügyre egy-egy ecsetvonását, melyet éppen akkor tett a vászonra, vagy pedig, hogy néha-néha

figyelmeztesse Nickleby kisasszonyt, hogy arcának most éppen ezzel vagy azzal a vonásával foglalkozik; — nem azért, édesem, — jegyezte meg nyomatékosan, hogy előkészítse a lefestésre — hanem, tudja, mert néha szokásunk megmondani az előttünk ülőnek, hogy arcának éppen melyik részén dolgozunk, hogy ha nem akarja, hogy hiányozzék valami különös kifejezés a képről, kellő időben járuljon hozzá ő maga is.

— És — mondotta La Creevy kisasszony hosszú, mintegy másfél percig tartó szünetet tartva — mit gondol, mikor találkozik ismét nagybátyjával?

— Igazán nem tudom; őszintén szólva már régebben vártam, — felelte Katalin. — Remélem, nemsokára, mert mindennél rosszabb ez a bizonytalanság.

— Ugy-e, sok pénze van? — kérdezte La Creevy kisasszony.

— Ugy hallottam, nagyon gazdag, — felelte Katalin. — Nem tudom, hogy az-e, de azt hiszem, hogy az.

— Oh, bizonyos lehet benne, hogy az, mert másképp nem volna oly mogorva, — jegyezte meg La Creevy kisasszony, kiben valami furcsa kis vegyüléke egyesült az agyafurtság-nak meg az együgyűségnek. — Az a férfi, aki olyan, mint a medve, rendszerint meglehetősen független.

— A modora mindenesetre nyers, — mondotta Katalin.

— Nyers! — kiáltotta La Creevy kisasszony — a tüskés-disznó valóságos pehelyvankos hozzá képest! Soha életemben sem találkoztam oly megrögzött öreg vademberrel.

— Azt hiszem, csak a modora olyan, — jegyezte meg Katalin bátortalanul — gondolom, hallottam is, hogy fiatal-korában valami nagy csalódás érte, vagy hogy valami nagy baj tette oly keserűvé a természetét. Fájna, ha rosszat gondolnék róla, mielőtt nem tudnám, hogy meg is érdemli.

— Hát ez nagyon helyes és illő dolog, — jegyezte meg a miniatűrfestőnő — és Isten őrizzen, hogy más felfogásra akarnám bírni. De nem tehetné-e meg anélkül, hogy megérezné, hogy valami szép kis segéllyel támogatná kegyedet meg a mamáját, ami jól esnék mindkettőjüknek, míg kegyed szerencsésen férjhez nem megy s ami aztán a mamájának szép kis vagyont jelentene? Például mi volna neki évi száz font?

— Nem tudom, hogy mi volna neki, — mondotta Katalin nagy határozottsággal — de énnekem annyi volna, hogy inkább meghalnék, semhogy elfogadnám.

— Ejnye, ejnye! — kiáltotta La Creevy kisasszony.

— Megkeserítené az életemet, ha tőle függnék, — mondotta Katalin. — Azt hiszem, inkább koldulnék, az kevésbé alázna meg.

— Hogyan! — kiátotta La Creevy kisasszony. — Ilyet mondani egy rokonáról, akire nem tür rossz megjegyzést egy idegentől, igazán, édesem, elég különös.

— Elhiszem, hogy különös, — felelte Katalin már szelidebben — sőt belátom, hogy annak kell feltűnnie. De én... de én csak azt akarom azzal mondani, hogy jobb időkből bennem maradt érzéseimmel nem bírnám elviselni, hogy másnak kegyelméből éljek, — nem úgy értem, hogy éppen az övéből, hanem hogy akárkiéből sem.

La Creevy kisasszony kedvesen, ravaszul nézett barát-nőjére, mintha kétségbevonná, hogy mégis Ralph-tól idegenkednék annyira, de látva szomorúságát, felhagyott minden további megjegyzéssel.

— Nem kívánok tőle mást, — mondotta Katalin, kinek szeméből patakzott a könny, amig beszélt — mint hogy csak annyit tegyen érdekemben, hogy ajánlásával és csakis az ajánlásával megkereshessem éppen a kenyeremet s hogy anyámmal együtt maradhassak. Az, hogy megint részünk legyen az élet örömeiben, édes bátyám szerencsájától függ; de ha nagybátyám csak annyit tesz meg értem és ha Miklós csak azt írja nekünk, hogy egészséges és jól megy dolga, igazán meg leszek elégedve.

Mikor éppen elhallgatott, halk zörej hallatszott az ellenző mögött, mely közte és az ajtó között állt s valaki kopogtatott a faburkolaton.

— Tessék bejönni, akárki legyen, — kiáltotta La Creevy kisasszony.

A kopogtató szót fogadott, egyszerűen előlépett, s nem kisebb ember tűnt a két hölgy szeme elé, mint maga Nickleby Ralph ur.

— Szolgájuk, hölgyeim, — mondotta Ralph s éles pillantást vetett előbb egyikükre, aztán másikukra. — Oly hangozan beszélgettek, hogy nem hallottak meg.

Mikor ez az üzletember valami szokatlanul gonosz szándékot rejtett a szíve mélyén, az volt a szokása, hogy egy pillanatra szemét bozontos szemöldöke alá rejtette s csak aztán leplezte le egész élességében. Ahogy ezt a szokását most is gyakorolta és igyekezett elrejtetni azt a mosolyt, mely széthúzta összeszorított vékony ajkait s összerántotta a szája körül levő gunyos vonásokat, a két leány egész határozottan úgy érezte, mintha beszélgetésüket, ha nem is egészen, de jó részében kihallgatta volna.

— A lépcsőn felfelé tartva, beszéltem ide, mert majdnem meg voltam győződve, hogy itt találalak, — mondotta Ralph, unokahugához intézve szavait s megvető pillantást vetve az arcképre. — A hugom arcképe ez, asszonyom?

— Igen, az, Nickleby ur, — mondotta La Creevy kisasszony nagyon élénk arckifejezéssel — s köztünk legyen mondva, uram, nagyon kedves kis arckép lesz belőle, bár én mondom, aki a festője vagyok.

— Ne fáradjon azzal, hogy megmutassa, asszonyom, — kiáltotta Ralph és elfordult — nincs érzékem a hasonlóságok iránt. Ugy-e bár, félig-meddig már elkészült vele?

— Oh, hogyné, — felelte La Creevy kisasszony s az ecset végét a szájában tartva, elgondolkozott. — Még két ülés, és

— Fejezze be egy üléssel, asszonyom, — mondotta Ralph. — Katalin holnaptól fogva nem ér rá, hogy ily bolondságokkal töltse az idejét. Dolgozni, asszonyom, dolgozni; dolgozunk kell. Kiadta már a lakását, asszonyom?

— Még nem tettem ki a cédulát, uram.

— Akkor tegye ki, asszonyom, mindjárt. Rokonaimnak e héten tul nem lesz szükségük rá, vagy ha szükségük lesz rá, én nem fizethetek értük. Nos, kedvesem, ha végeztél, ne vesszességük tovább az időt.

Erőltetett udvariassággal, mely még a megszokott módoránál is rosszabbul illet hozzá, Nickleby Ralph ur intett az ifju hölgynek, hogy menjen előtte, komolyan meghajolt La Creevy kisasszony előtt, behuzta maga után az ajtót és követte hugát a felső emeletre, hol Nicklebyné asszony tiszteletének sürü biztosításával köszöntötte. De Ralph kissé kurtán fojtotta bele a szót, türelmetlenül legyintett a kezével és látogatásának céljára tért át.

— Találtam helyet a leányának, asszonyom, — mondotta Ralph.

— Értem, — felelte Nicklebyné. — Be kell vallanom, hogy ez az, amit öntől reméltem. Bizonyos lehets benne, mondtam Katalinnak csak tegnap is a reggelinél, hogy nagybátyád most, mikor szívesen gondoskodott Miklósról, nem hagy el bennünket sem, míg legalább ugyanannyit nem tesz éretted is. Amennyire emlékszem, pontosan így mondtam neki. De édes Katinkám, miért nem köszönöd meg a...

— Engedje, hogy tovább mondjam, asszonyom, ha kérem szabad, — mondotta Ralph, megakasztva sógornőjét a szóáradatában.

— Katinkám, drágám, engedd, hogy a bácsid folytathassa, — mondotta Nicklebyné.

— Magam is csak azt szeretném, anyám, — felelte Katalin.

— Helyes, édesem, ha magad is azt szeretnéd, legjobban teszed, ha engeded nagybátyádnak megmondani, amit közölni akar velünk s nem vágsz a szavába, — jegyezte

még Nicklebyné sürű fejbólintások közben ráncolva a homlokát. — Bácsidnak nagyon drága az ideje, édesem; és bármennyire kívánnád is, — és természetes, hogy kívánnod kell, mint ahogy természetesen kívánnia kell minden szerető rokonnak, aki oly ritkán látta még nagybácsidat, mint mi, — hogy meghosszabbítsa nálunk való tartózkodásának örömét, nekünk mégis kötelességünk félretenni minden önzést és szem előtt tartani a Cityben való elfoglaltságának fontosságát.

— Nagyon le vagyok kötelezve önnek, asszonyom, — felelte Ralph alig észrevehetően gunyos mosollyal. — Az üzleti szokásoknak ebben a családban való nagy hiánya, úgy látszik, nagy szófecsérléssel tölti az időt, mielőtt az üzleti dolog sorra kerülne, ha ugyan egyáltalában figyelmet szoktak volna vetni az effélére.

— Tartok tőle, hogy csakugyan úgy van, — felelte Nicklebyné nagyot sóhajtva. — A szegény öccse...

— Az én szegény öcsémnek, asszonyom, — vágott a szavába Ralph élesen — fogalma sem volt arról, hogy mi az üzlet. Sőt azt kell hinnem, hogy nem volt tisztában e szó pusztá értelmével sem.

— Tartok tőle, hogy úgy volt, — mondotta Nicklebyné, szeméhez nyomva a zsebkendőjét. — Ha én nem lettem volna, nem tudom, mi is lett volna belőle.

Mily különös istenteremtései vagyunk mi emberek! Az a kis családok, melyet első találkozásuk alkalmával Ralph oly ügyesen vetett eléje, még mindig ott volt a horgon. Minden kis nélkülözés vagy kellemetlenség alkalmával, mely ama huszonnégy óra leforgása óta előfordult s helyzetének megváltozott és szűkösebb voltára emlékeztette, incselkedő látományszerűen tűnt Nicklebyné szemei elé az az ezer fontnyi hozomány, míg végre elhitette magával, hogy megboldoguit urának minden hitelezői közt ő volt az, aki a legrosszabbul járt s akit leginkább lehet sajnálni. Pedig hát sok-sok éven át szerette gyengéden az urát s nem volt benne több önzés, mint amennyi a halandó emberek osztályrésze szokott lenni. Ilyen izgató hatása van a váratlan elszegényülésnek. Egy valamirevaló évjáradék egy csapással a régi ösvényre terelte volna vissza gondolatait.

— A panaszkodás nem sokat ér, asszonyom, — mondotta Ralph. — Minden hiábavaló igyekezet közt az a leghiábavalóbb, mikor könnyet küldenek ki, hogy keresse meg az elmúlt napot.

— Nagyon igaz, — zokogta Nicklebyné — nagyon is igaz.

— Minthogy oly nagyon megérezte, asszonyom, a sa-

ját erszényén és a saját személyén, hogy mi az, mikor nem gondolnak eléggé az üzleti dolgokra, — mondotta Ralph — bizonyos vagyok benne, hogy bevési gyermekeinek elméjébe, hogy mily szükséges jó korán hozzászokniok.

— Mindenesetre szükséges, hogy gondom legyen rá, — felelte Nicklebyné. — Szomorú tapasztalások, sógor, mondhatom, hogy szomorú tapasztalások... Katinkám, édesem, el ne felejtse bevenni ezt a legközelebbi leveledbe, melyet Miklósnak irsz, vagy juttasd eszembe, ha majd én írok neki.

Ralph néhány pillanatig hallgatott s mikor látta, hogy az anya most már meglehetősen biztosan az ő pártján lesz, ha leányának ellenvetései volnának az indítványa ellen, így folytatta mondanivalóját:

— Az az állás, melyet befolyással szereztem, asszonyom, egy... szóval egy női szabó- és divatárúüzletben van.

— Divatárúüzletben! — kiáltotta Nicklebyné.

— Egy női szabónőnél és divatárusnőnél, asszonyom, — felelte Ralph. — Nem szükséges, hogy eszébe juttassam önnek, asszonyom, aki a mindennapi élet dolgait annyira ismeri, hogy a női szabók Londonban akárhányszor jelentékeny vagyont gyűjtenek, fogatot tartanak s gazdag, tekintélyes úri hölgy lesz belőlük.

Az első gondolatok, melyeket e szavak, hogy „női szabó és divatárus” keltettek Nicklebyné elméjében, bizonyos fűzfavesszőből font és fekete viaszkosvászonral bevont kosáráruval voltak összefüggésben, minőket emlékezete szerint látott néha az utcán; de ahogy Ralph tovább beszélt, e gondolatok eltűntek s a nyugati városrészben levő szép házak, csinos magánfogatok s a bankokban vezetett folyószámlák látománnyai foglalták el helyüket, amely képzetek oly gyorsasággal váltották fel egymást, hogy alighogy Ralph elhallgatott, máris bólintott a fejével s így szólt: — Nagyon is úgy van! — és látszott rajta, hogy teljesen meg van nyugtatva.

— Nagyon igaz, amit a nagybácsid mond, édes Katinkám, — mondotta Nicklebyné. — Emlékszem még, mikor szegény papáddal esküvőm után a városba jöttünk, hogy egy fiatal hölgy fehérrel és zölddel szegélyezett és zöld perzsa selyemmel bélelt kerti kalapot hozott haza és saját fogatán robogott a házunk kapuja elé; hát igaz, nem vagyok egész bizonyos benne, hogy saját fogata volt-e, vagy bérkocsi-e, de tény, hogy a ló, mikor vissza akart fordulni, élettelenül rogyott össze s hogy szegény apádtól hallottam aztán, hogy már két hete nem kapott rendes abrakot.

Ez a kis emlékezés, mely oly meggyőző érvet szolgáltatott a divatárusnők jó módja mellett, minden nagyobb tet-

széсныйлв́анítás nélkül hangzott el; mert Katalin az elbeszélés közben lehorgasztotta fejét, Ralph pedig a legnagyobb türelmetlenség félreérthetetlen jeleit mutatta. — A hölgyet, — mondotta Ralph, gyorsan a szavába vágva — Mantalinnak, Mantalinné asszonynak hívják. Ismerem. A Cavendish Square közelében lakik. Ha leánya hajlandó pályázni erre az állásra, mindjárt odakisérhetem.

— Nincs mit felelned a bácsidnak? — kérdezte Nicklebyné.

— Nagyon is sok, — felelte Katalin — de nem most. Inkább akkor szeretnék beszélni vele, mikor egyedül leszünk. Kevésbé rablom az idejét, ha akkor mondom neki köszönetet és akkor mondom el neki azt, ami a szivemen fekszik, mikor már az utcán leszünk.

Igy szólva, Katalin kisietett, hogy elrejtse belső megindultságának nyomait, melyek végig patakzottak arcán s felkészüljön a közös sétára. Nicklebyné eközben azzal szórakoztatta sógorát, hogy sok könnyhullatás közben pontos felvilágosítással szolgált neki egy rózsafazongora méreteiről, amely jobblétének napjaiban szobájában állott, és részletes leírást adott nyolc csavart lábú és kiválóan finom székéről, melyeknek zöld színes vászon áthuzata szakasztottan olyan volt, mint az ablakon levő függönyök s melyeknek darabja két fontba és tizenöt shillingbe került, de az árverésen majdnem ingyen keltek el.

Az elmúlt időknek ezeket az emlékezéseit végre Katalin szakította félbe azzal, hogy már utcai ruhába öltözve ismét megjelent. Amikor aztán Ralph, ki az egész idő alatt dult-fult és patvarkodott, minden idővesztéség és hosszabb komplementumok nélkül sietett, hogy minél előbb az utcán legyen vele.

— Ugy, — mondotta, karonfogva az unokahugát — most pedig lépj ki, amennyire csak bírsz, akkor belejössz abba a tempóba, amellyel reggelenként majd a munkahelyedre kell sietned. — Így szólva, gyors léptekkel indult el a Cavendish Square felé.

— Nagyon le vagyok kötelezve, bácsi, — mondotta az ifjú hölgy, mikor már jó ideig szólanul haladtak egymás mellett — nagyon.

— Örömmel hallom, — mondotta Ralph. — Remélem, meg fogod tenni kötelességedet.

— Rajta leszek, hogy megtehessem, bácsi, — felelte Katalin — igazán majd...

— Ne sirj már, — mordult rá Ralph — gyűlölöm a sirást.

— Tudom, hogy ostobaság, bácsi, — mondotta a szégyén Katalin.

— Az bizony, — felelte Ralph és elhallgattatta — azonkívül pedig nagy finnyásság. Nem akarok többé olyat hallani.

Valószínű, hogy nem ez a legjobb módja, felszárítani egy érzékenylelkű fiatal nő könnyeit, ki először készül hideglelkű és részvétlen idegenek közt új életpályát kezdeni; de azért nem tévesztette el hatását. Katalin mélyen elpirult, néhány pillanatig sebesebben szedte a lélekzetet, aztán annál szilárdabb és elszántabb léptekkel ment tovább útján.

Furcsa ellentét volt, ahogy a bátortalan falusi leány félénken ment át az embersokasság közt, mely erre-arra sietett az utcákon, visszahúzódva az embertorlódástól, hogy annál szorosabban kapaszkodjék Ralph karjába, mintha attól tartana, hogy elveszti a sokadalomban; s ahogy a keményvonású rideg üzletember bosszusan haladt útján, könnyökével háritva el magától a tovasiető embereket s néhanéha mogorván viszonozta a köszöntését egy-egy ismerősének, ki csodálkozó pillantással nézett vissza csinos kísérsjére és csodálkozni látszott az egymáshoz nem illő emberpár láttára. De még furcsább lett volna az az ellentét, ha olvasni lehetett volna abban a két szivben, mely egymás mellett dobogott; ha leplezetlenül láthatták volna az egyiknek szende ártatlanságát s a másiknak nyers romlottságát, ha gyönyörködhetek volna a bájos leány gyanutlan gondolataiban és ugyanakkor megütközhettek volna azon, hogy a koros ember tervei és számításai közt nem fedeznek fel egyetlen egy szót, vagy gondolatot, mely a halál, vagy a sir képzete körül forog. Pedig úgy volt; és még különösebb — pedig mindennapi a történet, — hogy az a meleg ifju sziv ezer gondban és aggodalomban vonaglott, míg az öreg világfi szive feltartóztathatatlanul rozsdásodott tovább a rekesztékében s csak úgy dobogott, mint a mesterségesen összeszerkesztett óramű, mely idegen a remény, a félelem, a szeretet vagy a gond minden érzelmétől.

— Bácsi, — mondotta Katalin, mikor úgy gyanította, hogy közelednek már utjuk céljához — kérdezniem kell valamit öntől. Otthon fogok-e lakni?

— Otthon? — mondotta Ralph — hol van az?

— Ugy értem, hogy az anyámmal, az özvegy anyámmal, — mondotta Katalin nyomatékosan.

— Minden valószínű feltevés szerint itt fogsz lakni, — felelte Ralph — mert itt kapod az ebédet és itt leszel reggeltől estig, vagy alkalomadtán talán másnap reggelig is.

— De ugy értem, hogy éjszaka, — mondotta Katalin. —

Nem hagyhatom el az anyámat, bácsi. Kell, hogy legyen valami hely, melyet az otthonomnak mondhatok; akárhol van is, tudja, és akármily egyszerű.

— Akármily egyszerű! — mondotta Ralph és türelmetlenségében, melyet e szavak szitottak fel benne, még inkább gyorsította lépteit. — Azt akarod mondani, hogy olyan lesz. Akármilyen egyszerű! Megbolondult ez a leány?

— Nem úgy akartam mondani, csak úgy csuszott ki az ajkamon, — kérlelte Katalin.

— Remélem is, — mondotta Ralph.

— De amit kérdeztem, bácsi, még nem felelt rá.

— No hát volt már előre gondom valami affélére, — mondotta Ralph — s ámbár, jegyezd meg, nagyon komoly kifogásom van ellene, mégis volt gondom rá. Házon kívül lakó munkásnak ajánlottalak be; eszerint minden este hazamehetsz abba a lakásba, mely „akármilyen“ egyszerű lesz.

Ez a kijelentés mégis vigasztaló volt. Katalin áradozva mondott köszönetet nagybátyja figyelmes gondoskodásáért, amit aztán Ralph úgy vett tudomásul, mintha meg is érdekelte volna, s így érték minden további beszélgetés nélkül a női szabó házához, melynek kapuja fölött ott diszelgett egy nagy tábla madame Mantalini nevével és foglalkozásával s melynek emeletére szép lépcsőfeljárat vezetett. Volt a házban egy utcai bolt is, de az egy rózsaoaljakereskedőnek volt bérbeadva. Madame Mantalini szalonjai az első emeleten voltak, amire azzal hívták fel az előkelőbb körök figyelmét, hogy néha-néha egy-egy kiválóan szép s a legújabb divatnak megfelelő kalapot meg néhány különböző izlés szerint készült drága öltözetet tettek ki az izléssel függönyözött ablakokba.

Libériás szolga nyitott nekik ajtót és Ralphnak arra a kérdésére, hogy otthon van-e Mantalini asszony, egy előcsarnokon meg egy tágas lépcsőfeljáraton felvezette őket az előkelő üzlethelyiségbe, mely két nagy fogadóteremből állt s a pompás öltözetek és kelmék szokatlanul dus választékát tárta az érkezők szemé elé, egy részüket állványokon, más részüket hanyagul a kanapéra vetve, míg másokat a szőnyegen helyezve el szanaszét, vagy az álló tükörre aggatva, vagy másképen osztva szét a dus butorzaton, mellyel zsufolva volt a két helyiség.

Itt jóval tovább vártak, semmint kedvére volt Nickleby Ralph urnak, ki roppant egykedvűséggel nézte a körülötte levő tarka semmiségeket s végre már azon a ponton állt, hogy megrántja a csengőt, mikor egyszerre bedugta fejét az ajtón egy ur, de mikor észrevette, hogy vannak a szalonban, sietve vissza is kapta.

— Halló! Hé! — kiáltotta Ralph — ki van itt?

Ralph hangjának hallatára az a fej ismét előtűnt s a fehér fogak hosszú rendjét mutatva meg szájában, szenvelgő hangon szólalt meg: — Fékomadta! Csak nem Nickleby? Oh, fékomadta! — Könnyitve lelkén ezzel a felkiáltással, a gentleman belépett és melegen rázta meg Nickleby Ralph kezét. Pompás pongyolakabát volt rajta, hasonló mintájú mellénnyel és török bugyogóval, piros selyem nyakkendővel és ragyogó zöld papuccsal, s roppantul hosszú óralánc volt átkötte a derekán. Azonkívül pedig pofaszakállat és bajuszt viselt, mindkettőt feketére festve és pazarul kisütögetve.

— Fékomadta, csak nem akarja azt mondani, hogy engem keres? — mondotta az uriember és megveregette Ralph vállát.

— Még nem, — mondotta Ralph gunnyal.

— Ha! Ha! fékomteremtette, — kiáltotta az uriember; de mikor körbe fordult a sarkán, hogy annál nagyobb előkelőséggel kacaghasson, észrevette Nickleby Katalint, aki egészen közel állt hozzá.

— A hugom, — mondotta Ralph.

— Emlékszem már, — mondotta az uriember és mutatóujjának büttykével, mintegy megfenyítve magát a feledékenységért, az orra hegyére ütött. — Fékomadta, emlékszem már, hogy miért jön ide. Jöjjön csak, Nickleby; lesz szíves utánam jönni, édesem? Ha! Ha! mind utánam járnak, Nickleby; mindig is úgy volt, mindig.

Szabad folyvást engedve ilyképen tréfás képzeletének, az uriember felvezette őket egy másodikeleti fogadószobába, mely alig volt kisebb előkelőséggel berendezve, mint az alatta levő lakosztály s hol egy ezüst kávéskanna, egy tojáshéj, meg egy piszkos porcellán-csésze arra vallott, hogy az ur éppen az imént költötte el reggelijét.

— Foglалjon helyet, édesem, — mondotta az illető ur, előbb zavarba ejtve Nickleby kisasszonyt a bámész pillantásaival, aztán nagy lelki gyönyörűséggel vigyorogva ezen a hőstettén. — Az embernek kifogy a lélekzete, míg ebbe az átkozott magas szobába ér. Ezek a pokoli, majdnem égig érő lakások; tartok tőle, hogy kénytelen leszek elköltözni innen, Nickleby.

— Mindenesetre azt ajánlanám, — felelte Ralph és kesernyésen nézett körül.

— De micsoda átkozottul furcsa legény maga, Nickleby, — mondotta amaz — fékomadta, a legátkozottabb, legkeményebb koponyájú, legfurcsább kedvű öreg arany- és ezüst-pénzverő, aki valaha a világon élt.

Ilyképen kedveskedve Ralph ural, a gentleman meghuzta a csengő zsinórját és míg valaki be nem jött, Nickleby

kisasszonyra bámésködött; csak akkor hagyott fel ezzel a szórakozásával, mikor megparancsolhatta a szolgának, hogy hívja be azonnal urnőjét, mire aztán megint szemét meresztgette Katalinra s nem is hagyott fel addig ezzel a szórakozásával, míg Mantalini asszony be nem lépett a szobába.

A női szabónő igen fürge, elegánsan öltözött és meglehetősen csinos teremtés volt, de korra jóval idősebb, mint a török bugyogós ur, akihez körülbelül hat hónappal azelőtt ment feleségül. A ház urát tulajdonképen Muntle urnak hívták; de nevét némi kis szabadsággal Mantalinira változtatta át, mert a hölgy joggal tette fel, hogy az angol név komoly ártalmára válhatnék az üzletnek. Mantalini ur a szakállára házasodott, amely személyes tulajdonából már azelőtt is évekig élt tűrhető módon s melyet nemrég kitartó ápolással még bajusszal toldott meg, mely aztán teljesen biztosította számára a kényelmes függetlenséget; mert az üzlet teendőiben való részesedése ezidőszereint abból állt, hogy költötte a pénzt s alkalomadtán, mikor szükében voltak ennek a fizetési eszköznek, kocsira ülve, Nickleby Ralph urhoz vitette magát, hogy kellő kamat ellenében pénzre váltsa a cég követeléseit.

— Életem, — mondotta Mantalini ur — micsoda átkozottul pokoli örökkévalóságig maradtál el?

— De, szerelmem, hiszen azt sem tudtam, hogy Nickleby ur itt van, — mondotta madame Mantalini.

— Akkor micsoda kétszeresen átkozott, ördögadta fickó az a szolga, lelkecském, — erősködött Mantalini ur.

— Édesem, — mondotta madame — csakis te vagy a hibás benne.

— Én vagyok a hibás, szívem gyönyörűsége?

— Mindenesetre te, — felelte a hölgy. — Mit várhatsz, drágám, ha sohasem utasítod rendre azt az embert?

— Utasítsam rendre, lelkem gyönyörűsége?

— Hogyne, nagyon szükséges volna, hogy beszélj velem, még pedig alaposan, — mondotta madame duzzogva.

— No, ne emészd magad, — mondotta Mantalini ur — addig verem a lovaglókorbáccsommal, míg veszettül feljajdul.

Megtéve ezt az ígéretet, Mantalini ur megcsókolta Mantalininé asszonyt, s mikor ezt végbevitte, Mantalininé asszony játszi enyelgéssel megfogta Mantalini ur fülét, amire aztán kegyesen rátértek az üzletre.

— Nos, asszonyom, — mondotta Ralph, ki oly gunnyal nézte végig mindezt, minőt ritka ember tud kifejezni pillanásaival — ez itt az unokahugom.

— Rendben van, Nickleby ur, — felelte madame Man-

talíni s tetőtől talpig, aztán a sorrendet megfordítva is szemügyre vette Katalint. — Beszél-e franciául, gyermekem?

— Beszélek, asszonyom, — felelte Katalin s nem mert felpillantani, mert érezte, hogy az az undok pongyolaruhás ember nem veszi le róla a szemét.

— Mint egy született francia? — kérdezte az urnő férje.

Nicklebyné kisasszony nem felelt erre a kérdésre, hanem hátat fordított a kérdezőnek, mintha arra készülne felelni, amit majd a felesége kérdez tőle.

— Husz fiatal nőt foglalkoztatunk állandóan az intézetünkben, — mondotta madame.

— Igenis, asszonyom, — felelte Katalin bátortalanul.

— Ugy van, és van köztük egynéhány átkozottul csinos, — mondotta a ház ura.

— Mantalini! — kiáltott reá a felesége fenyegető hangon.

— Szivem bálványa! — mondotta Mantalini.

— Azt akarod, hogy megszakadjon a szivem?

— Még huszezer világért sem, mely... mely csupa kicsiny ballerínával volna tele, — felelte Mantalini költői lendülettel.

— De mégis megteszed, ha ily hangon folytatod, — mondotta a felesége. — Miket gondolhat Nickleby ur, ha ily beszédet hall tőled?

— Oh, semmit, asszonyom, semmit, — felelte Ralph. — Ismerem szeretetreméltó természetét s ismerem a kegyedét is; az efféle apró megjegyzések csak zamatosabbá teszik mindennapi érintkezéseiket, szerelmi civódások, melyek megédesítik remélhetőleg sokáig tartó családi örömeiket; ennyi az egész.

Ha fel lehetne tenni, hogy egy vaskapu összevész a sarokvasaival és szilárdul elhatározza magában, hogy csak megátalkodott lassúsággal nyílik ki s ilyképen porrá morzsolja őket, bizonyára kellemesebb hangot adna e művelet közben, mint az a nyers és keserű hang volt, mellyel Ralph mondotta ki ezeket a szavakat. Még Mantalini ur is megérezte hatásukat és ijedten fordulva hátra, így kiáltott:

— Micsoda vészettül kellemetlen károkozás!

— Kérem, ne törődjék azzal, amit Mantalini ur mond, — jegyezte meg, Nickleby kisasszonyhoz fordulva, Mantalininé.

— Nem is, asszonyom, — mondotta Katalin nyugodt megvetéssel.

— Mantalini ur nem tud egyáltalában semmit a fiatal leányokról, — folytatta madame a férjére nézve, de Katalin-

hoz intézve szavait. — Ha látta is egynémelyiket, csak az utcán találkozhatott velük, mikor a munkába jöttek, vagy munkájuk után elmentek innen, nem pedig itt. Nem fordult meg soha még a szobában sem. Nem engedem. Melyek voltak eddig a szokott munkaórái?

— Eddig egyáltalában nem voltam szokva semmi munkához, asszonyom, — felelte Katalin halkán.

— Amiért aztán majd annál jobban dolgozik, — vágott közbe Ralph, hogy meg ne nehezítse az alku ez a vallomás.

— Remélem is, — felelte Mantalininé — a munkaidő nálunk kilenctől kilencig tart, külön munkával, ha nagyon sok a megrendelés, de azért külön túlóradíjat fizetünk.

Katalin meghajtotta fejét, jelezve, hogy hallotta és meg van elégedve vele.

— Élelmet, — folytatta madame Mantalini — vagyis ebédet és teát itt kap nálunk. A bére, azt hiszem, öt—hét shilling lesz hetenkint; de ebben a tekintetben nem mondhatok bizonyosat, míg nem látom, mit tud.

Katalin újra meghajtotta fejét.

— Ha kész idejönni, — mondotta madame Mantalini — legjobb, ha hétfőn reggel kezdi pontosan kilenc órakor és Knag kisasszony, a munkavezetőnő, majd megkapja tőlem az utasítást, hogy kezdetben valami könnyű munkával próbálja ki. Van még valami megjegyzése, Nickleby ur?

— Egyáltalában nincs, asszonyom, — felelte Ralph és felállt.

— Akkor, azt hiszem, végeztünk, — mondotta a hölgy. Eljutva ehhez a következtetéshez, az ajtóra nézett, mintha vissza akarna vonulni, de aztán mégis habozott, mintha nem szívesen bizná Mantalini urra azt a tisztességet, hogy egymaga kísérje le őket a lépcsőn. Ralph ur kisegítette zavarából olyképen, hogy pillanatig sem késve, elbucsuzott, amikor is madame Mantalini nagyon kedvesen tudakolta, hogy miért nem látogatja meg őket soha, Mantalini ur pedig, ahogy lekísérte őket, nagy szőbősséggel szidta a lépcsőt, remélve, hogy Katalin arra mégis majd hátranéz — ám ez a remény arra volt kárhoztatva, hogy ne teljesüljön be.

— Így ni! — mondotta Ralph, mikor kiléptek az utcára — most már gondoskodva van rólad.

Katalin újra hálálkodni akart, de Ralph elhallgattatta.

— Arra gondoltam, — így szólt — hogy anyádat a környék valami szép táján helyezem el (ajánlási joga volt a Cornwall grófság határán levő egynéhány szegényházban, ami nem egyszer fordult meg a fejében), de minthogy együtt akartok maradni, kénytelen leszek valami mást tenni érdekében. Van valamelyes pénze?

— Nagyon kevés.

— Sokáig be lehet érni a kevéssel is, ha takarékosan bának vele, — mondotta Ralph. — Legyen rajta, hogy minél tovább tartson, mert hiszen házbért nem fizet. Szombaton, ugyebár, kiköltöztök a lakástokból?

— Bácsi úgy mondotta.

— Ugy van; van egy üres házam, melyben elhelyezhetlek benneteket, míg ki nem veszik, aztán, ha nem fordul másképp, talán akad egy másik, mely szintén az enyém. Ott fogtok lakni.

— Messze van ide, uram? — kérdezte Katalin.

— Meglehetősen, — mondotta Ralph — a városnak egy másik negyedében, a keleti végen; de szombaton délután öt órákor majd elküldöm hozzátok az őröket, hogy elvezessen oda benneteket. Isten áldjon. Ismered az utat? Egyenesen arra.

Hidegen kezét nyujtva, Ralph magára hagyta a Regent Street elején s mikor befordult egy mellékutcába, gondolatai már a pénzkeresés különböző tervein jártak. Katalin busan tartott hazafelé a Strandon levő lakásukra.

XI. FEJEZET.

Noggs Newman beköltözteti Nicklebynét és Nickleby kisasszonyt a citybeli új lakásukba.

Nickleby kisasszony gondolatai, mikor hazafelé irányította lépteit, megfelelték annak a kétségbeesésnek, melyet a reggeli események eléggé felébreszthettek benne. Bácsijának viselkedése nem volt abból a fajtából való, mely alkalmas lett volna eloszlatni azokat a kétségeket és aggodalmakat, melyek elindulásakor vehettek erőt rajta s épp oly kevéssé volt biztató az a benyomás, melyet madame Mantalini intézetében szerzett. Ennek következtében csak sok szomorú sejtelemmel és aggodással s nehéz szívvél nézhette a jövőt, mellyel új életpályája biztatta.

Anyjának vigasztaló szavai, ha alkalmasak lettek volna, hogy kedvezőbb, irigylésreemléltőbb lelki állapotba helyezték, mindenesetre bőségesen álltak evégből rendelkezésére. A jó hölgy aközben, hogy Katalint hazavárta, két hebizonyított esetet forgatott elméjében, amelyek azt bizonyították, hogy két divatárusnő jelentékeny vagyonra tett szert, csak éppen arra nem emlékezhetett teljes világossággal, hogy megfelelő tőkével alapították-e ezek üzletüket, vagy hogy elég szerencsések voltak-e, hogy jól mentek férjhez. Mindenesetre, mint éles logikával megjegyezte, lehetett valami fiatal teremtés, aki minden

anyagi előfeltétel nélkül vagyont szerzett ebben az üzletágban s ha ez igaz, miért ne járhatott volna ugyanoly szerencsével Katalin is? La Creevy kisasszony, aki szintén részt vett a kis családi tanácskozásban, megkockáztatott ugyan némi kétségeket abban a tekintetben, hogy az emberélet megszokott határára belül Nickleby kisasszony is eljuthatna ehhez a boldogító eredményhez, de a jó hölgy elejét vágta minden efféle feltevésnek azzal a kijelentéssel, hogy ebben a tekintetben bizonyos előérzete, amolyan „meglátása” van, amivel már a megboldogult Nickleby ur életében is végét szokta vetni minden vitatkozásnak s tiz eset közül kilenc és háromnegyed esetben helytelen irányban szokta meghozni döntését.

— Félek, hogy egészségtelen foglalkozás, — mondotta La Creevy kisasszony. — Eszembe jut, hogy három fiatal divatárus leány ült nekem, mikor festeni kezdettem s még nagyon jól emlékszem, hogy valamennyien nagyon sápadtak és beteges színűek voltak.

— Óh, nem általános szabály az, egyáltalában nem, — jegyezte meg Nicklebyné; — mert oly tisztán emlékszem, mintha tegnap történt volna, hogy egy leánynak, kit különösen beajánlottak, hogy skarlátpiros köpönyeget rendeljek nála, mikoriban a skarlátpiros köpönyegek divatban voltak, nagyon piros volt az arca, igazán nagyon piros.

— Talán ivott, — találgatta La Creevy kisasszony.

— Nem tudom, hogy' lehetett, — felelte Nicklebyné — de annyit tudok, hogy nagyon piros volt az arca, így hát az, amit kegyed mond, nem bizonyít sokat.

Ilyen s ugyanily meggyőző bizonyítékokkal szállt szembe az érdemes matróna minden legkisebb ellenvetéssel, mellyel ma reggeli új tervét igyekeztek lerontani. Boldog Nicklebyné! Elég volt, ha a terv csak ujszerű volt, s lelkében már oly fényes és aranyos színben tünt fel, mint valami ragyogó játékszer. Mikor ezt a pontot is elintézték, Katalin közölte bácsijának azt a kívánságát, mely az üres házra vonatkozott, amibe Nicklebyné asszony nem kisebb készséggel egyezett bele, azt a jellemző megjegyzést téve, hogy a szép estéken igen kellemes szórakozás volna neki, ha a nyugati városrészbe sétálhatna át a leányáért. Amikor is nem kisebb sajtószerepességgel megfeledezett arról, hogy az évek majdnem minden hetében fordulnak elő olyan dolgok, mint eszem az esős estakonyatok.

— Sajnálni fogom, igazán nagyon fogom sajnálni, hogy meg kell öntől válnom, kedves barátóm, — mondotta Katalin, kire nagyon mély benyomást tett a szegény miniatűr-festő jólelkűsége.

— No, azért mégsem szabadul tőlem oly könnyen, — felelte La Creevy kisasszony, tőle telhető vidámsággal. —

Elég gyakran meglátogatom majd s érdeklődni fogok, hogyan boldogul; és ha nem dobog szív egész Londonban és az egész nagy világban, mely érdeklődik sorsa iránt, mégis lesz egy magányos kicsiny nő, ki éjjel-nappal fog imádkozni kegyedért.

Igy szólva, a szegény teremtés, kiben elég nagy szív dobogott arra, hogy megfeleljen Gog, London védőszelleme számára, de még mindig elég nagy maradt Magog számára is, leült a szoba egyik sarkába és, mint ő maga mondotta, „amugy Isten igazában“ kisírta magát; de előbb oly különös arcokat vágott, melyek gazdaggá tették volna, ha képes lett volna őket elefántcsontlapra vagy vászonra rögzíteni.

De semmi sirás, beszéd, reménykedés vagy rettegés nem odázhatta el azt a fenyegető szombat délutánt s nem tartóztathatta fel Noggs Newmant sem. Mert az említett ur, pontosan a mondott időben, cammogva megérkezett a ház kapujához és erős pálinkás lehelletet küldve előre a kulcslyukon, pontosan abban az időben, mikor a közeli toronyórák, mintha az időre nézve összebeszéltek volna egymással, ötöt ütöttek. Newman bevárta az utolsó óraütést, aztán bekopogtatott.

— Nickleby Ralph urtól, — mondotta Newman, tőle telhető rövidséggel adva elő az üzenetet, mikor felérkezett.

— Tüstént készen leszünk, — felelte Katalin. — A hol-mink nem sok, de tartok tőle, hogy kocsira lesz szükségünk.

— Majd hozok egyet, — mondotta Newman.

— Kérem, ne fáradjon vele, — mondotta Nicklebyné.

— De akarok, — mondotta Newman.

— Nem engedhetem, hogy efféleire gondoljon, — mondotta Nicklebyné.

— Nem változtathat rajta, — mondotta Newman.

— Nem változtathatok?

— Nem; már akkor gondoltam reá, mikor idejöttem; de még nem fogadtam meg, mert azt gondoltam, hogy talán még nem végeztek. Sok mindenre gondolok én. Senki sem akadályozhat abban.

— No, igen, értem önt, Noggs ur, — mondotta Nicklebyné. — Gondolataink természetesen szabadok. Világos, hogy mindenki azt gondolja, amit akar.

— Nem tehetné meg, ha némely ember kívánsága szerint cselekednék, — dünnyögte Newman.

— Hát abban igaza van, Noggs ur, — felelte Nicklebyné. — Persze, némelyek már olyanok. Hogy van a főnöke?

Newman sokat jelentő pillantást vetett Katalinra s nagyon megnyomta válaszában azt a szavát, hogy Nickleby Ralph ur jól van és szeretetét küldi.

— Oh, nagyon jól tudom és nagyon le vagyunk neki kötelezve érte, — jegyezte meg Nicklebyné.

— Nagyon, — mondotta Newman. — Majd megmondom neki.

Nem volt könnyű dolog fel nem ismerni Noggs Newmant, mikor az ember egyszer már látta valahol, s mikor Katalin, különös lényétől megragadtatva (mely azonban ez alkalommal, beszédének minden szaggatottsága és esetlen volta mellett, nem volt bizonyos tisztességtudás és gyengédség nélkül), jobban szemügyre vette, eszébe jutott, hogy valamikor már látta egy pillanatra ezt a különös alakot.

— Bocsásson meg a kíváncsiságomért, — mondotta — de nem láttam-e a gyorskocsi közelében akkor reggel, mikor bátyám Yorkshirebe utazott?

Newman sokatmondó pillantást vetett Katalinra s minden pirulás nélkül felelte, hogy nem.

— Nem! — kiáltotta Katalin. — Pedig határozottan mertem volna állítani.

— Helytelen dolgot állított volna, — felelte Newman. — Három hét óta most tettem ki először a lábam az utcára. Köszvényes voltam.

Newman nagyon, nagyon messze volt attól, hogy köszvényesnek nézhessék s Katalinnak is azt kellett gondolnia. De beszélgetésüket félbeszakította Nicklebyné azzal, hogy mindenáron betette az ajtót, hogy Noggs ur valamiképen meg ne hüljön, továbbá pedig, semmi ellenkezést nem tűrve, a cselédleányt küldötte kocsáért, mert attól tartott, hogy a köszvény újabb rohamának teszi ki Noggs urat. Newman kénytelen volt mindkét esetben engedni. Nemsokára azután a kocsi előállt és sok, sok fájdalmas bucsuzkodás és La Creevy kisasszonynak a gyalogjárón való sok, sok ide-oda-futkosása után, miközben a sárga turbán kellemetlen érintkezésbe jutott különböző járókelőkkel, elindult (tudniillik a kocsi, nem pedig a turbán) s benne a két hölgy és pogygyászai, Newman pedig, Nicklebyné asszony minden szabadkozása ellenére, hogy az lesz a halála — a kocsis mellé ült ki a bakra.

A City felé tartottak s a folyómenti utra tértek. Végre hosszú és lassu menet után — mert az utcákon éppen nagyon megtorlódtak a különböző kocsik — megálltak a Thames Streeten egy nagy, öreg és piszkosfalu ház előtt, melynek kapuja és ablakai úgy be voltak mocskolódva a reá-

freccsent sártól, hogy az ember azt hitte volna, hogy évek óta nem laknak már benne.

Newman kinyitotta az elhagyott ház kapuját egy kulccsal, melyet a kalapjából szedett elő, — mert melleleg szólva, zsebeinek romladozott állapotára való tekintettel abban tartott mindent s abban tartotta volna minden valószínűség szerint a pénzét is, ha lett volna — s minekutána elbocsátották a kocsit, megmutatta az utat a ház belseje felé.

Mondhatom, ódon, rideg és fekete volt az a ház és sivárak és sötétek voltak a szobák, melyekben valamikor élet és vállalkozókedv lakozott.

A ház mögött a Temzére nyíló kikötőhely látszott. Egy üres kutyaoíl, néhány állati csontdarab, vasabroncsok és régi hordódongák heverték szanaszét, de élőknek nem volt nyoma sehol. A hideg, néma pusztulás képe látszott mindeütt.

— Ez a ház lehangolja és megdermeszti az embert, — mondotta Katalin — s olyan, mintha átok volna rajta. Ha babonás volnék, majdnem azt hinném, hogy valami szörnyű büntényt követtek el valamikor a vén falai közt s azóta nem járt e helyen senki. Mily sötét és mogorva itt minden!

— Szent Isten, gyermekem, — felelte Nicklebyné — ne mondj ilyeneket, mert még halálra rémítesz.

— Csak a bolond képzelgésem az egész, anyám, — mondotta Katalin és mosolyt erőltetett magára.

— Akkor hát, édesem, jobb volna, ha megtartanád magadnak a képzelgésedet és nem keltenéd fel az én bolondos képzelgésemet is, hogy így ketten legyenek együtt, — felelte Nicklebyné. — Miért nem gondoltál minderre már előbb? Oly meggondolatlan vagy... Megkérhettük volna La Creevy kisasszonyt, hogy kísérjen el bennünket idáig, vagy kölcsön kérhettünk volna egy kutyát, vagy tehettünk volna ezer mást. De mindig is ilyen voltál és ilyen volt a te megboldogult apád is. Ha én nem gondoltam volna mindenre...

Nicklebyné ilyenformán szokta bevezetni általános sirámaikat, amelyek aztán végigfutottak a bonyolult szólásformáknak kifejezetten senkihez sem intézett során s amelyekbe most is belelovagolt, míg csak el nem fogyott a lélekzete.

Newman úgy tett, mintha nem hallaná ezeket a megjegyzéseket s a hölgyeket megelőzve, felment abba az elsőemeleti két szobába, amelyekben nyoma látszott valamiféle kísérleteknek, melyekkel lakhatóvá igyekeztek tenni azokat. Az egyikben volt néhány szék, egy asztal, a tűzhely előtt egy ócska szőnyeg s valamelyes vedlett pokróc; és tüzet is raktak a tűzhelyben. A másik szobában volt egy rozszant menyegyzeti ágylakás s némi szegényes hálószobaberendezés.

— No, nézd, édes gyermekem, — kiáltotta Nicklebyné s igyekezett minél elégtelbebb arcot vágni — hát nem szép gondosság és figyelem ez a te nagybácsidtól? Igazán, nem lett volna más, mire feküdnünk, mint az az ágy, melyet tegnap vettünk, ha nem gondoskodott volna így rólunk.

— Csakugyan, nagyon kedves, — felelte Katalin s körölnézett.

Noggs Newman nem mondotta meg, hogy ő szedte össze a pincében meg a padláson azt az ócska butorfélét, melyet itt találnak; nem mondta meg azt sem, hogy ő vette fél pennyért a teához való tejet, hogy ő töltött vizet abba a rozsdás üstbe, mely a tűzhely párkányán áll, hogy ő szedegette össze a forgácsot a rakodóparton és ő koldulta össze a szemet. De az a feltevés, hogy mindezt Nickleby Ralph parancsolta volna meg, annyira megcsiklandozta a képzelőerejét, hogy nem állhatta meg, hogy végig ne ropogtassa mind a tiz ujjának izületeit, amely teljesítménye Nicklebynét kezdetben kissé megijesztette, de a jó asszony aztán mégsem tett reá megjegyzést, mert úgy gondolta, hogy talán valamilyen okozati összefüggésben van a köszvényével.

— Azt hiszem, most már nem kell tovább tartóztatnunk, — mondotta Katalin.

— Nem segíthetek még valamiben? — kérdezte Newman.

— Köszönöm, semmiben sem, — felelte Nickleby kisasszony.

— Édes gyermekem, Noggs urnak talán jól esnék egy korty ital az egészségünkre, — mondotta Nicklebyné s valamelyes aprópénzt keresett a tarsolyában.

— Azt hiszem, anyám, — mondotta Katalin habozva, mert észrevette, hogy Newman félrefordítja arcát — hogy megsértené az érzékenységet, ha ilyent ajánlana neki.

Noggs Newman meghajolt az ifjú hölgy előtt, még pedig úgy, hogy ez a mozdulata inkább illett egy uriemberhez, mint ahhoz a nyomorult roncshoz, melyhez külsejében hasonlított, kezét a melléhez szorítva, egy pillanatig megállt, mint aki szólni akar, de nem tudja, hogy mit mondjon, s végre kiment a szobából.

Mikor a nehéz kapu dörömbölve csapódott be s visszahangjai kietlenül zúgtak végig az épületen, Katalin majdnem kísértésbe esett, hogy visszahívja s megkéri, hogy kissé maradjon még náluk; de restelte bevallani félelmét, Noggs Newman pedig már utban volt hazafelé.

XII. FEJEZET.

Melyben az olvasó abban a helyzetben lesz, hogy tovább követheti nyomon Squeers kisasszony szerelmének útját s megállapíthatja, hogy ez az út sima volt-e vagy másmilyen.

Szerencsés körülmény volt Squeers Fanny kisasszonyra nézve, hogy érdemes atyja, mikor a teás uzsonna estéjén hazajött, mint a járatos emberek mondani szokták, sokkal inkább „elkészült“, semhogy észrevehette volna a legmélyebb ingerültségnek azt az igen sok jelét, mely arcán tükröződött. De minthogy részegségében rendszerint kissé indulatos és veszekedő természetű szokott lenni, mégsem valószínűtlen, hogy ilyen vagy amolyan légbőlkapott ok miatt bele nem kötött volna, ha a kisasszony nagyon dicséretes előrelátásból és okosságból egy fiút nem tartott volna ébren, hogy levezettesse vele a jó ember haragjának első kitörését; ez a harag csakugyan különböző rugásokkal és pofonokkal keresett magának kielégülést, akkor aztán eléggé lecsillapodott arra, hogy engedjen a rábeszélésnek s lefeküdjék ágyába. Amit csizmásan és esernyőjét tovább is a hóna alatt tartva, csakugyan meg is cselekedett.

Squeers kisasszonyt az éhes pesztonka szokás szerint felkísérte a szobájába, hogy felcsavarja a haját és gondoskodjék toalettijének egyéb szolgálatairól s annyi hízeltetést helyezzen el nála, amennyit ez alkalomra csak felhajthatott; mert Squeers kisasszony éppen elég lusta (s éppen elég hiu és léha) volt arra, hogy előkelő hölgy lehessen belőle és csak a rangot és állást illető önkényes megkülönböztetések akadályozták meg abban, hogy azzá is legyen.

— Mily gyönyörűen göndörödik ma este a haja, kisasszony! — mondotta a komorna. — Igazán mondom, nagy kár és gyalázat lekefélni.

— Fogd be a szád! — felelte Squeers kisasszony mérgesen.

Meglehetősen jelentékeny tapasztalása felmentette a leányt attól, hogy csodálkozzék Squeers kisasszony haragjának minden kitörésén, s minthogy félig-meddig észrevette, hogy mi történt az este, más irányba terelte az igyekezetet, hogy kellemessé tegye magát, és kerülőuton közeledett céljához.

— Hát igazán meg kell mondanom, még ha meg is őr a kisasszony, — így folytatta a leány — hogy soha életemben nem láttam senkit oly közönségesnek, mint Price kisasszonyt ma este.

Squeers kisasszony felsóhajtott s eléggé lecsillapodott arra, hogy meghallgathassa.

— Tudom, hogy nem jól teszem, ha ilyet mondok, kisasszony, — folytatta a leány, nagy örömmel látva a hatást, melyet szavaival keltett — mert Price kisasszony amolyan barátnője a kisasszonynak, de mikor úgy kiöltözködik s oly feltűnően viseli magát, csakhogy észrevegyék, hát, — igazán — ha az emberek csak láthatnák magukat!

— Mit akarsz ezzel mondani, Phib? — kérdezte Squeers kisasszony, beletekintve a kis kezitükrébe, ahol, mint legtöbbször, nem magát látta, hanem valami tetszetős képnek a visszatükröződését, amelyet saját agyában alkotott magáról. — Miket nem beszélsz!

— Hogyne beszélnék, kisasszony! Mikor még a macska is franciául beszélne, ha látná, hogyan illegeti az a fejét, — felelte a kis szolgáló.

— Hát igaz, hogy illegeti a fejét, — jegyezte meg Squeers kisasszony látszólagos szórakozottsággal.

— Oly hű és oly nagyon, nagyon közönséges, — mondotta a leány.

— Szegény Tilda! — sóhajtotta Squeers kisasszony részvételtjesen.

— És mindig úgy viselkedik, hogy megcsodáltassa magát, — folytatta a cselédleány. — Igazán mondom, az embernek felfordul a gyomra.

— Nem engedhetem meg, hogy ily hangon beszélj, Phib, — mondotta Squeers kisasszony. — Tilda hozzátartozói nagyon közönséges emberek s ha nincs meg benne a jobb belátás, azok a hibásak, nem pedig ő.

— De azt csak belátja, kisasszony, — felelte Phoebe, amely név helyett leereszkedő rövidítéssel Phibnek szokták szólítani, — hogy ha legalább példát akarna venni egy barátnőjétől, óh, ha legalább tudná, mily rossz uton jár és inkább magához alkalmazkodnék, idő multával micsoda kedves kis teremtés lehetne belőle.

— Phib, — felelte Squeers kisasszony nagyon tekintélyesen — nem illik hozzám, hogy végighallgassam ezeket az összehasonlításokat; úgy beszélsz, mintha Tilda valami nyers és helytelen viselkedésű teremtés volna és barátságtalannak tűnhetik részemről, hogy meghallgatom az ily beszédet. Jobban szeretném, Phib, ha elejtenéd ezt a tárgyat; hanem azért magamnak is be kell ismernem, hogy ha Price Tilda követendő példának akarna választani valakit, — nem mondom éppen, hogy engem...

— De éppen magát, kisasszony, — vágott a szavába Phib.
— No nem bánom legyen úgy, hogy engem, Phib, ha éppen úgy akarod, — folytatta Squeers kisasszony; — be kell ismernem, hogy ha megtenné, jól járna vele.

— Mindenki más is úgy gondolja; nagyon tévednék, ha nem gondolná úgy, — mondotta a leány titokzatosan.

— Mit akarsz azzal mondani? — kérdezte Squeers kisasszony.

— Oh semmit, kisasszony, — felelte a leány. — tudom, amit tudok, annyi az egész.

— Phib, — mondotta Squeers kisasszony drámai hangon — követelem, hogy magyarázd ki magad. Mire véljem ezt a sötét titokzatosságot? Beszélj!

— Hát, ha mindenáron akarja, kisasszony, én így gondolom, — mondotta a cselédleány. — Browdie John ur úgy gondolkodik, mint a kisasszony. És ha már nem ment volna oly messzire, hogy tisztességgel megtehesse, örülne, ha szakíthatna Price kisasszonnyal és Squeers kisasszonyhoz szegődhetnék.

— Szent Isten! — kiáltotta Squeers kisasszony, méltóságteljesen csapva össze a kezét. — Mi ez?

— Az igazság, kisasszonyom, a szintiszta igazság, — felelte a fortélyos Phib.

— Minő helyzet! — kiáltotta Squeers kisasszony; — azon a ponton állok, anélkül, hogy csak sejteném is, hogy tönkretegyem az én Tildám nyugalma és boldogságát. Mi lehet az oka, hogy a férfiak, akár akarom, akár nem, mind belémszeretnek s elhagyják miattam a kiválasztott menyasszonyukat!

— Azért van az, mert nem tehetik másképp, kisasszonyom, — felelte a leány; — az oka egészen egyszerű. (Ha Squeers kisasszony volt az oka, fölöttébb egyszerű is volt.)

— Többé sohase halljam ezt, — felelte Squeers kisasszony. — Soha! Hallod-e! Soha! Price Tildában van hiba, sok hiba is, de minden jót kívánok neki, és mindenekfölött azt kívánom, hogy menjen férjhez, mert nagyon is kíváncsi vagyok, hogy mi történik a hibáinak különös természete miatt, hogy minél hamarább menjen férjhez. Nem, Phib! Browdie ur csak legyen az övé. Sajnálhatom őt, a szegény fiút; de Tildát nagyrabecsülöm, és csak azt remélem, hogy jobb feleség lesz belőle, mint amilyennek hinni merem.

Igy kiöntve érzelmeit, Squeers kisasszony fekiidni ment.

A harag rövidke szó; de az érzelmeknek oly furcsa keverékét s a visszás hangzatoknak oly összetételét fejezi ki, hogy bármely többtagu szó sem különben. Squeers kisasszony a szíve mélyén épp oly jól tudta, mint az a nyomorult cselédleány, hogy mindaz, amit az mondott, nem egyéb hitvány, hazug hízeltetésnél. Mégis már maga az alkalom, hogy valami rosszat mondhat Price kisasszonyról, aki megsértette, s hogy olyképen viselkedhetik, mintha szánna a gyöngeségei és a hibái miatt — még ha csak egy alantasa előtt is — majdnem

épp oly nagy megkönnyebbülését jelenthette bosszúságában, mintha mindaz oly igaz lett volna, mint a szentírás. Sőt többet mondok. Oly rendkívüli rábeszélő tehetségek vannak bennünk, mikor sajátmagunkra alkalmazzuk, hogy Squeers kisasszony a Browdie John kezéről való nemes lemondása után nagyon fennköltnek és nagylelkűnek hitte magát s oly szent lelki nyugalommal és szívének oly békességével tekintett le vetélytársára, mely hatalmas és csillapító hatással volt felabajgatott érzelmeire.

Ez a szerencsés lelkiállapot megtette a magáét arra nézve, hogy békét teremtsen köztük; mert mikor másnap megkopogtatták a házuk kapuját s a molnár leányának érkezését jelentették, Squeers kisasszony oly valóban keresztényi lelkiállapotban ment a fogadószobába, hogy nézni is öröm volt.

— Nos, Fanny, — mondotta a molnár leánya — láthatod, hogy mégis eljövök hozzád, bár tegnap este egy kis szót váltottunk egymással.

— Sajnálkozom a rossz szenvedélyeid miatt, Tilda, — felelte Squeers kisasszony; — de nem neheztelek reád. Fölötte állok annak.

— Ne légy rosszkedvű, Fanny, — mondotta Price kisasszony. — Mondani akarok valamit, ami, tudom, kedvedre lesz.

— Vajjon mi lehet az, Tilda? — Tudakolta Squeers kisasszony, olyképen csücsörítve felfelé az ajkát, mintha földön, levegőben, tűzben vagy vízben nem volna semmi, ami szikrányi örömet is okozhatna neki.

— Ez, — felelte Price kisasszony. — Tegnap este, mikor elmentünk töletek, borzasztóan összevesztünk Johnnal.

— Ennek nem örülök, — mondotta Squeers kisasszony, — hanem azért mégis mosolyra vonta az ajkát.

— Istenem! Csak nem is gondolok rólad oly rosszat, hogy feltennem, — felelte barátnője. — Nem azt akarom mondani.

— Óh! — kiáltotta Squeers kisasszony, megint bánatos kifejezést öltve. — Folytasd.

— Jó nagy pörlekedés után, meg azután, hogy kölcsönösen biztosítottuk egymást, hogy soha többé nem is találkozunk egymással, — folytatta Price kisasszony — összebékítettünk és ma reggel John elment és beíratta a nevünket, hogy jövő vasárnap már kihirdethessenek bennünket a templomban. Három hét múlva lesz az esküvő s azért jelentem ezt neked, hogy megcsináltathasd a ruhádat.

Ebben a hiradásban volt epe, de volt méz is. A kilátás, hogy barátnője oly hamar férjhezmegy, az volt az epe, az a bizonyosság pedig, hogy nincsenek komoly szándékai Miklóst illetőleg, az volt a méz. Az édesség egészbenvéve nagyon szé-

pen felülmulta a keserőséget s ennek következtében Squeers kisasszony megígérte, hogy megcsináltatja a ruhát és kifejezte azt a reményét, hogy Tilda boldog lesz, bár nem tartja egészen bizonyosnak, és azt tanácsolja barátnőjének, hogy ne nagyon építsen reá, mert a férfi nagyon különös lény és temérdek az olyan férjes asszony, ki nagyon boldogtalan és teljes szívéből kívánja, hogy bár csak megint leány lehetne; amely részvétnyilatkozatokat Squeers kisasszony megtoldotta még másokkal is, melyek nem kevésbé voltak arra szánva, hogy bátorságot öntsenek barátnőjének szívébe és fokozzák lelkének örömeit.

— Most pedig Fanny, — mondotta Price kisasszony — szeretnék szólni veled pár szót az ifju Nicklebyről.

— Nekem ő semmi, — vágott a szavába Squeers kisasszony. hisztérikus tünetek közben. — Nagyon is megvetem.

— Óh, csak nem mondd komolyan? — felelte a barátnője. — Légy őszinte, Fanny; már nem szereted?

Minden egyenes válaszadás helyett Squeers kisasszony egyszerre ádázul és keservesen felzokogott s hangosan kiabálta, hogy ő egy boldogtalan, semmibe nem vett, nyomorult, félredobott teremtes.

— Gyűlölök mindenkit, — mondotta Squeers kisasszony — és azt kívánom, hogy bár meghalna mindenki . . . azt kívánom én.

— De édes, édes, — mondotta Price kisasszony, kit egészen meghatottak az embergyűlölő érzelmeknek ezek a kitörései. — Bizonyos, hogy nem gondolod komolyan.

— Dehogy nem! — felelte Squeers kisasszony, kemény csomókba kötve a zsebkendőjét és összeszorítva a fogát. — Bár meghaltam volna. Bár!

— Óh, öt perc múlva majd egészen másképp gondolkozol róla, — mondotta Matilda. — Mennyire jobb volna, ha inkább visszafogadnád kegyeidbe, mintsem hogy ily viselkedéssel kinoznád magad. Nem volna sokkal szebb, ha egészen a tied volna jóbarátságban, kedveskedve, szerelmesen, s más efféle édességekkel?

— Nem tudom, hogyan is volna jobb, — zokogta Squeers kisasszony. — Óh, Tilda, hogyan is viselkedhetél oly csúnyán és tisztességtelenül! Nem hittem volna el rólad, ha ilyet mond rólad valaki.

— No nézd! — kiáltotta kuncogva Price kisasszony. — Még azt hinnék, hogy legalább is megöltem valakit.

— Nagyon közel jártál hozzá, — mondotta Squeers kisasszony szenvedélyesen.

— S mindezt azért, mert véletlenül elég csinos vagyok, hogy az emberek udvariasan viselkedjenek velem, — kiáltotta

Price kisasszony. — Senki sem tehet róla, hogy milyen arca van, s épp oly kevéssé az én hibám, hogy az én arcom csinos, mint ahogy másokat sem hibáztathat senki azért, hogy az övék meg csunya.

— Fogd be a szád, — rikoltotta Squeers kisasszony a legmeteszőbb hangján; — mert még reáviszel, hogy megütlek, Tilda, amit aztán magam is megbánnék.

Szükségtelen megjegyezni, hogy a két ifju hölgy kedélyére e beszélgetés hangja némileg kedvezőtlenül hatott s hogy szóváltásuk ennek következtében némileg személyeskedő szint öltött. Annyi bizonyos, hogy civódásuk, oly jelentéktelen kezdetek után, fölöttébb élessé vált s már-már a hevesség igen magas fokát érte el, mikor mind a két fél szenvedélyes könnyáradat közben egyszerre kiáltott fel, hogy sohasem hitte volna lehetségesnek, hogy így beszéljenek vele: amely kijelentés aztán előbb szemrehányásra, majd pedig lassankint kölcsönös magyarázkodásra vezetett, a vége pedig a dolognak az lett, hogy egymás karjába dőltek s örök barátságot fogadtak egymásnak. Csakhogy ez az alkalom már az ötvenkettedik eset volt egy év leforgásán belül, hogy ugyanez a hatásos szertartás megismétlődött köztük.

Ilyképen helyreállván a legtökéletesebb baráti viszony, természetesen beszélgetés fejlődött köztük azoknak a ruháknak a számáról és minémüségéről, melyek multhatatlanul szükségesegek ahhoz, hogy Price kisasszony a házaselet szent állapotába lépjen; és Squeers kisasszony a legvilágosabban bizonyította, hogy okvetlenül sokkal több ruha szükséges, mint amennyit a molnár csináltatni képes vagy hajlandó s amelyet tisztességgel nem is lehet nélkülözni. Könnyed átmenettel az ifju hölgy aztán saját ruhatárára terelte át a beszélgetést, kellő részletességgel terjeszkedett ki annak legfőbb előnyeire, aztán felvitte a barátnőjét, hogy saját szemével is megnézhesen mindent. Mire két szekrénynek meg egy benyílónak minden kincsét kitergették s a kisebb ruhadarabokat egytől egyig fel is próbálták, elérkezett az ideje, hogy Price kisasszony hazafelé készüljön, s minthogy minden ruha valósággal elragadta, egy új rózsaszínű kötény láttára pedig csodálkozásában egészen elnémult, Squeers kisasszony a lehető legjobb hangulatban kijelentette, hogy barátnőjét egy darabig, már a társaság kedvéért is, elkiséri. És így együtt indultak el az utra és Squeers kisasszony a séta közben nagyban dicsérte atyjának kiváló tehetségét és tizzel megszorozta jóvedelmeit, hogy barátnőjének némi fogalma legyen a Squeers-család kiváló jelentőségéről.

A véletlen úgy hozta, hogy az az idő, tudniillik az a rövid időköz, mely a kedves Squeers ur tanítványainak ugye-

zett ebédideje és ugyanazoknak a hasznos ismeretek elsajátítására szánt ideje közt szokott napról napra eltelni, éppen az az óra volt, mikor Miklós mélabús sétára szokott indulni és nyomorult sorsán tépelődve, minden kitűzött cél nélkül végig szokott bandukolni a falu utcáin. Squeers kisasszony ezt nagyon jól tudta, de talán megfeledezett róla, mert mikor a fiatalembert magához közeledni látta, a meglepetés, sőt meg-hökkenés mindenféle jeleit árulta el s biztosította barátnőjét, hogy „most mindjárt a föld alá süllyed“.

— Forduljunk vissza, vagy ugorjunk be valamelyik pa-raszt házába? — kérdezte Price kisasszony. — Még nem látott meg bennünket.

— Nem, Tilda, — felelte Squeers kisasszony — tartozom magamnak azzal, hogy ne térjek le az egyenes utról s nem is fogok letérni!

Minthogy Squeers kisasszony ezt a nagy erkölcsi elhatá-rozottság hangján mondotta, azonkívül pedig néhány zokogó hangot is hallatott s némi levegő után kapkodott, ami mind arra vallott, hogy nagyon erőt vettek rajta érzelmei: barátnője nem tett több ellenvetést s egyenesen Miklós felé tartot-tak, aki szemét lesütve ment utján s csak akkor vette észre közeledésüket, mikor már közvetlenül előtte álltak, mert más-kép talán ő maga igyekezett volna valahová bemenekülni.

— Jó reggelt, — mondotta Miklós s meghajolva to-vább ment.

— Elmegy, — suttogta Squeers kisasszony. — Megfulla-dok, Tilda.

— Jöjjön vissza, Nickleby ur, kérem! — kiáltotta Price kisasszony, ugy szinlelve, mintha barátnője nagyon megijesz-tette volna a fenyegetésével, valóság szerint pedig abban a gúnyos óhajlásában, hogy meghallja, mit mond erre Miklós; — jöjjön vissza, Nickleby ur!

Nickleby ur visszament, de ugy látszott, a lehető legna-gyobb zavarban van, s kérdezte, hogy a hölgyek talán paran-csolnak vele valamit.

— Ne beszéljünk most, — mondotta sürgető hangon Price kisasszony — hanem támogassa őt a másik oldalon. Hogy érzed magad most, édesem?

— Már jobban, — sóhajtott Squeers kisasszony és zöld-fátyolos vörösbarna hódprémsapkáját Nickleby ur vállára hajtotta. — Ez az ostoba gyengeség.

— Ne mondd, édesem, — mondotta Price kisasszony, kí-nek jól látó szeme boldogan csillant meg, mikor látta Miklós zavarát; — nincs okod szégyenleni. Azoknak kellene szégyen-lenieök magukat, akik sokkal büszkébbek, semhogy ily minden-hűhó nélkül adnák meg magukat.

— Ugy látom, mindenáron reám akarják háritani a felelősséget, — felelte Miklós mosolyogva — pedig már megmondtam tegnap este, hogy nem én vagyok az oka.

— Hallod-e? azt mondja, édesem, hogy nem ő az oka, — jegyezte meg az alattomos Price kisasszony. — Talán nagyon is féltékeny, vagy nagyon is indulatos voltál vele szemben? Azt mondja, hogy nem az ő hibájából történt, hallottad; azt hiszem, mentségnek ez elég.

— Nem akar megérteni, — mondotta Miklós. — Kérem, hagyjon fel ezzel a tréfával, mert nem érek rá, és igazán nincs semmi kedvem, hogy akármilyen tréfának tárgya vagy előmozdítója legyek.

— Mit akar ezzel mondani? — kérdezte Price kisasszony, csodálkozást színelve.

— Ne kérdezd tőle, Tilda, — kiáltotta Squeers kisasszony. — Megbocsátok neki.

— Igazán, — mondotta Miklós, mikor a barna sapka megint a vállára hajolt — a dolog komolyabb, mint hittem. Engedelmevel! volna oly szíves meghallgatni, amit mondani akarok?

— Elháritotta a barna sapkát, szeme a legőszintébb csodálkozással találkozott Squeers kisasszony pillantásával, mely a leggyengédebb szemrehányással volt tele, néhány lépéssel hátrált, hogy kívül maradjon a kedves teher érintésének körén, aztán így folytatta:

— Nagyon sajnálom, igazán és őszintén sajnálom, hogy én voltam az oka tegnap esti viszályuknak. A legkeserűbb szemrehányásokkal illettem magam, hogy oly szerencsétlen voltam, hogy miattam történt köztük az a félreértés, noha biztosíthatom, hogy akaratlanul és minden tudatosság nélkül tettem.

— Helyes; de ez bizonyára nem mind, amit mondani akar, — kiáltotta Price kisasszony, mikor Miklós elhallgatott.

— Tartok tőle, hogy van még valami mondanivalóm, — hebegte Miklós félig mosolyogva, és Squeers kisasszonyra nézett — nagyon kényes beszélni róla . . . de . . . az ily feltevésnek pusztá említése is nagyon ostoba helyzetbe hozza az embert. Egyébként . . . szabad-e kérdenem, hogy ez a hölgy azt hiszi-e, hogy szívémben . . . azt hiszi-e, hogy szerelmes vagyok belé?

— Mily édes zavar, — gondolta magában Squeers kisasszony — végre a hálomba esett. — Felelj helyettem, édes — sugta barátjának fülébe.

— Azt hiszi-e? — felelte Price kisasszony; — hogy is ne hinné?

— Azt hiszi! — kiáltotta Miklós oly erős hangsúllyal,

hogy egy pillanatig az elragadtatás kifejezésének lehetett volna tartani.

— Hogyne, — felelte Price kisasszony.

— Ha Nickleby ur kételkedett benne, Tilda, — mondotta szelid elpirulással Squeers kisasszony — megnyugtathatja lelkét. Érzelmei viszonzásra . . .

— Álljon meg! — vágott közbe Miklós hirtelen — kérem, hallgasson meg. A legvastagabb és legképtelenebb önáltatás ez, a legnagyobb és legszembeszőköbb tévedés, melynek ember valaha áldozatául esett, vagy melyet elkövetett. A kisasszonyt én alig láttam hatszor is, de ha hatvanszor láttam volna, vagy ha az volna a sorsom, hogy hatvanezerszer lássam, az sem tenne a dologban semmi különbséget. Nincs egyetlenegy gondolatom vagy vágyam, mely kapcsolatban volna vele, ha csak — s ezt nem azért mondom, hogy megbántsam érzelmeiben, hanem hogy annál inkább felvilágosítsam az én saját érzelmeimről — ha csak nem abban az egy reményben, mely a szívemnek oly drága, mint maga az életem, hogy egyszer még abban a helyzetben leszek, hogy hátat fordíthatok ennek az átkozott helynek, ugy, hogy sohase tegyem ide többé a lábam és soha még csak ne is gondoljak reá — még csak ne is gondoljak reá másképp, mint undorral és utálattal.

Miklós, mikor — azzal a hévvel, melyet méltatlankodó és fellázadt érzelmei öntöttek belé — megtette ezt a különös módon őszinte és minden kertelés nélkül való kijelentését, nem várva be semmi további feleletet, visszavonult.

Hanem a szegény Squeers kisasszony! Lehetetlen leírni haragját, dühét, izgatottságát, a keserű és felindult érzelmek viharos gyors egymásutánját, melyek lelkében viharzottak. Visszautasították! Visszautasította egy tanító, kit hirdetés útján szedtek fel évi öt font, meghatározatlan időben kijáró fizetéssel s lakásban és élelemben való oly ellátással, mely semmivel sem különb, mint az iskolabeli növendékeké; és ráadásul mindezt egy tizennyolc éves, csitri molnárléány előtt, aki három hét múlva férjhezmegy, oly emberhez, aki térden állva kérte, hogy legyen a felesége! Egész komolyan megfojthatta volna az a gondolat, hogy ennyire megalázták.

De egy dolog ebben az elkeseredésében tisztán állt előtte; még pedig az, hogy gyűlöli és megveti Miklóst mind azzal a szűkkeblűséggel és kicsinyességgel, mely mindenképen méltó a Squeers család ivadékához. És volt egy vigasztalódása is, tudniillik az, hogy minden napnak minden órájában alkalma kínálkozhatik, hogy megsebezze büszkeségét s ugy megbánthassa valami semmibevevéssel, vagy sértéssel,

vagy lekicsinyléssel, ami nem maradhatna hatás nélkül a legkevésbé érzékeny emberre sem, de aminek a legérzékenyebben kell hatnia oly könnyen ingerelhető emberre, mint Miklós. Mikor ez a két gondolat urrá lett a lelkében, Squeers kisasszony a legjobb képet vágta a dologhoz s azt a megjegyzést tette barátnője előtt, hogy Nickleby ur oly furcsa teremtes s annyira nem tud uralkodni magán, hogy alighanem kénytelen lesz róla lemondani; azzal el is vált Price kisasszonytól.

S itt jegyezzük meg, hogy Squeers kisasszony, mikor szerelmével (vagy ami éppen jobbnak hiányában pótolta benne ezt az érzelmet) Miklós felé fordult, egyszer sem vett számot komolyan azzal a lehetőséggel, hogy annak más felfogása lehet a dologban, mint neki. Squeers kisasszony úgy fogta fel a dolgot, hogy ő megnyerő és szép, hogy az ő apja gazda, Miklós pedig szolga, s hogy az ő apjának megtakarított pénze van, Miklósnak pedig nincs semmije, s mindezt együttvéve elég szilárd alapnak tartotta arra a következtetésre, hogy a fiatalember nagyon is megtisztelve érezheti magát azzal a kitüntetéssel, melyben részesíti. Nem mulasztotta el számításba venni azt sem, hogy mennyivel kellemesebbé tehetné helyzetét, ha barátnője, és mennyire kellemetlenebbé, ha ellensége volna; és semmi kétség, nagyon sok kevésbé lelkiismeretes fiatalember bátorította volna szertelenségeiben már e miatt a szembeötlő és könnyen megérthető ok miatt is. Ámde ő jónak látta másképp cselekedni, és Squeers kisasszony nem ismert határt dühében.

— Ugy vigyázzon, — mondotta a felháborodott ifjú hölgy, mikor belépett a szobájába s a Phib ellen alkalmazott testi sértéssel könnyített lelkén — hogy kissé még jobban ne uszitsam ellene anyámat, mikor hazajön!

Nem igen volt reá szükség, hogy megtegye, hanem azért Squeers kisasszony szavát állta és a szegény Miklósnak el kellett viselnie a rossz ellátáson, a piszkos lakáson s a körülötte lévő undok nyomoruság látványán kívül még a legméltatlanabb bánásmódot is, melyet a szemenszedett gonoszság vagy a legkicsinyesebb fősvénység gondolhatott ki ellene.

S ez még nem volt minden. Volt a kinzásnak még egy másik, mélyebbre ható módszere is, mely ólomsulllyal nehezedett a szívére s melynek igazságtalansága és kegyetlensége majdnem a kétségbeesésbe kergette.

Smike, a nyomorult teremtes, lépten-nyomon követte amaz este óta, mikor barátságosan szólt hozzá az iskolaszobában s mindenáron azon volt, hogy valamiképen szol-

gálja vagy segítségére legyen; megelőzte minden kívánságát, amelyet csekély tehetségével előmozdithatott s meg volt elégedve, ha csak közelében is lehetett. Órák hosszáig el tudott ülni mellette s türelmesen nézni az arcára és elég volt egyetlenegy szó, hogy gondterhelt arca felderüljön tőle, sőt, hogy a boldogságnak rövid tündöklése derüljön reá. Egészen megváltozott; most már volt célja életének s ez a cél abból állt, hogy megmutassa ragaszkodását annak az egyetlen embernek — annak az idegen embernek, — aki, ha nem is mondjuk, hogy szeretettel, de legalább emberi teremtményt megillető módon bánt vele.

Ez a szegény teremtés most örökösen kénytelen volt túrni mindazt a rosszkedvet és rosszindulatot, melyet Miklóssal mégsem mertek éreztetni. A legnehezebb munka nem lett volna számára semmi — Smike ahhoz nagyon is hozzá volt szoktatva. Az ok nélkül való lökdöstetés sem tűnt volna fel neki, mert ebben a tekintetben hosszú és nehéz megpróbáltatásokat élt át; de alig hogy észrevették, hogy Miklós-hoz huz, máris korbácsütés meg botozás, korbácsütés meg botozás lett örökösen a sorsa reggel, délből és este. Squeers féltékeny volt arra a befolyásra, melyet alkalmazottja oly gyorsan szerzett meg magának, a család többi tagja gyűlölte, s mindezért Smikének kellett megszenvednie. Miklós észrevette ezt s a fogát csikorgatta a kegyetlen és gyáva támadás minden megismétlődésekor.

Néhány rendes leckeórát állított be a fiuk számára s egy este, mikor fel- s alájárt a szomoru iskolaszobában és tuláradó szíve majdnem megszakadt, mikor arra gondolt, hogy pártolása és védelme csak nagyobbá tette a nyomorúságát annak a szerencsétlen teremtésnek, kinek felöltő zül- löttsége szánakozni készítette, ösztönszerűen megállt a szoba egyik sötét sarka előtt, ahol gondolatainak tárgya ült.

A szegény lélek nagy megerőltetéssel hajolt egy rongyos könyvre; arcán az imént ejtett könnyek nyomai látszottak; hiába igyekezett megérteni egy feladatot, mellyel egy átlagos tehetségű kilenc éves gyermek könnyen végezhetett volna, míg a kiszáradt agyvelejű és megtört tizenkilenc éves fiu számára hétepcsétes, reménytelenül elzárt titok maradt. Mégis ott ült és türelemmel sillabizálta át egyik oldalt a másik után, nem ugyan az ifju becsvágytól sarkaltatva, mert állandó céltáblája volt minden gunynak és csufondárosságnak még a körülötte levő torz alakok részéről is, hanem attól a hő vágytól ösztönözötve, hogy kiérdemelje egyetlen barátjának tetszését.

Miklós a vállára tette kezét.

— Nem tudom, — mondotta a mélyen lesujtott terem-
tés és keserű lemondás kifejezése látszott minden vonásán.
— Nem, nem tudom.

— Ne vesződjél vele, — felelte Miklós.

A fiu megcsóválta a fejét s betette a könyvet; aztán ré-
vetegen nézett körül s a karjára hajtotta fejét. Sirt.

— Az Isten szerelmére, ne sirj, — kiáltotta Miklós
megindultan — nem nézhetlek így.

— Kegyetlenebbek hozzám, mint valaha, — zokogta
a fiu.

— Tudom, — felelte Miklós. — Kegyetlenebbek.

— Ha nem volna maga, — mondotta a kiközösített
gyermek — meghalnék. Megölnének, megölnének; tudom,
hogy megtennék.

— Jobb lesz neked, szegény gyerek, — felelte Miklós és
szomoruan csóválta a fejét — ha én elmegyek innen.

— Elmegy! — kiáltotta Smike és merően a szeme közé
nézett.

— Halkabban! — mondotta Miklós. — Elmegyek.

— Elmegy? — kérdezte a fiu halkán, de nagy komoly-
sággal.

— Nem tudom, — felelte Miklós — inkább csak ma-
gamban mondtam, nem neked.

— Mondja nekem, — szolt a fiu esdeklő hangon — oh,
mondja nekem, hát el akar menni, el akar menni?

— Kényszeritenek reá, hogy végre megtegyem! — mon-
dotta Miklós. — Elvégre előttem a világ.

— Mondja meg, — unszolta Smike, — a világ is oly
rossz és borzasztó, mint itt ez a hely?

— Uram bocsásd, — felelte Miklós, inkább a saját
gondolatait fűzve tovább — a legnehezebb, legalávalóbb
munka is boldogság volna ehhez képest.

— Találkoznám-e ott valaha magával? — kérdezte to-
vább a fiu szokatlan hévvel és vágyakozással.

— Igen, találkoznál, — felelte Miklós, mert meg akarta
nyugtatni.

— Nem, nem! — mondotta Smike és megragadta a ke-
zét. — Találkoznám-e... találkoznám-e... — mondja még
egyszer. — Mondja, hogy egészen bizonyosan megtalálnám.
— Megtalálnál, — mondotta Miklós az előbbihez ha-
sonló jó szándékkal — s akkor segitenék rajtad és támogat-
nálak s nem hoznék reád csak újabb bajt, mint itt.

A fiu szenvedélyesen megragadta Miklósnak mind a két
kezét, odaszorította aztán a melléhez s néhány szaggatott,
érthetetlen hangot rebegett. Ebben a pillanatban lépett be
Squeers és Smike visszasompolygott az előbbi sarokba.

XIII. FEJEZET.

Miklós változatosságot teremt Dotheboys Hall egyhanguságában egy rendkívül erőteljes és nevezetes cselekedetével, mely némi jelentőséggel bíró következményeket von maga után.

Egy januári reggel hideg, bágyadt virradata lopódzott be a közös hálószoba ablakain, mikor Miklós, félkarjára emelkedve, végignézett azokon az elnyult alakokon, melyek mindenfelől körülvették, minha egy meghatározott valakit akart volna megtalálni.

Éles szem kellett hozzá, hogy az alvóknak egymásba gabalyodott tömegében meg lehessen különböztetni egy bizonyos alakot. Ahogy szorosan összebujtak s melegedés kedvéért magukra szedték foltozott és rongyos ruhadarabjaikat, alig lehetett megkülönböztetni mást, mint a sápadt arcok körvonalait, melyekre a bágyadt világosság egyenletesen holt és bizonytalan színt árasztott, s itt-ott egy előbujtatott sovány kart, melynek elkényszeredett csontjait nem fedte semmi takaró s mely teljes rutságában feküdt a szemlélő előtt. Néhányan, kik felfelé fordított arccal és ökölbe szorított kézzel feküdtek hanyatt és alig voltak megkülönböztethetők az ólomszinű félhomályban, inkább holttesthez hasonlítottak, mint élő lényhez, mások meg különös és fantasztikus helyzetekben kuporodtak össze, úgy, hogy inkább azt a benyomást tették, mintha fájdalmukban rángatódnának és pillanatnyi megkönnyebbülést akarnának szerezni maguknak, mintha az álom ösztönözné őket szeszélyes mozdulataikra. Egynéhányan — a legfiatalabb gyermekek közé tartoztak — békésen aludtak s mosoly látszott az arcukon, talán mert otthonukról láttak álmot; de néha-néha nehéz és mély sóhajtás verte fel a szoba csendjét, jelezve, hogy az alvók egyike megint az új nap nyomorúságára ébredt, s mikor a reggel felváltotta az éjszakát, a mosoly lassan-lassan elhervadt a kedves sötétséggel együtt, melynek lételét köszönhette.

Az álom a költészet és a legenda tündöklő szülőtte; éjnek idején üzi játékát a földön s elolvad a nap első sugarától, melynek fénye a föld körül való mindennapi vándorlása közben megvilágítja a keserű gond és a hideg valóság útját.

Miklós végignézett az alvókon, előbb úgy, mint aki képet lát, melyet ugyan már ismer, de amely a megszokottsággal semmit sem veszített el fájdalmas hatásából; de aztán figyelőbb és fürkészőbb pillantással, mint aki nem lát meg

valamit, amelyen egyébkor meg szokta pihentetni szemét s amelyet megpillantani vélt. Még benne volt ebben a keresgélésben és éténken fürkészve könyökölt fel félig az ágyában, mikor a lépcső aljáról felhallatszott Squeers szava.

— Mi lesz? — kiáltotta ez az uri ember — egész nap aludni akartok, ki az ágyból . . .

— Lusta kutyák, — egészítette ki a mondatot Squeersné asszony s ugyanakkor valami éles hang hallatszott, mint mikor a füzőjét huzza össze valaki.

— Mindjárt készen leszünk, uram, — felelte Miklós.

— Mindjárt készen lesznek? — kiáltotta Squeers. — No, magam is ajánlom, hogy végezzetek mihamarább, mert másképp még hamarabb végeztek közületek egynéhánnyal magam. Hol van az a Smike?

Miklós még egyszer gyorsan körülnézett, de nem felelt semmit.

— Smike! — kiáltotta Squeers teljes erejével.

— Azt akarod, hogy újra beverjem a fejed, Smike? — kérdezte szeretetreméltó életépárja ugyanabban a hangnemben.

Felelet még mindig nem hallatszott s Miklós még mindig élesen nézett körül és vele együtt a közben felébredt fiuk többsége.

— Vigye el az ördög a szemtelenségét, — dörögte Squeers és türelmetlenül vágott az asztalra a nádpálcájával. — Nickleby!

— Mi tetszik, uram?

— Küldje le azt az önfejű kölyköt; nem hallja, hogy kiáltok?

— Nincs itt, uram, — felelte Miklós.

— Ne hazudjon, — felelte a tanítómaster. — Ott van.

— Nincs itt, — felelte Miklós dühösen. — Ön ne hazudjék.

— No, majd meglátjuk, — mondotta Squeers ur s lerohant a lépcsőn. — Biztosíthatom, én majd megtalálom.

Amely fogadkozással Squeers ur berontott a hálószobába és ütésre készen suhogtatva meg a nádpálcáját, abba a sarokba ment, ahol éjjelente szolgájának teste szokott végignyulni. A pálca minden baj nélkül koppant meg a padlón. Nem volt ott senki.

— Mire véljem? — mondotta Squeers és sápadtan nézett körül. — Hova rejtette?

— Az este óta egyáltalában nem is láttam, — felelte Miklós,

— Legyen nyugodt, — mondotta Squeers, szemmeláthatóan megijedve, de leplezni igyekezve érzelmét — ezzel még nem menti meg. Hol van az a gyerek?

— Amennyire tudom, a legközelebbi tó fenekén, — felelte Miklós elfojtott hangon s egyenesen a szeme közé nézve a tanítómesternek.

— A mindenét, mit akar ezzel mondani? — förmedt rá Squeers nagy meghökkenéssel. És be sem várva a feleletet, megkérdezte a fiuktól, hogy nem tud-e közülök valaki az elveszett pajtásról.

Félénk tagadó válaszok morajlottak a szobában; csak egy éles hang mondotta ki, amit valamennyien gondoltak:

— Azt hiszem, kérem szépen, hogy Smike megszökött.

— Hah! — kiáltotta Squeers gyorsan hátrafordulva. — Ki mondotta?

— Tomkins mondotta, kérem szépen, — felelte a hangok kórusa. Squeers ur közéjük rontott s első fogásra kiemelt közülök egy nagyon kis fiut, aki még hálóköntösében volt s aki, arcának tétova kifejezéséről ítélve, nem igen lehetett tisztában vele, hogy vélekedéséért megbüntetik, vagy megjutalmazák-e. Nem sokáig maradt kétségben.

— Tehát azt hiszed, derék fiu, hogy megszökött? — kérdezte Squeers.

— Igenis, kérem szépen, — felelte a kis fiu.

— És mily alapon hiszed, te gyerek, — mondotta Squeers, hirtelen megfogva a kis fiu kezét és bámulatos ügyességgel kapva fel az ingét — és mily alapon hiszed, hogy akármelyik fiunak van kedve megszökni ebből az intézetből? Mi?

A fiu válasz helyett keservesen feljajdult, Squeers ur pedig a legkedvezőbb helyzetet foglalva el, hogy kifejtse erejét, addig verte, míg a kis kölyök, kétségbeesetten kapálódzva, végre kigurult a kezéből, amikor aztán nagylelkűen túrta, hogy csak guruljon tovább, amennyire tud.

— Így, — mondotta Squeers. — Ha most van még közülök, aki azt hiszi, hogy Smike megszökött, örülni fogok, ha pár szót válthatok vele.

Erre nagyon természetesen általános némaság következett, Miklós pedig eközben oly félreismerhetetlenül mutatta ki utálatát, amennyire szemmel és pillantással csak kimutatni lehet.

— Nos, Nickleby, — mondotta Squeers ur, gunyosan nézve rá. — Ugy veszem észre, ön is azt hiszi, hogy megszökött?

— Nagy mértékben valószínűnek tartom, — felelte Miklós a legnagyobb nyugalommal.

— Ej, valószínűnek tartja, valószínűnek? — gúnyolódott Squeers. — Talán bizony tudja is, hogy megszökött?

— Nem tudok semmi affélét.

— Nem mondotta meg önnek, hogy elmegy innen, vagy talán mondotta? — gúnyolódott Squeers tovább.

— Nem mondotta, — felelte Miklós — nagyon örülök, hogy nem tette, mert akkor kötelességem lett volna, még jókor figyelmeztetni önt.

— Amit bizonyára vesztettül nem szívesen tett volna meg, — mondotta Squeers csufondáran.

— Ugy is van, — felelte Miklós. — Nagyon jól tolmácsolja érzelmeimet.

Squeersné asszony a lépcső aljáról hallgatta ezt a párbeszédet, de erre már végképen türelmét vesztette, sebtében magára kapta a hálókabátját s törtetve ment fel a hadszínterre.

— Micsoda zenebona ez itt? — mondotta a hölgy és megjelenésére a fiuk jobbra-balra tértek ki utjából, hogy megkíméljék attól, hogy izmos karjaival törjön utat magának. — Ugyan mit beszélsz vele, Squeerske?

— Hát bizony, édesem, — mondotta Squeers — az igazat megvallva, Smiket nem találni sehol.

— Hát azt magam is tudom, — mondotta a hölgy — és mi van azon csodálnivaló? Mi mást várhatsz, mikor ilyen dölyfös tanítókat fogadsz, akik fellázítják ezeket a kutya-kölykeket? Nos, fiatalember, lesz oly szíves lekotródni az iskolaszobába és magával vinni a fiukat is? És eszébe ne jusson, hogy előbb tegye ki onnan a lábát, mint én megengedem, mert máskép összeveszünk, ami megárthat a szépségének, amellyel oly nagyra van. Én mondom magának.

— Igazán! — mondotta Miklós.

— Ugy bizony, én is azt mondom, hogy igazán és még egyszer, hogy igazán, tisztelt pökhendi uraság, — mondotta a hölgy egészen kiesve a sodrából — és ha rajtam mulnék, egy percig sem tűrnék a házamnál olyan fajtájú embert, mint maga.

— Akkor sem, ha rajtam mulnék, — felelte Miklós. — Gyerünk, fiuk!

— Ah! gyerünk fiuk, — mondotta Squeersné töle telhetőleg utánozva a segédtanító hangját és mozdulatait. — Kövessétek a vezérteket, fiuk és vegyetek példát Smikeről, ha van rá bátorságtok. Csak aztán arra is vigyázzatok, hogy mi történik majd vele, ha visszahozzák; és jegyezzétek meg magatoknak, én mondom, hogy éppen oly rosszul, de inkább kétszer oly rosszul jártok ti is, ha valaki csak a nevét is ki meri itt ejteni.

— Ha a kezembe kerül, — mondotta Squeers — megnyuzom elevenen. Ugy vigyázzatok, fiuk.

— Ha a kezedbe kerül, — felelte Squeersné, megvetően. — Kell, hogy a kezedbe kerüljön; nem szalaszthatod el, ha jól fogod meg a dolgot. Ugy! most pedig ki innen veletek!

E szavakkal Squeersné elbocsátotta a fiukat és kissé csatározva még az utóvéddel, mely ugyan előrenyomult, hogy meneküljön tőle, de néhány pillanatig nem mozdulhatott az előcsapat megtorlódása miatt, sikerült kiűriteni a szobát és egyedül maradni a férje urával.

— Kereket oldott, — mondotta Squeersné — a tehén- és a lóistálló be van zárva, tehát ott nem lehet és lenn sincs sehol, mert a leány kereste. Okvetlenül York felé vette útját, még pedig az országuton.

— Hogyan, hogy okvetlenül? — kérdezte Squeers.

— Ostoba! — kiáltotta Squeersné mérgesen. — Hiszen nem volt pénze, vagy talán volt?

— Amennyire én tudom, soha életében sem volt egy garasa sem, — felelte Squeers.

— Persze, hogy nem volt, — felelte Squeersné — és hogy ennivalót sem vitt magával, arról meg én állok jól, Hahaha!

— Hahaha! — kacagott Squeers.

— Akkor pedig, — mondotta Squeersné — kolduláshól kell eltartani magát, azt pedig nem teheti máshol, mint az országuton.

— Már az igaz, — kiáltotta Squeers s a kezét dörzsölte.

— Igaz! persze, hogy az, de nem jutott volna az eszedbe, ha én nem mondom, — felelte Squeersné. — Ha te most befogsz a csézába és az egyik utra mégy, én pedig kölcsön kérem Swallow csészáját és a másikra megyek, s ha kinyitjuk a szemünket és kérdezősködünk, egyikünknek vagy másikunknak egész bizonyosan a kezébe esik.

A tiszteletreméltó hölgy terve határozatba ment és percnyi késlekedés nélkül fogtak hozzá a végrehajtásához. Gyorsan bekapott reggeli s a faluban való némi kérdezősködés után, melynek eredménye valószínűvé tette, hogy jó nyomon jár, Squeers felfedezésre, megtorlásra áhítozva elindult a pony-fogatán. És nemsokára azután, az ellenkező irányba, utnak indult a másik csészán Squeersné asszony is. Fehérszínű férfi nagykabátot huzott magára és jól becsavarta magát különböző sálakkal és kendőkkel is, azonkívül pedig vitt magával egy jóféle bunkóshotot, néhány erős kötőféket meg egy markos parasztlegényt; mindezt azért, hogy annál bizonyosabban elfoghassa és (ha elfogta) biztos őrizetbe vehesse a szerencsétlen Smike-et.

Miklós az érzelmek nagy viharában maradt otthon, érezte, hogy bármi vége legyen a fiu szökésének, alig lehet más, mint kínos és fájdalmas következése. Az éhenhalás és a rossz időjárás miatt való elpusztulás volt még a legjobb, ami az ily szegény és gyámoltalan teremést hosszú vándorutján utolérhette oly vidéken, hol senkit sem ismer s hol egészen egyedül és elhagyottan tévelyeg. Lehet, hogy könnyű a választása ily sors és a yorkshirei iskola gyengéden irgalmas környezetébe való visszatérés közt; de a boldogtalan teremés oly mélyen bevette magát érzelmeibe és szánakozásába, hogy Miklósnak vérzett a szive, mikor a reávaró szenvedésekre gondolt. Ezért nem szűnő aggodásban élt s ezernyi lehetőségeket rajzolt ki képzeletében, míg másnap este Squeers egyedül és célját el nem érve, haza nem érkezett.

— Semmi hír arról a csavargóról, — mondotta a tanító-mester, ki e kirándulása közben nyilván elég gyakran nyujtózta ki lábát a bevált mód szerint. — Valaki megfizet nekem ezért, Nickleby, ha ugyan Squeersné terítékre nem hozza a vadat; azt mondom, jó lesz vigyázni magára.

— Nincs módomban, hogy megfizessek önnek, uram, — felelte Miklós. — Semmi közöm a dologhoz.

— Nincs? — mondotta Squeers fenyegető hangon. — Majd elvállik!

— Elvállik, — felelte Miklós.

— A ponylovam egészen megrokkant a nagy utban s kénytelen voltam bérelt kocsin jönni haza, ami, egyéb kiadásokon kívül, tizenöt shillingembe került, — mondotta Squeers. — Hallja, ki téríti meg azt nekem?

Miklós a vállát vonta és hallgatott.

— Valakin bevasalom, elhiheti, — mondotta Squeers, szokott nyers és furfangos modorát nyílt gorombasággal váltva fel. — Kérem, csak semmit az ön nyöszörgő hivalkodásából; mister Puppy, hanem kotródjék vissza az óljába, mert a lefekvés ideje elmúlt. Egy, kettő, ki vele!

Miklós az ajkába harapott s önkénytelenül ökölbe szoritotta kezét, mert viszkedett a tenyere, hogy megtorolja ezt a sértést; de meggondolva, hogy ez az ember részeg s hogy könnyen támadhatna zajos botrány a dologból, beérte azzal, hogy megvető pillantást vetett zsarnokára s oly méltósággal, minő csak telhetett tőle, felfelé indult a lépcsőn; ami közben nem csekély bosszúsággal vette észre, hogy Squeers kisaszszony és Squeers urfi meg a cselédleány végigélvezték a jelenetet egy rejtett kuckóból; az előbbi kettő különböző épületes megjegyzést tett egynémely szegény, pöffeszkedő ember nagyralátásáról, ami óriási derűtséget keltett, melyből ki-

vette részét a nyomorult cselédleányok legnyomorultabbja is: amire aztán Miklós elevenén találva, fejére huzta ami ágytakarója csak volt és szentül megfogadta, hogy előbb intézi el a számadását Squeers urral, mint ez az ur gyanítaná.

Uj nap virradt fel és Miklós, alig hogy felébredt, kocsinak közelgő robogását hallotta. A kocsi megállt. Felhalaltszott Squeersné hangja, tele diadalmassággal egy pohár pálinkát rendelve valakinek, ami már magában is eléggé bizonyította, hogy rendkívüli dolog történt. Miklós alig mert kinézni az ablakon; de mégis megtette s az első, amit megpillantott, a nyomorult Smike volt: sártól és esőtől oly csatakosan, oly zavarodottan, kimerülten és elvadultan, hogy ha nincs rajta az a ruhája, mely olyan volt, hogy még madár-ijesztőre se makasztanak olyat, még az adott körülmények közt sem ismert volna reá.

Emeljétek ki, — mondotta Squeers, minekutána egy darabig hallgatott és szemét a szó szoros értelmében legeltette a bűnösön. — Hozzátok be, hozzátok be!

— Vigyázz, — kiáltotta Squeersné, mikor a férje hozzá akart látni a segélynyújtáshoz. — Lábát a köténye alatt a kocsi derekához kötöttük, hogy újra meg ne szökhessék.

Squeersnek reszketett a keze örömében, mikor kibogozta a kötelet és Smiket, kit inkább lehetett volna holtnak, mint élőnek tartani, bevezette a házba s bizonyosság kedvéért lecsukta a pincébe addig is, amíg Squeers ur célirányosnak fogja ítélni, hogy példát teremtsen vele az egész összegyűlekezett iskola előtt.

Felületesen mérlegelve a körülményeket, némelyek csodálkozhatnának, hogy Squeers ur és Squeersné asszonyság oly nagy fáradozást fejtettek ki, hogy újra hatalmukba ejthessék azt a nyügöt, amelyről oly sokat és oly hangosan panaszkodtak; de csodálkozásuk enyhülni fog, mihelyt megtudják, hogy ha a szegény mindenesnek sokféle szolgálatát másvalakire bíznák, a dolog az intézetnek hetenként tíz vagy tizenkét shillingjébe kerülne; de egyébként is a legnagyobb szigorral szoktak megtorolni minden szökést a Dotheboys Hallban, mivelhogy a megfélemlítés nagy hatásán kívül alig csábította valami az intézetben való megmaradásra az épkéz-láb növendékeket.

A hír, hogy Smiket elfogták és diadalmasan visszahozták, futótűzként terjedt el az éhes gyülekezetben s a várakozás egész reggel ugyszólván lábujjhegyen állt. De meg volt írva, hogy lábujjhegyen maradjon egész délutánig, mikor aztán Squeers, felüditve magát a jó ebédrel s megerősítve a lelkét külön áldozati itallal vagy mivel is, szeretetreméltó házasársával együtt megjelent s egy szörnyű fenytő

eszközzel felfegyverkezve, mely erős volt, hajlékony volt, új volt és viaszkos volt a vége, amelyet, egy szóval, ezen a mai reggelen vásárolt külön az adott esetre való tekintettel.

— Itt van-e valamennyi fiu? — kérdezte Squeers retentő hangon.

Ott volt valamennyi fiu, de valamennyi sokkal jobban szurkolt, semhogy szólni mert volna. Squeers tehát végigjártatta soraikon a kegyetlen szemét, hogy megbizonyosodjék róla, s minden szem a földre nézett, minden fej lehajolt, amikor így szemügyre vette őket.

— Mindenki maradjon a helyén, — kiáltotta Squeers s kedvelt módján, szokás szerint az asztalra ütött a nádpálcájával és sötét önelégültséggel figyelte az általános megrázkódást, melyet csalhatatlanul idézett elő. — Az asztalához, Nickleby!

A nézők egyikének sem került el figyelmét, hogy nagyon különös és szokatlan kifejezés jelent meg a segédtanító arcán. Miklós mégis a helyére ment, szóra nem nyitva ajkát. Squeers, diadalmas pillantást vetve a segédjére s az önkény minden nemét éreztető tekintet a fiukra, kiment a szobából és rövidesen ismét visszatért, a gallérjánál fogva vonszolva maga után Smiket, vagyis inkább kabátjának annál a részénél fogva, mely legközelebb volt ahhoz a helyhez, ahol a gallérnak kellett volna lenni, ha ugyan ezzel a disszel dicsekedhetett volna.

A nyomorult, félig eszméletlen, lélekben kimerült lénynek megjelenése minden más helyen a szánakozás vagy tiltakozás moráját keltette volna. Még itt sem maradt egészen hatástalanul, mert a nézők nyugtalanul fészkelődtek helyükön s a legbátrabbak közül némelyek még a szánakozás vagy a felháborodás rejtett pillantásait is váltották egymással.

De Squeers mindezt nem vette észre, mert szemét állandóan a nyomorult Smiken tartotta s közben, már mint ilyenkor szokta, megkérdezte tőle, hogy tud-e valamit mondani a mentségére.

— Gondolom, hogy nem? — mondotta Squeers ördögi vigyorgással.

Smike körülnézett s a szeme egy pillanatra megpihent Miklóson, mintha beavatkozását remélte volna; de Miklós csak az asztal fedelét nézte.

— Van valami mondanivalód? — kérdezte újra Squeers s már kétszer vagy háromszor lendített a karján, hogy kipróbálja erejét és hajlékonyságát. — Eredj kissé félre, Squeersné asszonyom, édes; kevés a helyem.

— Kegyelem, uram! — jajdult fel Smike.

— Oh! csak ennyi az egész, ennyi? — mondotta Squeers.

— Igen, addig verlek, míg még egy hüvelyknyi van hátra az életedből, azt azután meghagyom neked.

— Ha-ha-ha, — kacagott Squeersné — ezt jól monddtad!

— Nem tehettem másképp, — mondotta Smike bágyadtan és újabb esdeklő pillantást vetett körül.

— Nem tehetted másképp, nem? — mondotta Squeers. — Oh! nem te voltál benne a hibás, ugy-e, talán bizony én?

— Undok, hálátlan, disznófejű állat, megrögzött, alattomos kutya! — kiáltotta Squeersné, a hóna alá kapva Smike fejét és minden egyes jelző után ütött rajta egyet; — ugyan mit akar ez avval mondani?

— Állj félre, édesem, — felelte Squeers — meglátjuk mindjárt, hogy mit?

Squeersné, minthogy e megerőltetések következtében ugysis elállt a lélekzete, szót fogadott. Squeers erős kézzel ragadta meg a fiut; irgalmatlan csapás sujtott le Smike testére — a fiu vergődött a korbácsütések alatt s rémesen üvöltött fel kinjában, — a korbács újra felemelkedett s azon a ponton volt, hogy újra lesujtson; de ekkor Nickleby Miklós hirtelen felszökött helyéről s oly hangon, hogy a gerendák is megreszkettek belé, azt kiáltotta:

— Elég!

— Ki az, aki azt kiáltotta, hogy elég? — mondotta Squeers, dühösen fordulva meg.

— Én, — felelte Miklós és előrelépett. — Így nem lehet tovább.

— Nem lehet tovább! — kiáltotta Squeers és szinte rikoltott a hangja.

— Nem, — felelte Miklós mennydörgő hangon.

Elképedve és meghökkenne a beavatkozásnak ezen a vakmerőségén, Squeers kibocsátotta kezéből Smiket, néhány lépést hátrált s oly merev pillantást vetett Miklósra, hogy szinte rémitőnek lehetett mondani.

— Azt mondom, hogy elég, — mondotta újra Miklós, a legkevésbé sem ijedve meg — és legyen elég. Nem fogom megengedni.

Squeers még mindig oly meredten nézett reá, hogy majd kifutott a két szeme; de a csodálkozás egy időre egészen elvette szavát.

— Nem vette figyelembe semmi békés közbenjárásomat e szánakozásraméltó fiu érdekében, — mondotta Miklós — s nem is felelt arra a levélre, melyben kértem, hogy bocsásson meg neki és felelősséget vállaltam, hogy nyugodtan marad meg itt. Tehát ne engem okoljon, hogy most nyíltan beavatkozom. Vessen magára, ne pedig reám.

— Üljön le, koldus! — bömbölte Squeers s majdnem esztét vesztette dühében, ugyanakkor pedig ismét kezét emelt Smikere.

— Gazember, — kiáltotta Miklós a legmélyebb felindulással. — Jaj magának, ha hozzányul! Nem fogom tétlenül nézni. A vérem forr, és van annyi erőm, hogy elbirok tiz olyannal, mint maga. Vigyázzon magára, mert Istenemre mondom, nem fogom kimélni, ha a végletekbe visz!

— Vissza! — kiáltotta Squeers a korbácsát suhogtatva.

— A sértések hosszú sorát kell megtorolnom, — mondotta Miklós és kipirult felindulásában — és felháborodáso-
mat csak még nagyobbá tette azokkal a gyáva kegyetlenkedésekkel, melyeket védtelen gyermekeken követnek el ebben a gyalázatos oduban. Vigyázzon magára, mert ha felébreszti bennem az ördögöt, a következmények mázsás sullyal esnek a fejére.

Alig hogy ezt mondotta, Squeers, dühének ádáz kitörésében s oly kiáltással, mely egy fenevad üvöltéséhez hasonlított, leköpte és kinzó eszközével végigvágott az arcán, úgy-hogy felhasadt nyomában a bőr. Sajgó fájdalomban összerázkódva s a düh, a megvetés és a felháborodás minden érzelmét érezve át ebben az egy pillanatban, Miklós nekiugrott, kicsavarta kezéből a korbácsot és torkon ragadva addig ütötte a bitangot, míg kegyelemért ordított.

A fiuk — az ifjabb Squeers ur kivételével, aki apjának segítségére sietve, hátha támadta az ellenséget — nem mozdították sem kezüket, sem lábukat; ellenben Squeersné aszszony, számos sikollyal kiáltva segítségért, belekapaszkodott házastársának kabátja szárnyába s úgy igyekezett kiragadni őt dühöngő ellenfelének kezéből; Fanny kisasszony pedig, ki egészen más látványban reménykedve leselkedett a kulcslyukon, a legelső támadás láttára berohant a szobába s előbb a tintatartók fergetegét zuditva a segédtanító fejéhez, szíve szerint ütötte-verte Miklóst, minden egyes ütés után újabb ütésre tüzelve magát felajánlott és visszautasított szerelmére való emlékezéssel; ami mindannyiszor újabb erőt kölcsönzött karjainak, melyek semmiesetre sem tartoztak a leggyöngébbek közé — mert ebben a tekintetben az anyjára ütött.

Miklós, indulatának elragadtatásában, annyira nem érezte ezeket az ütéseket, mintha tollal verték volna; de végre megunt a zenebonát, mikor pedig még azt is érezte, hogy a karja már-már elernyed, összeszedte őt vagy hat végső csapásra minden megmaradt erejét és hatalmasan lódította el magától Squeers urat. A tanítómester oly nagyot esett, hogy egy közelálló padnak döntötte Squeersné aszszonyt is, ő maga pedig, minthogy estében szintén a padba

vágta fejét, testének egész hosszában kábultan és mozdulatlanul terült el a padlón.

Ily szerencsés befejezéshez juttatván a dolgokat s teljes megelégedésére meggyőződést szerezvén arról, hogy Squeers ur csak elkábult, de nem halt meg, amely pontot illetőleg kezdetben némi kellemetlen kétségei voltak, Miklós a családra hagyta, hogy ténitse ismét magához, s visszavonult gondolkozni, hogy mit tegyen már most. Aggódva nézett körül s kereste Smiket, mikor kiment a szobából, de Smike nem volt sehol.

Rövid fontolgatás után összecsomagolt néhány ruhadarabot a kis bőrtáskájába s minthogy úgy vette észre, hogy senki sem szándékszik utját állni további lépéseinek, merészen lépett ki a ház külső kapuján s rövid idő múlva a Greta Bridge felé vívó országútra tért.

Mikor már eléggé lehiggadt, hogy kissé elgondolkozhasék mostani helyzetén, dolgainak állását bizony nem találta nagyon biztatónak; összesen négy shilling s egynéhány pence volt a zsebében s körülbelül kétszázötven mérföldnyire volt Londontól, mert oda akarta irányítani lépteit, hogy a többi közt megtudja, hogy Squeers ur miképen közölte nagyon szeretetreméltó nagybácsijával a mai reggel eseményeit.

Mikor arra a következtetésre jutott, hogy a dolgok ily szerencsétlen alakulásán nem javíthat semmi, szemét felvetve látta, hogy egy lovas közeledik, akiről, mikor közelebb ért hozzá, határtalan bosszúságára állapította meg, hogy senki más, mint Browdie John ur kordován nadrágban és bőrkamásniban, ki a lovat egy vastag kőrifabottal biztatja, melyet az imént vághatott le valami erős csemetéről.

— Nincs kedvem újabb lármára és csetepatéra, — gondolta magában Miklós — pedig úgy látszik, semmiképen sem kerülhetem el a veszekedést ezzel a tökfilkóval, s ráadásul még egy-két suhintást is kapok a füttykösétől.

Szó, ami szó, volt némi alapja annak a feltevésnek, hogy afféle eredménye lesz ennek a találkozásnak, mert Browdie John, mihielyt megpillantotta Miklóst, megállította lovát a gyalogjáró szélén s várta nyugodtan, míg odaér, közben pedig nagyon keményen nézett a ló fülei közül Miklósrá, ki nyugodtvérrel közeledett hozzá.

— Adj Isten, fiatal ur, — mondotta John.

— Adj Isten, — mondotta Miklós.

— No, végre összetalálkoztunk, — jegyezte meg John és megpengette a kengyelvasát, jókorát ütve reá a kőrifabotjával.

— Ugy van, — felelte Miklós tétovázva. — Hallja-e, — folytatta aztán nyíltan, pillanatnyi gondolkodás után — nem nagyon jóban váltunk el egymástól, mikor legutóbb találkoztunk; azt hiszem, én voltam a hibás; de nem akartam megsérteni önt és sejtelmem sem volt róla, hogy mégis megtettem. Utóbb bántam is nagyon. Nem nyujtaná a kezét?

— A kezemet nyujtsam! — kiáltotta a jólelkű yorkshirei; hát persze hogy megteszem! — S már le is hajolt a nyeregéből s nagyot rántott Miklós tenyerén. — De mi baj a képeddel, cimbora? Olyan, mintha megzuzta volna valami.

— Megvágta, — mondotta Miklós s elvörösödött, amikor ezt mondotta — odaütöttek; de visszaadtam annak, aki megtette, még pedig kamatostul.

— Ejnye, igazán? — kiáltotta Browdie John. — Jól tetted! Ezt már szeretem.

— A dolog úgy áll, — mondotta Miklós, s nem tudta, hogyan is vallja be — a dolog úgy áll, hogy rámtámadtak.

— Csak nem! — vetette oda Browdie John részvétteljes hangon, mert testre, erőre Góliát volt és Miklós valósággal törpének tűnhetett fel a szemében; — csak nem komolyan mondd!

— Pedig úgy van, — felelte Miklós — még pedig az a Squeers nevű fickó, de én aztán alaposan megvertem s éppen azért megyek el most innen.

— Micsoda! — kiáltotta Browdie, olyant kurjantva elragadtatásában, hogy a lova majdhogya meg nem bokrosodott. — Megverted a tanítómestert! Az árgyélusát, ezért szeretlek!

Az elragadtatásnak ezeken a kifejezésein kívül Browdie John újra meg újra nagyokat kacagott, még pedig oly harsányan, hogy a visszhang közéről és távolról nem vert vissza mást, mint a jókedv szívből fakadó kitöréseit. Közben pedig nem kevésbé szívből rázogatta egyre-másra a Miklós kezét. Mikor a kacagókedve elült, azt kérdezte, hogy mit szándékozik tenni Miklós; mikor pedig ez azt felelte, hogy egyenesen Londonba akar menni, csak hitetlenül csóválta a fejét s azt kérdezte, tudja-e, hogy mibe kerül ily hosszú utra a gyorskocsi.

— Nem tudom, — felelte Miklós — de nem is nagyon bánom, mert gyalog akarom megtenni az utat.

— Londonba gyalog! — kiáltotta John elcsodálkozva.

— Még pedig az utolsó lépésig, — felelte Miklós. — Már eddig is jócskán lépegethettem volna, azért hát Isten áldja!

— De nem úgy ám, — felelte a derék falusi ember, féken tartva a türelmetlen lovát — várj egy kicsit, hallod-e? Mennyi dohányod van?

— Nem sok, — felelte Miklós elpirulva — de rajta leszek, hogy beérfem vele. Akiben meg van rá az akarat, tudja a módját is.

— Browdie John nem felelt szóval erre a megjegyzésre, hanem a zsebébe nyult és elővett egy kopott, vén bugyellárist és kötötte magát, hogy Miklós annyit vegyen tőle kölcsön, amennyire most éppen szüksége van.

— Ne félj, cimbora, — mondotta — égy eleget magadnak, hogy hazáig juthass vele. Majd megfizeted egyszer, bizonyos vagyok benne.

Miklóst semmiképen sem lehetett reábirni, hogy többet fogadjon el egy sovereignnél, amely mértékével a kölcsönnek most már Browdie ur is kénytelen-kelletlen megbékült, minekutána több ízben hiába kérte, hogy fogadjon el többet, nem mulasztván el hamisítatlan yorkshirei óvatossággal hozzátenni, hogy ha nem adja ki az egészet, a fölösleget félre teheti, míg alkalmá nyílik, hogy postaköltség nélkül visszaküldhesse.

— Vedd el még ezt a husángot, jó lesz az utra, — tette hozzá és reátukmálta Miklóstra a botot, aztán még egyszer jól megszorította a kezét. — Ne veszítsd el a bátorságodat és áldjon meg az Isten. Megverte a tanítómester! Engem úgy se', husz esztendeje nem hallottam ennél jobb históriát.

Igy szólva, és sokkal több finomsággal, mint amennyit fel lehetett volna tenni róla, a hahotának ujabb hosszú és harsány sorozatára fakadt, hogy elkerülje a köszönetet, mely kiáradt Miklós szívéből, Browdie John megsarkantyuzta lovát és gyors ügetéssel vágatott el, vissza-visszanézve még Miklóstra, ki ámulatlan állt helyén és vigan intve neki a kezével, mintha bátorítani akarná a reá váró utra. Miklós szemmel követte a lovat és lovasát, míg el nem tűntek egy domb kanyarulatánál, aztán tovább indult utjára.

Aznap este nem jutott messzire, mert már kezdett sötétedni s nagy hó esett, mely nemcsak a járást nehezítette, hanem eltakarta és napnyugta után egészen láthatatlanná tette az ösvényt, legalább az olyan gyalogosnak, aki nem ismeri a járást azon a tájon. Miklós ezt az éjszakát egy kis falusi házban töltötte, hol az utasemberek szegényebb fajtája olcsó áron meghálhatott, de másnap reggel jókor utnak indult s még az est beállta előtt Boroughbridgebe érkezett.

Végigjárta ezt a kis várost, olcsó szállóhelyet keresett s mintegy véletlenül egy üres pajtára akadt, mely legfeljebb kétszáz yardnyira volt az országuttól; ott aztán egy melegebb zugolyban kinyújtóztatta fáradt tagjait s csakhamar elaludt.

Másnap reggel, mikor felébredt s emlékezetébe akarta idézni álmait, melyek mind Dotheboys Hallban való nemrég tartózkodásával voltak összefüggésben, feltápáskodott, dörzsölte a szemét és — nem éppen az elképzelhető legnyugodtabb arckifejezéssel — valami mozdulatlan tárgyra meredt, mely néhány yardnyira hevert előtte.

— Különös! — kiáltotta Miklós — nem az álomvilágnak valami itt maradt szüleménye ez? Nem lehet valóság . . . pedig hát . . . ébren vagyok! Smike!

Az alak megmozdult, felállt, odament hozzá és térdre esett a lába előtt. Csakugyan Smike volt.

— Miért térdelsz előttem? — mondotta Miklós és sietett felemelni.

— Azért, hogy magával mehessek . . . valahová . . . akárhová . . . a világ végére . . . a temető sirgödrébe, — felelte Smike és megragadta a kezét. Engedje meg, óh, engedje meg! Maga az én otthonom . . . az én jóbarátom . . . jaj, vigyen magával.

— Olyan barátod vagyok, aki vajmi keveset tehet érted, — mondotta Miklós nyájasan. Hogyan jutottál ide?

Smike, úgy látszik, nyomon követte; sohasem vesztette szem elől az egész hosszú uton; virrasztott, amíg ő aludt, vagy enni valamit betért valahová. És nem mert a szeme elé kerülni, mert félt, hogy visszaküldi. Még most sem akart mutatkozni előtte, de Miklós sokkal váratlanabban ébredt fel, mint remélte, s nem maradt annyi ideje, hogy elbujjon előle.

— Szegény gyerek! — mondotta Miklós — nehéz sorsod megfoszt minden jóbaráttól, egynek kivételével s ez az egy majdnem épp oly szegény és elhagyatott, mint te magad.

— Szabad-e . . . szabad-e vele mennem? — kérdezte Smike bátortalanul. — Igazán hűséges, soha el nem fáradó, dolgos cselédje leszek. Nem kell nekem ruha, — tette hozzá a szegény és még szorosabbra huzta össze magán a ruhát; — ez még elég jó. Nem kell nekem más, mint csak hogy közelében lehessenek.

— Ugy is leszel, — kiáltotta Miklós. — S a világ téged is ellát annyival, amennyivel engem lát el, míg egyikünk vagy másikunk fel nem cseréli ezt a világot egy jobb világgal. Gyere!

— Így szólva, vállára kapta a batyuját s egyik kezével a botját ragadta meg, a másikat elragadtatott barátjának nyujtotta és így mentek ki együtt a pajtából.

XIV. FEJEZET.

Melynek az a hibája, hogy csak közönséges emberekkel foglalkozik, s így szükségképen maga is merőben alantas és közönséges.

Londonnak abban a részében, melyhez a Golden Square tartozik, van egy enyészetnek indult, ódon, düledező utca, a magas és keskeny házak két rendetlen sorával, melyeket egészen kihozott sodrukból, hogy évek óta csak egymásra bámszkodtak. Ugy látszik, még a kémények is búnak eresztették fejüket, hogy nem láthattak mást, mint magukhoz hasonlókat a tulsó oldalon. A tetejük letöredezett, romlásnak indult s megfeketedett a füsttől, itt-ott pedig olyan soruk is látszott, mely magasabb volt a szomszédjainál és erősen féloldalra dőlt, azzal fenyegetve, hogy a háztetőre roskad, megvalósítandó azt a bosszútervet, hogy fél évszázados elhanyagoltatásért összetörje a padlóssor lakóit.

A baromfi, mely az utcai árok mentén kapingál s úgy dobálja a testét, ahogy csak a városi tyúk képes, s melyet a falusi kakas vagy tyúk hiába igyekeznék megérteni, tökéletesen hozzáillik gazdáinak düledező lakásaihoz. Pizskos, vedlett tollazatu, álmos baromfi biz' az, melyet, mint akárhány szomszédbeli gyermeket, azért küldenek ki, hogy az utcán szerezzé meg az élelmét, ott aztán körül kőre ugrál, hogy találomra valami magot keressen, mely az utca sarába temetkezett; meg is teszi, de arra már alig képes, hogy kotyogjon egymásnak. Az egyetlen, amelynek csak félig-meddig is van valami hangja e társaságban, a pék előregedett törpe kakasa, de még az is rekedt már a rossz koszt miatt, melyet a régebbi gazdájától kapott.

A házak nagyságáról ítélve, ebben az utcában valamikor jobbmódu emberek laktak, mint ezidőszerint; de most hetibérre lakják emeletenkint, vagy egyes szobánként s majdnem minden kapun majdnem annyi névtábla vagy csengetyűhúzó van, mint ahány szoba van a házban. Ugyanebből az okból az ablakok is a lehető legváltozatosabb látványt nyújtják, amennyiben mindenféle fajtájú közönséges ablaktakaróval és függönnyel ékesítették fel őket, valamennyi kapualja pedig a mindenféle nagyságu gyermekek és söröskancsók tarka sokaságával van eltorlaszolva és szinte hozzáférhetetlenné téve, a karonülő gyermektől és a felpintes kancsótól a felcseperegett leányig és a kétgallonos kannáig.

E házak egyikében, mely talán egy árnyalattal pizkosabb volt, mint bármelyik a szomszédjai közül, mely több csengetyűhúzót, gyermeket és söröskancsót mondhatott ma-

gáénak s mely azon frissiben kapta azt a sűrű, fekete füst-felhőt, mely éjjel-nappal dőlt a közvetlen közelében levő sörfőzőgyár kéményeiből, e ház egyik szobájának ablakában egy cédula volt kitéve, mely tudtul adta, hogy a házban van még egy kiadó szoba, bár (tekintetbevéve a sok lakónak az egész homlokzatot elborító ismertetőjelét, a konyhaablakba kitett mángorlótól fel a padlásszobák párkányán levő virágcserepekig) még egy találékony iskolásgyermek sem lett volna képes felfedezni, hogy melyik emeleten lehet az a kiadó szoba.

E ház közös lépcsőháza csupasz volt és nem volt benne szőnyeg; de a kíváncsi látogatónak, kit utja felfelé vitt, nem kerülhette el figyelmét, hogy a szegénységnek jelei emeletről emeletre szembetűnőbbek, jólhet a szobák ajtaja mindenütt zárva van; így például az első emelet bérlői, minthogy butorban bővelkedtek, egy régi mahagóni asztalt (igazi mahagóni fából) az ajtajuk elé állítottak és csak akkor vitték be a lakásba, mikor néhanapján szükségük volt reá. A második emeleten a kirakott butorzat két fenyőfaszékre zsugorodott össze, melyeknek egyike az udvari kis szobához tartozott s egy lábbal meg az ülőkével szegényebb volt a kelletténél. A harmadik emeleten a fényűzésnek ez a neve mindössze egy korhadt mosóteknőből állott, a padlóssor külső pihenője pedig nem mutathatott értékesebb dolgot két csorba vizeskancsónál, meg néhány törött cipőfénymazos palacknál.

Ez utóbbi emeleten egy négyszögletes képű és erősen jellegzetes vonású, korosabb, rosszul öltözött ember éppen azzal foglalkozott, hogy be akart nyitni az utcai padlásszoba ajtaján s mikor végre sikerült megfordítania a rozsdás kulcsot a még rozsdásabb zárában, a jogos lakó arckifejezésével bement a helyiségbe. Emberünknek rövid, durva, vörös hajból készített paróka volt a fején, melyet a kalapjával együtt vett le s akasztott egy szegre. Helyette piszkos pamuthálósipkát tett a fejére s addig tapogatózott a sötétben, míg megtalált egy gyertyacsutkát; aztán megkopogtatta a deszkafalat, mely a két padlásszobát elválasztotta egymástól és hangosan kérdezte, hogy ég-e Noggs urnál a gyertya.

A válaszadó hangokat tompábbá tette a léc meg a burkolata, azonkívül pedig úgy tűnt fel, mintha a szó valami kancsó, vagy más ivóedény üregéből hangzanék; de a hang Newman hangja volt s a szavak igenlőek voltak.

— Förtelmes éjszaka, Noggs ur! — mondotta a hálósipkás ember, s belépett hozzá, hogy meggyujtsa benn a saját gyertyáját.

— Esik? — kérdezte Newman.

— Esik-e? — felelte a másik bosszusan. — Bőrig áztam.

— No, nem kell sok ahhoz, hogy bőrig ázzunk maga meg

én, Crowl uram, — mondotta Newman és kopott kabátjának hajtokájára tette a kezét.

— Hát annál rosszabb, — jegyezte meg Crowl ur nem kevésbé bosszus hangon.

Halk, de elégedetlen dörögés közben a szomszéd, kinek merev arca olyan volt, mint az önzés lefestve, majdnem kipiszkálta a kis tüzet a tűzhelyből, kiürítette a poharat, melyet Noggs tolt eléje és azt kérdezte ettől az urtól, hogy hol tartja a szenet.

Noggs Newman egy faliszekrénynek a fenekére mutatott, amire Crowl ur kezébe vette a lapátot és reászedte a készletnek majdnem felét, amelyet azonban Noggs a legnagyobb lelki nyugalommal és szót sem ejtve, megint lekapart róla.

— Remélem, nem adta magát a takarékoskodásra éppen most, — mondotta Crowl.

Newman az üres pohárra mutatott, mintha az éppen elegendő lett volna cáfolatnak a vádra és csak annyit felelt röviden, hogy lemegy vacsorázni.

— A Kenwigs-családhoz? — kérdezte Crowl.

Newman igenlően bólintott.

— No, tessék! — mondotta Crowl. — Én meg abban a szent hitben, hogy nem megy, mert azt mondotta, hogy nem akar lemenni, azt feleltem Kenwigséknek, hogy nem mehetek, s arra rendezkedem be, hogy magával töltöm az estét.

— Kénytelen vagyok vele, — felelte Newman. — Súlyt vetettek reá, hogy ott legyek.

— De hát mi történjék velem? — erőszakoskodott az önző férfiú, aki mindig csak magára gondolt. — Csakis maga a hibás. Mondok valamit magának: itt maradok a tűzhelyénél, amíg visszajön.

Newman kétségbeesett pillantást vetett a csekély szénkészletére, de mivelhogy nem volt benne bátorság azt mondani, hogy nem, amely szócskát soha életében sem volt képes a kellő időben kiejteni sem önmagával, sem másokkal szemben, beleegyezett abba, amit barátja mondott és Crowl ur tüstént kezdett kényelembe helyezkedni Noggs Newman rovására, már amennyire a körülmények lehetővé tették.

Azok a lakók, akikről Crowl azzal a megjelöléssel tett említést, hogy a Kenwigs-család, egy bizonyos Kenwigs urnak, foglalkozására nézve elefántcsontsztergályosnak neje és csemetéi voltak. Kenwigs urat meglehetősen jelentékeny egyéniségnek tartották a házban, mert ő lakta az egész első emeletet, mely két szobának a sorából állt. Modorára nézve maga Kenwigné asszony is egészen előkelő hölgy volt és nagyon uri családból származott, mert volt egy nagybácsija, aki vizdíjat szedett be, ami nem is egyetlen kiválósága volt, mert azonki-

vül két nagyobbik leánya hetenkint kétszer egy közeli tánciskolába járt és kék szalaggal diszitett fonatban viselte hátán a szősz haját, azonkívül pedig fehér bugyogót viseltek, mely szépen vasalt bodorban végződött a bokájuk körül. Mindebből és még sok más okból, melyek épp oly jelentőségesek voltak, de amelyeket itt felsorolni helyem nem engedi, Kenwigné olyan nő hirében állt, kivel érintkezni tisztesség s aki örökös beszéd tárgya volt az egész utcabeli asszonyoknak, de még az utca két sarkán tul jobbra és balra eső három-négy ház asszonyainak is.

Évforduló napját készültek megülni annak a boldog napnak, mikor a törvény által elismert angol egyház megajándékozta Kenwigs urat Kenwigné asszonysággal, s e napra való hálás emlékezéssel Kenwigné asszony kártyajátékra és vacsorára hívta meg az első emeletre néhány válogatott barátját és új ruhát vett magára, hogy abban fogadja őket; amely ruhának azonban oly égőpiros színe és oly fiatalos szabása volt, azonkívül pedig oly diadalmasan illett arcához, hogy Kenwigs ur kijelentette, hogy az a nyolc év és az az öt gyermek úgy tűnik fel előtte, mint egy álom, s hogy Kenwigné asszony sokkal fiatalabbnak és sokkal virulóbbnak látszik, mint azon az első vasárnapon, melyet társaságában töltött.

De Kenwigné asszonynak, bármilyen szép volt az ünnepi ruhájában s ha oly előkelően festett is benne, hogy az ember azt hitte volna, hogy legalább is szakácsnőt és szobaleányt tart és nincs más dolga, mint parancsokat osztogatni, mégis a gondok egész világa nehezedett vállára, míg előkészületeit folytatta; igen, több volt az, mint amennyit elbirt volna kényes és uri alkatával, ha a ház urnőjének büszkesége nem támogatja benne. De végre beszereztek mindent, amit be kellett szerezni és félretettek mindent az útból, amit félre kellett tenni, és készen állt minden s minthogy maga a vízdijszedő is kilátásba helyezte megjelenését, maga a szerencse istennője is reámosolygott a család ünnepére.

A társaság hámulatosan volt összeválogatva. Mindenekelőtt ott volt Kenwigs ur és Kenwigné asszony és a négy Kenwigs-csemete, kik fennmaradtak a vacsorára, először, mert nem lett volna igazságos és méltányos dolog, hogy ily napon meg ne vendégeljék őket és másodszor, mert alkalmatlan, ha ugyan nem illetlen dolog lett volna, a társaság jelenlétében fektetni le őket. Aztán ott volt az az ifju hölgy, aki Kenwigné asszony ruháját varrta s aki — kényelmesebben igazán már nem lehetett volna elrendezni — átengedte saját ágját a legkisebb csemetének s minthogy udvari szobája a második emeleten volt, gondoskodott egy fiatal leányról is, aki vigyázott reá. Meghívtak továbbá, hogy az ifju hölgynek társasága is legyen, egy

fiatalembert, aki ismerte Kenwigs urat még legénykorában, s akit a hölgyek kiválóképen értékelték, mert szoknyavadász hírében állt. Hozzájárult mindezekhez még egy új házaspár, mely mátkaságának idején bemutatkozó látogatást tett Kenwigs uréknál, meg Kenwigné asszonynak egy testvérhuga, aki igazi szépség volt; továbbá még egy fiatalember, akiről feltették, hogy tisztességes szándékkal jár ez utóbb említett hölgy körül és Noggs ur, kit bátran meghivhattak, mert ur volt valamikor. Végre megjelent még egy korosabb hölgy is a földszinti udvari szobából, meg egy ifjú hölgy, akit talán a beszéd után az est hősnének lehetett volna mondani; mert egy színházi tűzoltó leánya volt, „fellépett” a némajátékban és határozottan a lehető legnagyobb jövő várt reá a színpadon, mert úgy énekelt és szavalt, hogy Kenwigné asszonynak könnybe lábadt a szeme, mikor csak hallotta. Az örömmek, hogy ily vendégeket láthatnak házuknál, csak egy árnyékoldala volt, tudniillik, hogy a földszinti udvari szobából való hölgy, ki nagyon kövér volt és veszedelmesen közeledett a hatvanhoz, mélyen kivágott olcsó muszlinruhában és rövid bőrkeztüben jelent meg, ami annyira felbőszítette Kenwigné asszonyt, hogy titokban szentül kijelentette nővérének, hogy ha a vacsora történetesen nem az udvari földszinti szobában áll tüzőn, feltétlenül felkérné a szoba lakóját, hogy vonuljon vissza.

— Drágám, — mondotta Kenwigs ur — nem volna jobb, ha valami társasjátékot játszanánk?

— Kenwigs, drága, — felelte a felesége — csodálkozásba ejtesz. — A nagybácsi nélkül akarnád kezdeni?

— Megfeleldeztem a vízdíjbeszedőről, — mondotta Kenwigs — óh dehogy, persze, hogy nem lehet.

— Oly különös ember, — mondotta Kenwigné, a másik férjes asszonhoz fordulva — hogy ha nélküle kezdenők meg, örök időre kihagyna a végrendeletéből.

— Jaj Istenem! — kiáltotta a férjes asszony.

— Fogalma sincs róla, hogy milyen, — felelte Kenwigné — de azért nincs nála áldottabb lelkű teremtés.

— A legdrágább szívű ember, aki valaha a világon volt, — vágott a szavába Kenwigs.

— Bizonyára nagyon fáj a szívének, mikor kénytelen elzárni a vizet az olyan emberek előtt, akik nem fizetnek, — jegyezte meg, jó tréfát akarva mondani az agglegény-jóbarát.

— György, — mondotta Kenwigs ur ünnepélyesen — semmi effélét, ha kérem szabad.

— Csak tréfa volt, — felelte a jóbarát megszegyenülten.

— György, — folytatta Kenwigs ur — a tréfa nagyon jó dolog, nagyon jó dolog, de tiltakoznom kell ellene, mikor megsérti Kenwigné asszony finomérzését. A közélet emberét

nem lepheti meg, ha guny tárgyává teszik; kimagasló helyzete az oka, nem pedig ő maga. Kenwigné asszony rokona közéleti alak, azt ő maga is tudja, György, és viseli is a terhét. De ha kihagyhatnám a dologból még Kenwigné asszony személyét is (ha ugyan ki lehetne hagyni Kenwigné asszonyt ily vonatkozásban), itt vagyok még magam is, akinek abban a tisztességben van részem, hogy házasságom révén összeköttetésben állok a díjbeszedővel és nem engedhetek meg ily megjegyzéseket az én... — Kenwigs ur azt akarta mondani, hogy „házamban“, de a mondatot ezzel a szóval kerekítette ki: „lakásomban“.

Eppen befejezte ezeket a megjegyzéseket, melyeket Kenwigné asszony a legmélyebb érzelem jelei közt hallgatott s mely nem tévesztette el azt a várt hatást, hogy meggyőzze a jelenlevőket a díjbeszedő egyéniségének jelentőségéről, mikor a csengő megszólalt.

— Ő az, — suttogta Kenwigs ur mély megindulással. — Morleena, drágám, szaladj le és bocsásd be a bácsidat és csókold meg mindjárt, mihelyt kinyitottad a kaput. Hm. Beszél-gessünk.

Engedve Kenwigs ur figyelmeztetésének, az egész társaság nagyon hangosan beszélgetett, hogy feszélyezetlennek és nyugodtnak tűnjék fel, s alighogy hozzáfogtak ehhez, Kenwigs Morleena kisasszony gyermeki mozdulattal bevezetett a szobájába egy barnatérndadrágos és lábszárvédős, tömzsi öreg urat, akinek olyan volt az arca, mintha guajakfából faragták volna. Kenwigs Morleena kisasszony szokatlan keresztnévéről hadd jegyezzük meg itt, hogy Kenwigné asszony maga találta ki első gyermekágya előtt, mint legalkalmasabb nevet legidősb gyermekének, feltéve, hogy leánya születik.

— Oh, bácsi, ugy örülök, hogy itt látom, — mondotta Kenwigné asszony s gyöngéden megcsókolta a díjbeszedő mindkét arcát — ugy örülök.

— Sok boldog évforduló napot, édesem, — felelte a díjgyűjtő, ilyképen viszonzva az üdvözlést.

Hát biz a dolog elég érdekes volt. Láttak egy vízdíjgyűjtőt könyve, tolla és tintája nélkül, hivatalos kopogtatása nélkül, félelemkeltés nélkül, ahogy megcsókolt — csakugyan megcsókolt — egy csinos asszonyszemélyt s nem említve díjat, intést, nem mondva, hogy már két évnegyedre járó vízdíj esedékes, vagy azt sem, hogy többé nem kéri ily békés uton. Kedves volt látni, hogyan nézte ezt a társaság, egészen elmerülve csodálatában, látni azokat a biccentéseket és egyéb jeleket, melyekkel csodálkozásukat fejezték ki, hogy ennyi emberi vonást fedeznek fel egy díjbeszedőn,

— Hol akar ülni, bácsi? — kérdezte Kenwigné asszony teljes ragyogásában annak a családi büszkeségének, melyet előkelő rokonának megjelenése keltett.

— Akárhol, drágám, — felelte a díjgyűjtő. — Nem vagyok válogatós.

Nem válogatós! Mily barátságos díjgyűjtő. Ha író lett volna, aki tudja, hol van a helye, akkor sem lehetett volna szerényebb.

— Lillyvick ur, — mondotta Kenwigs a díjbeszedőhöz fordulva — néhány barátunk itt epedve várja a tisztességet ...köszönöm... Cutler ur és Cutlerné asszony, Lillyvick ur.

— Büszke vagyok, hogy megismerkedhetem önnel, uram, — mondotta Cutler ur. — Sokszor hallottam már emlegetni. — Ez csak udvariassági forma volt, mert Cutler ur, ki Lillyvick ur kerületében lakott, csakugyan sokszor volt abban a helyzetben, hogy emlegetni hallotta nevét; kitartó látogatásai csakugyan feltűnő figyelmességről tettek tanubizonyságot.

— György, azt hiszem, ön ismeri Lillyvick urat, — folytatta Kenwigs; — a földszinti urnő — Lillyvick ur. Snewkes ur — Lillyvick. Green kisasszony — Lillyvick ur. Lillyvick ur — Petowker kisasszony a Drury Lane színháztól. Nagyon örülök, hogy két közéleti egyéniséget ismertethetek meg egymással! Kenwigné asszony, drágám, volnál oly szíves, rendbehozni a játékpénzeket?

Noggs Newman segítségével (akinek, minthogy a nap és az év minden szakában különböző kedvességekkel szokott lenni a gyermekek iránt, teljesítették azt a kívánságát, hogy nem mutatták be senkinek s akit suttogva úgy emlegettek egymásközt a jelenlevők, mint a végzett urat) Kenwigné asszony teljesítette férjének kívánságát, a társaság nagyobb része leült a társasjátékhoz, míg maga Newman, Kenwigné asszony és Petowker kisasszony, a királyi Drury Lane színháztól az asztalterítéshez láttak.

Amíg a hölgyek ilyképen fáradoztak, mindegyik ur elmerült a játékban, s minthogy minden, ami egy vízdíjbeszedőnek a hálójába esik, illő, hogy hal legyen, a kedves öreg ur semmiesetre sem volt tulzottan aggályoskodó a szomszéd tulajdonok bekebelezésében; viszont nagyon szórakozottnak mutatkozott, mikor az ellenkezőre kínálkozott alkalom, de egész idő alatt oly kedvesen mosolygott s oly sokféle leereszkedő beszéddel tartotta a nyerő feleket, hogy az emberek egészen el voltak ragadtatva szeretetreméltóságától, s lelkükben azt gondolták, hogy megérdemelné, hogy legalább pénzügyminiszter legyen belőle.

Hosszas fáradozás után s minekutána a vendégek különböző barackokkal tisztelték meg a Kenwigs-család ifju sarjait, kik közül a két legrakoncátlanabbat sommásan kiakolbólitották a szobából, az asztal végre a lehető legelőkelőbben megterült és két főtt tyukot, egy nagy darab disznósültet, egy almapástétomot, krumplit és zöldsézeléket szolgáltak fel a vendégeknek; amely sok szép dolog láttára a tiszteletreméltó Lillyvick ur az elmésségek egész tömegét bocsátotta szárnyra s bámulatos jókedvének adta bizonyosságait, végtelen gyönyörűségére és elégtételére a kiválóságait csodálók egész seregének.

A vacsora kitünően és nagyon gyorsan közeledett végéhez; közben nem történt semmi baj, hacsak az nem, mely abból eredt, hogy folyton tiszta kést és villát követeltek, ami nem egyszer azt az óhajt fakasztotta a szegény Kenwigné asszony lelkéből, hogy bár a vendégségek alkalmával is elfogadnák azt az iskolai szabályt, mely kötelezővé teszi, hogy minden vendég maga hozza magával a kését, villáját meg a kanalát, ami kétségtelenül igen sok esetben járna nagy megkönnyebbüléssel, főkép a ház urára és asszonyára nézve, különösen, ha teljes terjedelmében fogadnák el az iskolai szabályt és figyelmességből magától értődőnek tartanák, hogy az említett tárgyakat nem vinnék ismét haza.

Mikor mindenki mindent megevett, az asztalt félelmetes sietséggel és nagy zajjal leszedték; a szeszes italokat, melyeknek láttára felragyogott Noggs Newman szeme, a meleg és hideg vizekkel együtt egymás mellé sorakoztatták, s a társaság hozzákészült a kedves mulatozáshoz. Lillyvick urat öblös karosszékbe a kandalló mellé ültették s a Kenwigs-család kicsinyei egy kis padon foglaltak helyet, csak szőszke hajfonataikat mutatva a társaságnak s arcukat a tűz felé fordítva. Amikor ez is megtörtént, Kenwigné asszonyon erőt vettek az anyai érzelmek és könnyek záporára fakadva, férjének balvállára borult.

— Oly szépek! — mondotta Kenwigné asszony zokogva.

— Oh, Istenem — mondották a hölgyek mind — azok bizony! Csak természetes, hogy büszke reájuk; de ne érzékenyüljön el, tartsa magát!

— Nem... tehetek róla és nincs benne semmi, — zokogta Kenwigné asszony — oh, sokkal is szebbek, semhogy életben maradjanak, sokkal szebbek!

E szörnyű előérzet hallatára, hogy életük virágában kell időnek előtte meghalniok, a négy kis leány szörnyű sirásra fakadt, egyszerre rejtették fejüket anyjuk ölébe és úgy zokogtak, hogy csak úgy remegett a nyolc szőszke hajfonatuk, Kenwigné pedig egyiket a másik után ölelte keb-

lére oly kétségbeesett taglejtésekkel, melyekből még Petow-ker kisasszony is tanulhatott volna.

Az aggódo anyát végre nyugodtabb kedélyállapotba hozhatták a vendégek sűrű vigasztalásaikkal, mikor pedig a Kenwigs-család ifjúsága is lecsillapult, szétoztották a gyermekeket a társaság sorában, hogy egyesült szépségük látványa ne vehesse le mégegyszer a lábáról Kenwigné asszonyt; amire a hölgyek és az urak egyesültek abban a közös jóslatban, hogy a gyermekek még sok-sok évig fognak élni és hogy nincs arra semmi ok, hogy Kenwigné asszony anynyira gyötörje magát, aminthogy, az igazat megvallva, nem is volt reá oka, mert gyermekeinek szépsége semmiképen sem igazolta aggodalmait.

— Ma nyolc esztendeje, — mondotta Kenwigs ur ómi szünet mulva. — Istenem... oh!

Ez a gondolat, visszhangra talált minden jelenlévőnél, akik előbb mondták, hogy „oh” és azután, hogy „Istenem!”

— Akkor fiatalabb voltam, — mondotta Kenwigné asszony és szégyenlősen nevetett.

— Nem, — mondotta a díjbeszedő.

— Bizonyára nem, — tette hozzá a többi mind.

— Eszembe jut a hugom, — mondotta Lillyvick ur és komolyan jártatta végig szemét a hallgatóságán. — Eszembe jut az a délután, amikor először vallotta meg anyjának, hogy sziveli Kenwigset. „Anyám,” mondotta, „szeretem őt.”

— Azt mondtam, bácsi, hogy „imádom”, — felelte Kenwigné alázatosan. — Azt hiszem, azt mondtam, hogy „imádom”.

— „Szeretem,” drágám, — ismételte meg Lillyvick ur. — „Anyám,” azt monlotta, „szeretem őt!” „Mit hallok?” kiáltotta az anyja; és azon menten erős görcsökbe esett.

A társaság egybehangzóan csodálkozva kiáltott fel:

— Erős görcsökbe, — mondotta újra a díjbeszedő és szigorú pillantást vetett hallgatóira. — Kenwigs megbocsát, ha jóbarátok közt elmondom, hogy súlyos kifogásokat tettem személye ellen, mert azt mondták, hogy kis ember arra és szégyenére válik a családnak. Jut még eszébe, Kenwigs?

— Hogyne, — felelte Kenwigs, egyáltalában nem ütközve meg e körülmény felemlítése miatt, mert cáfolhatatlan bizonyíték volt benne arra, hogy Kenwigné asszony mily előkelő családból származik.

— Magam is egy véleményen voltam velük, — mondotta Lillyvick ur — lehet hogy ez egészen természetes volt, de lehet, hogy nem.

A felhallatszók halk moraj azt látszott mondani, hogy a

Lillyvick ur társadalmi helyzetében levő ember részéről a dolog nemcsak hogy természetes, hanem dicséretreméltó is.

— Idő multával megbékülten a gondolattal, — mondotta Lillyvick ur. — Mikor megesküdtek és már nem lehetett változtatni a dolgon, az elsők közt voltam, akik azt mondták, hogy tudomást kell venni Kenwigsről. A család ennek következtében s az én közbelépésem folytán tudomást is vett róla; és kénytelen vagyok kijelenteni, és büszkén jelentem ki, hogy mindig nagyon tisztességes, erkölcsös, derék, tiszteletreméltó embernek ismertem meg. Fogjunk kezét, Kenwigs.

— Büszke vagyok reá, hogy megtehetem, — mondotta Kenwigs ur.

— Részemről, Kenwigs, — felelte Lillyvick ur.

— Nagyon boldogan éltem hugával, uram, — mondotta Kenwigs.

— Maga lett volna a hibás, ha másképp történt volna, uram, — jegyezte meg Lillyvick ur.

— Kenwigs Morleena, — kiáltotta e gyermek anyja, kit borzasztóan megrendített ez a fordulat — csókold meg a drága nagybátyádat!

Az ifju kisasszony megtette, amire szőlították s a másik három kis leányt is sorra emelték fel a díjbeszedő arcához, s azok is az előbbihez hasonló megtisztelésben részesítették, amit aztán kiterjesztettek a jelenlevők többségére is.

— Oh Istenem, Kenwigné asszony, — mondotta Petowker kisasszony — addig is, míg Noggs ur elkészíti a puncsot, hogy poharat üríthessünk ez alkalom sok boldog megismétlődésére, engedje meg, hogy Morleena bemutathassa Lillyvick ur előtt azt a táncszámot.

— Nem, nem, édesem, — felelte Kenwigné asszony — untatná nagybácsimat.

— Bizonyos vagyok benne, hogy nem untatná, — felelte Petowker kisasszony. — Inkább nagyon örülne rajta, nem igaz, uram?

— Hogyne, — felelte a díjbeszedő, oldalpillantást vetve a puncskeverőre.

— Hát akkor én is mondok valamit, — mondotta Kenwigné asszony: — Morleena járja el a táncot, de csakis akkor, ha nagybácsim reábirhatja Petowker kisasszonyt, hogy azután szavalja el nekünk a „Vérivónó temetését“.

Tapsvihar és lábdobogás fogadta ezt az indítványt, a szóbanforgó hölgy ismételve kedvesen intett a fejével, jelezve, hogy meghajlik a kívánság előtt.

— Tudhatja, — mondotta Petowker kisasszony duzzogva — hogy nem szívesen teszek magántársaságban olyat, ami az élethivatásomhoz tartozik.

— Oh, de itt talán mégis? — vetette ellene Kenwigné asszony. — Annyira jóbarátok közt vagyunk, hogy bátran úgy veheti, mintha próbát szavalna a saját szobájában; aztán meg ez az alkalom...

— Erre már nem tagadhatom meg, — vágott a szavába Petowker kisasszony. — Ami csekély erőmből telik, kész vagyok megtenni a legnagyobb örömmel.

A mai est programját Kenwigné asszony és Petowker kisasszony dolgozták ki s ezt a pontot is a megbeszélte szórakozások közé vették. De megállapodtak abban is, hogy kölcsönösen kissé kelletni fogják egymást, hogy a dolognak annál természetesebb színe legyen. A társaság elhelyezkedett, Petowker kisasszony egy kis dalt dudolt és Morleena hozzáfogott a tánchoz, de előbb oly gondosan krétázták meg a talpát, mintha legalább is kötélnek akarna táncolni. A táncmutatvány nagyon csinos volt, különösen sokat foglalkoztatta a karjait, és határtalan tetszéssel találkozott.

— Ha engem az Isten ily tehetséges gyermekkel áldana meg, — mondotta Petowker kisasszony pirulva — tüstént felléptetném az Operában.

Kenwigné asszony sóhajtott és Kenwigs urra nézett, aki fejét rázta és megjegyezte, hogy neki aggályai vannak e dolog tekintetében.

— Kenwigs fél, — mondotta Kenwigné asszony.

— Mitől? — kérdezte Petowker kisasszony. — Csak nem attól, hogy megbukik?

— Oh dehogy, — felelte Kenwigné asszony — de ha azzá fejlődik, aminek ígérkezik, — gondoljon csak arra a sok ifju hercegre és márkira...

— Nagyon igaz, — mondotta a díjbeszedő.

— Egyébként, — vetette ellene Petowker kisasszony — ha, tudja, meglesz benne a kellő önbecsülés...

— Van valami a dologban, — felelte Kenwigné asszony, egy pillantást vetve az urára.

— Én csak annyit tudok, — hebegte Petowker kisasszony — igaz, hogy ezt nem lehet általános szabálynak állítani, de nekem sohasem volt részem afféle kellemetlenségekben és alkalmatlankodásokban.

Kenwigs ur illő udvariassággal jelentette ki, hogy ez mindjárt más színben tünteti fel a dolgot s hogy a kérdést komolyan fontolóra is fogja venni. Mikor ez határozatba ment, felkérték Petowker kisasszonyt, hogy fogjon hozzá a Vénusz temetéséhez; amire az említett ifju hölgy lebontotta a fekete haját és a szoba tulsó végében foglalt állást, az agglegény ismerőst pedig egy sarokba állították fel, hogy ha majd a művész nő kimondja ezt a végszót, hogy: „végső

lehelletét", odarohanjon és karjaival fogja fel, mikor örvöngve leheli ki lelkét; mire az előadás a legnagyobb erő kifejtéssel s a kis Kenwigs kisasszonyoknak oly nagy rémületével ért véget, hogy majdnem kitörte őket a görcs.

A lelkesedés, melyet ez a nagy teljesítmény keltett, még el sem ült s Newman (ki hosszú-hosszu idő óta nem volt oly teljesen józan az éjszaka ily kései órájában) még nem tehetette meg jelentését, hogy a punci elkészült, mikor nagy hirtelenséggel megkopogtatták az ajtót. Kenwigné asszony rémesen felsikoltott, mert mindjárt eltalálta, hogy legkisebb gyermeke kiesett az ágyból.

— Ki az? — kérdezte Kenwigs ur élesen.

— Ne tessék megijedni, csak én vagyok, — mondotta Crowl és bedugta az ajtónyíláson a hálósipkás fejét. — A kis gyermeknek nincs semmi baja, mert utközben benéztem a szobába; mélyen elaludt s mellette a leány is, s nem hiszem, hogy valami keresztszél az ágy függönyének hajtáná a gyertyalángot. Csak Noggs urat keresik.

— Engem? — kiáltotta Newman nagy csodálkozásba esve.

— Ugy van, mert ugy-e bár, elég különös időben keresik? — folytatta Crowl, kinek éppenséggel nem volt inyére az a kilátás, hogy elveszti a kandalló mellett levő helyét — és mondhatom, elég különös emberek, az eső meg a sár egészen mocskossá tette őket. Elküldjem őket?

— Ne, -- mondotta Newman s felállt. — Emberek? Hányan.

— Ketten. — felelte Crowl.

— Engem keresnek, név szerint? — tudakolta Newman.

— Név szerint, — felelte Crowl. — Noggs Newman urat, oly világosan, amint mondom.

Newman gondolkozott néhány pillanatig, aztán elsietett, azt dadogva, hogy mindjárt visszajön. Csakugyan szavát is állta, mert a lehető legrövidebb idő múlva berontott a szobába, egy szó magyarázat vagy mentegődözés nélkül felkapott egy égő gyertyát meg egy pohár meleg puncsot s mint a szélvész, újra kirohant.

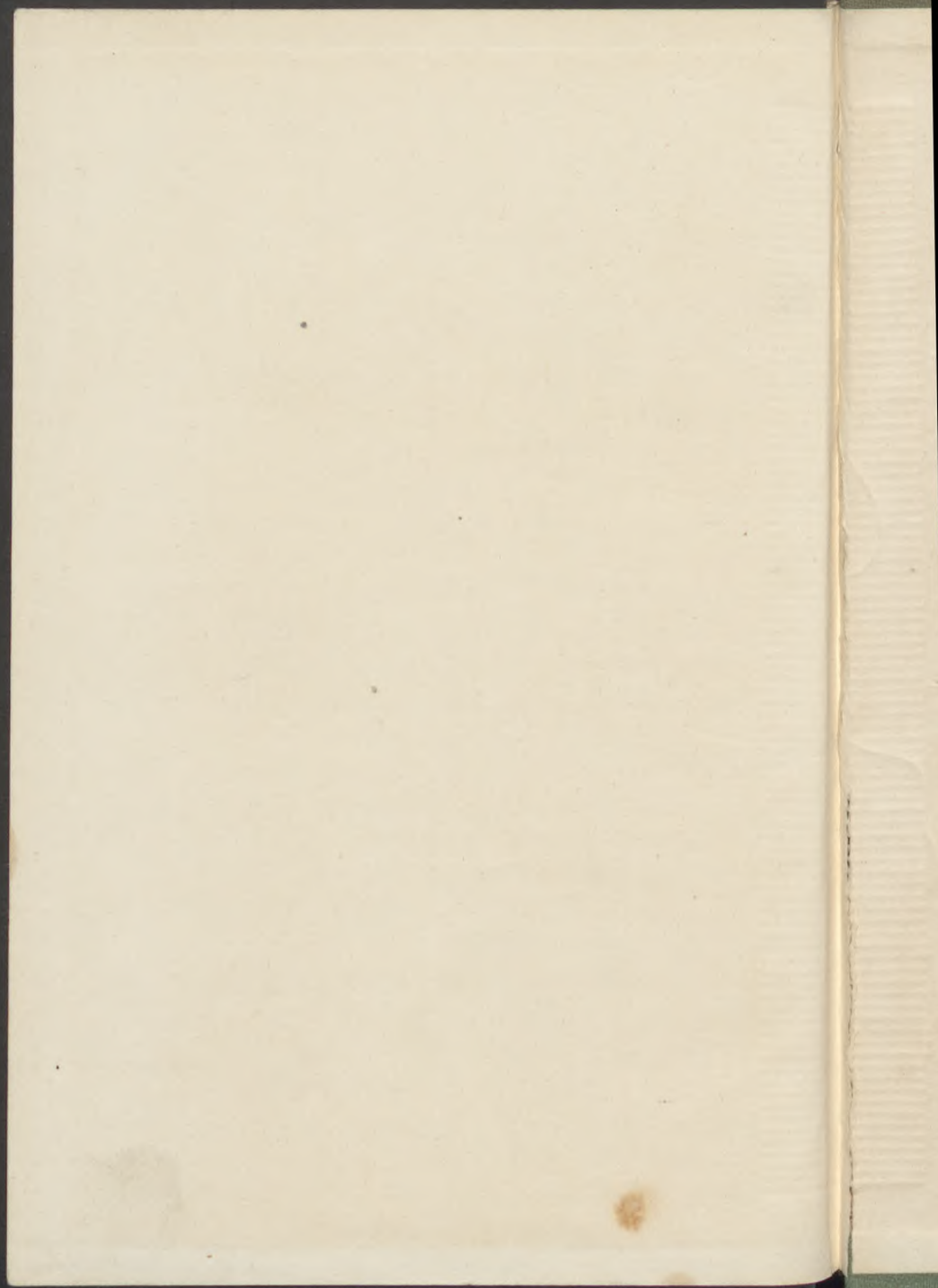
— Mi az ördög baja van ennek az embernek? — kiáltotta Crowl és nagy gyorsasággal nyitotta ki az ajtót. — Csitt! Hallani valami lármát fölülről?

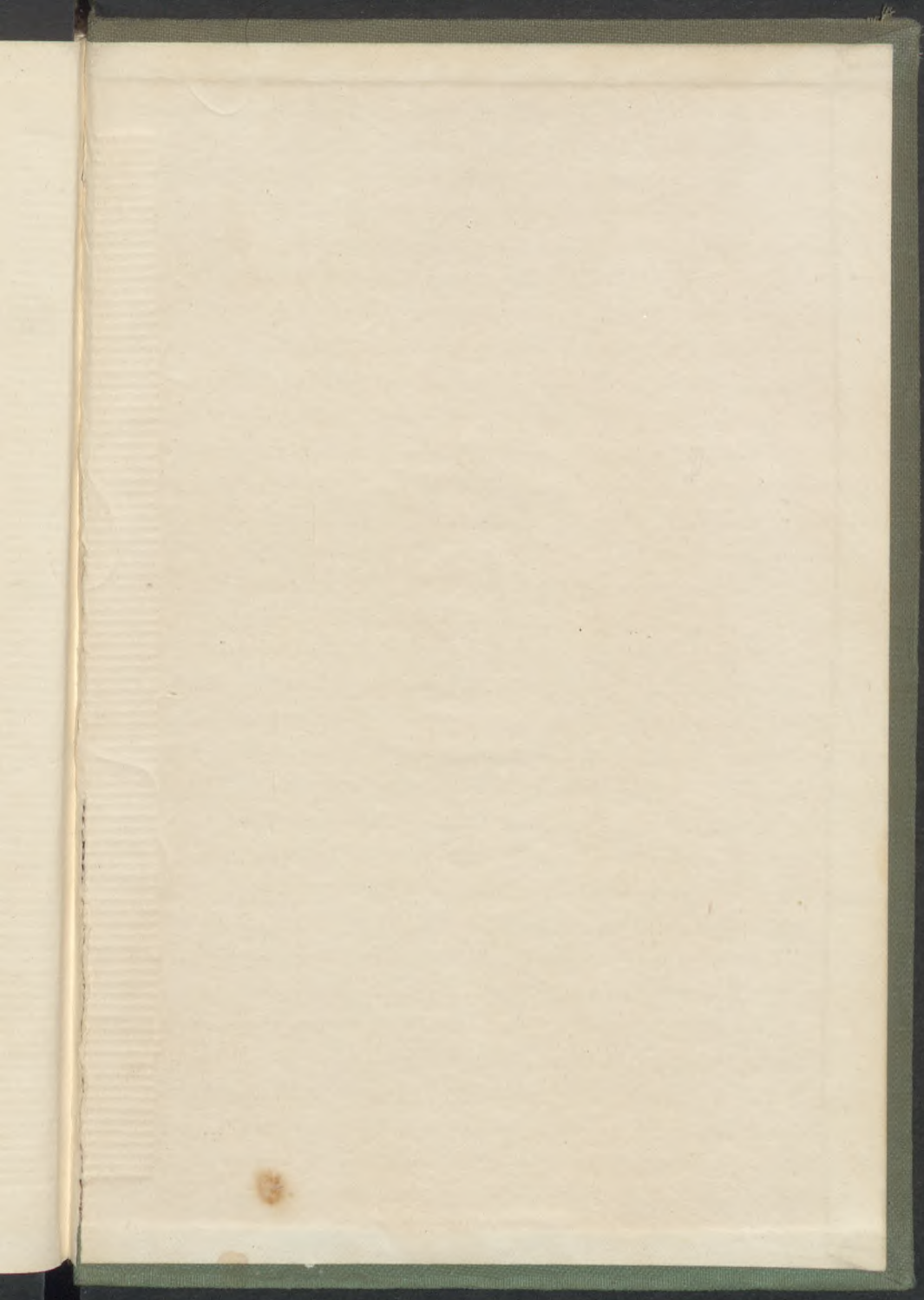
A vendégek nagy rendetlenségben ugráltak fel, jókora csodálkozással és némi aggodalommal néztek egymásra, ki nyujtották a nyakukat és élesen figyeltek.

Vége az első kötetnek.

3
-
-
7
-
3
-
1
-
.
-
a
-
t.
r
e
-
t
a
-
t,
t,
n
t,
i
t
l,
k.
s

n
y.
k
i
y
a
6-

CHURCHMAN AND CO. LTD.
LONDON

NICKLEBY
MILNERS

I II